

KISÉRLET AZ 5-6 ÉVES GYERMEKEK
ANYANYELVI RETARDÁCIÓJÁNAK CSÖKKENTÉSÉRE
A CSALÁDI ÉS ÓVODAI ANYANYELVI NEVELÉS
JAVÍTÁSÁVAL

Doktori értekezés

Készítette: Rideg Ildikó

Szeged, 1985

Tartalomjegyzék

	Oldal
Bevezetés	3
I. A család strukturális és funkcionális változásainak néhány sajátossága a gyermekek nevelése szempontjából	5
II. A mai család nevelési problémái, a családi nevelés típusai	19
III. A családi és az óvodai nevelés hatása az anyanyelv fejlődésére	40
1. A család szerepe az anyanyelvi retardáció kialakulásában	40
2. Az óvodai nevelés nehézségei a fejlődésben elmaradókkal szemben	47
3. A retardáltak óvodai és családi anyanyelvi nevelésének lehetőségei	52
IV. A családi nevelés fejlesztő hatásának segítése /I. sz. kísérlet/	66
V. A retardált beszédfejlődésű 5-6 éves gyermekek óvodai anyanyelvi fejlesztése /II.sz. kísérlet/	80
1. A foglalkozások tartalma	84
2. Az anyanyelvi foglalkozások ütemterve	89
VI. A családi és az óvodai anyanyelvi nevelés együttes hatása /III.sz. kísérlet/	169
VII. Összegzés	181
A mellékletek külön számozva	

Bevezetés

A Szarvasi Nevelési Tanácsadó munkatársaként évek óta foglalkozom a fejlődésben elmaradt, a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű óvodás és iskolás korosztállyal. Az iskolaérettségi vizsgálatok alkalmával, pedagógustársaimmal együtt megállapíthattuk az iskolakészületlenség leggyakoribb okait. Családgondozói beosztásom révén pedig alkalmam nyílt a gyermekek otthoni körülményeinek és a családi nevelés jellegének megismerésére. A pszichés zavarok és magatartási panaszok okán kívül nagy érdeklődéssel tanulmányoztam a gyermek anyanyelvi fejlődésére ható tényezőket. Dr. Nagy József egyetemi tanár segítő irányítása alapján kezdtem szisztematikusan is foglalkozni az 5-6 éves gyermekek anyanyelvi retardációjának okaival és a kompenzálás lehetőségeivel. Ezt a feltáró és fejlesztő tevékenységet szeretném bemutatni dolgozatomban. Munkámban kitérek mindazokra a tényezőkre, amelyek a gyermeki személyiség fejlődését meghatározzák. Az öröklött adottságokra viszont csak olyankor utalok, amikor az az egyes óvodásoknál szükséges. Részletesebben tárgyalom a környezeti hatásokat és a nevelés-oktatás jelentőségét. A felvetett témák között központi helyet foglal el a családi nevelés személyiség- és értelmi fejlesztő hatása, valamint az anyanyelvi retardáció megszüntetését célzó kompenzáló tevékenység.

Az anyanyelvi retardáció okainak feltárását kérdőíves módszerrel /a PREFER-ből/, valamint a szülőkkel és

az óvónőkkel folytatott explorációs beszélgetések alapján végeztük. A fejlesztésre szoruló csoportok tagjait a **PREFER** rendszerrel választottuk ki, amely "minősítő, irányító és fejlesztő értékelésre egyaránt alkalmas. Az elért színvonalat nemcsak minősíti, de a diagnózis birtokában lehetővé teszi a tervezést, illetve a szükséges tennivalók elvégzését."/1/ Az 1982/83-as évben a családi nevelés irányításával folytattunk anyanyelvi fejlesztést. Dolgozatomban ez az un. I. számú kísérleti kiscsoport, létszáma: 5, munkatársam Kóczy Kálmánné óvónő és tanítónő volt. Az iskolaelőkészítő kompenzáló tevékenységet részidős kis- és mikrocsoportos keretben végeztük 1983/84-ben. A kiscsoportos keretben /II. sz. kísérleti csoportként jelölve/ az Iskolaelőkészítő kompenzálás c. könyvben megjelent anyanyelvi foglalkozások ütemtervének rövidített változatát alkalmaztuk. A csoportmunka vezetője Kóczy Kálmánné, a létszám: 9 fő. A III. sz. /mikrocsoport/ csoportban az óvodai és a családi nevelés együttes hatását vizsgáltuk, a fent említett anyanyelvi foglalkozásokat és az otthoni fejlesztési lehetőségeket alkalmazva. A mikrocsoport létszáma: 5 fő, segítő óvónőm Tóth Jánosné. A családi anyanyelvi nevelés irányításából, a kompenzálás eredményeiből, valamint az óvodai és családi nevelés összhangjából adódó következtetéseket az iskolai eredmények tükrében összegzem.

I. "A család strukturális és funkcionális változásainak néhány sajátossága a gyermekek nevelése szempontjából"/2/

"A család ősi intézmény, amely évezredek óta valamennyi kultúrában létezik valamilyen formában. Olyan életkeret, amelyben biológiai létünk megvalósul, pszichés fejlődésünk pedig alapvető jegyeit, individuális arculatát bontja ki. A család az egyén és a társadalom közti közvetítő kiscsoport."/3/

Ernest W. Burgess szerint míg a múltban a családi élet szeretetét a társadalmi normák, a közvélemény, a törvény szabályozta, addig ma, a tagok közötti érzelmi kapcsolat.

Társadalmi szempontból a család legáltalánosabb feladatai a következőkben összegezhetők:

1. Az emberi élet fenntartása és ujratermelése biológiai és társadalmi értelemben. Ide sorolhatók "a családon belüli szexuális kapcsolatok és a generációk közötti biológiai viszonyok."/4/
2. A létfenntartáshoz és az emberi erő reprodukciójához szükséges termelés, elosztás. Ennél a feladatnál, a társadalmi szempontból a családra háruló munkák elvégzése, valamint az otthoni tennivalók szervezése a lényeges. A teljesség kedvéért meg kell említeni a társadalmi munkamegosztásból származó anyagi javak elosztását is.
3. Az emberi kultúra átvétele, fejlesztése és átadása érdekében az alábbi részfunkciók hárulnak a családra:
a/ a hagyományok, szokások, ismeretek és értékrend-

szerek átadása a gyermekeknek;

b/ a társadalmi beilleszkedést és az emberi kapcsolatok kialakítását elősegítő szocializáció;

c/ felkészítés a társadalmi munkamegosztásban való részvételre.

A mai magyar családi életforma kialakulását a történelmi és társadalmi változások tükrében szeretném bemutatni. Családtípusok a XIX. sz. közepétől a XX. sz. első harmadáig Magyarországon

1. A kis tulajdonnal rendelkező parasztcsalád.

A tulajdonnal bíró parasztcsaládoknál a munkatevékenységben minden családtag részt vett. Darvas József szavaival: "az egyre növekvő föld minél szélesebb határa jelentette a gazdagodó parasztságon belül az egyének értékét is."^{5/} A nő családi státuszát az határozta meg, hogy mennyire volt képes eleget tenni családanyai feladatának, és milyen mértékben vette ki részét a közös munkákból. A gyermekek életkoruknak és nemüknek megfelelően segítettek. A gazdálkodás és a háztartási munka alapelemeit apjuktól, illetve anyjuktól tanulták meg. Így vált lehetővé, hogy "szüleik státusának folytatói legyenek."

Hazánk néhány vidékén funkcionált még az ún. nagycsalád. A család vezetője általában az apa volt, ő szervezte a családi munkamegosztást, intézte a hivatalos ügyeket, sőt az erkölcsi normák betarttatása is feladatai közé tartozott.

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy a kisárutermelő

parasztcsalád átadta gyermekeinek a gazdálkodás tudni-
valóit, valamint a munkával és az általános magatartá-
si szokásokkal kapcsolatos normákat. A társadalmi be-
illeszkedést és a szocializációt főleg a családon ki-
vüli közös munkákban sajátították el.

2. A kereskedőcsalád

A kereskedőcsalád már csak részben nevezhető gazdasági
egységnek. A kereső tevékenységben már nem vett részt
minden családtag, de szinte törvényszerűen a legidősebb
fiú lett az apa üzlettársa, majd az örökébe lépett. A
speciális munkát már csak részben tudta családon belül
elsajátítani, ezért iskolába járt, és más kereskedők-
nél tanult. A lányok általában előnyös házassággal igye-
keztek erősíteni a család anyagi helyzetét, a kisebb
fiúk pedig tanultságuk révén az értelmiségi rétegbe ju-
tottak. Ezekben a családokban is igen szoros a családi
összetartás és a felelősségvállalás, de megjelenik a
szülői házon kívüli munkavállalás szükségessége, így
megteremtődik a családról való leválás lehetősége is.

3. A proletárcsaládnak három típusa ismeretes.

A proletárcsaládok kialakulása - a gazdasági és társa-
dalmi fejlődésnek megfelelően - a XIX. sz. végére és
a XX. sz. elejére esett. A munkás elvesztve tulajdonát,
kénytelen volt eladni munkaerejét, így teljesítve a
társadalmi munkamegosztásból ráháruló feladatokat. A
családon belül csak a "szolgáltatás-fogyasztás" jelleg
maradt meg.

A proletárcsaládok legfejlettebb változata a szerve-

zett munkásság forradalmi rétegében funkcionált.

A családon belüli hierarchia meghatározójává a kereset mértéke vált. A nevelésben uralkodó tekintélyelv is ezen alapult. A gyermekek a megélhetés érdekében már fiatalon munkát vállaltak, így a családon belüli függőségi viszonyok meglazultak. Az anya szerepe és a családi munkamegosztás aránya a nő munkavállalásának függvénye volt.

A család igyekezett gyermeke számára biztosítani a védelmet, megtanítani őt a munka szeretetére, és segített kialakítani benne a munkásság osztályöntudatát. A gyermekek személyiségfejlődésére, de főleg szocializációjára a munkahelyi közösség hatott a legjobban.

Az agrárproletár-családban még éltek a paraszti családi hatások, fő céljuk még mindig a földtulajdon visszaszerzése. A régi patriarchális családi viszonyok bizonyos mértékben élők, mert a mezőgazdasági /paraszti/ bér munkások "családi munkaszervezetben" tevékenykedtek. A gyerekek hamar kikerültek a családi közösségből, hogy keresetükkel levegyék az anyagi terhek egy részét szüleik válláról. A korai családi leválás miatt inkább a munka-környezetformáló hatása a domináló.

A férj és feleség közötti viszony a tekintélyelven alapult, viszont a családon belüli teherviselés szinte azonos mértékű, tehát ez az egyenlőség érvényesült az otthoni döntésekben is.

A munkásosztály harmadik csoportját "beilleszkedőknek" nevezi H. Sas Judit. Tagjai, főleg a városba került ag-

rárproletáriátus soraiból kerültek ki a XX. sz. 30-40-es éveiben. Igyekeztek biztosítani gyermekeik anyagi ellátottságát, sőt bizonyos foku polgári törekvéssel is jellemezhetők. A szülői tekintély formálissá vált. A nők többsége nem dolgozott, a család irányítója volt.

4. A "történelmi nemzetfenntartó középosztály" elnevezés a két világháború közti uralkodó osztálytól származik. Az említett középosztály tagjai az állam ideológiáját támogató hivatalnok-értelmiségi, jogász és tanítói munkakörben dolgoztak. Gyermekeik bizonyos állami támogatást élveztek /pl. ösztöndíj/, amely lehetővé tette továbbtanulásukat. E réteg a hagyományos elveken alapuló családban élt. A családfő szerepét az apa töltötte be, az anya nem dolgozott, hanem a kispolgári életforma biztosítására törekedett.

A városihoz hasonló középréteg mása, vidéken is megtalálható. Ők a kisvárosi, falusi körülmények között fogadták el és támogatták "az államfenntartó normákat" /vidéki jogászok, tanítók stb./. "A társadalmi változás szele eltérő életuttra és életvitelre készítette a felnövekvő generációt, és a bekövetkezett társadalmi változás megtagadta e családtípus vallott értékrendjét. Ez nem jelenti azonban azt, hogy a tárgyalt családtípus életformájának bizonyos jellemzői: a vágyott és vallott erkölcsi elvek eltérései, a látszatok fenntartásának követelménye, a hatalomra jutás vágya, a konformitás hasznosnak vallott és hitt normái ne élnek tovább spóráiban, részben a fent ábrázolt családok

utódjainál, másrészt más rétegekbe átszivároghatva".^{/6/}

A következő alfejezetben a női munkavállalás családra gyakorolt hatásáról szeretnék összefoglalást nyújtani.

A női munkavállalás családra gyakorolt hatása

E. Sullerot: A női munka története és szociológiája c. művében történelmi áttekintést nyújtott a női munkavállalásról. Az ókorban és a középkorban a társadalmilag lebecsült munkát inkább a nők végezték, felszabadítva ezzel a férfiakat a szellemi tevékenység javára.

Marx Tőke c. művében olvashatunk arról, hogy a korai kapitalizmusban a tőkésök a bérek letörése és a profit növelése érdekében nagy létszámú olcsó női munkaerőt foglalkoztattak. A technika fejlődésével a szakképzetlen munkaerőszükséglet csökkent, de megnövekedett a szakemberszükséglet. Ebből következik, hogy a női munkaerő vált fölöslegessé. Kulcsár Kálmán szerint pedig: "a magasabb fejlettségi szint, amely általában magasabb iparosodással jár együtt, részben éppen a modernebb, automatizáltabb, termelékenyebb ipar miatt is kevésbé vonja el a női munkaerőt éppen abból a korosztályból, amely a család vonatkozásában a legjelentősebb."^{/7/}

Napjaink női munkavállalásának konkrét okairól és a családra gyakorolt hatásáról H. Sas Judit 1969-es Békés megyei életmódvizsgálata alapján szeretnék szólni.

Békés megye kis termelékenységgű, extenzív jellegű iparral rendelkezik. Sok nő, aki nem vállal munkát, döntését a munkaalkalom hiányával indokolja. Ez a megállapítás valóban érvényes a szakmával nem rendelkező, alacsony is-

kolai végzettségükre. Érdemesebb az otthoni háztáji gazdaságban tevékenykedniük, mert ez a munka jövedelmezőbb, sőt közben elláthatják háztartási teendőiket, és biztosíthatják gyermekeik felügyeletét, nevelését.

A nők otthon maradásának oka lehet a sok gyermek is, akiről az anyának kell gondoskodnia. Ismeretesek a gyermekelhelyezés nehézségei. Országosan, különösen a bölcsődei és a napközis elhelyezés nem megfelelő. Örvendetes tény viszont, hogy Békés megye a bölcsődei és az óvodai ellátottság tekintetében az alföldi megyék viszonylatában az első helyen áll. A gyermekek szempontjából az említett tény igen lényeges, mert "az óvoda a kisgyermekek nevelődése, szocializálása, a további életük társadalmilag egyenlő feltételeinek kialakítása szempontjából elengedhetetlen"./8/

A Békés megyei óvodáztatási adatokat az 1969 és 1982-es intervallumban közlöm, a fejlődés illusztrálása érdekében.

Békés megyei óvodáztatási adatok

1969 - 1982

/9/

	1969	1970	1974	1979	1980	1981	1982
Óvodák száma	181	186	204	218	219	223	222
Óvodások száma	9894	10684	14007	19666	20151	19719	18978
Egy óvónőre jutó gyermekek száma	18,35	18	18	17,4	17,4	16,39	15,5

Az elutasított gyermekek száma:

1969-ben:	700	/6,6 %/
1979-ben:	1263	/6 %/
1980-ban:	1112	/5,2 %/
1981-ben:	506	/2,5 %/
1982-ben:	255	/1,3 %/

Összességében tehát megállapítható, hogy megyénk óvodáz-
tatási adatai kiemelkedően jók. /Néhány országos adatot
dolgozatom mellékletében közlök./

H. Sas Judit felmérése alapján, Békés megyében a fe-
leségek 49,8 %-a folytatott kereső foglalkozást, 45,9 %-
uk háztartásbeli és 4,3 %-uk nyugdíjas. A férfiak 85,4 %-a
kereső, 14,6 %-a nyugdíjas. Szakképzettséggel a feleségek
70 %-a, a férfiak 45 %-a nem rendelkezett. A számadatok
egyértelműen igazolják, hogy a nők munkavállalási és szak-
képzettségi aránya jóval kevesebb a férfiakénál. A család-
fő férfiak és a feleségek iskolai végzettsége között is
nagy a különbség.

/10/

	Férfiak %	Nők %	Nők a férfiakhöz képest
Nem végezte el a 8 osztályt	52,8	54,1	+ 1,3
8 osztályt végzett	20	27,5	+ 7,5
8 osztálynál többet	27,2	18,4	- 8,8
Ebből egyetemet	8	3,4	- 4,6

A nők munkabére is lemarad a férjeké mögött. A nők fent említett hátrányos megkülönböztetése ellenére mégis vannak olyan motiváló tényezők, amelyek munkavállalásra készítetik őket.

1. A család gazdasági-anyagi helyzete miatt sok feleség és anya kényszerül munkavállalásra, hogy keresetével hozzájárulhasson a családi összjövedelem emeléséhez. Különösen azokban a családokban van erre szükség, ahol a mezőgazdasági munka nem járul hozzá a család megélhetéséhez.
2. A nők egy része a kiszolgáltatottság megszüntetése és az anyagi függetlenség érdekében vállal munkát. Családi státuszában így egyre inkább beleszólási jogot nyer a család ügyeibe.
3. Sokan azért mennek el dolgozni, hogy kiléphessenek a családból. Kényszerítőnek érzik az otthoni bezártságot, társadalmi kapcsolatokra vágynak, amelyben a munkatársakkal eltöltött idő, a bő információ áradat szélesebb látókört, igényességet és magasabb kulturáltságot eredményez.
4. A legértékesebb munkavállalási motiváció a munka-, szakma- és hivatásszeretet. Meghatározó szerepű a munka társadalmi hasznossága és elismertsége is. Ebbe a körbe főleg a szakmával rendelkező, illetve főiskolai és egyetemi végzettségű nőket sorolhatjuk.

A fentebb felsorolt munkavállalási motivumokat vizsgálhatjuk a férj és a feleség beosztása és iskolai végzettsége függvényében is.

Miért dolgozik a feleség? /Válaszmotívumok szerinti megoszlás/

	Az anyagi függetlenség miatt %	A tudás és szakképzettség használata %	A család és az ismerősök jobban megbecsülik %	Munka révén emberek közül %	Anyagi függetlenség + a tudás hasznosítása %	Anyagi függetlenség + munka révén emberek közé kerül %
A férj beosztása	44	25,3	-	7,3	7,3	8,8
Értelmiségi	18,2	34,4	3,2	11,5	18	3,2
Egyéb szellemi + alkalmazott	42,7	15,3	2,3	5,3	7,6	9,2
Szak- és betanított munkás	46,1	13	3,5	7,1	5,3	6,7
Egyéb fizikai	54,3	4,9	4,9	4,9	1,2	3,6
5 osztályt végzetek	57,1	2,8	-	2,8	2,8	-
6-7 - " -	53,7	3,7	4,4	9,7	1,4	3,7
8 - " -	52,3	11,1	3,7	7,2	1,8	7
Érettségi	27,6	26	2	8	15,9	9,6
egyetem	14,7	61,9	-	2,9	14,7	2,9
Település város	54	16,7	3,6	6,7	6,7	1,5
szerint falu	37,7	15,9	1,9	8,1	7,8	10,9

A társadalmi viszonyok fejlődésével természetesen nem maradnak változatlanok a családi-házassági viszonyok sem. A család formája, felépítményjellegénél fogva minden korban függvénye annak a történelmi időszaknak, amelynek a viszonyai között létezik. H. Sas Judit 1970-ben a következő családtípusokat állapította meg Békés megyében: heterogén falusi család, alacsony iskolázottságu - kvalifikációju munkáscsalád és az értelmiségi család. Napjainkban viszont kialakulóban van az ugynevezett dolgozói családtípus.

A heterogén falusi családokban a munkaszervezet alig változott, mert a család és a termelés nagy mértékben egybeesik. Az asszonyok a háztartási munkát és a család ellátását végzik, kötelességük a háztáji gazdasági tevékenység is. A férfiak vagy a mezőgazdaságban, vagy az iparban dolgoznak. Gyermekeiket főleg hagyományosan nevelik, de a velük kapcsolatos életcél megváltozott. Az apa igyekszik biztosítani az anyagi szükségleteket, az anya pedig neveli a gyerekeket. Tanulási lehetőségüket biztosítják, társadalmi emelkedésüket segítik.

Az alacsony iskolázottságu-kvalifikációju munkáscsaládok igen alacsony életszinvonaluak. A nők is kénytelenek munkát vállalni a család anyagi biztonsága érdekében. Az asszonyok többsége szakképzetlen munkaerő, fizetése alacsony, ezért 28-30 %-uk a monoton rutinmunkát kényszernek érzi. Gyermekeiket a munka szeretetére nevelik, ha megfelelőek képességeik, akkor segítik továbbtanulásukat. Különösen a szakmatanulást értékelik, hogy gyermekük feljebb

kerülhessen a munkahierarchia lépcsőjén.

Az értelmiségi családokban "érvényesül legkevésbé a hagyománynak és a szokásoknak a megkötő ereje. Itt a legnagyobb arányu az egymás kimélése és az önkimélés." /12/ A családon belüli változás fő oka a család magas kulturális szintje és a nők hivatást jelentő munkája. Gyermekük nevelését fontos feladatnak tekintik, segítik személyiségfejlődését, és hozzájárulnak iskolai teljesítményük emelkedéséhez. A kialakulóban lévő dolgozói családtípusban a családi viszonyok alapját az emocionális kapcsolatok alkotják, életszemléletüket a racionalitás jellemzi, gyermekekkel szembeni elvárásaik magasak.

Nem lenne teljes a Békés megyei családtípusok felsorolása, ha nem emliteném a cigánycsaládokat. Megyénkben az 1981-es felmérés szerint 9316 cigány él, a lakosság 2,2 %-a. A közöttük lévő társadalmi, tudati, magatartási és anyagi eltérések alapján a következő családtípusok funkcionálnak körükben:

a/ A beilleszkedettek

Életkörülményeik, erkölcsi magatartásuk és munkához való viszonyuk kielégítő. Pedagógiai tájékozottságuk szegényes, de gyermekeiket segítik abban, hogy szüleiknél különbek legyenek.

b/ A beilleszkedésben lévők

Munkahelyüket gyakran változtatják, magatartásuk sokszor nem felel meg a társadalmi elvárásoknak. Gyermekeiket nem ösztönzik a tanulásra, csak az a fontos, hogy mielőbb keresővé váljon.

c/ A hagyományos cigány életmódot élők

Állandó munkahely hiányában anyagi bizonytalanságban élnek. Gyermekeiket csak kényszer hatására küldik óvodába vagy iskolába. A pedagógusok és az ifjúságvédelmi szakemberek részéről a velük való foglalkozás szakszerű, tapintatos pedagógiai hozzáértést igényel.

Pártunk és kormányunk körültekintően foglalkozik a cigányság sorsával. A kormány 2014/1964. számú határozatában külön pénzösszegeket fordított a cigány lakosság lakáskörülményeinek megjavítására. Engedélyezte a házépítési kölcsönt a legalább egy évi folyamatos munkaviszonnyal rendelkezőknek. A Minisztertanács 1016/1972. /VII. 12./ számú határozata értelmében biztosítani kell a hátrányos helyzetű cigány gyermekek gyermekintézményi elhelyezését, mert a család nem közvetítheti számukra a kívánt társadalmi követelményrendszert. Összehasonlítással bizonyított, hogy az óvodai nevelésben részesültek 90 %-a megállja helyét az iskolában is. A művelődési miniszter 1970-ben kiadott utasítása értelmében a korlátozott óvodai férőhellyel rendelkező helyiségekben iskolaelőkészítő tanfolyamokat szerveznek számukra. Sok fontos nevelési és oktatási kérdés szóba kerülhetne még a cigány gyerekekkel kapcsolatban, de ezekre később, főleg a kísérleti csoportokban tárgyalt konkrét eseteknél fogok hivatkozni. A család történelmi megközelítésű tárgyalásánál szót kell még ejteni a családon belüli munkamegosztásról, a női munkavállalás függvényeként. A családon belüli munkamegosztás mögött "a családtagok családban betöltött helye, egymás közötti valóságos viszonya

az irányításban, a családi döntésekben, a család hatalmi szerkezetében való helye, részvétele, lehetősége huzódik meg." /13/ A gyermek személyiségfejlesztése szempontjából az érzelmi, értelmi kultúra családon belüli alakítása a lényeges. A tradicionális munkamegosztást erősen befolyásolják a következő tényezők:

- a feleség munkavállalása;
- a munkavállalás indítéka;
- a család kulturális és anyagi színvonala.

H. Sas Judit szerint a dolgozó nők családjának csak 39,9 %-ában találhatunk arányosabb teherviselést, a többiekében csak a feleségek végzik az otthoni háztartási tevékenységet.

"A női munkavállalás tehát módosítja a családon belüli munkamegosztást, de alapjaiban nem változtatja meg azt, hiszen ezen családok többségében is a nőre marad a házon belüli tevékenységek zöme." /14/ A családi munkamegosztást vizsgálhatjuk a feleségek iskolai végzettsége függvényében, ami jelentősen összefügg a munkavállalás indítékával is.

A családi munkamegosztás alakulása a feleség iskolai végzettsége szerint /a családok %-ában/ /15/

	A feleség iskolai végzettsége szerint			
	6 ált.	8 ált.	érettségi	egyetem
A tevékenységek több családtag közt oszlanak meg	21,3	37,4	53,5	62,6

A család kulturális anyagi színvonala különösen nagy hatással van a munkamegosztás színvonalára.

A családi munkamegosztás alakulása a család kulturális

színvonala szerint

/16/

	Kulturálisan elesett csa- lád	Alacsony kulturális színvonalu család	Magas és kie- melkedően ma- gas kulturális színvonalu család
A tevékenységek több családtag közt osz- lanak meg	13,7	18,7	54
A családra háruló munkák többségét a feleség végzi	86,3	81,3	46

A következő fejezetben a családi nevelés jellemzőit fogom ismertetni.

II. A mai család nevelési problémái, a családi nevelés tipusai

"A családszociológia egyik legáltalánosabban elfogadott tétele szerint a család egyik legfontosabb funkciója, hogy tagjainak intim közösséget biztosítson. Egyetlen más társadalmi csoportban sem adottak az érzelmi élet elmélyülésének lehetőségei olyan mértékig, mint a családban." /17/

A családi intimitás tételét elsőként William F. Ogburn fogalmazta meg. A családok XX. századi változását olyan szempontból vizsgálta, hogy hagyományos funkciójukat milyen mér-

tékben adták át a szervezett oktatási-nevelési intézményeknek. Az érzelmi élet központjának viszont továbbra is a családot tartotta.

Ogburn elméletét Ernest W. Burgess fejlesztette tovább. "A család változásában a legfontosabbnak azt látta, hogy míg a múltban a családi élet ménetét a társadalmi normák, a közvélemény, a törvény szabályozta, addig ma ezt a családtagok közötti kölcsönös érzelmi kapcsolat és egyetértés határozza meg." /18/ Burgess szerint igen lényeges, hogy a családtagok kölcsönös szeretetben éljenek, a családi döntések demokratizmusa biztosított legyen, és mindent megtegyenek a családtagok személyiségfejlődéséért. Az intim családi kapcsolat csak az egyéniség autonómiájának tiszteletben tartásával lehetséges.

A funkcionalista irányzathoz tartozó családszociológusok inkább a család védelmet nyújtó feladatát hangsúlyozzák. "Parsons szerint a házasságban az érzelmi kapcsolat intenzívvé válásához az alapot a gyermek adja meg: a szülők közös felelőssége, aggodása, öröme teremti meg a házassági szolidaritást, tartósítja a romantikus vonzódást." /19/ Hasonló elvet vall William J. Goode, amikor az életben elszenvedett vereségek gyógyítási lehetőségét csak a családban érzi biztosítottnak. Robert F. Winch, a család érzelmi erőforrását annak reprodukciós funkciójából eredezteti.

A fent felsorolt elképzelések foglalkoztatják a közgondolkodást is, de mélyebben vizsgálva ezeket, beláthatjuk, hogy irreálisan magas elvárásokkal állunk szemben.

"A család biztonságot adó, feszültséglevezető feladatokat hosszabb időn át csak akkor tud ellátni, ha minden téren kialakul a kölcsönösség, a családtagok nem kívánnak egymástól olyat, ami akadályozná a másik fejlődését." /20/ A valóságos helyzet pedig így foglalható össze: a családtagok közötti interakciók és magatartásformák pozitív érzelmi közlést közvetítenek, de csak abban az esetben, ha "a családtagok közötti viszonyt az egymás iránti bizalom, a teljes őszinteség, a nyíltság és a kölcsönös közlékenység" jellemzi. /21/

A továbbiakban a család szocializációs feladataira szeretnék utalni. "A szocializáció a társadalomba való beilleszkedés folyamata, amelynek során az egyén megtanulja megismerni önmagát és környezetét, elsajátítja az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedési módokat." /22/ Buda Béla szerint, a szocializáció lélektani szempontból a személyiségfejlődés társadalmi vetülete. A családot az egyén és a társadalom közti "közvetítő kiscsoportnak" tekinthetjük, amely a születéstől kezdve hat a fejlődő gyermekre. A biológiai gondozáson túl biztosítja számára az éréshez és a fejlődéshez elengedhetetlen feltételeket. Érzelmi biztonságot nyújt, viselkedési és magatartási szerepmintákat ad. "Közvetítő kiscsoportként" megvalósítja "a családi és társadalmi értékrendszerek beépítését, és így optimális esetben előkészíti a felnövő egyént arra, hogy teljes értékűen részt vegyen a társadalom működésében." /23/ A fenti feladatkörökre épül a szoktatás, a tudatos nevelés, az ellenőrzés,

fegyelmezés és jutalmazás.

A család "kettősvezetésű" kiscsoport, amelyben az apa az instrumentális vezető. Intézi a család ügyeit, gondoskodik anyagi jólétéről. Az anya az expresszív-émotív vezető, akinek legfőbb hivatása az érzelmi kapcsolatok és a családi harmónia fenntartása, megőrzése és gazdagítása.

Tudományos kísérletek és megfigyelések egész sora bizonyítja, hogy "a harmónikus anya-gyermek kapcsolatban kialakuló szeretet minden későbbi érzelmi kontaktus ősi modellje." /24/ Az anya-gyermek kapcsolat meghatározója a születés utáni együttlét. Az anya szempontjából ez olyan "szenzitív periódus, amelynek ingere a gyermek testi érintése." /25/

Wallon szerint, a csecsemő élete első hónapjában az anyjával "fizikai és érzelmi szimbiózisnak" nevezett kapcsolatban él. Moris a csecsemő első hat hónapját az "ölelj át szorosan" korszaknak nevezi. "A harmonikus anya-gyermek kapcsolatban kialakuló szeretet minden későbbi érzelmi kontaktus ősi modellje." /26/ Három éves kor körül már elegendő az anya biztonságot nyújtó közelsége, ez az ún. "tegyél le" korszak, majd a serdülőkorban bekövetkezik a "hagyj békén" időszak.

Ismeretesek az ún. anyahiány betegségek, kialakulásuk okait R. Spitz kísérletei szemléltetik. Az anyahiány betegségnek két jellegzetes tünete van: a depresszió és a hospitalizmus.

Dolgozatom témája miatt inkább az anya-gyermek kapcsolat zavarainak későbbi hatására, a személyiség- és vi-

selkedészavarokra kell utalnom. Ezek mindegyike nagy hatással van a szocializáció milyenségére, Serdülő- és felnőtt korban pedig hajlamosító tényezői a társadalomellenes magatartásnak.

A nem megfelelő anyai magatartás jellemző tünetei a következők: érzelmi depriváció, tulzott aggodalmaskodás, valamint az elkényeztető és büntető magatartás váltakoztatása.

Az érzelmi depriváció az anyai szerepre még éretlen vagy a személyiségfejlődésükben megrekedt nőkre jellemző. Képtelenek a gyermek érzelmi elfogadására, szinte tárgyként kezelik, gondtalanabb életvitelük akadályozóját látják benne. Az anya türelmetlensége, ideges viselkedése miatt a gyermek nyugós, sirós és betegségekre fogékonyabb.

A szegedi Ifjusági Ideggondozó Intézet évekig vizsgálta a 20 éven aluli anyák és gyermekeik helyzetét. Az anyák többsége is problémás családban nevelkedett, ezért a szülőkhöz fűződő pozitív érzelmi kapcsolat hiánya az erkölcsi követelményrendszerükben is tükröződött. Serdülőkori lázadásuk egyik formája a kikényszerített önállóság, amely felelőtlen partnerkapcsolatokba sodorta őket. Házassági okként sok esetben az előrehaladott terhesség szolgált. A fiatalon kötött házasság és a gyermekszületés miatt nem tudták befejezni tanulmányaikat, nem szereztek szakmai képesítést. A körülményeikből adódó általános elégedetlenség a gyermekükkel szembeni türelmetlenségben nyilvánult meg. Ezek az anyák éretlenek a szülői szerepre, gyermeküket pedig felesleges tehernek érzik. A vizsgált 200 gyermekre vo-

natkoztatva a következő adatok jelentek meg a Pedagógiai Szemlében.

A 200 gyermekkel kapcsolatos panaszok megoszlása

/27/

a gyermekek száma	A vizsgálat eredménye	Százalékos megoszlás
14	értelmi elmaradottság, fogyatékoság	7 %
54	részterületek elmaradása	27 %
28	eszméletvesztés	14 %
104	magatartási problémák	52 %
200		100 %

A szülési ártalomhoz és a születéskor meglévő hátrányokhoz még környezeti ártalom is járul.

Ezek: a nem megfelelő anya-gyermek kapcsolat;

a gyermek körüli felnőttek cserélődése;

a gyermek helyének gyakori változása.

A magatartási problémák fajait külön is vizsgálták: /28/

Enurézis	19,2 %
Éjszakai felriadás	17,3 %
Beszédzavar	11,5 %
Hypermobilitás	28,8 %
Agresszivitás	5,8 %
Hibás automatizmusok	7,8 %
Ált. neurotikus panasz	3,8 %
Tanulási nehézségek	5,8 %

100,0 %

Az anyák egy részére általában a tulzott aggodalmaskodás jellemző, amellyel szorongást, feszültséget sugározhat gyermekébe. A fokozott féltéssel állandóan akadályokat állít gyermeke elé, szinte minden tevékenységét frusztrálja, önállósulását megnehezíti. A következtlen anyai magatartás a kényeztetés és a büntetés váltakoztatása. A gyermek nem élheti át az anyai szeretet biztonságát nyújtó élményét, ezért ambivalens módon kötődik környezetéhez. Fokozottan ragaszkodik anyjához, fél az önállósulástól, mert ez számára az anya elvesztésével egyenlő. Ez a függőségi konfliktus később a társas kötődésekben sok problémát okozhat.

Számtalan kutatási eredmény alapján /Mahler, Spitz, Katz/ megállapítható, hogy az énkép kialakulására is nagy hatást gyakorol az anya-gyermek kapcsolat. Az énkép "azoknak a jellemző vonásoknak az összefüggése, amelyet az egyén önmagának tulajdonít." /29/ A csecsemőkorban a gyermek akkor jut pozitív énképet támogató információk birtokába, ha alapvető szükségleteit kielégítik. Káros hatásu minden olyan élmény, ami a bizonytalanság érzését eredményezheti. Tehát az énkép formálódása az anyai gondoskodástól, később pedig a neveléstől függ.

Bandura az énkép jellemzőinek kialakulásánál a szociális tanulást tartja lényegesnek, mert "a gyermekek úgy vélekednek önmagukról, aszerint viszonyulnak jó vagy rossz tulajdonságaikhoz, ahogyan ezt szüleiktől látják." /30/

Feninchel szerint ennél mélyebb folyamatról, azonosulásról van szó. Ugyanis, a gyermek magáévá teszi az anya

véleményét, erről kezdetben a bánásmódtól, később pedig a nevelési stílusból nyer tudomást. Sears, Moccoby, Lewin és Swartz a meleg, biztató nevelési attitűd pozitív hatását bizonyította. Maupht szerint az önbizalom és az önállóság kialakulását a szeretetteljes bánásmód segíti elő legeredményesebben.

Medinnus és Curtis a magas önbecsülésű anyák nevelési módszerét vizsgálva arra a megállapításra jutott, hogy az ilyen anyák csak jogosan büntetnek. Éreztetik gyermekükkel, hogy a büntetést pillanatnyi tetteikért vagy viselkedésükért kapják. Így gyermekeik igazságosnak érzik azt, a továbbiakban pedig igyekeznek megfelelni a szülői elvárásoknak.

Az önbecsülés alakításában nagy a szerepe a büntetésnek. Az önmagukkal elégedetlen anyák gyakran megfontolatlanul fenyttenek. Dr. Farkas Katalin és Dr. Klein Sándor /Juhász Gyula Tanárképző Főiskola/ felmérték a veréssel kapcsolatos hazai szokásokat. Megállapították, hogy inkább az anyák verik gyermekeiket. /Az alsótagozatos gyermekeknél ez a mutató 51,76 %, a felső tagozatosoknál 50,16 %./

A negatív énképű anyák gyermekei sokszor szorongók, gátlásosak, önállótlanok és introvertáltak lesznek, sőt alkalmazkodási zavarokban is szenvedhetnek. Baumrind hangsúlyozta, hogy a legkedvezőbb anyai viselkedési mód, ha a határozottság és a megértés az uralkodó. Az eredményesen nevelő szülőknél a buzdítás és az óvatosságra intés egyen-súlyban van. Megfigyelések és kísérletek bizonyítják, hogy

nemcsak az anya, hanem a szociális környezet minden tagja hat a gyermeki énkép alakulására. A pozitív énképű egyén értékesnek hiszi magát, tisztában van jó és rossz tulajdonságaival. Hibáinak elismerése nem esik nehezére. Érzelmileg kiegyensúlyozott, szociális beilleszkedése zavartalan, teljesítménye összhangban van képességeivel és tudásával. Az énkép előjele elég állandó, de megváltoztatható lényeges sorsfordulók /pl. óvodába, iskolába lépés, baráti és partnerkapcsolatok, házasság/ alkalmával. Ha a számára fontos személyek kedvező visszajelzést adnak vele kapcsolatban, a negatív énkép pozitívvá változhat. A felsorolt okok miatt, a szülő-gyermek és a pedagógus-gyermek viszony rendkívül meghatározó a pozitív énkép kialakulása szempontjából.

Az anya-gyermek kapcsolat bemutatása után a mai családi nevelésben felmerülő hibákra, gondokra szeretnék rá-
térni.

"A nevelés a gyermek céltudatos, aktív befolyásolása abból a célból, hogy az őt környező társadalom törekvéseit, életszabályait elfogadó, tehát ahhoz alkalmazkodni képes, egészséges, s így emberhez méltó életet élő tagjává váljék." /31/ A sikeres nevelést veszélyeztető tényezők igen sokrétűek, ezért dolgozatomban csak a leglényegesebbeket említem.

1. A szülő nem veszi figyelembe a gyermek pszichofizikai fejlődését és az ebből adódó életkori sajátosságokat

Watson szerint már 4-5 hónapos korban megjelenik a szorongásnak értelmezhető reakció. R. Spitz felfedezte a

"nyolchónaposok szorongását", amely feltételezhetően a későbbi szorongásoknak, félelmeknek az egyik alapja. Watson pedig a kondicionált félelem kialakulásával foglalkozott. "Az a reakció, amelynek az átélését félelemnek nevezzük, adva van az idegrendszerben. De, hogy mitől fél, mitől szorong a kisgyermek, majd a felnőtt, az már a későbbi tapasztalatok terméke." /32/ Ezért nagyon fontos, hogy a csecsemőknek és a kisgyermeknek ne legyenek félelmet kiváltó élményei. Tipikus eset, hogy a külön szobában alvó gyermek éjszaka felriadva szorong a sötétségtől, az elhagyatottság érzésétől. A szülőnek ilyenkor mindig meg kell nyugtatnia gyermekét, de legjobb, ha a szülők és a gyermek szobája közötti ajtó nyitva van, így nyugodtan alszik, mert biztonságban érzi magát.

A 3-6 éves gyermeknek alkalmat kell adni környezete megismerésére. Ha mozgásában akadályozzák, dacot vált ki belőle. A nagymérvű mozgáskorlátozás szorongást is okoz, ennek hatására mozgékonyága tovább növekszik. A tárgyi környezet megismerésén túl a környezetében élőkkal is ismerkedik. Felbecsülhetetlen fontossága, hogy "megfelelő érzelmi kapcsolatba lépjen az anyán kívül az apával és a testvérekkel is," /33/ hiszen a családon belül kell kialakítani a beilleszkedés képességét. Sikeres nevelődés esetén átveszi és beépíti személyiségébe a szülői magatartásmintát. Ezen a téren súlyos nevelési hiba a követelés és a példaadás közti ellentét, amelynek hatására ellentmondásos erkölcsi személyiségjegyek alakulnak ki.

Ambivalens beállítottság kialakulásához vezet, ha a

két szülő ellentétes nevelési elveket alkalmaz. Az ambivalencia jelensége, különösen közvetlenül az iskoláskor előtt veszélyes, mert a szülőkkel és testvérekkel szemben kialakult érzelmi kapcsolatok milyensége dominál majd a gyermeknek a pedagógushoz és az iskolatársakhoz fűződő viszonyában is.

Sok családban a gyermek nem kap megfelelő érzelmi előkészítést kistestvére születése előtt. Ezekben az esetekben szinte törvényszerű a testvérféltékenység kialakulása. Amikor a gyermek látja, hogy anyja milyen féltő szeretettel gondozza, ápolja a kicsit, az elhagyatottságtól való félelem kerül felszínre. Hogy felhívja magára anyja figyelmét, utánozva a fiatalabbat, fejlettségi szintjénél alacsonyabb fokra tér vissza; gagyog, pöszén beszél, csuszik-mászik.

2. A helytelen nevelési módszerekből következő ártalmak

A családi nevelés egyik fő célja, "hogy az egyedfejlődés korai szakaszában szükségszerű külső korlátok fokozatosan belső korlátokká váljanak, vagyis a gyermek alkalmas legyen arra, hogy a társadalom erkölcsi utvesztőiben minél előbb önállóan és felelősségteljesen eligazodjék." /34/ A nevelés társadalmi és osztályjellegű, tehát módszerei és tartalma az adott társadalom elvárásaitól függnék. A helyes nevelési módszer megválasztásához tisztában kell lenni a gyermek adottságaival, életkori sajátosságaival és fejlődési szintjével. Ezek ismeretében tűzhető ki az elérendő nevelési cél. Az eredményes neveléshez viszont elengedhetetlen a szeretetteljes szülő-gyermek

kapcsolat.

A legelterjedtebb helytelen nevelési módszerek a türelmetlen erőszakosság /dresszura/ és a kényeztetés. Az erőszakos nevelési stílusú szülők alapelve az, hogy a gyermek féljen valakitől vagy valamitől. Az ilyen nevelő zabolátlan indulatait éli ki vagy belső feszültségeit vezeti le, esetleg tudatos, illetve öntudatlan gyűlöletét vetíti a gyermekekre. Helytelen nevelési módszerét legtöbb esetben a hagyományok determinálják. A türelmetlen szülő gyakran durván rákiabál a gyermekére, ha túl sokat futkos, mozog, mert ezzel zavarja a felnőtt nyugalma. Sokszor büntet örömmegvonással, megfélemlítéssel és testi fenyegetéssel. A mozgásában és játékában állandóan gátolt gyermek szándékosan tör, rombol, de ugyanakkor a büntetéstől félve állandó szorongásban él. Mozgása hipermotilissá fokozódik, sőt ideges tünetként kényszermozgások is kialakulhatnak. Van olyan eset is, hogy úgy viselkedik, ahogy elvárják tőle, de ezzel nem azonosul. Tipikusnak nevezhető az a jelenség is, hogy a gyermek a tartós dresszura után egy idő múlva már nem száll szembe nyíltan a szülővel, hanem elveszti érdeklődését, értelmi fejlődése megakad, és un. értelmi gátlásos lesz. Ebből az állapotból csak a megváltozott nevelői magatartás hatására tud kimozdulni.

A kényeztető nevelési módszernél a szülő túlzott féltésből korlátozza gyermekét. Nevelési célt nem tűz ki maga elé, minden megnyilvánulásában következetlen, határozatlan. Féltésből tilt, de ha a gyermek pl. toporzékolni kezd, megengedi azt, amit előzőleg tiltott. "Az ilyen ha-

tározatlan nevelő nem nyújthatja azt a biztos támaszt, amelyre a gyermeknek szüksége van." /35/ Ezen túl, a gyermek átvéve a szülő tulajdonságait, maga is határozatlan, szorongó és önállótlan lesz.

3. A nevelési módszerekkel együtt a nevelési folyamat további meghatározója a nevelő személyisége. "Az a szülő, aki maga is még nevelésre szorul, s akit sem a gyermek iránti ösztönös szeretete, sem önismerete nem vezet a helyes útra, nem lesz képes egészséges, fejlett személyiséget nevelni." /36/

Ranschburg Jenő igen szemléletesen foglalta írásba "A személyiségünk titkai" c. könyv társszerzőjeként a nevelői személyiségjegyek, a nevelési módszerek és a neveltre gyakorolt hatás összefüggésében. Szerinte az optimális nevelési követelmények elérésére a harmonikus személyiségű, gyermekeiket szerető szülők képesek csak.

A gyermekkel szembeni érzelmi viszony és a nevelési folyamat irányítása alapján négy alapvető nevelési forma különböztethető meg:

1. Az optimális érzelmi viszonyt és kedvező személyiségfejlődést biztosító meleg-engedékeny attitűd.
2. A hideg-engedékeny szülői magatartás a gyereknél antiszociális magatartást alakíthat ki.
3. A meleg-korlátozó attitűddel az önállóság kifejlődését gátolják.
4. A hideg-korlátozó nevelés neurótikus személyiségjegyek kialakulását eredményezheti.

A felsorolt nevelői attitűdök közül a meleg-engedékeny a

legfejlesztőbb hatásu. A szülő személyiségjegyeiben a gyermeket elfogadó, szeretetteljes bánásmód az uralkodó. Megtanítja a pozitív viselkedési normákra, de azok betartását el is várja tőle. A korlátok mértékét az életkor növekedésével fokozatosan csökkenti, így alakulhat ki a külső korlátok belsővé válása. Követeléseinél figyelembe veszi az életkori sajátosságokon kívül a gyermek képességeit is. Sokat foglalkozik vele, kérdéseire mindig válaszol. Egyéni példájával megtanítja az önálló véleményalkotásra, ritkán büntet, inkább sokszor dicsér.

A családi nevelés típusai

Kozéki Béla a nevelési modelleket - a család érzelmi klímája, nevelési rugalmassága és a követelmények határozottsága alapján - nyolc csoportba sorolta.

1. Harmónikus nevelésről beszélhetünk, ha a gyermek érezelemgazdag családi légkörben él, nem alkalmaznak vele szemben merev korlátokat, és a szülői követelmények a gyermek képességeihez igazodnak. Az érzelmi biztonságot nyújtó családban a gyermek elfogadja a következetes, segítőkész irányítást, igyekszik megfelelni a szülői elvárásoknak. A harmonikus nevelés eredménye szociábilis, aktív, reális önértékelésű, etikus egyéniség.
2. A liberális nevelés is pozitív érzelmi telítettségű, de a megfelelő intenzitású irányítás és korlátozás hiányzik. A gyermek önálló, kreatív személyiséggé fejlődhet, de esetleg nem alakul ki benne az egészséges belső kontroll, ezért nehezen irányíthatóvá válhat. Ennek a nevelésnek legjellemzőbb "eredménye" a sztár-típusu

gyermek, aki nehezen illeszkedik be a közösségbe is.

3. Az ambiciózus nevelési módnál a korlátozások vannak túlsúlyban. A szigorú elvárások a gyermeket mindig újabb és újabb teljesítményre ösztönzik. A meleg családi légkör és a következetes bánásmód hatására szorgalmas, kötelességtudó gyermeki személyiség bontakozik ki. Hátrányt okoz viszont az, hogy minden tettének mozgatója "a szorongás és a kudarc elkerülésének vágya". /37/ Az eredménytelenségtől való félelem korlátozza kreativitásának kialakulását.
4. A túlvédő nevelés alapja az aggodalommal túlfűtött szülői szeretet. Az így nevelt gyermek csak a családi körben érzi magát biztonságban, fél a külső hatásoktól. "Önállótlan és függő gyermeki helyzetében konzerválódik, indulatait elfojtja, passzív és engedelmes, "felkészületlenül lép át a számára sokféle konfliktust rejtő és nehezen vállalható felnőttkorba." /38/ A fentebb tárgyalt négy nevelési módban közös a családi élet melege, ahol a gyermeket minden megnyilvánulásában segítik szülei.
A következő három nevelési módra a visszafogottabb, esetleg rejtett érzelmi elutasítás jellemző.
5. A "hideg", demokratikus nevelési módra a gyermeket partnerként kezelő, képességeihez igazodó, következetes bánásmód a jellemző. A mélyebb szeretetkapcsolat hiánya viszont nyugtalanságot, sőt gyakran agressziót vált ki a gyermekből. Szívesen vállal közösségi feladatokat, beilleszkedése is zökkenőmentes, de az empátia készség hiánya miatt nem képes a megértő együttérzésre.

6. A legkárosítóbb nevelési formák egyike az elhanyagoló nevelés. A gyermek nem érezheti a támaszt nyújtó, érzelmeteli családi légkör melegét. Tetteiben alig korlátozzák, de támogató megerősítést sem kap. Agresszív kitérőzései és etikai érzései kontrollálatlanok, ezért prékriminális személyiségnek tarthatjuk, mert a későbbiekben is hajlamos lesz a céltalan, sodródó életvitelre.
7. A drilles nevelésre a vasfegyelem, a parancs, a megfélemlítés és a büntetés a jellemző. A szülők csak kötelességből, de szeretet nélkül nevelik gyermekeiket, akik a büntetéstől való állandó félelem miatt szorongó személyiségekké válnak. A nevelői modellt követve, hozzájuk hasonló egyéniségekké fejlődnek.
8. A diszharmónikus nevelés szintén az érzelmileg elhanyagoló szülőkre jellemző.

A diszharmónikus nevelésben kevés a szeretet és a biztonság. Rapszódikusan váltakozik a segítség és a támogatás, illetve azok hiánya. A szülők büntudatot éreznek nevelési gyengeségeik miatt, ezt kivetítik gyermekeikre, akiket sokszor ok nélkül büntetnek vagy jutalmaznak. A diszharmónikus családi légkör neurotizáló, hibás személyiségfejlődést eredményező.

A felsorolt nevelési típusok természetesen ritkán tapasztalhatók tiszta formában, a keveredés milyensége a nevelői személyiségjegyeiktől és sokszor a körülményektől függ. A Ranschburg Jenő által meghatározott szülői attitűdök meghatározó érvényűek a családi nevelési típusokban is. Például a meleg-engedékeny attitűd a liberális nevelésre,

a hideg-korlátozó pedig a drillesre jellemző.

Vizsgálhatjuk a személyiségre ható változásokat a családi szerkezet szerint is.

1. Az ép szerkezetű családokban folyó nevelési jellemzőkről az előzőekben már szóltam. A kísérleti csoportokba tartozó gyermekek családi nevelése kapcsán is utalok még erre a témára.
2. A válás hatása a gyermek egészséges személyiségfejlődésére.

A válást minden esetben feszült érzelmi légkör előzi meg. Tipikusnak mondható, hogy "a szülők eszközként használják fel gyermeküket a küzdelemben, amelyet egymással vívnak." /39/ Kezdetben az elhagyással fenyegetett szülő a gyermekre való hivatkozással akarja házastársát visszaszerezni. Ebben a bizonytalan, feszült időszakban ingerültebb, idegesebb gyermekével szemben is, később pedig igen nehezen tud megfelelni a megnövekedett felelősségű szülői szerepnek.

Az indulatok viharában élő gyermek, érzelmi biztonsága megtartása érdekében valamilyen védekezési módot választ. Előfordul, hogy fejlődésének egy korábbi szakaszába esik vissza /enurézis, gyermekded viselkedés, az iskolai teljesítmény romlása/. A nagyobb /6-10 éves/ gyermek pedig minden alkalommal valami jutalmat vár teljesítményéért. Így kikényszeríti az odafigyelést, viszont nem alakulhat ki nála a reális önértékelés.

Az agresszió kialakulása is tipikus a válás körüli időszakban. "A gyermek váratlan és látszólag indokolatlan

kirobbanását valójában a szülők háboruja miatt érzett növekvő aggodalma és a fokozódó bizonytalansága mozgatja." /40/

Előfordul, hogy a gyermek tulságosan ragaszkodni kezd a családból kiválni szándékozó szülőhöz. Ez az érzés néha bizonyos fizikai tüneteket is előhiv /álmatlanság, gyomor és szívtáji panaszok, asztmatikus jellegű légzési zavarok/. A látványos tünetekkel a szülő büntudatát akarja felébreszteni.

Ha a válás során kialakul a házaspár közötti kölcsönös gyűlölködés, a magára hagyott szülő bosszúból minden eszközzel igyekszik megakadályozni a másik láthatási jogát. Ebben az esetben a gyermek egy személyben a bosszu eszköze és áldozata. Sok esetben az egyik szülő mindent elkövet, hogy a gyermeket neki ítélje a bíróság. Amikor sikerül keresztülvinni akaratát, közömbös, gyermekét elhanyagoló szülővé válik. Ezzel bizonyítva, hogy célját nem a gyermekéhez fűződő szeretet, hanem a másik fél megbüntetése motiválja.

A válás befejezett ténye után újabb veszélyek várnak a gyermekre. A nevelés két feladatköre /az expresszív és instrumentális szerepkör/ csak az egyik szülőre hárul, ennek az elvárásnak viszont igen kevesen tudnak maradéktalanul megfelelni. Az anyánál maradó fiúnak hiányzik az apamodell, amelynek káros hatása főleg a serdülőkorban és a párválasztás idején mutatkozik meg. Hasonló a helyzet az apánál nevelkedő leány esetében is.

A válásnak szinte minden válfaja károsítja a gyermek

személyiségfejlődését valamilyen formában. A gyermekre gyakorolt hatás nagymértékben függ attól, hogy milyen életkoru, amikor szülei elválnak. Látszólag könnyebb a helyzet, ha még csecsemőkoruként éli át a válást, de az anya érzelmi labilitása, kétségbeesése miatt nem tudja biztosítani számára a biztonságos érzelmi légkört, ezért már a csecsemő viselkedésében is érzelmi zavarok mutatkoznak /alvászavar, étvágytalanság, ujjszopás/. A 8-10 hónapos csecsemő anyja, érzelmi kifosztottsága miatt tulzott szeretettel fordul gyermekéhez, kialakul benne a "tulvédő" nevelői magatartás, amelynek a "dédélgető" változatára a féltő törődés, és tulzott engedékenység jellemző, a "domináns" forma eredménye az anyai biztonság tulértékeltetése. A "domináns" változat esetén a gyermek szorongó és egész életében beilleszkedési zavarokkal küzdő lesz. Az iskolás koru gyermekeknél a válás hatására szinte törvényszerű a nyílt vagy rejtett agresszió kialakulása.

Vannak olyan családok, amelyek hiányosan vagy egyáltalán nem tudják ellátni nevelő funkciójukat.

A hátrányos és veszélyeztetett gyermekek csoportjánál az óvodára és a megfelelő társadalmi szervekre hárul a segítség feladata. Ezek az óvodások családon belül nem kapják meg az értelmi és érzelmi fejlődésükhöz szükséges pozitív hatásokat.

A hátrányos helyzet oka igen sokféle lehet, csak a legfontosabbakat említve, a következők:

1. a szülő csak a gondozási feladatokat látja el, a képességek fejlesztése az óvoda feladata;

2. a nem megfelelő lakásviszony és az ingerszegény környezet;
3. a szülők italozó életmódja;
4. egyedülálló szülők /elhanyagoló nevelés esetén/;
5. nagycsaládosok, ahol a gyermek negatív példákat lát vagy elhanyagolják gyermekeiket;
6. rendezetlen családi helyzet

A hátrányok csoportosíthatók más szempontok szerint is, pl.: veleszületett, szerzett és szociális hátrány. Mindhárom szoros és kölcsönös viszonyban áll egymással. A veleszületett hátrányhoz sorolható pl. a rövidlátás, ami tartós hatásként csak akkor akadályozza a fejlődést, ha szociális hátrány is társul hozzá. A veszélyeztető tényezők közül a legsúlyosabb az italozó szülők, a brutális bánásmód, a börtönviselt családtagok hatása és a negatív erkölcsi példák.

A családi nevelés iránt egyre jobban növekszik a politikai és a közéleti érdeklődés. Egyik fő feladat: "a család mint jelentős társadalmi közösség funkciójának megerősítése, jogi és erkölcsi védelme, s az átalakuló életmód okozta feszültségek feloldása, a szociálpolitikai gondoskodás kiterjesztése /gyes, családi pótlék emelése, nevelési segély, tanszer- és ruhasegély, gyed/." /41/

Az MSZMP XII. kongresszusa a család feladatát így határozta meg: "Társadalmunk legkisebb, de a jelen és a jövő szempontjából döntő jelentőségű közössége a család. Nagy a szerepe a szocialista életmód formálásában, a fiataloknak az életre való felkészítésében, a különböző nemzedékek ösz-

szetartásában, a közösségi együttélés normáinak erősítésében. Stabilitása különösen fontos a gyermeknevelés szempontjából. Pártunk és államunk támogatja a védi a család intézményét." /42/

A Minisztertanács legutóbb 1984. szeptember 27-én tárgyalta meg "A gyermek- és ifjúságvédelem továbbfejlesztését szolgáló hosszabb távra szóló irányelvek" c. előterjesztést. Ennek érdekében a következő főbb feladatokat összegezte:

- a fejlesztési irányelvek /2015/1984-es/ alapján ki kell dolgozni a népesedéspolitikával foglalkozó kormányprogramból adódó feladatokat;
 - fejleszteni a szociálpolitika érdekében folyó tudományos kutatásokat;
 - és a Minisztertanács 3133/1984. számú határozata alapján ki kell építeni az egységes családgondozói hálózatot.
- /A Műv. Min. Állami Ifjúsági Bizottság a Gyermek- és Ifjúságvédelem továbbfejlesztését szolgáló részletes programja c. továbbképzési anyag alapján./

Családvédelmi kérdésekkel foglalkozott 1984-ben a Magyar Pedagógiai Társaság /Konferencia a családi konfliktusokról/. A hozzászólások alapján megállapították, hogy szükség lenne olyan intézményekre, ahol a családok segítséget kapnának a családi konfliktusok megoldásához és az ezzel kapcsolatos krízisek megelőzéséhez vagy megszüntetéséhez.

III. A családi és az óvodai nevelés hatása az anyanyelvi fejlődésére

"A beszéd tesz képessé a tartalmas, árnyalt, sokszínű és gazdag emberi kapcsolatokra, az önkifejezésre és a másik ember megértésére." /43/

A beszéd kialakulása a családi környezetben történik, ezért az óvodába kerülő gyermekek beszédszintje különböző, az óvónőknek a meglévő szókincsre alapozva kell a fejlesztő tevékenységet elkezdeni. Az óvodai anyanyelvi nevelés fogalmába mindaz beletartozik, amit a szakirodalom nyelvi nevelésnek, beszédfejlesztésnek, az anyanyelvi kultúra gazdagításának és a verbális kommunikáció fejlesztésének nevez.

Nyelvi téren a család és az óvoda közös feladata a gondolkodás és a beszéd együttes fejlesztése, az életkori beszédhibák megszüntetése, a gyermek passzív és aktív szókincsének gazdagítása és a nyelvtani szerkezetek szakszerű elsajátíttatása. Az óvodás korúak körében a felsorolt résztevékenységek a személyiség sokoldalú fejlesztését és a sikeres iskolakészültséget szolgálják.

A következő három alfejezetben az anyanyelvi retardáció kialakulásáról, okairól és a családi, valamint az óvodai fejlesztési lehetőségekről lesz szó.

1. A család szerepe az anyanyelvi retardáció kialakulásában

A családi kommunikáció kérdésével csak az elmúlt egy-két évtizedben kezdtek foglalkozni a társadalomtudományok. A szakemberek annál nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a

kommunikációnak, minél fejlettebb egy társadalom.

"A társadalmi és kulturális modernizáció érvénytelenítette az együttélés régi, hagyomány-adta értékeit és normáit, de eközben és ezzel párhuzamosan érzékenyebbé tette az embereket családi kapcsolataik meghatározásának és alakításának kommunikativ összefüggéseire." /44/

A beszéd, az emberek közötti érintkezés eszköze, nem velünk született készség, csak kialakulásának feltételei adóttak a csecsemőben születése pillanatától.

"Ez beszéd csak akkor alakulhat ki, ha:

a/ a beszédszervek,

b/ a hallás,

c/ az idegrendszernek a beszéddel és az értelmi működéssel összefüggő területei épek és, ha biztosítva van,

d/ a beszélő emberi környezet." /45/

A beszéd kialakulásában tehát öröklött, veleszületett és szerzett tényezők egyaránt szerepet játszanak.

A gyermek első kommunikációs környezete általában a család, ezért az otthoni beszédnevelő tevékenység tárgyalásához szükségesnek látom a beszédfejlődés rövid bemutatását.

A születés pillanatában hallható akusztikus hangreakció fiziológiai oku reflextevékenység. Az újszülött sírása a külvilág ingereire adott válasz, amely már kb. az 5. héttől differenciált jellegű. A 2. hónapra tehető a hanggal folytatott funkcióörömet nyújtó játék, a gagyogás. Sedleckova vizsgálataai szerint már megkülönböztethetők a

leggyakrabban előforduló hangok: az e és az a, ritkábban az i, a mássalhangzók közül pedig: a gutturális h, r és az explozívák: a t, p, b, d, valamint az m ajakhang. A gagyogás idején a gyermek többféle hangot képez, mint, ami a nyelvi környezetének artikulációs bázisában található. A harmadik hónaptól a csecsemő nevetéssel és sikoltozással köszönti a hozzá lépő személyeket. Ezeket az örömteli "köszöntő" /kanizsai/ hangokat kezdetben bárkinek a megjelenése kiváltja, később ez is differenciálódik.

A 6-8. hónaptól kezdve artikulációs bázisa fokozatosan csak a hallott mintákra korlátozódik. A 7. hónapban már sok difftongust és szótagot hangoztat, amelyek képzése fonetikailag még hosszú ideig nem pontos. A fejlődésnek ettől a szintjétől válik fontos tényezővé az utánzás. Az önutánzás már a 2-3. hónapban jelentkezik, a mások utánzásában is sok még az artikulációs pontatlanság, nem képes még megfelelő mértékben differenciálni és motoros ügyessége is fejletlen. Kainz szerint minden fejlődési foknak megvan a maga specifikus hangállománya.

Az utánzásnál a tiszta a és i hangok, valamint a b, d, p, t mássalhangzók a 10. hónaptól jelennek meg. A zöngés és zöngétlen mássalhangzók megkülönböztetése csak 2. évtől sikeres. A látszat-megértés időpontja gyermekeként változó. Nem a tartalomból, hanem a hangsúlyból következtet a közlésre, kérdésre vagy tiltásra, ha ezeket idegen nyelven hallja, akkor is azonosan reagál. A beszéd ritmusát, dal-lamát, hanglejtését hamar képes utánozni. Seeman szerint azért, mert ezek a beszéd legősibb elemei.

Az öncélu játék, a gagyogás után jelenik meg a fiziológiás echolália jelensége, amellyel környezete szótagjait, egyszerű szavait utánozza /ma-ma, ba-ba stb./. Ez már akaratlagos tevékenység, és csak az anyanyelv hangjait tartalmazza.

A valódi beszédmegértés /Kolcova bizonyító kísérletei alapján 16-17 hónapos korban következik be/, az a "lassu, néhány hónapig tartó folyamat, amelynek eredményeként egy bonyolult ingerkomplexusból kiszabadul a szó, mint az igazi megértés egyedüli feltétele." /46/

A 1 1/2 éves gyermekre jellemző, hogy önállóan alkot szavakat a tárgyi és személyi környezet megnevezésére. Ezt a jelenséget L. Sz. Vigotszkij "autonóm beszédnek" nevezi. A 18. hónap körül jelentkeznek az egyszavas vagy szómondatok, amelyek mondatértékűek, és több jelentést hordoznak. Az először megjelenő tömondatokat főnevek és igék alkotják. 1 1/2 - 3 éves kor között, szinte törvényszerű az élettani pöszeség megjelenése, amely a beszédmozgások gyakorlatlanságából ered. Ha a környezet tagjai állandóan javítgatják a hibás artikulációju szavakat beszédfélelem, majd beszédgátlás alakulhat ki. A helyes hangképzésre leg-
ösztönzőbben a környezet jó beszédpéldája hat. A beszéd kialakulása után már megállapítható a szókincs nagysága. W. Stern /1928-ban/ a következő átlagokat állapította meg:

<u>Életkor:</u>	1 1/2	2 év	3 év	4 év	5 év	6 év
<u>Szókincs-</u>	100	300-400	1000-1100	1600	2200	2500-3000
<u>let</u>						

/47/

Az USA-ban M. Templin megfigyelte, hogy az egyszerűbb szü-

lők gyermekeinek szókincese szegényesebb, mint az iskolázottaké. Magyarországon 1971-ben Meggyes Klára foglalkozott a kétéves gyermek nyelvi rendszerével. A szófajok gyakoriságát vizsgálva a következő eredményre jutott. Legnagyobb mennyiségben a főnevek, valamivel kisebbben az igék, csekély mértékben a névmások és ennél is kevesebb a mellénevek száma. Hétéves kor előtt csak a névutók nem találhatók meg a gyermek szókincsében. A 2-3 éves gyermek beszédjellemzőiről hazánkban legutóbb Lengyel Zsolt nyújtott összefoglalást A gyermeknyelv c. könyvében. A megfelelő beszédfejlődésű gyermek anyanyelve nyelvtani szerekeiteinek többségét birtokolja. Kéttagu mondatai összefüggéseket is kifejezhetnek. A szófajok megjelenési sorrendje: főnév, ige, melléknév /színek/, számnév /hibásan használja/, mutató névmások /a tárgyak neve helyett/ és a névutók /csak főnévvel együtt/. Egyes szám első személyben még ritkán beszél, főleg a 2. és 3. személyre vonatkoztatja a cselekvést. Ebből adódik az igeragok helytelen alkalmazása is. Sokszor a cselekvés tárgyát és azt a személyt nevezi meg, akinek a javára a cselekvés történik. A funkciószavak közül az igekötőket hamar elsajátítja hangsúlyos helyzetük miatt. A ragok, képzők, jelek közül először a tárgyrag jelenik meg. A birtokos névmáshoz gyakran ragasztja a birtokos személyragot is, pl. tiem. A több toldalék együttes használata is jellemző /-é birtokjel + -nak, -nek rag/. A három féle irányultság ragjai közül /hol?, honnan?, hová?/ főleg a -ba, -be, -ban, -ben alkalmazása hibás. Ha a főnév ragos formáinál a szótőben változás történik analó-

giás alapon illeszti a toldalékokat, /pl. ló, lót - majom, majomot stb./. Sz. L. Rubinstein a gyermeki beszédet funkciója alapján szituatív és kontextusos típusba sorolta. A szituatív beszédet csak a szülő, illetve a közvetlen környezet érti. Az összefüggő beszéd már sajátos tárgyi tartalma. A rubinstejni kategóriák és Jakobson beszédfunkciómodellje között szoros párhuzam figyelhető meg."A szituatív beszéd Rubinstejn szerint társas kapcsolatok teremtését, illetve érzelmek kifejezését szolgálja. A kapcsolat-teremtés a jakobsoni modell szerint a fatikus, illetve a konatív nyelvi funkciók; a kifejezés pedig az emotív nyelvi funkciók feladata." /48/ A beszédfunkciók kialakulásának sorrendje tehát a következő: emotív, fatikus, konatív, - a beszédfunkciók begyakorlottsága után pedig - a referenciális, a metanyelvi és a poetikus. Három éves kor előtt mindig azokat a beszédfunkciókat kell fejleszteni, amelyek a kisgyermek adott személyiségfejlődési szakaszában szükségesek, ellenkező esetben a felnőtt és a gyermek között kommunikációs elszigetelődés alakul ki. A beszédfejlődést olyan irányba kell segíteni, hogy a minél magasabb fokú beszédfunkció kialakulhasson.

A beszédfejlődés folyamata és üteme az örökletes adottságok, organikus okok és a környezeti hatások függvénye.

A beszéd kialakulásának időpontja apai ágon örökletes, de főleg a fiukra hatóan mutatható ki. Az organikus okok közé a látási, hallási vagy beszédszervi fiziológiai rendellenességek sorolhatók. A hallással kapcsolatos or-

ganikus okok már csecsemőkorban megállapíthatók. Hazánkban 1967-től végeznek audometriai vizsgálatokat /ifj.Götze Árpád - János Kórház/, így idejében megelőzhetők vagy orvosolhatók az említett rendellenességek. A további organikus okokról a beszédretardáció kapcsán fogok szólni /szülési sérülés, hosszabb ideig tartó betegség stb./.

A családi környezeti hatások - jellegüktől függően - késleltethetik vagy gyorsíthatják a beszédkialakulás ütemét. Leglényegesebb az érzelmi biztonság és a pozitív beszédpélda hatása. Az ingergazdag környezet fejlesztő, az ingerszegény pedig gátló hatása. A beszédfejlődésre dominánsan ható tényezők a nevelési hibák. A gyermek gesztusokkal, arcjátékkal úgyesen ki tudja fejezni kívánságait, így nem érzi szükségét a beszédnek. A szülő elősegítheti a beszédkényszer kiváltását, ha szándékosan nem érti meg a metajelzéseket. Családon belül legfontosabb a gyermekek számára a követendő beszédpélda. A szülő ne beszéljen hozzá dajkanyelven, ne használja a gyermek által kialakított autonóm beszédet és a gyermeknyelvi szavakat. Beszélgeszen sokat gyermekével, válaszoljon a "mi ez" korszak kérdéseire, amelyek nemcsak a tudásvágyból, hanem a kapcsolatteremtés igényéből is fakadnak.

A beszédkezdet időpontja egyénenként változó. Ha a gyermek esetleg 3 éves korig nem beszél, de hallja környezetete beszédét, érti a kérdéseket és "megfelelően reagál" a felszólításokra, akkor nincs ok aggodalomra, a későbbiekben hamar behozza ezt a lemaradást.

Megkésett beszédfejlődésűnek tartjuk azt a gyermeket,

aki 3 éves korában még egyáltalán nem vagy csak alig beszél. A reverzibilis beszédfejlődési retardációnál a fejlődés egy bizonyos ponton megreked, a zavar a folyamat tempójában észlelhető, amely általában átmeneti jellegű és bizonyos kedvező hatásokra a fejlődési tempó normalizálódik. A beszédretardált gyermeknél az életkori pösség tovább tart, a hosszabb szavakat 1-2 szótagura rövidíti, gyakori az agrammatizmus, mondatai 2-3 szavasak. A megkésett beszédfejlődés okai: örökletes adottságok, organikus rendellenességek és környezeti tényezők. Az öröklés apai részről tapasztalható és főleg a fiukra hat. Az organikus indítékok: koraszülés, szülési sérülés, csecsemő- és kisgyermekkori betegségek, gyermekkori agyi károsodás és az analizátorok sérülései. A beszédretardáció kialakulásában a környezeté a döntő szerep. Ide sorolható: a/ az érzelmi biztonság hiánya;

b/ az ingerszegény környezet;

c/ az életkorhoz adekvát élmények hiánya;

d/ a szociálisan hátrányos helyzet;

e/ a szociális sikerek hiánya;

f/ a környezet alacsony beszédkulturája;

g/ az elhanyagoltság.

A felsorolt okok megszüntetésével kapcsolatos óvónői feladatok részletezése a III/3. és a IV. fejezetben történik.

2. Az óvodai nevelés nehézségei az anyanyelvi fejlődésben elmaradókkal szemben

"Az óvónő időben figyeljen fel a gyermekek magatar-

tásában, fejlődésében jelentkező rendellenességekre; a szülőkkel együttműködve tegyen meg mindent a kiváltó ok megszüntetésére vagy ellensúlyozására; szükség esetén kérje szakorvos, pszichológus, gyógypedagógus stb. segítségét; csoportjában olyan légkört teremtsen, amelyben biztosított a gyermekek kiegyensúlyozott értelmi fejlődése" /49/ - írja a Rendtartás az óvodák számára.

A fentiek értelmében az óvodai oktatásnak kettős feladatot kell ellátni. Egyrészt időben fel kell figyelnie a retardált gyermekekre, másrészt megkülönböztetett figyelemmel kell segíteni a hátrányok megszüntetésében.

A retardációval kapcsolatos okmányozó feltárás már az óvodai jelentkezés pillanatában megkezdődik, amikor a nevelő megkapja csoportja orvosi igazolásait, a gyermek családi környezetét pedig az első családlátogatás alkalmával ismeri meg. Képet kap az otthoni szociokulturális körülményekről, találkozik a kezdő óvodás családtagjaival. Az óvodai személyiséglapra rávezeti az anamnesztikus adatokat, amelyek közül a beszédretardáció szempontjából legjelentősebbek a születési ártalmak, a család betegségtörténete, a beszéd kezdete és a gyermek betegségei. Hasonló kérdésekre kerül sor az egészségügyi törzslapon. Itt kap helyet a "Veszélyeztetettségre vonatkozó feljegyzések" rovat. A személyiség fejlődésére ható veszélyeztető hatások megszüntetésében a gyermekvédelmi felelős is részt vállal.

Összefoglalva, az óvodának fel kell tárni mindazokat az okokat, amelyek a gyermek egész személyiségére és

ezen belül az anyanyelvi retardáció kialakulására hatnak.

Az óvodai okfeltáró módszerek igen változatosak. Elsőként a viselkedés megfigyelését említhetjük. A játék, a munka és az oktatás közben. A retardált fejlődés általában két végletes magatartási módban nyilvánul meg. Az egyik a túlzott agresszivitás, a másik visszahuzódás és a zárkózottság. Az óvónő, - ismerve az otthoni körülményeket - arra törekszik, hogy a görcsöket feloldja; hogy különleges figyelemmel válaszoljon a gyermekben mélyen megbuvó - a dac vagy a közöny lepleibe rejtőző - szeretetigényre, és elvezesse a közösségi élet normáihoz." /50/

A zárkózottság és visszahuzódás sok esetben anyanyelvi retardációt takar, amely az elhanyagoló nevelés vagy ingerszegény környezet, esetleg veszélyeztetett helyzet eredménye.

A játéktípusok közül a kiscsoportban a gyakorlójáték az uralkodó. Ha a középső vagy nagycsoportosnál is ez a játékforma állandósul szintén retardációra következtethetünk.

A fejlődésben megrekedt gyermekek munkavégzését a kitartás hiánya jellemzi.

A retardáció ténye az óvodai oktatásnál a teljesítmény alacsony szintjében nyilvánul meg. A csökkent koncentráció képesség, a gondolkodási műveletek alacsony szintje és a nyelvi kifejezőkészség fejletlensége miatt.

A megkésett beszédfejlődés tényének és okainak felfedésére jó alkalom kínálkozik középső csoporttól kezdve az ábrázolás foglalkozásokon. A rajzokról egyaránt leol-

vasható a szorongás és a derű, a mindenkori lelkiállapot és fejlettségi szint. A családrajzokból következtethetünk a gyermek családi státuszára, érzelmi kötődésére és az otthoni légkörre.

Az irodalom-, matematikai és környezetismereti oktatás során is számos alkalmunk nyílik a szűrőmunkára. Az ismeretek ellenőrzésére és a képességek fejlesztésére gyakran alkalmazzuk a feladatlapokat. Használatuk közben könnyen mérhető a gyermek fejlődése és megállapítható az elmaradás mértéke is. Szükség esetén egyéni bánásmóddal segíthetjük a részterületeken tapasztalható hiányosságok megszüntetését.

"Az egyéni bánásmód és foglalkozás élményét átélt gyermekekben felgyorsul a társas kölcsönösségi kapcsolat-teremtés készsége, aktivizálódnak, azonosulási törekvések figyelhetők meg, céltudatosabb tevékenységre hajlandóak, baráti versengésre vállalkoznak, elmélyedésre hajlamosak, gyorsabban sajátítják el feladataikat, koncentráltabbak, megértőbbek, nyiltabbak, érzelmileg telitettebbek, türelmesebbek, kiegyensúlyozottabbak." /51/

A gyermekek nyelvi magatartása és megnyilatkozása alapján képet kap az óvónő a retardáció mértékéről. A szegényes szókincsen kívül igen sok jelből következtethet a csökkent anyanyelvi szintre. A beszédretardált gyermekek szókincsa csak a harmadik életév végén kezd gyarapodni, sőt 4-5 éves korukban kb. a 2 évesek beszédanyagával rendelkeznek. Csak a közvetlen környezetük személyeit és ál-

latait tudják megnevezni. Szavak helyett szótöredékeket használnak, kívánságaikat a beszéd helyett "jelekkel" közlik /pl. rámutatnak a kért tárgyra/. Beszédmegértésük lényegesen fejlettebb. A késői beszédfejlődés tartós pöszséget eredményez. Jellemző az agrammatizmus jelensége is.

Az anyanyelvi retardáció megszüntetésében a legfontosabb az ingergazdag, nyugodt, bizalomteli óvodai környezet és az igényes szakmai tudásu, fejlett empátiás készségű, követendő beszédpéldát nyújtó óvónői személyiség. A gyermeknél a beszédet nem szabad siettetni, hanem minél többet kell foglalkozni vele, mesélni neki, játszani vele. A gyermekkel szembeni igényeinket fejlettségi szintjük szerint fogalmazzuk meg. A kompenzáló foglalkozások anyagára és módszereire most nem térek ki, mert erre egy külön fejezetben kerül sor.

3. A retardáltak óvodai és családi anyanyelvi nevelésének lehetőségei

A társadalmi igényeknek megfelelően - fő célul-a személyiségfejlődés megalapozását és az iskolai munkára történő előkészítést tűzte ki.

"Az óvoda személyiségalapozó és iskolára előkészítő funkciójának kérdése az utóbbi években gyakori elemzésekre ösztönözte a szakembereket. Ehhez hozzájárultak a megerősödő szociálpszichológiai kutatások is, amelyek a személyiségkibontakozás és a környezet kölcsönhatását vizsgálták."/52/ Az ONEP-ben közölt anyanyelvi neveléssel kapcsolatos feladatok közül a leglényegesebbeket áttekintve előttünk áll az anyanyelvi nevelés fő feladatsora és ezt kell majd kiegészíteni a retardáltak kompenzálására alkalmas foglalkozásokkal. Az ONEP-ben leírt anyanyelvi nevelési feladatok:

1. A szóbeli nyelvhasználatra ösztönző derűs, nyugodt légkör.
2. Az anyanyelvi fejlesztés az egész napos óvodai életben.
3. Életszerű beszédhelyzetek teremtése és a beszédfunkciók korlátozásának elkerülése.
4. Törekvés a beszédszintbeli különbségek kiegyenlítésére.
5. A beszédkezdő fokozása és a beszédbátorság növelése.
6. A beszédfigyelem fejlesztése a kötelező foglalkozásokon.
7. A helyes mondathangsúly és hanglejtés tudatosítása.

Az Óvodai Nevelési Program kicsit mereven értelmezi a nyelvhasználat fejlesztését, mert csak a gyermek és az óvónő viszonyára korlátozza, figyelmen kívül hagyva az ál-

talános iskolai tanterv kommunikációs követelményeit. Az óvodai és az iskolai anyanyelvi nevelés összehangolásához a jövőben több gondot kell fordítani a kommunikációs képességek fejlesztésére. Ennek érdekében intenzívebben kell foglalkozni az élőbeszéd elemi szabályozásával és a hangképzés tökéletesítése, valamint az írás-olvasáselőkészítés érdekében a helyesejtés tanításával. Szintén az olvasás előkészítését szolgálná a mondatfonetikai eszközök /hangsúly, hanglejtés/ tanítása, gyakoroltatása. A kibővített tartalmu anyanyelvi nevelés gyakorlati megvalósítására már kidolgozásra került egy program, amelyet Nagy J. József: A nyelvi nevelés ismeret- és tevékenységrendszerének lehetséges modellje az iskola küszöbén c. írásából ismerhettem meg. Az iskolai nyelvi-irodalmi-kommunikációs kísérlet hazánkban Zsolnai József nevéhez fűződik /1971/.

Az iskolakészültség szintje érdekében megkülönböztetett figyelmet érdemelnek az anyanyelvi retardációju nagycsoportos óvodások.

A retardáció legmeghatározóbb okai /Kósáné Csertő Aranka nyomán/:

- idegrendszeri sérülés, károsodás,
- a minta szűkös volta
- a belső késztetés hiánya, trusztrációja.

A fentiek közül az óvoda csak az utóbbi két okcsoportból származó elmaradás megszüntetésére vállalkozhat.

"Legalább a beiskolázás előtt egy évvel fel kell figyelni azokra, akik egyenlőtlenül fejlődnek, az anyanyelvi fej-

lettség valamelyik" részkomponensében /beszédtechnika, szókincs vagy nyelvvlogikai strukturák/ elmaradást mutatnak. A tünetek ismeretében nyilhat lehetőségünk arra, hogy átgondolt, folyamatos segítséget adjunk az iskolai érettség anyanyelvi szintjének eléréséhez. Különösen akkor, ha a lemaradás oka az ingerszegény környezet, fő feladatunk, hogy gazdag élmény-, illetve ismeretanyagot nyujtsunk a gyermeknek. Ezek alapján eljuttathatjuk tanítványainkat az intellektuális fejlettség alapvető tartalmához; pl. a logikai strukturák megértéséhez, az ok-okozati összefüggések felismeréséhez.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy az érés üteme gyermekeként más és más. "Az egyes óvodások érettségének és az elérendő célnak mérlegelésével pontos tervet lehet készíteni minden lemaradt gyermek fejlesztésére." /53/ Kisebb lemaradás esetén elegendő csak a differenciált foglalkoztatás. A csoportját jól ismerő pedagógus tudja, hogy az egyes gyermekekkel mit kell gyakoroltatni. Például a beszédkésztség fejlesztése érdekében bábozás közben milyen feladatot adjon a szorongó, beszédgátlásos gyermeknek vagy környezetismeret foglalkozáson kit kell az ismeretek rendszerzésére, illetve tapasztalatok megfogalmazására ösztönözni.

Külön figyelmet igényelnek a szocializáció terén elmaradtak vagy a feladattudat területén fejlesztésre szorulóok. "Az iskolára előkészítés legtermészetesebb és véleményem szerint a legtöbb esetben a legcélravezetőbb formája: ...az egyes gyerekek előrehaladását célzó, de

azt a csoportmunkával megvalósító pedagógiai lépések láncolata." /54/

A fejlesztési lehetőségek közül másodikként az egyéni bánásmód elvét említem, amely két módon valósulhat meg.

Az egyik esetben "a nevelési és oktatási tartalmakat az egyén fejlettségi szintjéhez igazodva bontják algoritmusokra, ugyanugy az egyének lelki funkcióinak fokától függően variálják a módszereket is." /55/

A másik a "speciális egyéni bánásmód, amikor e tevékenység önállóan, a többi nevelési-oktatási folyamattól elkülönülten valósul meg /egyéni beszélgetés, külön foglalkozás/." /56/

Mélyebb hatása a kompenzáló nevelés, amely "személyiségfejlesztés a szó legtagabb értelmében..., a személyiségfejlesztés a személy érdekében történő nevelőakció. A kompenzáló nevelés pedig alkalmassá teszi a személyiséget az átlagos nevelőhatások befogadására." /57/

A kompenzálással azért kell foglalkoznunk, hogy az iskolába lépésig csökkenthessük az e korosztály tagjai közötti esélyegyenlőtlenségeket, s mert sem a mai rendszerű óvoda, sem az iskola nem képes erre. Az iskolakezlettség szintje nagymértékben befolyásolja a gyermek további tanulmányi előmenetelét, így igen lényeges, hogy lehetőleg minden óvodás a megfelelő iskolakezdési fejlettséget elérve lépjen be az első osztályba.

Az iskolaelőkészítő kompenzálás c. könyv magasszintű elvi és gyakorlati utmutatást ad a kompenzáló foglal-

kozások vezetéséhez. "A nyelvi kompenzálás keretében olyan módszerekkel találkozunk, amelyek az egész óvodai életben alkalmazhatók." /58/

A Magyar Pedagógiai Társaság kisgyermeknevelési szakosztálya 1984. október 24-én foglalkozott az iskolaelőkészítő kompenzálás kérdésével. A szerzők véleménye szerint az óvodának a jövőben a kompenzativ iskolaelőkészítés feladatának is meg kell felelnie. "Meggyőződésünk szerint az iskolába lépő korosztályok szélsőséges heterogenitását mérsékelő, kompenzativ óvoda megszületése szükséges és lehetséges, de az alkalmas tartalmak, eszközök, szervezeti keretek és módszerek kidolgozása a jövő feladata, sok ezer gyakorló pedagógus alkotó munkájának eredménye lehet csak." /59/

A kompenzativ óvoda "megszületéséig" szükség van a kompenzáló foglalkozásokra, de rendkívül veszélyes lenne, ha a kompenzáló mikrocsoportokat az óvodában "bevezetnénk". Nem kell kötelezően bevezetni, sem tiltani. Ha valaki hisz benne, akkor csinálja /Dr.Nagy József/.

Az óvoda iskolaelőkészítő szerepét hangsúlyozva szeretnék néhány gondolatot felvetni az iskolaéretlenekkel kapcsolatban.

Az iskolaéretlenség kérdésével hazánkban az 1960-as évektől foglalkoztak /Geréb Gy., Bácskai/. Az "iskolaéretlen" kifejezést először Szabó Pál használta, és a fejlődésbeli lemaradásra vonatkoztatta. A retardáció színter szomatikus, intellektuális és emocionális téren

jelentkezhet. A komponens közül csak az első kettőt sikerült megnyugtatóan vizsgálni, a harmadik, a szociális emocionális összetevők értékelése, a PREFER vizsgálati módszer bevezetése óta megoldott, ahol a magatartásindex részeredményeiből olvasható le. Ezt megelőzően ismertek a szociális képességeket mérő tesztek /Schenk, Banzinger-1971/.

A kompenzáló programok kidolgozásának igénye szintén az 1960-as évektől merült fel a retardáltak felzárkóztatása érdekében. Szervezési szempontból ezek a programok három csoportba oszthatók /Gáspárné Zauner Éva felosztása alapján - 1974/:

1. Az iskoláskort megelőző nevelési tervek, amelyek a korai nevelési hibák ártalmait hivatottak kompenzálni /az amerikai M. Deutsch - 1965, Suzan Gray - 1965, Bereiter-Engelmann - 1966, Headstart - 1965 és a nyugatnémet programok/;
2. A beiskolázáskor induló 4 hónapos felzárkóztató program /Höde - 1971/.
3. Az iskolarendszeren belüli, korrekciós osztályokban /1-2 év/ szervezett kompenzáló nevelő tevékenység /Plowden/.

Magyarországon az 1971/72-es tanévben indultak meg kísérleti jelleggel az első korrekciós osztályok Budapesten, a következő tanévben pedig Szegeden és Karcagon. A kezdeti és az azóta eltelt idők tapasztalatait összegezve szakemberek megállapították, hogy a korrekciós osz-

tály nem oldhat meg minden fejlesztést. Dr. Nagy József szerint: "az eddigi törekvések érintetlenül hagyják a hagyományos beiskolázási modellt. Csak arra vállalkoznak, hogy e modell negatív következményeit enyhítsék, ezért hatékonyságuk viszonylag alacsony." /60/

A nyelvi retardáció szempontjából vizsgálva tovább az esélyegyenlőtlenségek megszüntetésének lehetőségét "a feladat nyilvánvalóan az, hogy olyan szervezeti kereteket, modellt dolgozzunk ki, amely a hagyományos beiskolázás merevségeit feloldja, és ezáltal elősegíti a gyermek fejlettségének figyelembevételét, a fejlettségbeli különbségek kompenzálását a beiskolázáskor." /61/

E cél megvalósításához dolgozta ki Dr. Nagy József egyetemi tanár a fejlettség szerinti beiskolázási rendszert. A "rendszer működésének az az alapvető feltétele, hogy egy-másfél évvel az iskolába lépés előtt...megfelelő fejlettségvizsgálat történjen; egy ilyen értékelő rendszer önmagát is továbbfejlesztve folyamatosan működjön... Nagyban növelheti a fejlettség szerinti beiskolázás hatékonyságát, ha az óvodában preventív iskola-előkészítő kompenzálás folyik." /62/

A következőkben a családi anyanyelvi nevelés néhány lehetőségéről szeretnék szólni. "A nevelés legfőképpen a családban és az óvodában megy végbe, ott, ahol az óvodás gyermekek élnek. A család és az óvoda a nevelés színtere, és mint közvetlen környezet, a legnagyobb hatással alakítja a gyermeket. Az óvoda a gyermekek meg-

ismerése és nevelése érdekében felhasználja a családi környezetben szerzett ismereteit, és a családnak átadja az óvodai élet tapasztalatait." /63/

Ma az iskolakészültségi szint eléréséhez kompenzálásra van szükség az eredményes személyiségfejlesztés érdekében, tevékenységünk csak akkor lehet eredményes, ha a szülőket is sikerült megnyernünk ehhez a tevékenységnek. Hiszen az óvodai nevelés kompenzáló funkciója szoros kapcsolatban áll a családi neveléssel. Így egészülnek ki az óvodával szembeni követelmények a szülők nevelésével, illetve a család nevelési tevékenységének irányításával.

Susan Gray kidolgozta a szülők-nevelők folyamatos együttműködésén alapuló 9 hónapra szóló nevelési tervet, amely a szociális képességek fejlesztésére alkalmas. A terv lényege: "a gyermek eljuttatása a sikeres teljesítmény tárgyi jutalmazásától a közösségi kitüntetés értékeléséig." /64/

Ezzel kívánt segítséget nyújtani a szülőknek a retardáció /főleg magatartási/ megszüntetéséhez. A mai szülők viszont - néhány kivételtől eltekintve - nem képesek eleget tenni egy ilyen, rendszeres önképzést igénylő, időigényes tevékenységnek. Figyelembe kell vennünk a megnövekedett munkahelyi és társadalmi követelményeket és nem utolsósorban a család anyagi gyarapodásáért vállalt többletmunkát /építkezés, másodállás stb./. A dolgozó anyáknál pedig az otthoni házimunka rabol el sok időt, így a gyermekek személyiségfejlesztésére kevés al-

kalom nyílik. Országos felmérés bizonyítja, hogy a dolgozó anyák napi 8-9 órát töltenek munkahelyükön, 1-2 órát fordítanak közlekedésre, bevásárlásra, az otthoni teendőkre pedig átlag 6 órát. Sok anya elégedetlenkedik a sok munka és gond miatt, ilyenkor pszichikai terhelése megduplázódik, ennek következtében az otthoni légkör ideges, kapkodó.

Az anyáknak régen sem volt több ideje a nevelésre, de munkáját természetesnek érezte, nem okozott számára sem fizikai, sem pedig pszichikai fáradtságot. Ma a család sokszor nem jóleső közös programot szervez, hanem az együttlét idejét is "kényszerprogramok" töltik ki. Ilyen légkörben a gyermekek sem érzik jól magukat. Azért sok az érzelemszegény, de szeretetre vágyó gyermek, mert otthon nem vehet részt derűs hangulatu közös munkában vagy szórakozásban. Az egészséges személyiségfejlődés és a helyes családi életre nevelés érdekében nagyon fontos, hogy az egymást szerető, együttműködésre képes család mintáját nyujtsák gyermeküknek.

A családban a szülők nevelési tevékenysége a személyiség egészére irányul. Az óvoda irányításával el kell érünk, hogy ebbe az individuális nevelési programba fogadja be a szocialista embereszménnyel kapcsolatos társadalmi elvárásokat is.

Napjainkban a nevelés nagyarányu társadalmasítása ne jelentse azt, hogy a család lemond igazi funkciójáról és minden felelősséget az óvodára, az iskolára és a tár-

sadalomra hárít.

A fentiek alapján a családdal kapcsolatban új feladatok állnak a társadalom és a pedagógusok előtt. A leglényegesebbek ezen a téren a következők:

1. az igazi, hagyományos család visszaállítása, ezen belül pedig az értékes nevelési szokások megerősítése;
2. a családi nevelés tartalmának, módszereinek újraformalmazása;
3. a gyermekek és a serdülők nevelésében a konkrét tennivalók újraelosztása a nevelési intézmények és a család között a közös társadalmi felelősség alapján;
4. "A család mint jelentős társadalmi funkciókat betöltő közösség megerősítése jogi és erkölcsi védelme, az átalakuló életmód okozta feszültségek feloldásához a társadalom szociálpolitikai gondoskodásának kiterjesztése." /65/

Az anyanyelv fejlesztése érdekében legfontosabb feladatunk megnyerni a szülőket az óvodával való együttműködésre. Országos felmérések tapasztalatai igazolják /pl. az ERVI/, hogy a nagycsoportosok beszédkésztsége és kifejezőkészsége a környezet nyelvhasználatától függ. "Meghatározó még a velük való intenzív foglalkozás, az érdeklődés irányított felkeltése, a beszédhelyzet biztosítása; a kommunikáció és az interakció, valamint a beszédgyakorlás lehetőségének megteremtése a családban és az óvodában egyaránt." /66/

Tehát rendszeres és tudatos anyanyelvi nevelés

szükséges ahhoz, hogy a 6 éves gyermekek megfelelhessenek az iskolakezdés nyelvi követelményeinek. A szülők megnyerése egy-egy konkrét feladat elvégzéséhez nem mindig könnyű feladat, pedig a nyelvi hátrányok leküzdéséhez

főleg a nagycsoportosoknál van szükség. Nem elég, ha csak vázoljuk számukra az elérendő anyanyelvi szintet, módszereket is kell számukra adnunk a fejlesztéshez.

Legfontosabb, hogy otthon biztosítsanak a gyermeknek megfelelő beszédalkalmat, válaszoljanak kérdéseire és rendszeresen meséljenek neki. Környezetében ne használjon senki indulatos, trágár szavakat, hanem igényes beszédmódra törekedjenek. A bizalomteli szülő-gyermek kapcsolat egyik záloga, ha érdeklődnek az óvodai eseményekről, meghallgatják az óvodában tanult verseket, dalokat, meséket. Különösen a mesélés nyelvi és kapcsolatfejlesztő hatását kell hangsúlyoznunk, amelyet az országos kísérlet adataival is bizonyíthatunk.

A Magyar Pedagógiai Társaság Családi Nevelés szakosztályának legutóbbi szegedi vándorgyűlésén /1983/ esett szó a meséléssel kapcsolatos kérdésekről. A szülők, nagyszülők meséje szerves része a gyermek életének, fejleszti képzelőerejét nyelvi kifejezőkészségét és erkölcsi ítéleteit. A mesével foglalkozó felmérést 18 óvoda nagycsoportjában végezték el /összesen 439 hatéves gyermekkel/. A megkérdezett gyermekek közül csak 3 mondta azt, hogy nem szereti a mesét /0,68 %/. A mesét nemcsak érdekes cselekménye, a szereplők jelleme és erkölcsi tartalma

miatt kedvelik, hanem főleg azért, mert közel áll hozzájuk az a személy, aki a mesét mondja /anya, apa, nagyszülő, testvér/. Többségük nem kedveli a lemezzről, magnóról szóló mesét, a tv-mesét is csak 32,8 %-uk választotta. A gyermekek 63,5 %-a szereti, ha személyes kapcsolatban van a mesélővel, tehát igényli a felnőttel vagy testvérrel kialakítható érzelmi kontaktust. Sok óvodában megszervezik a szülők oktatását. /Mintául a tatai Ágostyáni uti óvodáét vettem./ A három évig tartó továbbképzés anyagában szerepeltek az óvodai foglalkozások lényegét bemutatók /nevelési területek, módszerek/, a családi nevelést segítő és egészségügyi témájuk.

A családi nevelést irányító előadások címe:

- A 3-6 éves gyermek életkori sajátosságai;
- Az öröklés és környezet;
- Az óvoda és család együttműködése;
- A nevelési eljárások alkalmazása;
- Az óvoda iskolaelőkészítő szerepe.

A témák szemléletesebbé tételét filmekkel, magnetofonfelvételekkel és kiállításokkal érték el. Szinte minden óvodában hagyomány, hogy gyakran rendeznek kiállítást a gyermekek munkáiból /rajz, gyurma, barkácsolás, kézimunkák/. Így a szülőknek alkalma nyílik gyermeke fejlődésének követésére.

Szintén hasznos gyakorlat a szülők részére készített könyvajánlás, játékajánlás. Több óvodában az óvónők a pedagógiai szakirodalom és a mesekönyvek terjesztésére is

vállalkoznak, szaktanácsot is adnak a korcsoportnak megfelelő könyvválasztáshoz. A szervezett, tervszerű oktatás nem pótolhatja az óvónő-szülő közvetlen kapcsolatát. A gyermekek egyéni megismeréséhez feltétlenül szükségesek a családlátogatások, a fogadóórák meghitt légköre és a szülői értekezletek. Különösen a fogadóórák és a mindennapos kapcsolattartás nyújthatja a legtöbb segítséget a nevelésben, fejlesztésben. Az óvónőnek ezeket az alkalmakat kell felhasználni a család nevelési eljárásainak megbeszélésére, irányítására. Ekkor lehet - a gyermek egyéni adottságait figyelembe véve - tanácsot adni a gyermek anyanyelvi fejlesztésére is. Meg kell értetni a szülővel, hogy a nyelvi fejlesztés a személyiség egészére is nagy hatással van. Utalni kell az iskolakészültségi szint jelentőségére és az iskolai eredményekre gyakorolt hatására. "Az iskolakészültség színvonalának emeléséhez a szülők akkor... tudnak a legnagyobb mértékben hozzájárulni, ha minden lehetséges alkalmat fölhasználnak arra, hogy gyermekükhöz beszéljenek, kérdéseikre válaszoljanak, a gyermek mondanivalóját meghallgassák, érdeklődéssel, együttes cselekvéssel minél többet beszéltessek. Erre minden szülő képes, minden szülőnek, még a legelfoglaltabbnak is van és kell, hogy legyen ideje." /67/

Hívjuk fel a szülők figyelmét a tömegkommunikációs eszközök neveléssel kapcsolatos műsoraira! Ebből a szempontból a TV Családi Körének műsorát kell kiemelnünk. A sorozat célja, hogy emelje a szülők pedagógiai kulturáját,

segítse a harmonikus családi élet kialakulását, és szakszerűen irányítsa a családi nevelést. A sorozat készítői az adások szerkesztésének koncepcióját így fogalmazták meg: "mindig két fő elemre épülnek: a negativumokat tartalmazó szituációkra és a megoldási lehetőségeket bemutató pszichológiai és pedagógiai információkra." /68/

Ortutay Zsuzsa javaslatára változtattak a műsorelemek arányát a jelenetek javára. Így akarják megnyerni nézőként az alacsonyabb műveltségű szülőket és a gyese-n lévő anyákat.

A családi nevelést segítő tanácsok és módszerek közül csupán a leglényegesebbeket emeltem ki, amelyekkel az a fő célunk, hogy a társadalom szocialista igényei beépüljenek a szülői nevelési gyakorlatba.

IV. A családi nevelés fejlesztő hatásának segítése

/I. számú kísérlet/

A gyermeket körülvevő elsődleges nevelő-fejlesztő közösség a család.

"Az óvodai és az iskolai nevelés szempontjából - mind az erkölcsi-szociális magatartást, mind a teljesítményt tekintve - meghatározó a kisgyermekkor és az aktuális családi miliő." /69/

Krüger /1970/ szerint a közösségi beilleszkedést elsősorban a következő feltételek segítik elő:

- korai szenzoros stimulusok,
- a szeretetteljes bánásmód,
- a szabadságot engedő nevelés,
- a szülők pozitív elvárásai,
- a pozitív énkép kialakulásának támogatása,
- a beszéd ösztönzése, illetve
- a beszédre fordított figyelem,
- a kérdések serkentése és a válaszadás,
- a könyvekkel való bánásmód megismertetése,
- a játékokra és a fejlesztésre szánt alkalmak biztosítása.

Az utolsó öt feltétel, a napi rendszeres meséléssel kiegészítve a beszédfejlesztés alapját is szolgálja.

I. számú kísérletünket az 1982/83-as évben kezdtük meg. Célunk, a családi nevelés irányítása az anyanyelvi fejlesztés érdekében.

Munkánkat - egy 24-es létszámú nagycsoportból kiválasztott - öt óvodással végeztük. A kiválasztás alapjául

a PREFER vizsgálat családi neveléssel kapcsolatos kérdőívének eredménye, az anamnézis és a rövidített PREFER vizsgálat szolgált.

Az öt óvoda közül egy kislánynál /Z. Judit/, - akinél a beszédretardáltság beszédgátlással is párosult - úgy döntöttünk, hogy számára külön, személyreszóló programot készítünk. A fejlesztő munkára a nagymama bizonyult alkalmasnak, mivel az anya szintén gátlásos, sőt negatív énképű személyiség. /A kislány számára készült program leírása a melléklet 25/a oldalán kezdődik/.

Z. Juditnál az egyéni fejlesztés nem bizonyult elegendőnek, így a következő évben beosztottuk a kompenzáló kiscsoport tagjai közé is. Így két év alatt elérte az iskola-készültségi szintet.

A retardált beszédfejlődésű gyermekeknél a fejlesztendő területeket a rövidített PREFER vizsgálat /anyanyelvi szempontu/ részeredményei, illetve a tudás- és magatartásindex alapján állapítottuk meg.

Az I. számú kísérleti csoport /családi nevelés és magatartásindex/

I. felmérés: 1983. január

	Családi nevelés		Magatartásindex		Lemaradás a magatartásban
	Ny.	St.	Ny.	St.	
K. Sándor	34	35	57	34	13
K. Ferenc	38	45	74	55	4
Ny. Pál	39	49	65	44	11
P. Anett	29	21	59	40	14
Átlagok:	35	37,5	63,75	43,25	10,5

Az I. számú kísérleti csoport adatai a PREFER vizsgálat alapján

I. felmérés: 1983. január

	Beszéd- hiba	Utánmondás Ny. St.	Következ- tetés Ny. St.	Reláció Ny. St.	Írásmozgás Ny. St.	Tudásindex	Lemaradás a tudás- ban
K. Sándor Ó: 73 hó	-	10 39	12 49	18 54	9 46	48	2
K. Ferenc Ó: 82 hó	r	11 43	13 53	17 50	10 50	53	7
Ny. Pál Ó: 77 hó	-	10 39	10 42	19 58	8 43	42,5	11
P. Anett Ó: 76 hó	-	8 32	8 35	11 26	9 46	38,75	13
Átlagok:		9,75 38,25	10,75 44,75	16,25 47	9 46,25	45,56	8,25

A gyermekek családi státuszát a családrajzokból ismerhettük meg. A családrajzoknál teljes elemzésre nem vállalkoztunk, csupán az adott óvoda érzelmi kötődését, a kis közösségben elfoglalt helyét és az emberrajz fejlettségi szintjét /RQ/ állapítottuk meg.

A családi nevelés irányítását 4 hónapon át végeztük.

Napjainkban már szinte általánossá vált, hogy a szülőket tájékoztatják az óvoda napirendjéről, célkitűzéseiről. Szervezett lehetőségek /szülői értekezlet, fogadóóra, nyílt nap/ biztosítják a szülők beavatását az óvodai életbe. Többségük él is a felkinált alkalmakkal, de ezek jelen formájukban nem képesek biztosítani a bensőséges kooperatív kapcsolat létrejöttét. A család és óvoda együttműködése, a célkitűzésekben megfogalmazott "partnerkapcsolat" általában még csupán néhány területre szűkül le /csoportszoba diszitése és felszerelése, játékok javítása, kirándulások és társadalmi munkák szervezése, ünnepélyek rendezése/. A gyermek fejlesztése-nevelése szempontjából fontos tartalmi kérdésekben azonban a szülő, többnyire csak mint információforrás és a nevelő értékelő-minősítő véleményét befogadó személy szerepel.

Kísérletünkben szerettünk volna túllépni a család és óvoda kapcsolatának hagyományos formáin.

A kiválasztott gyermekek szüleinek külön szülői értekezletet nem tartottunk, ennek a módszernek ellentmond a pedagógiai tapintat. Az iskolakészültséghez szükséges anyanyelvi követelményeket közös csoport- szülői értekez-

leten ismertettük. Tájékoztatónkhoz felhasználtuk az ONEP-ben meghatározott szintet. A kompenzáló beiskolázási modell c. könyv beiskolázási fejlettségről szóló részét és az ERVI-felmérés tanulságait.

A kísérletben szereplő családok nevelési módszereit és az otthoni légkört az óvónő eddigi ismeretei, valamint a közös családlátogatás alapján igyekeztünk regisztrálni.

A szülőkkel megbeszéltük a gyermek egészséges fejlődéséhez szükséges napirendet. Külön felhívtuk a figyelmüket a rendszeres napi mesélésre, a beszédalkalom biztosítására és a nem életkornak megfelelő tv-műsorok káros hatására.

Összintén feltártuk az adott gyermek részterületi elmaradását és a szülői felelősségre hivatkozva elmondtuk, hogy milyen módon javítható a gyermekük anyanyelvi szintje. Segítségként pedagógiai szakkönyveket, fejlesztő játékokat és meséket ajánlottunk. /Az ajánlások a melléklet 1-6. oldalán találhatók./

Voltak olyan családok, ahol külön gondot okozott az anyanyelvi fejlesztésre alkalmas családtag kiválasztása. A négy gyermek közül kettőnél /Ny. Pál és P. Anett/ a nagymamát, illetve a keresztanyát kértük meg a fokozott törődésre. Az első esetben az anya elfoglaltsága és elhanyagoló nevelési módszere, a másodikban pedig betegségéből adódó alkalmatlansága miatt /idegbeteg/.

Felmértük a mesekönyvek számát is, amelyből megállapítható, hogy a kísérleti csoport tagjainál a mesekönyv-

vek átlaga 13 db, a csoportnál pedig 21 db.

A kísérleti csoport óvodásainál a családlátogatás alkalmával tájékozódunk a mesekönyvekről, a többiekénél csak a szülőktől kapott információkra támaszkodunk. Ebben az esetben leirattuk a mesekönyvek címét is, így pontosabb adatot kaphattunk, mintha csak a könyvek száma után érdeklődünk.

Két gyermeknél /K. Sándor és K. Ferenc/ a lemaradást az ingerszegény környezet és a beszédalkalom hiánya okozta. Szüleikkel meg kellett értetnünk, hogy ha a felnőtt nem érdeklődik a gyermek élményei, tapasztalatai iránt, annak nincs alkalma gondolatait közölni. A benne megfogalmazódott tapasztalatok szertefoszlának /a kinyilvánítás hiányában nem nyernek megerősítést/. Hiszen az ismeret akkor válik valóban sajátta, ha "a képzeleti-gondolati átdolgozás során beépül a korábbi tapasztalati anyagba." /70/

A kísérlet megkezdése után egy hónappal megkértük a szülőket, írják le gyermekük napirendjét. Így akartunk képet kapni az otthoni időbeosztásról, ezen belül is arról, hogy tanácsaink hatására több időt töltenek-e gyermekükkel, van-e az óvodásnak állandó otthoni feladata, elviszik-e moziba, bábszínházba stb. A napirendek túl általánosak lettek, ezért Dr. Nagy József egyetemi tanár utmutatása alapján, az "időtükör" készítéséhez folyamodtunk, amelyet a szülőkkel közösen állapítottunk meg. Az időintervallum az óvodából hazatérés és a lefekvés

közötti időszak /17-20 óráig/. Ezen belül a következő tevékenységek iránt érdeklődtünk:

E = egyedül játszik;

T = testvérével játszik;

B = beszélgetés természetes helyzetben /gondozás, étkezés, házi munka, séta közben/;

M = mesét hallgat;

J = játék a felnőttel;

TV = tv-t néz.

A felmérés technikai megoldása: egy szótárfüzet lapjait a következő módon osztottuk be:

III. 7-11-ig	17 ^h -18 ^h -ig	18 ^h -19 ^h -ig	19 ^h -20 ^h -ig	A mesék címe:
III.7. Hétfő	J J J T	T T B B	B M M E	Öreg néne őzikéje
Kedd	B B B T	T T B B	B B TV TV	
Szerda	^x B B B B	E E T T	T TV B	^x B Beszélge- tés séta közben
Csütör- tök	T T T T	T E E E	B TV B M	A három törpe
Péntek	B B B E	T T T B	B TV E E	

/K. Ferenc időtükre, a napi mesélés átlaga ezen a héten: 9'/
Próbáltunk képet kapni a hétvégék eltöltéséről is, de az
ezzel kapcsolatos információk túl általánosak, így követ-
keztetések levonására alkalmatlanok.

Mivel a kiválasztott óvodások mindegyikénél az után-

mondás szintje volt a legalacsonyabb, ezért a napi mesélések és a felnőttel folytatott beszélgetés időtartamát, valamint a mesekönyvek számát átlagoltuk.

	Mesekönyvek száma db.	Napi mesélés átlaga	Felnőtttel be- szélget /napi/
K. Sándor	7	8,6 perc	42 perc
K. Ferenc	4	7,28 "	40 "
Ny. Pál	40	10 "	60 "
P. Anett	4	3,09 "	30 "
Átlag:	13	7,24 "	43 "
A csoport átlaga:	21	6 "	35 "

Az időtükör készítését 2 hónapig folytattuk.

Eredményesnek bizonyult az a megoldás, hogy csak a kísérlet kezdete után egy hónappal folyamodtunk az időtükör készítéséhez, mert így sikerült elérnünk a szülők részéről az állandó odafigyelést. A kapott adatok is ezt bizonyítják, mert a kísérleti csoport tagjainak időtükör átlaga magasabb az óvodai csoport átlagánál.

A többszöri családlátogatás és a szülőkkel folytatott gyakori beszélgetés hatására kialakult a kíváncsi szülő-nevelő viszony. A második felmérés eredményeit bemutató táblázatokról leolvasható közös munkánk eredménye.

Az I. számú kísérleti csoport /családi név és magatartásindex/

II. felmérés: 1983. május

	Családi nevelés Ny.	St.	Magatartásindex Ny.	St.	Lemaradás a magatartásban	Fejlődés a magatartásban
K. Sándor	39	49	67	46	5	8
K. Ferenc	40	50	75	56	8	4
Ny. Pál	44	62	72	52	3	8
P. Anett	34	35	70	50	4	10
Átlag:	39,25	49	71	51	5	7,5

Az I. számú kísérleti csoport adatai a PREFER vizsgálat alapján

II. felmérés: 1983. május

	Beszéd- hiba	Utánmon- dás	Következ- tetés	Reláció	Írás- mozgás	Tudás- index	Lemara- dás a tudásban	Fejlődés a tudás- ban
K. Sándor	-	14/55	14/56	22/70	11/54	58/75	+ 7,75	9,75
K. Ferenc	-	14/55	15/60	19/58	43/61	58,5	-	7
Ny. Pál	-	16/62	12/49	20/60	10/50	55/75	+1	12
P. Anett	-	12/47	10/42	12/30	10/50	42/25	9	4
Átlag:	-	14/55	12,75/ 51,75	18,25/ 54,5	18,5/ 53,75	53,8	0,25	8,2

A kísérleti csoport és a csoport átlageredményeinek összehasonlítása

	A csoport átlaga I. felmérés	Kísérleti csop. I. felmérés	A csoport átlaga II. felmérés	Kísérleti csoport II. felmérés
Családi nevelés	49/74	35/37,5	51/78	39,25/49
Magatartás- index	74/55	63,75/43,25	78/60	71/51
A tudásindex összetevői:				
Utánmondás	15,2/59	9,75/38,25	16,94/66	14,55
Következtetés	14,4/57	10,75/44,75	16/63	12,75/51,75
Relációszo- kincs	19,6/59	16,25/47	22,6/72	18,25/54,5
Írásmozgás	14/69	9/46,25	16/73	18,5/53,75
Tudásindex:	61	45,6	68,5	53,8

A kísérletből levont következtetéseink

Az irányított családi nevelés négy hónapja alatt a különféle területek átlagos fejlődése a következő:

1. A családi nevelés: 13 standartpont;
2. A magatartásindex: 9 "
3. A tudásindex: 8,2 "
4. A tudásindex összetevői:

utánmondás	:	16 standartponttal;
következtetés	:	6 "
relációszókincs	:	5 "
írásmozgás	:	8 "

A csoport átlagával összehasonlítva, a családi nevelésben a fejlődés háromszoros, a magatartásindexben csaknem kétszeres, a tudásindex átlaga pedig 0,7 St-tal több.

A családi nevelés utánmondásra gyakorolt hatását bizonyítja, hogy szintje a csoportéhoz viszonyítva több mint kétszeresére emelkedett /a csoporté 7 St-tal, a kiscsoporté 16 St-tal/.

A kiscsoport hónapokra lebontott fejlődése a következő:

a családi nevelés	:	3,25 St;
a magatartásindex	:	2,25 St;
a tudásindex	:	2,05 St;
<u>az utánmondás</u>	:	4 St;
a következtetés	:	1,5 St;
a relációszókincs	:	1,25 St;
az írásmozgás	:	2 St;

/Az egyes gyermekek egyéni fejlődésének adatait a mel-

léklet 50-67. oldalain összegeztem./

A fejlesztésbe bevont négy óvoda közül tanulmányait 3 az általános iskola első osztályában kezdte meg, P. Anett pedig a korrekciós osztályban.

Kísérletünk hatására új szempontként épült be a családi nevelésbe az, hogy a gyermek milyen mértékben tud megfelelni a nevelési intézmény elvárásainak, értékrendjének.

V. A retardált beszédfejlődésű 5-6 éves gyermekek óvodai anyanyelvi fejlesztése /II. számú kísérlet/

"A szociolingvisztikai kutatások bebizonyították, hogy a kulturális szempontból hátrányos helyzetű gyermekek legközvetlenebbül az anyanyelvi fejlettség színvonalában károsodnak. Szegényes szókincs, sajátos és primitív beszédkultúra jellemző rájuk, ez együtt jár a gondolkodás alacsony szintjével, sajátos viselkedésmódokkal." /71/

Jelenlegi óvodai oktatásunk még nem alkalmas a nyelvi retardáció okozta hátrányok teljes felszámolására, az iskolaelőkészítő kompenzálás viszont megfelelő eljárás a lemaradás megszüntetésére, mert a kompenzálásra szoruló óvodások szorongó, frusztrált személyiségek. A szegényes kommunikációs készségű gyermekek nyelvi fejlesztése csak a gátlások, szorongások feloldását célzó "oldó hatásu, beszédre ösztönző" légkörben történhet.

A kiscsoportos iskolaelőkészítő anyanyelvi kompenzálást az "5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége" és az "Iskolaelőkészítő kompenzálás" c. könyvek anyagát figyelembe véve végeztük.

A kísérleti csoport tagjait a PREFER vizsgálat eredménye alapján választottuk ki. A tudásindex összetevői közül csak az írásérettséget nem mértük. Vizsgáltuk a számlálás és a mennyiség eredményét is, mivel a relációk és a halmazok matematikai felismerése a gondolkodás fejlődésének alapja, amely rendkívül szorosan összefügg az anyanyelv fejlődésével. "Ezért a műveleti képességeknek

a nyelvi reprezentációját is el kell sajátítani az elmaradás felszámolása érdekében." /72/

A kiválasztott óvodások tudásindexe átlag: 46,2 St. pont, az átlagos lemaradás pedig 8,37 hónap.

A magatartásindex átlaga: 49,2 St. pont, az átlagos lemaradás: 6,67 hónap.

II. számú kísérleti csoport

I. felmérés: 1984 január

	Családi nevelés Ny.	Magatartás Ny.	Magatartás St.	Lemaradás a magatartásban
1. B. Róbert	37	38	65 44	14
2. B. Zoltán	39	49	69 48	10
3. D. Katalin	44	54	68 47	4
4. E. Márta	43	53	65 44	10
5. Gy. Tamás	41	52	70 50	6
6. R. János	36	36	70 50	11
7. R. Pál	38	44	72 52	5
8. Z. Ágnes	36	36	73 53	-
9. Z. Judit	35	36	74 55	-
Átlagok:	38,8 H	44,2	69,56 49,2	6,67

A II. számú kísérleti csoport adatai a PREFER vizsgálat alapján

I. felmérés: 1984 január

	Beszéd- hiba	Utánmondás Ny. St.	Következ- tetés Ny. St	Reláció Ny. St.	Mennyiség Ny. St.	Számlálás Ny. St.	Tudás- index	Lemaradás St. pontokban					
1. B. Róbert Ó: 80	-	10	39	9	39	15	42	13	46	11	32	43,6	13
2. B. Zoltán Ó: 78	r,sz	11	43	9	39	17	50	11	39	12	35	45,2	10
3. D. Katalin Ó: 73	-	12	47	7	32	17	50	13	46	10	29	44,8	5
4. E. Márta Ó: 76	-	11	43	10	42	16	46	12	42	13	38	46,2	7
5. Gy. Tamás Ó: 78	-	12	47	8	35	18	54	14	49	12	35	48	8
6. R. János Ó: 83	-	10	39	9	39	17	50	12	42	18	53	48,6	9,3
7. R. Pál Ó: 79	r	14	55	12	49	17	50	8	28	10	29	46,2	10
8. Z. Ágnes Ó: 73	-	10	39	8	35	18	54	14	49	11	32	45,8	5
9. Z. Judit Ó: 84	r	13	51	10	42	17	50	10	35	10	29	47,4	8
Átlagok:		11,4	44,8	9,1	39,1	16,8	49,5	11,9	41,7	13	34,6	46,2	8,37

A kompenzáló foglalkozásokat 1984 januárjában 9 óvodás részvételével kezdte el a csoportvezető óvónő. Munkájában, főleg a szemléltető eszközök elkészítésében és a jegyzőkönyv vezetésében a hallgatók is segítettek.

A foglalkozásokat 4 hónapra terveztük, heti 4 alkalomra, így 64 foglalkozás anyagát állítottuk össze. Alapul, az Iskolaelőkészítő kompenzálás c. könyvben található anyanyelvi ütemtervet vettük.

Az anyag kiválasztás fő szempontja: a beszédalkalom nyújtása és a beszédaktivitás kiváltása. A gyermekek részmaradásait figyelembe véve olyan témákkal és művekkel foglalkoztunk, amelyek elősegítették a szókincsbővítést, a főbb nyelvi eszközök gyakorlását, a tér- és időbeli relációk rögzítését, valamint a nyelvlogikai műveletek gyakoroltatását.

A szocializációs képességek fejlesztését a különféle megteremtett vagy spontán kommunikációs lehetőségek és a szerepjátékok segítették.

A foglalkozások anyagának összetétele:

- irodalmi alkotások /versek, mesék, mondókák/;
- különféle játékok /didaktikus-, szerep-, szabály és nyelvi/;
- feladatlapok - a kézügyesség fejlesztésére és az átvett anyag rögzítésére.

A foglalkozások tartalma

I. A foglalkozásokban szereplő irodalmi alkotások, versek és mesék /népmesék és műmesék/.

1. A felhasznált versek:

a/ mondókák és az utánzást vagy mozgáskiséretet igény-

lők: Tamkó S. Károly: Törpetánc /3 bábbal/,

Cini-cini muzsika /fakanál bábbal/,

Szállj, szállj pille /utánzó mozgás és síkbábok
segítségével/.

b/ Zeneiségük, ritmusuk, játékos rimük és hangutánzó
szavaik alapján könnyűvé vált a vers megtanulása a
következőknél:

Csukás István: Dalocska,

Weöres Sándor: A kutya-tár,

Kocsi és vonat,

Forgós-ropogós,

Haragosi

A birka-iskola

c/ A kérdőmondat hangsúlyának gyakorlására:

Weöres Sándor: Csali mese

Tul, tul

d/ Rokonértelmű szavak /igék/ szemléltetése:

Weöres Sándor: Barangolók

e/ Mozgalmasságot fejez ki: /sok mozgást jelentő ige/:

Weöres Sándor: Fiuk, lányok c. verse.

Más versek

Samuil Marsak: Kölykök, /különleges kifejezések,
szemléletes költői képek/,

Pogácsa /otthoni munka, motiváció a főzőcskés já-
tékhöz/,

Őszi levél /népköltés - az ősszel kapcsolatos téma bevezetéseként/,

Csukás István: Hivogató /motivációként/,

Szabó Lőrinc: Falusi hangverseny "

Csanádi I.: Új kenyér "

2. A bemutatott mesék

A répa orosz népmese - a mese cselekményének lerajzoltatása/,

Rónay György: Hazudós mese /vidám hangulat, igaz-hamis/

Kutya-macska barátság /ok-okozati összefüggés, szákinszgyarapítás/;

Igor Boriszov: Amit a bölcs medve tudott /kisebb-nagyobb relációkra példák/;

A kismalac és a farkasok /népmese - irodalmi élmény, erkölcsi ítéletek/;

Szutyejev: A három kiscica /ok-okozati összefüggések/;

Hogyan hívta meg vendégségbe a róka a gólyát?

/szereplők jellemzése/,

A. Tolsztoj: A róka és a nyul /a mese nyelvi eszközeinek gyakoroltatása/,

A part alatt /a mese visszaadása a képek alapján/,

A három kívánság /kérdések a mese cselekményeivel kapcsolatban/,

A pórul járt ravaszok /népmese-emberi tulajdonságok bemutatása/,

Az állatok nyelvén tudó juhász /népmese-, a népmese jellegzetes nyelvi elemei/,

A két kicsi bocs meg a róka /népmese-/,

Holle anyó /a mese feldolgozása után önálló elmondás a mesefolytatás módszerével/,

Adj isten egészségére /népmese - a népmesei fordulatok bemutatására/,

Lev Tolsztoj: Filipók /iskolaviszony kialakítása, az iskolalátogatás élményének felidézése/,

Józsika hét napja /irodalmi élmény, időrelációk/,

Móra F.: A nagyhatalmu sündisznócska /mesedramatizálás/.

II. A foglalkozásokon alkalmazott játékok /didaktikus,
nyelvi és szabály/ leírása a melléklet 6-14. o.,
15-19, és 19-25.o.

III. A játékokhoz felhasznált eszközök:

Kártyák: Okos mackó,

ABC-kártya,

Órakártya,

Tanulói kártyakészlet óvodai matematika foglalkozásokhoz.

Más eszközök: Az ABC-s füzet képei,

Képes lottó,

Az állatok és növények világa c. képsor,

az ERVI képei,

a PREFER képei,

az Iskolás lesz a gyermekünk c. könyv feladatlapja, Kovács Tibor képes nyelvi programjából.

Társasjátékok a Dörmögő Dömötörből:

Fogalmak csoportosítása,

Fordított dominó /ellentétek/,

Hangos dominó.

A foglalkozásokat a kijelölt napokon délelőtt 11 és 12 óra között tartotta az óvónő. Általában 20 perces időtartamig. Előfordult, hogy a feladatlap megoldására csak játékidőben került sor.

A következőkben szeretném bemutatni az anyanyelvi foglalkozások ütemtervét és néhány feladat elemzését. Mivel a II. és III. számú kísérleti csoportban ugyanazt a tematikát használtuk, így célszerűnek láttam a III. csoportra vonatkozó elemzést is itt közölni.

A II. számú kísérleti kiscsoport egyéni fejlődésének adatai a mellékletben a 68-128. oldalig találhatók.

Az anyanyelvi foglalkozások ütemterve

/kis- és mikrocsoportos speciális foglalkozások/

Tervezett: 64 foglalkozás

A foglalkozások hetente 4 alkalommal lesznek.

/hétfőn, kedden, szerdán és pénteken/

A foglalkozásokon a II. csoportban 9, gyermek vesz részt.

a III. csoportban 5

A foglalkozásokat vezeti: Kóczy Kálmánné óvónő, tanítónő
és Tóth Jánosné óvónő.

Az ütemtervben alkalmazott rövidítések:

A.: A foglalkozások anyaga

F.: A foglalkozások feladata

J.: Játék

Sz.: Szemléltetés

Fl.: Feladatlap

1. foglalkozás

A.: Köszönés, bemutatkozás, lakcím

Kapcsolatteremtés báb segítségével

Sz.: Bábdarab

J.: Kopogós /1/90/ Az óvónő feláll a gyermekekkel szemben, kezében egy ceruzát vagy valami kemény tárgyat tart. Ezzel a tárggyal valami butort megüt a háta mögött, hogy az jól hallható kopogó hangot adjon. A játék lényege, hogy az óvónő egy számot kopog ki lassu, egyenletes kopogással.

Ha vége a kopogásnak, a gyermekek annyi ujjukat mutatják fel, ahány kopogást hallottak.

F.: A nyelv konatív funkcióinak gyakorlása, figyelemkoncentráció, számlálás, reagálóképesség.

A bábdarab elemzése /II. csoport/

1. báb /óvónő/ köszön, bemutatkozik, elmondja a lakcímét, mesél a gyermekeiről.

2. báb /fiú/: Gy. Tamás:

Köszön: - óvónőnek, gyerekeknek.

Bemutatkozik /elég bátortalan/.

"Óvodás vagyok, nagycsoportos, szeretek óvodába járni, szeretek aludni."

- Lakcímét nem tudta, de elmesélte az utvonalat hazafelé: "nem földszinten lakunk, Dankó Katiékkal egy házban. Testvérem iskolás, nem tudom milyen osztályba jár. Vikinek hívják /Viktor/".

B. Zoli: Bohóckodik a bábbal, de végül mégis bemutatkozik. Nem beszédhibás, mégis selypítve mutatkozik be zavarában. Lakcímét tudja: "Szarvason, a Kazinczy uton lakunk. Editke iskolás. Apukám nem tudom mit dolgozik, Mezőhegyesre jár, csak egyszer jön haza. Anyukám a Szlovák Iskolában tanít."

R. János: "Nagycsoportos óvodás kisgyerek vagyok, Janinak hívnak. A bíróságnál lakunk. Anyu otthon van, apu dolgozik, mindig épít valamit, olyan házat."

R. Robi: Szívesen veszi kezébe a bábót. Először sokáig bohóckodik vele. A nevét megmondja, a címét nem tudja. Sokat beszél a legidősebb testvéréről: Attiról, aki Pesten tanul. Apukájáról is, aki hét végén

jár haza, mert vidéken dolgozik.

R. Pali: Fegyelméletten bemutatkozik, felsorolja a testvérei nevét. "Anyukám kocsival jár értem. Tanyán lakunk, apuka csak este jön haza, segít nekik malacokat etetni."

3. báb /kislány/

D. Kati: Bátortalan. "Óvodás vagyok, nagycsoportos, a testvérem bölcsődés. Szarvason lakunk, Jókai ut 40. Apukám megmutatta a HAKI-ban a kis kacsákat meg a halakat. Anyuka a patikában dolgozik."

Z. Ági: "Z. Ági vagyok. Nincs testvérem.

Anyukám irodában dolgozik. Mama és papa jön értem az óvodába. A Zalka utcán lakunk."

E. Márta: "Csókolom! Mártika vagyok. A címünk Lenin u. 60. Angéla óvodás, a földszintre jár. Már tudok uszni, apukámmal szoktam." /Mosolyog és nem beszél tovább./

Z. Judit: lassan, félénken huzza fel a bábót /annak ellenére, hogy állandóan használják a gyerekek!/
Csak segítséggel mutatkozik be.

Óvónő: /bábót huz a kezére/ Hogy hívnak Juditka?

J.: Zöldhegyi Judit

Óvónő: Hol laktok?

J.: Az MHSZ-be'.

Óvónő: Ki szokott érted jönni az óvodába?

J.: Pa-a-pa.... /elnyujtva mondja/

Óvónő: Kivel szoktál este játszani?

J.: Paapával, mamával, anyuval is /3 műszakban dolgozik az anyuka/

Ó.: Szeretsz-e óvodába járni?

J.: Szeretek.

Ónő: Ki a barátod?

J.: Mártyi és Kati.

Ónő: Melyik Kati?

J.: Dankó.

- - -

Azokkal a gyerekekkel, akik nem tudták megfelelően a fontos adataikat elmondani, egyénileg foglalkoztunk /a hallgatók bevonásával/. Hogy meggyőződünk munkánk eredményességéről, ismétlődő jelleggel bekerült a 47. foglalkozás anyagába is.

- - -

A báb segítségével könnyen sikerült kapcsolatot teremteni a gyermekekkel, még a leggátlásosabb, Z. Judit is válaszolt a kérdésekre. A többiek önállóan mondták adataikat. R. János sokat fejlődött már az előző óvodai évben is, de a szociokulturális hátrány /cigány/ még erősen érződik megnyilatkozásaiban.

R. Robi: a magatartási éretlenség minden megnyilvánulását átszövi.

III. csoport

A.: Köszönés, bemutatkozás, lakcim.

Kapcsolatteremtés báb segítségével.

- Először a báb köszön, bemutatkozik, beszél magáról.

Ónő: Hallottátok, hogy Kati baba milyen szépen köszönt és bemutatkozott. Most ti köszönjétek, mutatkozzatok be, mondjátok el, hol dolgoznak a szüleitek. Az a gyerek a legokosabb, aki már azt is meg tudja mondani, hogy hol lakik. /Akinél szükséges, az óvónő kérdezi az adatokat./

B.Cs.: Jónapot kívánok. B. Csilla vagyok, a nagycsoportban járok. Nekem nincs testvérem. Apuka malterol, ja, kőműves. Anyukám az Óvónőképzőbe' takarít. A pálya felé lakunk, új házba'.

S.Cs.: Jó reggelt! S. Csabi vagyok, van egy nagy testvérem, Klári. Már iskolás. Apukám tv-t szerel, anyuka szemüvegeket csinál /látszerész/.

Cimünk: Lenin u. 2.

A.P.: A. Peti vagyok. Két testvérem van. Icu és Jóska. Icu óvodás. Apuka legelteti a bocikat. Anyuka takarít a főiskolán.

Ónő: Hol laktok?

- Nem tudom. /El tudja mondani merre kell hazamenni./

S.R.: Csókölöm. 6 éves vagyok. S. Renáta.

Anyuka: K. Eszter. Itt az Óvónőképzőben dolgozik, fent a konyhán. Apa Sarkadon van, gödröt ás géppel. A testvérem Olivér, már iskolába jár. A Sallai uton lakunk, nem tudom hány szám.

L.S.: L. Sanyika vagyok. Ugy szoktam köszönni, hogy jó napot kívánok.

Ónő: Hol laktok?

- Szarvason.

Ónő: Tudod-e, melyik utcában?

- Tudom, a 7. utcába'. /Azt el tudja mondani, hogy milyen a környék/.

Ónő: Van testvéred?

- Anikó, iskolába jár.

Ónő: Hogy hívják apukádat?

- Sanyi bácsi, ott a bokrétába' /vendéglő/ dolgozik.

Ónő: Mit dolgozik?

- Főzi az ebédeket /szakács/.

Anyuka a rendőrségen gépel.

Ónő: Hol lakik a nagymamád?

- Szentendrásokon, az a szentendrásoki mama.

- - -

Azokkal a gyermekekkel, akik nem tudták megfelelően elmondani a fontos adataikat, egyénileg foglalkoztunk.

Hogy meggyőződünk munkánk eredményességéről, ez a téma ismétlődő jelleggel bekerült a 47. foglalkozás anyagába.

2. foglalkozás

A.: Szimbólikus játék: a család -

J.: Papás-mamás játék

- A gyermekek mindig más-más szerepkörben beszéljenek /gyerek, apa, anya, nagyszülő/

Pl.: a/ A gyermek hazamegy az óvodából.

/Mit mond a "papa", a "mama", hogy mesél a gyermek az óvodáról; elmondhat egy mesét vagy verset, beszélhet társairól, stb./

b/ Este együtt a család. Ki mit csinál, mit mond,
ki játszik a gyermekkel, ki mesél neki.

F.: A különböző szerepekben jelentkező kommunikációs képességek működésére példa bemutatása, és azok aktív gyakorlása. Képet kapunk a családi légkörről és a családi nevelésről.

A.: Hangulati lezárás: ha az esti családi beszélgetés a
téma: a/ József Attila: Altató c. verse vagy
b/ egy altatódal meghallgatása.

3. foglalkozás

A.: Cini-cini muzsika - népköltés /táncoltató
2 rongybaba táncoltatásával.

J.: Mi van a zsákban? - tárgyak felismerése, tapintás
alapján; jellemzésük

Sz.: Sima - érdes /a Dörmögő Dömötörből/

F.: Utánmondás fejlesztése. Érzékelhető tulajdonságok
alapján állítások az egyes tárgyakról. A szemléltetés segítségével elvonatkoztatás a konkrét tárgyaktól.

4. foglalkozás

A.: Tamkó S. Károly: Törpetánc

/Eljátszásához 3 báb szükséges/

Fenn a hegyen
körbe-körbe...
Tüztáncot jár
három törpe.

Rátiporva
kőre, rögre,
azt huhogják
megpörögve:

Hipp-hopp,
hepe-hupa,
avar-muhar,
jaj, de puha!

Zeng a dalunk
mindörökre:
Törpe, bögre,
görbe högre!

J.: Mondd az ellenkezőjét!

szép - csunya

édes -

erős -

szorgalmas -

magas -

széles -

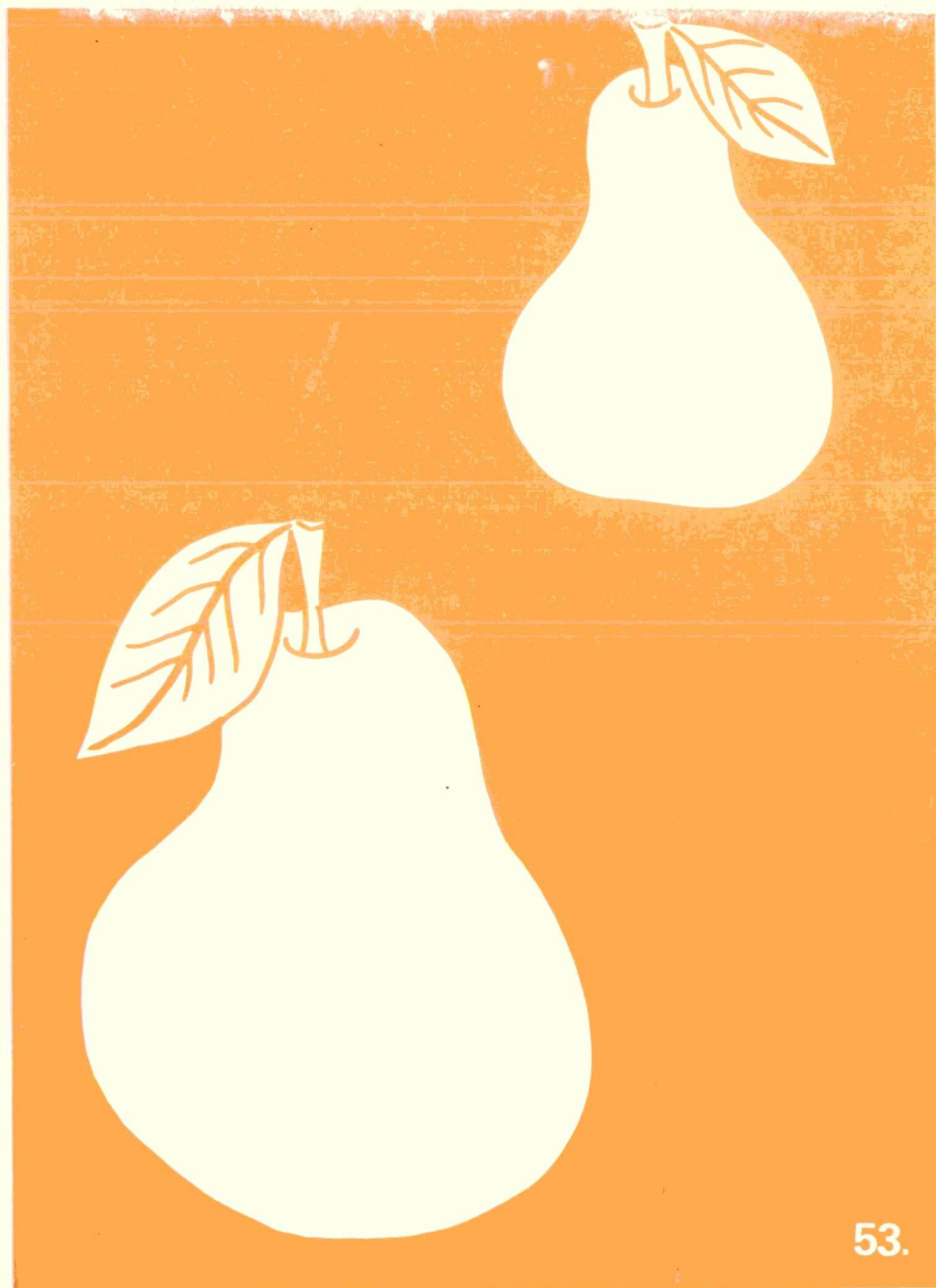
nagy -

hosszu -

gyors -

fehér -

Pl.: Az iskolás lesz a gyermekünk c. könyv 53. feladata /kisebb-nagyobb/

Színezd ki a nagyobb körtét sárgára, a kisebbet zöldre!

5. foglalkozás

A.: A répa c. orosz népmese

Sz.: Az első jelenet felrajzolása, a mese meghallgatása után a rajz kiegészítése

/2 változat lehetséges:

1. Az óvónő egészíti ki a rajzot a mese megbeszélése közben egy-egy szereplő felrajzolásával;
2. Az első jelenet rajzát feladatlapon kapják meg és a megbeszélés után önállóan egészítik ki az eseménysort./

J.: A mese eljátszása

/Az óvónő a mesélő, a gyermekek a szereplők./

F.: Az utánmondás és az emlékezet fejlesztése.

A répa

/Orosz népmese/

Az apóka ültetett egy répát, és így biztatgatta: - nőjj, nőjj répa, növekedjél gyökérke, jó édesre, szép kövérré, óriási nagyra! Meg is nőtt a répa, jó édes lett, szép kövér lett, óriási nagy lett. Ment az apóka, hogy kihuzza. Huzta, huzta, tépte, cibálta, de hiába. Nem mozdult a répa. Hivta az apóka az anyókat. Anyóka huzta apókát, apóka huzta a répát, huzták, huzták, ráncigálták, de hiába - nem mozdult a répa. Hivta az anyóka unokáját. Unoka huzta anyókat, anyóka huzta apókát, apóka huzta a répát - huzták, huzták, ráncigálták, de hiába - nem mozdult a répa. Hivta az unoka a kutyát, Bogárkát. Bogárka huzta unokát, unoka huzta anyókat, anyóka huzta apókát, apóka huzta a répát,

húzták, húzták, ráncigálták, de hiába - nem mozdult a répa. Hívta Bogárka a tarka macskát, Macska húzta Bogárkát, Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókat, anyóka húzta apókat, apóka húzta a répát, húzták, húzták, ráncigálták, de hiába - nem mozdult a répa. Hívta a macska az egérkét.

Egérke húzta a macskát,
macska húzta Bogárkát,
Bogárka húzta unokát,
Unoka húzta anyókat,
anyóka húzta apókat,
apóka húzta a répát -

Húzták-húzták, jót rántottak rajta - erre aztán engedett a répa. Kifordult a földből.

A mese után adok egy-egy rajzrészletet, egészítsd ki, rajzold oda a többi szereplőt is! A legszebb rajzot ki-tesszük a kiállítási falra.

6. foglalkozás

A.: Rónay György: Hazudós mese

J.: Az igaz és nem igaz gyakorlása báb segítségével

/a játékot: A korrepetálás - személyiségfejlesztés c. könyvből 85. o./

Ellenőrzés után a nem igaz igazzá változtatása.

Kezemen egy kesztyűbáb: Tapsi, ugrifüles kisnyuszi. Azt hiszi magáról, hogy mindent tud, ezért sokszor rosszat mond. A hibákat a gyerekekkel javíttatom. Minden gyerek okosabb, mint Tapsi, s ez már egy kis önbizalmat ad a bártortalanabbaknak.

Tapsival beszélgetek.

Ónő: Szervusz Tapsi! Tudod-e, hová járnak ezek a gyerekek?

- Gyerekek, figyeljetelek jól, s minden mondat után mondjátok meg, hogy igaz, vagy nem igaz, amit Tapsi mondott!

Tapsi: Az óvoda egy kis házikó.

Gyerekek: Nem igaz. Nagy.

Tapsi: Pirosra festették.

Gyerekek: Nem igaz, sárgára.

Tapsi: Kerítés van körülötte.

Gyerekek: Igaz.

Tapsi: Egy bejárata van.

Gyerekek: Nem igaz. Három.

Tapsi: Sok csoportszoba van az óvodában.

Gyerekek: Igaz.

Tapsi: Nincs tornaterem.

Gyerekek: Nem igaz. Van.

Ónő: Ejnye, Tapsika, látod a gyerekek sokkal jobban ismerik óvodájukat, mint te! Jobban figyeld meg a körülötted lévő dolgokat!

Az óvodások hozzászólását célszerű egyenként értékelni. A feladat nem volt nehéz, az értékelés mindenkinél pozitív, így örömmel várják a következő feladatot.

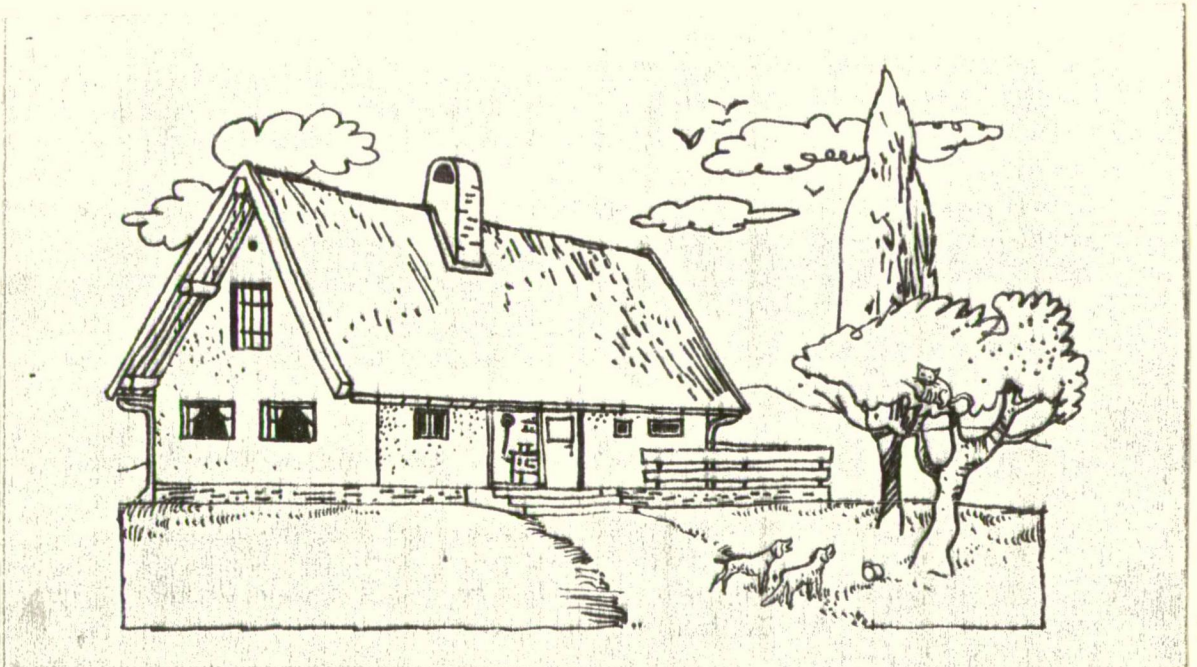
F.: Utánmondás fejlesztése, vidám, oldott hangulat teremtése. Logikai ítéletek /igaz-hamis/ játékos formában.

7. foglalkozás

A.: Kutya-macska barátság /rövid mese/

Sz.: A mese cselekményének felrajzolása.

A mese cselekményének elmondása a kép alapján.

Kutya-macska barátság

Egyszer a kutyák lakomát csaptak. Bodri feltette a galuskát, főzte, sütötte. Sajó megkóstolta, de nem volt ize, mert nem volt rajta tejföl. Meglátták a macskát és elküldték a boltba tejfölért.

Szaladt a macska a tejfölért. Hazafelé menet nyalogatott belőle. Gondolta, ugy sem tudják meg. Ment tovább, megint nyalogatott belőle. Szégyellte, hogy olyan kevés tejfölt visz haza, ezért a maradékot is megette.

A kutyák futottak eléje és kiabálták: - Hozza a macska a tejfölt! A macska azt mondta, hogy nem adott a boltos, de a kutyák látták, hogy tejfölös a bajusza, s kiabálták: - Hazudik a macska, megette a tejfölt!

A macska gyorsan felugrott egy fára. A kutyák bementek a házba, és tejföl nélkül ették meg a galuskát. Azóta nem néz jó szemmel a kutya a macskára.

A mese hallgatása közben megfigyeljük, mennyire figyelt a gyermek. Mosolygott-e, kacagott-e közben?

Passzív szókincséről is tájékozódhatunk, ha a mese elmondása után megmutatott illusztráció nézegetése közben rákérdezünk a látható tárgyakra.

Ha felszólítjuk: - Mutasd, hol van a ház ajtaja, ablaka, kéménye, lépcsője, fala, eresze, küszöbe, padlása! Hol a függöny, a kilincs, a tűzhely, a polc? A mondatmegértéssel kapcsolatban kapunk támpontot, ha ilyen feladatot adunk: - Mutasd meg azt a kutyát, amelyiknek hosszabb a farka! Mutasd meg a magasabb fát, a szélesebb koronájú

fát, stb.

A szövegmegértéssel kapcsolatban megkérdezhetjük: -
Miért nem volt jóízű a galuska, miért ette meg a macska
a maradék tejfölt is? Miről tudták a kutyák, hogy a macs-
ka ette meg a tejfölt. Hogyan ették meg a kutyák a ga-
luskát?

/A mesét és a kérdéseket az: Iskolaéretlen tanulók az el-
ső osztályban c. könyvből vettem át./

F.: A szövegmegértés ellenőrzése, a kérdések és a rajz
segítségével, ösztönzés a mesemondásra.

8. foglalkozás

A.: Igor Boriszov: Amit a bölcs medve tudott

/A mese jó példákat nyújt a kisebb-nagyobb relációjához/

Felmászott a hangya a fenyőtűre, de megcsuszott. A
fenyőtű eldőlt és ráesett a lábára. Szegény hangya erőlködött, nyögdécselt, ám sehogy sem tudott kiszabadulni alóla.

Hatalmas, barna hátú bogár mászott el mellette.

- Mi történt veled? - kérdezte a hangyát.

- Látod, ráesett egy gerenda a lábamra! - felelte.

A bogár nagyot nevetett.

- Még hogy gerenda! Hiszen ez egy apró fenyőtű!

A bogár felemelte a tűt az egyik lábával és félrehengerítette.

A hangya megköszönte a segítséget, aztán visszaladt a bolyba.

A bogár hazafelé tartott, de még utközben is a hangyán kacagott. Ment, ment, s hirtelen víz csillant meg előtte. Aj-jaj! - gondolta -, hogy uszom én át ezt a nagy vizet? Egy béka tűnt fel a parton. Érdeklődve nézte a bajuszával zizergő bogarat.

- Mit állsz itt? Min töprengsz? - szólitotta meg a béka.

- Nagy gondban vagyok: nem tudom, hogyan keljek át ezen a tengeren?

A béka úgy nevetett, majd beleszédült a vízbe.

- Ez neked tenger? - mondta nevetve - hiszen ez csak egy tócsa! Felvette a bogarat a hátára, és átvitte a tulsó partra. A bogár megköszönte a segítséget, és ment a maga útján.

A béka nevetett, nevetett, nem birta elfelejteni az ostoba bogarat. A nagy nevetésben észre sem vette, hogy egy gödör van előtte. Zsupsz! Belepottyant! Ugrált felfelé, de bizony nem tudott kikecmeregni belőle. Ekkor már elment a kedve a nevetéstől. Kiabálni kezdett.

Odaszaladt egy nyul, belenézett a gödörbe.

- Miért kiabálsz? - kérdezte a békát.

- Jaj, jaj, nem tudok kimászni ebből a mély szakadékból!
- siránkozott.

- Nem szakadék ez - nevetett a nyul -, csak egy gödör!

Lenyujtotta a békának az egyik mancsát, és kihuzta a gödörből. Aztán indult a dolgára, de utközben még sokáig mulatott a békán. Ment, mendegélt - közben elfáradt, megéhezett. Leült a földre, és körülnézett, hogy mivel csilapithatná éhségét. Mindenütt tüskés kórók, csak egy tá-

volabbi bokor ágán csüngenek inycsiklandozó, piros bogyók. Biztosan nagyon finomak - gondolta sóvárogva a nyul. Felugrott, de nem érte el őket. Ugrándozott - hiába. A bogyók magasan voltak.

A környéken egy medve élt. Meglátta a nyulat.

- Mit akarhat ez a nyul, miért ugrándozik annál a bokornál? Odamegyek és megkérdezem tőle.

Igy is cselekedett.

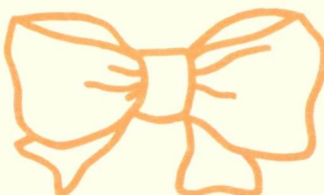
- Miért ugrándozol itt? - kérdezte a nyulat.

- Bogyót szeretnék szakítani, de sehogy sem érem el. Nagyon magasra nőtt ez a fa.

- Nem fa ez, csak egy málnabokor! - mondta nevetve a medve. A hátsó lábára állt, és szedett a nyulnak a málnából. De nem a tapsifülesen nevetett, mert öreg, bölcs és jószágos medve volt. Tudta, hogy ami az egyiknek semmiség, az a másiknak meghaladhatja az erejét.

F.: Utánmondás fejlesztése, a "kisebb-nagyobb" relációk megértése és gyakorlása.

Fl.: 57.

57.

Színezd ki:

1. A legkisebb hajót,
2. a legrövidebb rúd szalámit,
3. a legvékonyabb fát,
4. a legalacsonyabb asztalt,
5. a legkeskenyebb szalagot!

9. foglalkozás

A.: Samuil Marsak: Kölykök /Tóth Eszter fordítása/

Kibomlott a fák virága,
kölykök jöttek a világra.

Lett kis foka, kicsi tuzok,

lettek új borzok, hiuzok,
oroszlánkák, medvebocsok,

az Állatkert ugrál, locsog
réten, tavon, tág porondon,
vigan él a "gyermekotthon",
gidák, bocsok incselkednek,
tigris, farkas labdát kerget.

Az óvónő magyarázza
meg a gyermekeknek az
aláhuzott kifejezése-
ket!

Idők fáján évre év hajt:

tigristől a farkas fél majd,

különválik tigris, farkas,

borz, oroszlán, mackó, szarvas.

Ebben az esetben a beszédaktivitást két módon célszerű
fokozni.

a/ Mondjatok ti is verset valamelyik állatról vagy

b/ meséljétek el, mit láttatok az állatkertben!

F.: Az asszociáció gyakorlása, a verbális emlékezet fej-
lesztése, új fogalmak megismerése.

10. foglalkozás

a.: Nadányi Zoltán: Az első pogácsa

Konyhajelmezt öltött
kislányom, Kati,
sütő tudományát
ugy próbálja ki.

Husz kis pogácsából
csak egy sikerült,
az is furcsán festett,
mikor kikerült.

Botrányos alakja,
rossz fogása volt,
kemény kopogása,
de - pogácsa volt.

Nekem szánta ő ezt,
hozta boldogan,
hát ahogy harapnám,
nem fogja fogam.

Igen ám, de lesnek
lelkes nagy szemek:
"Milyen a pogácsa?"
"Tyü - mondom - remek!"

Kati csak úgy hizott,
kiszaladt: "Nahát,"
izlik a pogácsám!"
hallom a szavát.

De én megfeleltem,
azért vagyok ott:
"Egy baj volt: kevés volt!"
Kati ragyogott.

Magunkra maradtunk:
pogácsa meg én,
hosszan elmerengtem
Kati remekén.

Kicsi kis pogácsa,
ugy szemre kevés,
csak a fog sokallja,
mikor belevés.

Nem veszi be, sajnós,
se szám, se begyem;
jó lesz eltüntetni -
hova is tegyem?

Kiskutyánk ott sétált
az ablak alatt,
odadobtam annak:
nesze, jó falat!

Siettem utána
a konyhába ki;
kell, hogy Kati mellett
valljon valaki.

Megettem-e - kérdi
kétkedve anyu,
nagymamácska, ő is
hej, csupa gyanu.

Nevetésbe tört ki
most a társaság,
még Kati is, ő is
fogta a hasát.

Épp akkor besétál
ám a kiskutya;
mit hoz a szájában
az a kis buta?

Mert megtudta ebből,
akit érdekel,
hogyan az a pogácsa
- kutyanak se kell.

Hozza a pogácsát,
még sértetlenül!
Leteszi, otthagyja,
szinte menekül.

J.: Főzőcske-játék

A játék közben kérdésekkel tájékozódjunk a következőkről:
mi szükséges a pogácsához, palacsintához, teához, kakaó-
hoz stb.

A főzéssel egyidőben 2-3 gyermek terítsen a babáknak.

Közben mondassuk velük, hogy milyen edényeket és evőesz-
közt kell az asztalra tenni. A tányér melyik oldalára
tesszük a kanalat, villát, stb.? /Mellé, elé, jobbra,
balra relációk és irányok gyakorlása./

F.: Tájékozottság az élelmiszerek körében, térbeli relá-
ciók és irányok gyakorlása.

A játék elemzése /III. csop./

Ónő: Most gyertek a baba-konyhába!

Ki tudja, hogyan készül a pogácsa?

B. Csilla: Én tudom, szoktam anyukának segíteni.

Ónő: Miből készül a pogácsa?

E. M.: Lisztből, tojásból, sőt is tesz bele anyuka.

A tésztát gyurja, azután olyan kerekkel kiformázza
/kiszaggatja pogácsaszaggatóval/, azután megsüti.

Ónő: Hogyan kell teát főzni?

A. Peti: Bemegy anyuka a konyhába, merit a csapból vizet, felteszi a gázra, és amikor meleg a víz, beleteszi a teafüvet.

Ónő: S. Renáta teríts meg, pogácsát eszünk, teát vagy kakaót iszunk.

Ki tudna nekünk kakaót főzni?

S. Csaba: Én tudom, hogy kell, otthon nagymama ad nekünk kakaót. Föl kell forralni a tejet, tálba kell tenni, rá kell önteni a kakaót, felforralni és kész is a finom kakaó.

Ónő: Kész az uzsonna, gyertek, üljünk asztalhoz!

Nézzétek meg, jól terített-e meg nekünk Renáta!

Renáta, mit tettél az asztalra?

S. R.: terítőt, bögréket, kistányérokat, kiskanalakat, szalvétát, pogácsát, kannákat, abban van a tea és a kakaó.

Ónő: Hová tetted a pogácsás tálat?

S. R.: Középre.

Ónő: L. Sanyi, hová tette Rencsi a szalvétákat?

L. S.: A tányérokhoz /a tányérok mellé/

Ónő: A tányérok melyik oldalára kell tenni a szalvétát?

S. Csabi: Jobbra, a kanalat is oda.

A. Peti: A cukortartó hiányzik!

Ónő: Hány tányért és bögrét tett az asztalra R.?

B. Csilla: /számolja/ Hatot, mert hatan fogunk uszonnázni.

Ónő: Itt a cukortartó. R. tölts mindenkinek teát vagy kakaót. Tegyetek bele annyi cukrot, amennyivel szeretitek!

S. R.: Jó étvágyat kívánok!

Mind: Köszönjük.

- - -

Ez a szimbólikus játék igen sok célt szolgál.

A gyermekek tevékenységéből és megnyilatkozásaiból következtetni tudunk a családi munkamegosztásra, az otthoni munkára nevelésre. Lemérhetjük a naposi munka fejlettségi szintjét és óvodásaink munkamagatartását. Az élelmiszerek nevének, funkciójának ismeretére is következtethetünk, sőt mód nyílik a számlálásra is. - A térbeli relációkat még nem tudja helyesen kifejezni L. Sanyi, szépen, felszabadultan beszél S. Csabi. Róla azt is megtudjuk, hogy otthon a nagymama látja el őket. /Ez így is van, mert édesanyja vidéken dolgozik/.

Az óvónő kérdései a kérdőmondat helyes hangsúlyára adnak példát.

11. foglalkozás

A.: A "Szállj, szállj pille" c. vers bemutatása, gyakorlása síkbáb segítségével.

J.: Hol repül a pillangó?

Hová repül a pillangó?

Sz.: Házikó és síkbáb.

F.: Irodalmi élményhez juttatás, utánmondás fejlesztése, térbeli relációk gyakorlása.

12. foglalkozás

A.: A Szállj, szállj pille c. vers gyakorlása.

J.: A sorszámnevek és tőszámnevek gyakorlása, helyes értelmezése /Kutya-macska/.

Sz.: Kutya és macska /játékok/.

F.: Utánmondás fejlesztése, térbeli relációk gyakorlása.

13. foglalkozás

A.: Őszi levél /népköltészet/

Őszi munkákat ábrázoló képek bemutatása és elemzése.

F.: Fogalomkör bővítése és aktivizálás a témával kapcsolatos ítéletek megfogalmazása.

Fl.: Fogalmak csoportosítása /50./

1. Tegyé! piros pontot azoknak a képeknek a bal sarkába, ahol állatokat látsz.
2. Zöld pontot rajzolj a bútorok mellé, a kép jobb sarkába!
3. A gyümölcsök képe alá kék karikát rajzolj!
4. Színezd ki a képeket!
5. Vágd szét a lapot, és csoportosítsd a képeket úgy, hogy az állatokat, a bútorokat és a gyümölcsöket ábrázoló képek külön legyenek!
6. Mondd el, mit látsz a képeken!

14. foglalkozás

A.: A kismalac és a farkasok c. mese bemutatása.

A család c. bábdarab bemutatása.

J.: Közmondások gyűjtése

F.: A mesében előforduló ismeretlen fogalmak megmagyarázása, a családi szerepek tisztázása.

15. foglalkozás

A.: Piros alma c. népi mondóka

A család témakörben metakommunikációs jelek megkeresése, alkalmazásával cselekvések, személyek jellemzése.

F.: kifejező mozgás, cselekvés felismerése, megnevezése vagy gyakorlása, funkciójának értékelése.

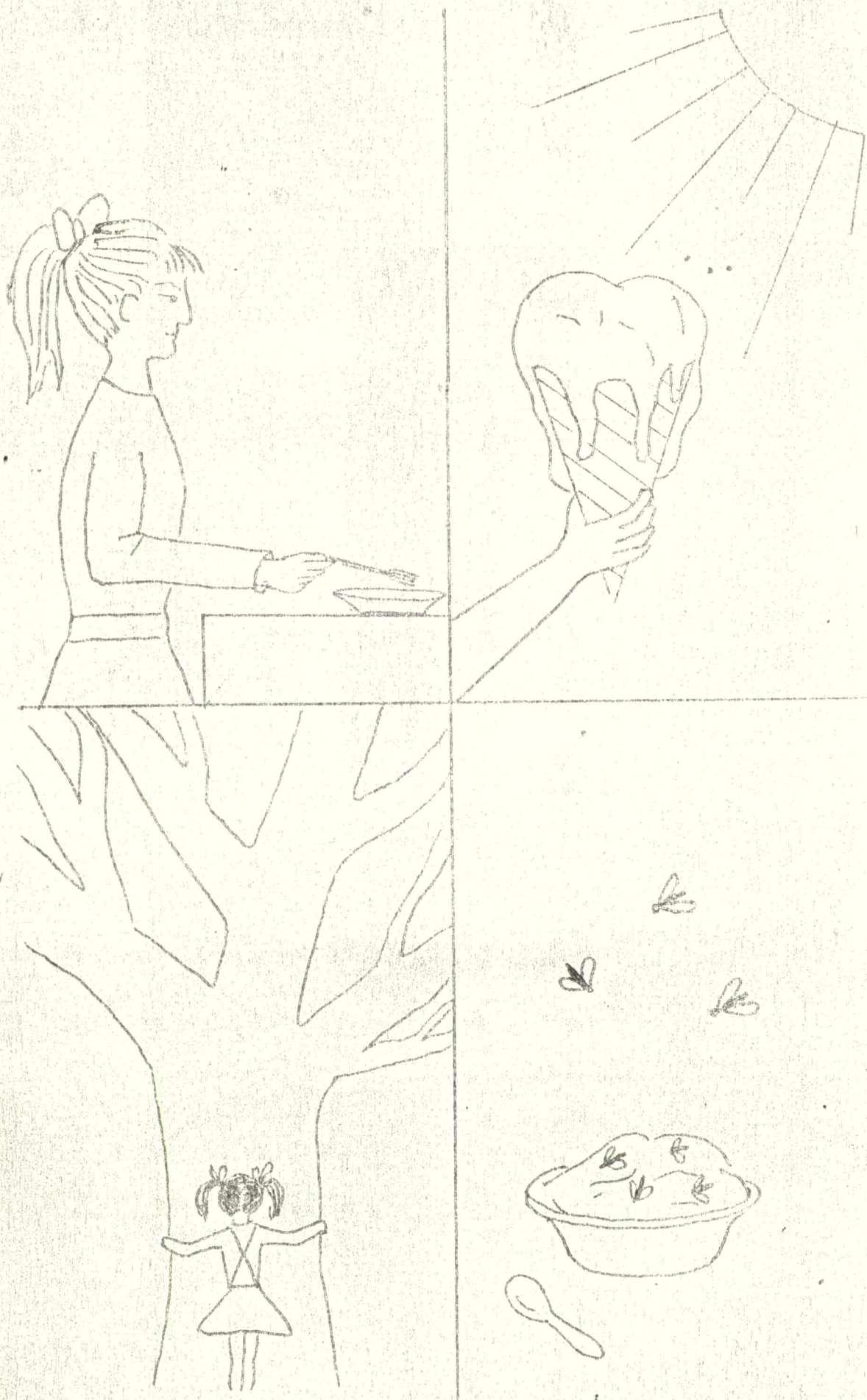
Időreláció: idősebb, fiatalabb, előbb, később.

16. foglalkozás

A.: Szutyev: A három kiscica c. meséjének alapján ok-okozati összefüggések felismerésének és alkalmazásának gyakoroltatása. /azért, mert... gyakoroltatása/

Fl.: Miért,...? /nyelvi feladatlap - Kovács Tibor/

F.: Az ok-okozati összefüggések felismerésének és alkalmazásának gyakoroltatása.

17. foglalkozás

A.: "Hogyan hívta meg vendégségbe a róka a gólyát?"

J.: Hangos dominó /A Dörmögőből/

P.: Irodalmi élményhez juttatás, szereplők jellemzése,
azonos hanggal kezdődő szavak képének megkeresése

HANGOS DOMINÓ

Játsszunk egy újfajta dominót! Vágd ki a képeket a fekete vonalak mentén, így egyforma téglalapokat kapsz. Mindegyiken két rajzocska van. Oszd szét a lapokat a játékosok között egyenlően! (Ketten vagy hárman játszhattok.)

A legkisebb kezd. Kitesz egy lapot az asztal közepére és hangosan kimondja, mit ábrázolnak a képek. Nyomja meg erősen a szavak első hangját, például így: KKECSKE LLIBA. A következő gyerek jól figyeljen

erre a két kezdőhangra K — L! Az a dolga, hogy a saját dominólapjai között olyan képeket keressen, amelyeknek a neve ugyanilyen hanggal kezdődik. A kecskéhez illik például a kulcs, vagy a libához a lámpa.

Mindig azonos hanggal kezdődő szavak képei kerüljenek egymás mellé. Ha talált ilyen képet a játékos, tegye ki, ha nem talált, egyszer kimarad. Az győz, akinek a leg hamarabb elfogytak a lapjai.

18. foglalkozás

A.: Állatokról tanult versek gyakoroltatása.

Sz.: Az állatok és növények világa c. képsor

F.: A verbális emlékezet fejlesztése. A képsor összetartozó képei alapján összefüggések megfogalmazása. Választásos mellérendelő szerkezetek gyakorlása.

19. foglalkozás

A.: A. Tolsztoj: A róka és a nyul c. meséjének bemutatása bábozással.

Sz.: Bábok.

J.: Társasjáték /A Dörmögő Dömötörből/
a fogalomkörök bővítésére.

F.: Nyelvi és egyéb kommunikációs kifejezési eszközökkel a mese nyelvi eszközeinek gyakoroltatása, fogalomkörök bővítése és gyakorlása.

Új Dörmi kifestő!

A bocsok — Berci, Marci és Bori — nagyon várják már a téli meglepetések idejét. Egy esős délutánon bebújtak a barlang mélyébe, és elkészítették ezt a Télapót. Titkot rejtegetőzsebet is varrtak neki. Csak azt nem tudták eldönteni, hogy kinek ajándékozzák alkotásukat. Azt javasoltam, sorsoljuk ki azok között, akik elkészítik a legújabb Dörmi kifestőben található feladatot. Tetszett nekik az ötlet. — Ez legyen a főnyeremény! — mondták, és ebben meg is egyeztünk.

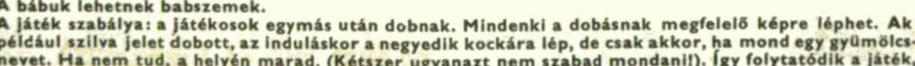
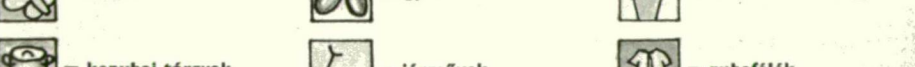
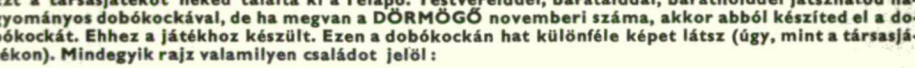
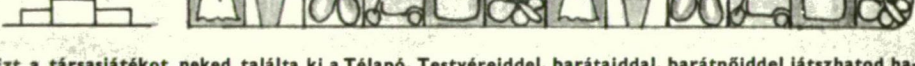
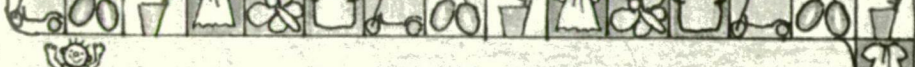
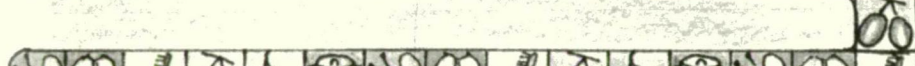
Te sem késtél el! Az újság-árusoknál még kapható a MIT HOZTÁL TÉLAPO? című kifestő. Háttoldalán társasjátékot is találhatsz. Készítsd el hozzá ezt a dobókockát!

M. E.

MADÁR ESZTER rajzai

Ezt a társasjátékot neked találta ki a Téliapó. Testvéreiddel, barátaiddal, barátnőiddel játszhatod hagyományos dobókockával, de ha megvan a DÖRMÖGŐ novemberi száma, akkor abból készíted el a dobókockát. Ehhez a játékhoz készült. Ezen a dobókockán hat különféle képet látsz (úgy, mint a társasjátékon). Mindegyik rajz valamilyen családot jelöl:

= állatok

= gyümölcsök

= fürdőszobai tárgyak

= konyhai tárgyak

= járművek

= ruhafélék

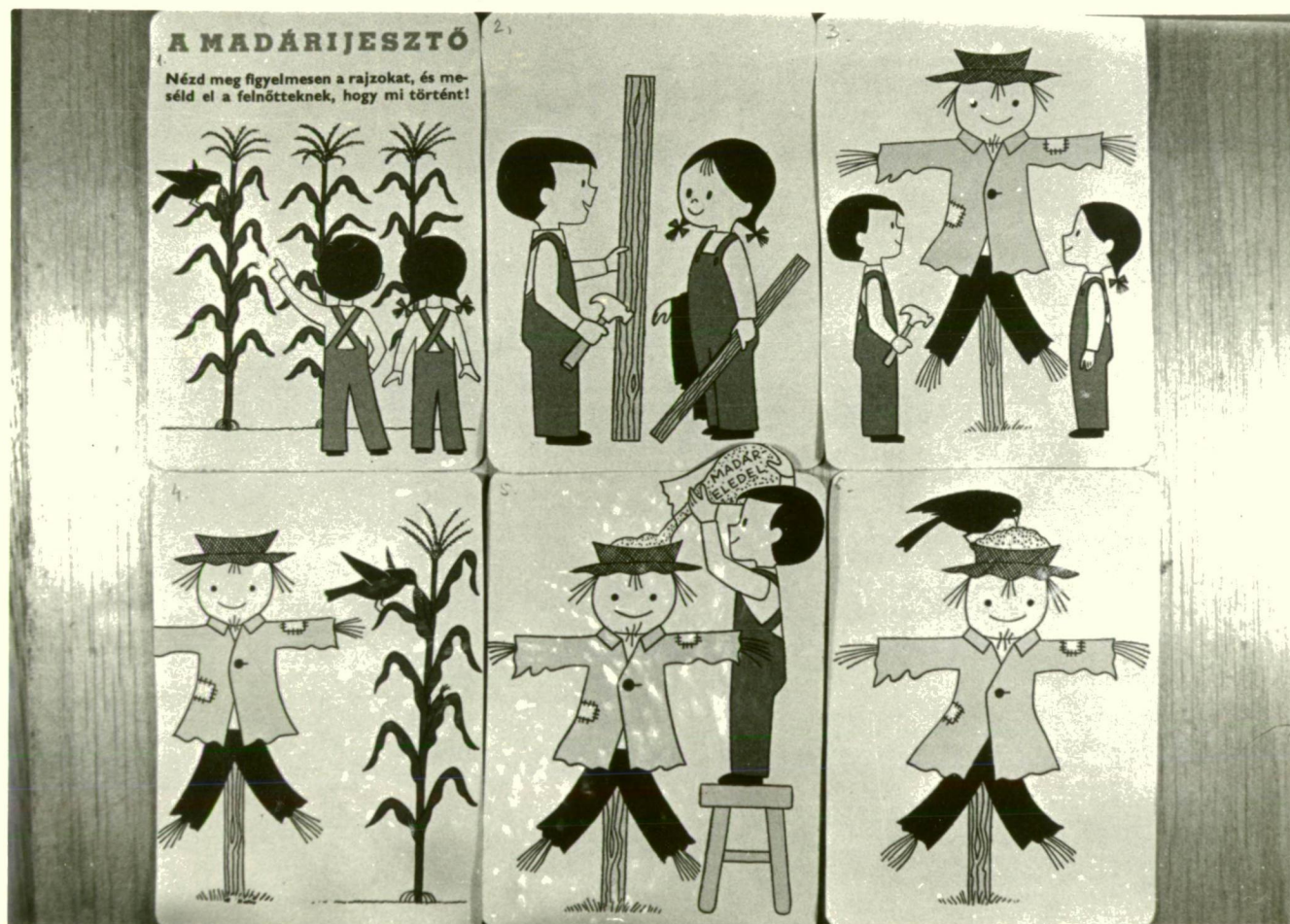
A bábuk lehetnek babszemek.

A játék szabályai: a játékosok egymás után dobznak. Mindenki a dobásnak megfelelő képre léphet. Aki például szilva jelet dobott, az induláskor a negyedik kockára lép, de csak akkor, ha mond egy gyümölcsnevet. Ha nem tud, a helyén marad. (Kétszer ugyanazt nem szabad mondani!). Így folytatódik a játék, s aki elsőként a célba ér, az nyer.

20. foglalkozás

A.: Képek alapján történet kitalálása.

F.: A logikus gondolkozás és a beszédkésztség fejlesztése.

21. foglalkozás

A.: Ismert versek gyakorlása.

J.: Órakártya - képelemzés - metakommunikációval, kifejezőmozgásokkal a reggel és a délelőtti szokásos cselekvéseinek megbeszélése, eljátszása.

F.: Itéletalkotás, időrelációk gyakorlása.

22. foglalkozás

A.: Csukás István: Hivogató c. versének gyakorlása.

"Mondj róla valamit!" /ABC-s füzet képei alapján/

F.: Itéletalkotás, jelzők keresése, megfogalmazása

Sz.: ABC-s füzet /apa, anya, nagymama, nagyapa, testvér/

23. foglalkozás

A.: A part alatt c. énekes mese bemutatása, leporelló képeinek elemzése.

F.: Itéletalkotás képelemzéssel. Cselekvési lehetőségek felsorolása, jelzős szerkezetek megfogalmazása, a meséhez kapcsolható metakommunikációs jelek felfedeztetése, a mese elsajátítása többszöri eljátszással.

Képelemzés /II. csoport/

A.: A part alatt c. énekes mese bemutatása leporelló képeinek elemzése, a mese eljátszása.

- Az énekes mese bemutatása.

Az énekléssel egy időben mutatjuk a megfelelő képeket.

A képek megfigyeltetése, majd képelemzés.

Ónő: Mondj igaz állításokat a képről!

Az 1. kép: 3 varju kaszál

B. R.: Varjukat látok a képen.

B. Z. Három varju van ott.

Gy. T.: Az volt a mesében, hogy kaszálnak. Mit jelent az?

R.P.: A füvet vágják /tanyán lakik/

Ónő: Ez mind igaz, amit elmondtatok, de ezek a varjuk nem füvet kaszálnak, hanem buzát. Tudjátok, a buzából

lesz a liszt, amiből a kenyeret sütik. Mivel vágják a buzát?

R. P.: Kaszával, apukám is szokott...

D. K.: Varjuk vannak a képen.

E. M.: Madarak.

R. J.: Csirkék! /cigány gyermek/

Z. Á.: Három varjut látok.

Z. J.: Madarak...

Ónő: Hol szoktak kaszálni?

R. P.: Mezőn.

Gy. T.: Nagypám az árokparon is szokott.

D. K.: Géppel is szokták vágni a fűvet a HAKI-ban.

B. R.: Mi az a HAKI?

D. K.: Ott dolgozik az apukám, halak és kacsák vannak ott.

Ónő: Tavasszal elmegyünk majd oda kirándulni, akkor megláthatjátok mennyi halat és kacsát tenyésztenek a HAKI-ban.

A 2. kép: Három róka gyűjti a buzát

Fogalom tisztázása: vasvilla

Ónő: Mondd el, mit látsz a képen!

B. R.: /bekiabálja/ Róka!

Z. A.: Három róka valamit csinál.

R. P.: Gyűjti össze a lekaszáltat.

Ónő: Buzát gyűjtenek.

Gy. T.: A nagypámnál is láttam ilyet.

Ónő: Mivel gyűjtik a rókák a lekaszált buzát?

R. J.: Olyan vas van a végén.

R. P.: Villával gyűjtik.

Ónő: Vasvilla a neve, a nyele fából van, a végén pedig négyágu szurós vas van.

E. M.: Csomóba rakják a buzát.

D. K.: Olyan nagy rakás szokott lenni.

B. Z.: Aztán kocsival viszik haza.

A 3. kép: A szunyog kévét köt

Fogalom tisztázása: kéve

Ónő: Most ezt a képet nézzétek!

B. Z.: A szunyog összefog egy csomó buzát.

Ónő: Igen, és összeköti, ezt nevezzük kévének.

Könnyen fel tudja emelni egy ember is.

R. P.: Olyan, mint amikor a szalmát összeköti a gép.

Ónő: Régen kézzel kötözték a szalmát is.

Gy. T.: Én még nem láttam ilyet.

Ónő: /Régi aratást ábrázoló tematikus képet mutat./

Régen így aratták a buzát a bácsik és nénik.

B. R.: Nehéz volt ez?

Ónő: Ez volt a legnehezebb munka, ma már gép végzi az emberek helyett.

A 4. kép: A bolha hánnya a szekérre a kévét

B. R.: /bekiabál/ A szekeret lovak huzzák, mint papámnál.

D. K.: A bolha felrakja a szekérre a kévét

R. J.: Villát nyom bele.

R. P.: Nem nyom, úgy kell mondani, hogy szur.

Gy. T.: Azzal könnyebb felemelni.

B. R.: Hova viszik a buzát?

Ónő: A következő képről leolvashatjátok.

Az 5. kép: Három tarka macska szital, rostál.

Fogalom tisztázása: rostál, de rokonértelmű szavát
a szital igét ismerik a Szita c. mondókából.

Ónő: Mit csinálnak a macskák?

E. M.: Szitalnak.

B. Z.: A másik is szital /mutatja a képen/

R. J.: Tarkák!

Z. J.: Három cica vaan.

A 6. kép: tehén dagaszt

Uj fogalom tisztázása: dagaszt

Ónő: Mit csinál a tehén?

R. P.: Valamit gyur.

B. Z.: Ugy csinál, mint a kenyérgyárban a bácsi.

/Látogatás a kenyérgyárban; gépi és kézi dagasztás/

Ónő: Dagaszt. Régen így készítették a kenyértésztát.

Ma már géppel végzik, ahogy a kenyérgyárban láttátok.

D. K.: Anyukám is szokott tésztát dagasztani.

Z. J.: Mamaa is.

B. R.: Anyukám nem szokott.

B. Z.: A kenyér a kemencében sül meg.

R. P.: Nálunk az udvaron van kemence /tanyán/

Ónő: Láttátok, hogy a lisztet megszitálták, tésztát da-
gasztottak belőle, és a kemencében megsütötték.

A 7. kép: "Tyuk a cipót csipegeti".

Ónő: Mondd el, amit látsz!

Z. Á.: Eszik a tyuk.

R. J.: Csipkedi.

B. R.: Ugy kiszedi belőle.

B. Z.: Csip belőle, mert hegyes a csőre és nem tudja bekapni.

Z. J.: Nekünk is van tyuk.

D. K.: A kacsák is esznek.

E. M.: Kukoricát szoktak enni.

Ónő: Tehát ezen a képen azt láttátok, hogy a tyuk csipegeti a cipót.

A 8. kép: A hangya morzsát szed.

Ónő: Mondj a képről igaz állítást!

B. R.: A hangya nem ilyen nagy.

R. P.: Szedi a morzsákat. Apukám mondta, hogy a hangyák dolgoznak.

Z. Á.: Sokan vannak a képen.

Ónő: Hány hangyát láttok a képen?

Mind: egyet!

24. foglalkozás

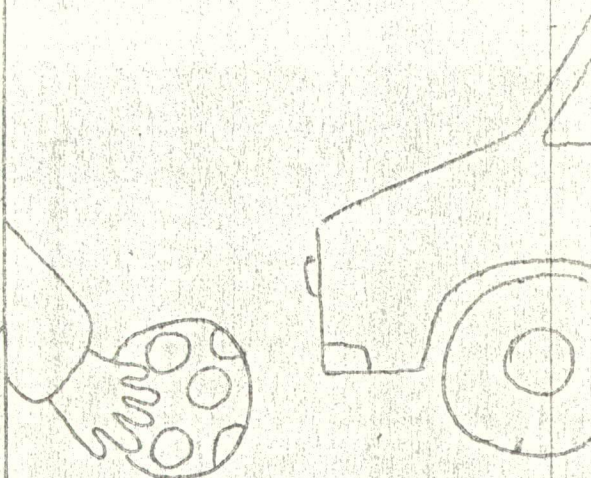
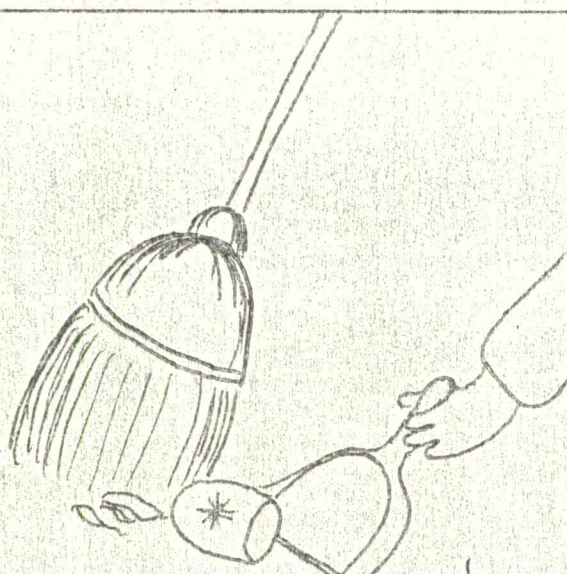
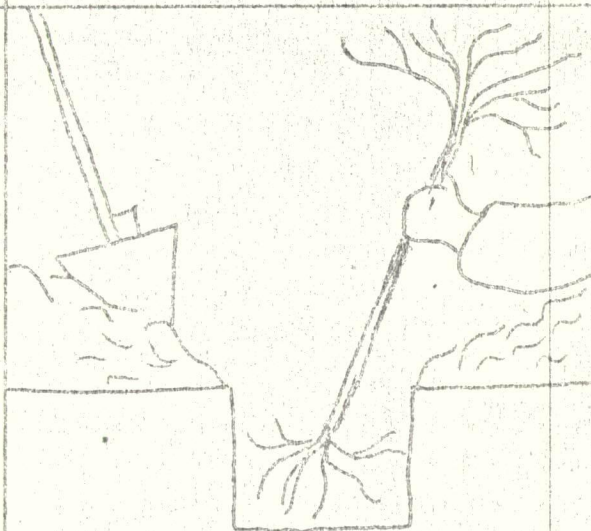
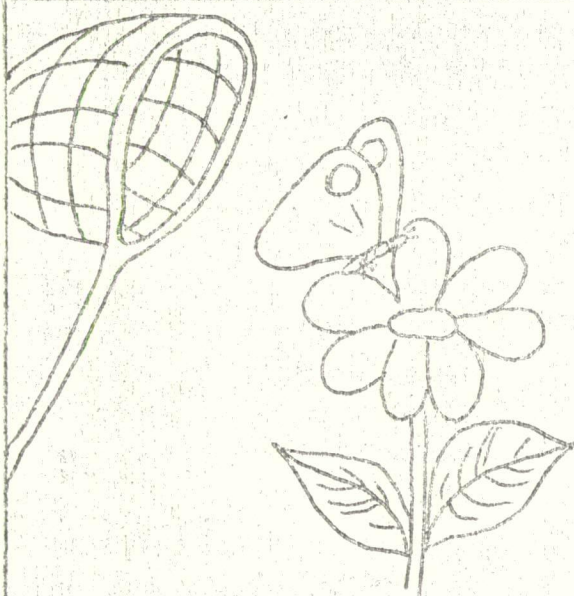
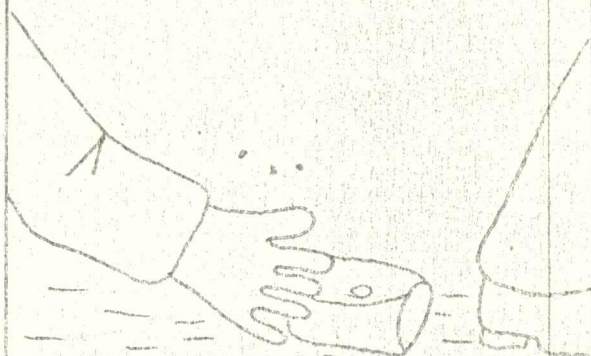
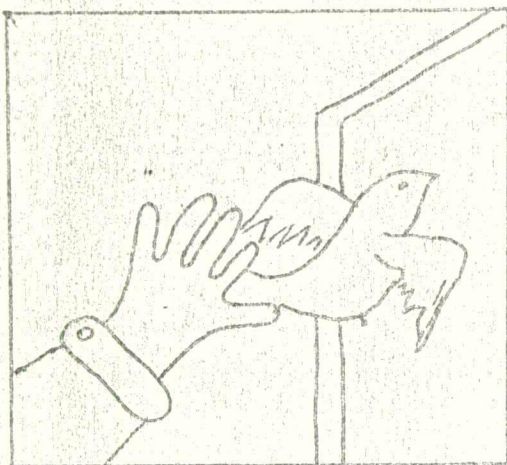
A.: Beszélgetés az óvodai napirendről.

Mit csinálunk reggel, délben, délután?

F.: Az időbeli relációk gyakorlása. A feladatlap alapján következtetések levonása.

Fl.: Mi történt azután? /Feladatlap Kovács T. fejlesztő-programjából/

MI TÖRTÉNT AZUTÁN?

MESÉLE ROLA!

1k. Tibor I

25. foglalkozás

A.: A part alatt c. énekes mese eljátszása

J.: Kártyajáték - képelemzés az Okos mackó kártyacsomag lapjai alapján.

F.: A kártyán lévő állatok cselekvésének és az állat cselekvéséből, korábbi élményekből következtethető tulajdonságának megfogalmazása.

II. csoport

Játék: Kártyajáték - képelemzés az Okos mackó kártyacsomag lapjai alapján.

Az Okos mackó 4 kártyalapján szereplő cselekvések alapján tulajdonságok megfogalmazása.

+6

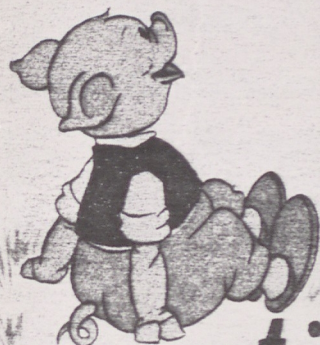
9+

x6

9x

-7

7:

+10

+10

Az óvónő minden kártyához kérdéseket tesz fel.

1. Mit csinál ez az állat?

B. R.: Ez róka, játszik /bekiabál/

B. Z.: Labdázik.

E. M.: Játsszik.

Gy. T.: Ugy dobálja a labdát, mint a cirkuszosok.

R. J.: Én is voltam már cirkuszba'.

aR. P.: Zsonglőr a neve, és mással is szokott dobálózni.

Z. Á.: Szerintem játszik.

Z. J.: Játsszik...

Ónő: Mi jellemző erre a rókára?

R. P.: Ügyes, mert nem ejti el a labdát.

Gy. T.: Vidám,... jókedvű...

2. Nézzétek a következő képet! Mi történt a mackóval?

E. M.: Nagyon szalad.

B. Z.: Megijedt a darazsaktól.

B. R.: Fél, hogy megcsipik.

D. K.: A méhecskék üldözik és menekül.

R. J.: Utólérik, meg megcsipik.

Gy. T.: El akarta lopni a mézüket és kergetik.

R. P.: Ugy menekül, mint Sanyi manó, amikor a méheket
megzavarta /Az óvónő által korábban elmondott mesére
hivatkozik/.

Z. J.: Fél és elszaladt, csak le ne essen már a papucs!

Z. Á.: A méhek gyűjtik a mézet, a mackó pedig nagyon
szereti.

3. Mi történik ezen a képen?

Z. J.: Leült a maci. /A tapadó figyelem jele./

B. Z.: Ez kismalac!

B. R.: Cseresznyét akar enni.

Gy. T.: Ha felállna megehetné.

Z. Á.: Lusta felállni, inkább nem eszik.

E. M.: A kismadár majd viszi neki.

R. J.: Otthon van malac, nagyapa levágja.

/cigánygyermek, fő szempont az evés/

R. P.: Ez egy lusta malac, otthon felugrik a malac, ha enni viszek neki /sertéstenyésztéssel foglalkoznak, tanyán laknak/.

Mit tudnátok mondani, milyen ez a malac?

B. R.: Kövér és lusta.

4. Erről a rókáról mit lehet elmondani?

Gy. T.: Valami ravaszságon töri a fejét.

B. R.: Ellopta azt a táblát /az óvodában ilyen filc tapadótáblát használnak/

Z. J.: Nem lopta, az övé.

R. P.: Kényeskedik, mert a nyelvét is kinyújtja, és bohócsapkát vett fel.

Z. Á.: A fején valami doboz van.

Ónő: Régen volt ilyen sapka is.

D. K.: Valami rosszat csinált, mert sunyin néz.

R. J.: /mesékből ismeri ezt a szót/

R. J.: Sompolyogni szokott /már fejlődött a szókincse/

E. M.: De ez most büszkén jön.

Ónő: Epidiaskóppal kivetíti a 4 képet, közösen összefoglalják a jellemző tulajdonságokat.

1. Játékos, jókedvű ez a róka;
2. Fél, nagyon megijedt a méhecskéktől;
3. Annyira lusta, hogy még a cseresznyéért sem áll fel;

Ónő: Ismeritek azt a szólást, hogy várja, hogy a sült galamb a szájába repüljön. Erre a malacra is elmondhatjuk.

4. Kényes, hiu

- - -

A mese és a képek együttes bemutatása fokozza az esztétikai hatást, és elősegíti az emlékezetbe vésést.

A gyerekek megnyilatkozásaiból következtethetünk gondolkodásukra és képet kapunk nyelvi kifejezőkészségükről.

A válaszokból lemérhető a figyelemkoncentráció szintje is. Nyelvi szinten legfejlettebb R. Pali, aki rendelkezik asszociációs képességgel és jól látja az ok-okozati összefüggéseket is.

Z. Juditnál a szorongás, a gátlásosság és a fejletlen beszéd szint észlelhető /egyszavas mondatok, "Fél és elszalad, csak le ne essen a papucs!"/

R. Janinál igen jól megfigyelhető a jellegzetes cigánymentalitás egyik megnyilvánulása /étkezésközpontuság/.

Válaszába beleszövi a disznóvágást.

A csoport többi tagja átlagos beszéd szintű, az állatok jellemző tulajdonságaira jól következtetnek.

B. Robi is helyesen látja az ok-okozati összefüggéseket, de a beszédfigyelve még nem megfelelő.

26. foglalkozás

A.: Csukás István: Dalocska c. versének bemutatása és gyakorlása.

F.: Igaz és hamis állítások megfogalmaztatása.

II. csoport

A.: Csukás István: Dalocska c. versének bemutatása és gyakorlása

Dalocska

Csengő szől: gingalló,
röppenj már, pillangó!
Pillangó messze jár,
volt-nincs nyár, vége már.

Züm-züm-züm, zug a szél,
táncol a falevél,
züm-züm-züm, ez a szél!
Egy reggel itt a tél.

A vers elsajátítását elősegítették a páros rimek, a ritmus és a hangutánzó szavak.

Magyarázatra csak a "volt-nincs nyár" kifejezés szorult.

F.: Igaz és hamis állítások megfogalmaztatása. /II.csoport/

Ónő: Igaz vagy nem igaz, amit mondok?

- Az óvodás gyerekek szeretnek játszani. - 9 igenlő válasz;

- Este szoktunk ebédelni /nevetés/ - nem, - délben;

- A mackó szereti a mézet - 9 igenlő válasz;
- A mackó repülni is tud. - nem! /kórusban/;
- A szőlő tavasszal érik - igen /Z.J, R.J, B.R./;
- nem /a többiek/;
- hanem ősszel.
- Az egér háziállat. - igen /B.R., E.M., R.J./;
- /Környezetismeret foglalkozáson már tanulták, hogy nem az./
- nem /a többiek/;
- Viz nélkül lehet fürödni - nem /mindenki/
- Ha esik az eső, sár van - igen /mindenki/

Még sok hasonló, a gyermekek ismereteire alapozott állítás hangzott el. A helytelen válaszok esetében megbeszéltük a helyes ítéletet.

27. foglalkozás

- V.: Weöres S.: Kocsi és vonat c. versének gyakorlása
- A.: A képes lottó tárgyképei alapján képelemzés, asszociációs játék, illetve funkciós lehetőségek felsorakoztatása.
- Sz.: A képes lottó.
- F.: Bővített mondatok formájában állítások megfogalmazása.

28. foglalkozás

- V.: Az eddig tanult versek ismétlése.
- A.: Toronykocka képei alapján történet vagy mese kitalálása, elmondása.
- F.: A reális, illetve a mesemotívumok megfigyelése a

gondolatfűzésnél.

Folyamatosságra és változatos szóhasználatra törekvés.

29. foglalkozás

M.: A három kívánság c. mese bemutatása

F.: Irodalmi élménynyújtás

A gyermekek spontán megnyilatkozására reagálás.

Az óvónő tegyen fel kérdéseket a mese cselekményével kapcsolatban.

Mese: A három kívánság c. mese bemutatása.

F.: Irodalmi élménynyújtás

A mese mondanivalójának rögzítése képpel történt. A kép a mesének azt a jelenetét ábrázolja, amikor a szegényember orrára ragadt a kolbász.

A gyermekek spontán megnyilatkozásai:

A három kívánság c. mese bemutatása /II.csoport/

Z.Á.: Nagypám is ejtett már el kenyeret, mama veszekedett rá /a kislánynak nincs apja!/
 1956. május 12. 1956. május 12. 1956. május 12. 1956. május 12. 1956. május 12.

B. R.: Hogy ragadt az orrára a kolbász?

B. Z.: Odanótt.

D. K.: Ugye óvónéni, ez csak a mesében van így?

Őnő: Igen, csak a mesében fordulhat elő.

E. M.: A tündér honnan jött?

Z. J.: Az égből.

ŐNŐ: Tündérek csak a mesében léteznek.

Emlékeztek a Holle anyó és az Aranyszóló pinyőke
c. mesékre?

R. P.: Ha nem veszekednek, akkor jót kívánhattak volna.

R. J.: A tündér honnan vett kolbászt?

Gy. T.: Hallottad, hogy csak a mesében van így.

Ónő: Miért kívánt elsőnek kolbászt a szegény asszony?

B. Z.: Mert éhesek voltak.

Ónő: Miért nem főzött vacsorát az asszony?

D. K.: Szegények, és nincs pénzük.

Ónő: Mi volt a 2. kívánsága a szegény asszonynak?

Z. Á.: "Bárcsak nőne a kend orrára a kolbász!"

Ónő: Miért nem hasznos dolgot vagy pénzt kívánt az asszony?

Z. J.: Mérges volt.

Gy. T.: Haragudott, mert elejtette az ember a kolbászt, és nagyon éhes volt.

Ónő: Te mit kívántál volna harmadiknak?

R. P.: Hát én is azt, hogy a kolbász essen le.

B. Z.: Hogy ne veszekedjenek, és dolgozzon apuka!

/az apja gyakran nem dolgozik!/
- - -

Ónő: Legközelebb majd elmondjátok a ti három kívánságokat is, addig gondolkozzatok rajta.

Megjegyzések a mesefeldolgozással kapcsolatban.

A fő mondanivalót ábrázoló képpel sikerült felébreszteni a gyermekek érdeklődését. Szívesen kérdeztek, érdeklődtek, gyakran feleltek is egymásnak.

Ezen a foglalkozáson két gyermeknél /Z. Á. - az 1. beszélő és B. Z. - az utolsó válaszoló/ hallhattunk uta-

lást az otthoni családi légkörre. Különösen B. Z. vála-
sza utal egyértelműen az otthoni egyetértés hiányára.
Szinta saját kívánságát fogalmazza meg: "Hogy ne vesze-
kedjenek, és dolgozzon apuka!" -

- Z. Á. beszédkedve megélénkült, szépen visszaadta a mese
egy mondatát: "Bárcsak nőne a kend orrára a kolbász!"

A következtetés terén minden gyerek sokat fejlődött, mon-
dataik is egyre bővülnek. Már alig hangzott el egyszavas
mondat.

30. foglalkozás

M.: A három kívánság c. mese felidézése

A.: A gyermekek három kívánsága

F.: A gyermek fogalmazza meg vágyait, kívánságait.

Fl.: Rajzolja le, hogy mi a három kívánsága.

A gyermekek három kívánsága /II. csoport/

/Az aláhuzott kívánságokat rajzolták le./

1. B. R.: Jók legyünk, szépen feküdjünk, aludjunk el.

2. E. M.: Csöndben legyenek a gyerekek, ne rosszalkod-
janak, görkorcsolyát.

3. R. J.: Jó legyenek itt az óvodások, /az ónő javítja/
meg, hogy az iskolába' jól tudjanak írni,
lovag legyenek.

4. Z. Á.: Szép legyenek a farsangon, jól tanuljak majd,
focista legyenek /szívesen játszik fűs játéko-
kat/.

5. R. P.: Hogy, amikor mindig iskolába megyünk, akkor
jól tanuljunk. Minden nap ötöst hozunk.

Anyukám mindig megdicsérjen /anyukája keveset van otthon!/.

6. B. Z.: Nagy legyünk, szépen tanuljunk, legyünk hazajárósok.

7. Z. J.: Az első felszólításra nem felel -
Ruhát a babámnak...

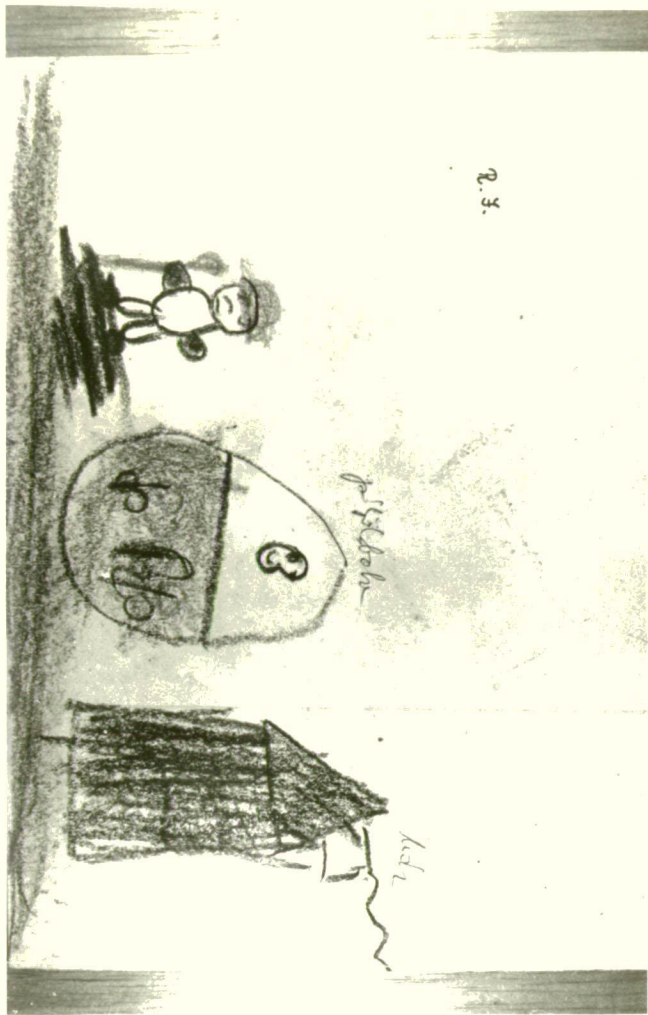
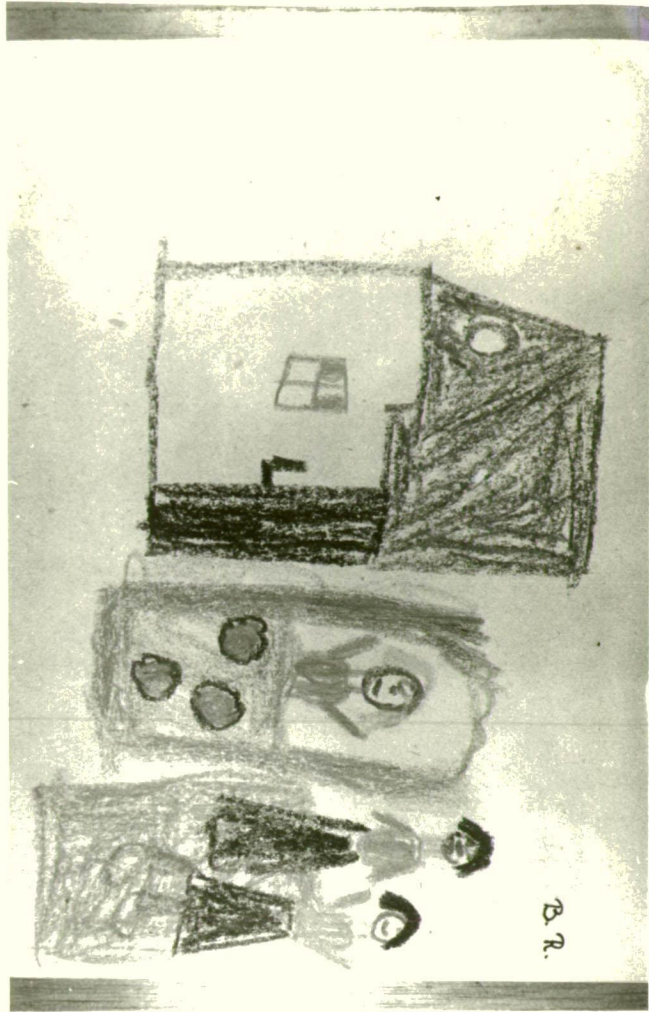
8. Gy. T.: Az iskolába' jól tanuljak, hogy az anyukám ápoljon, ha beteg vagyok. - Most nem segített, nekem kellett a polcról elvenni a gyógyszert.

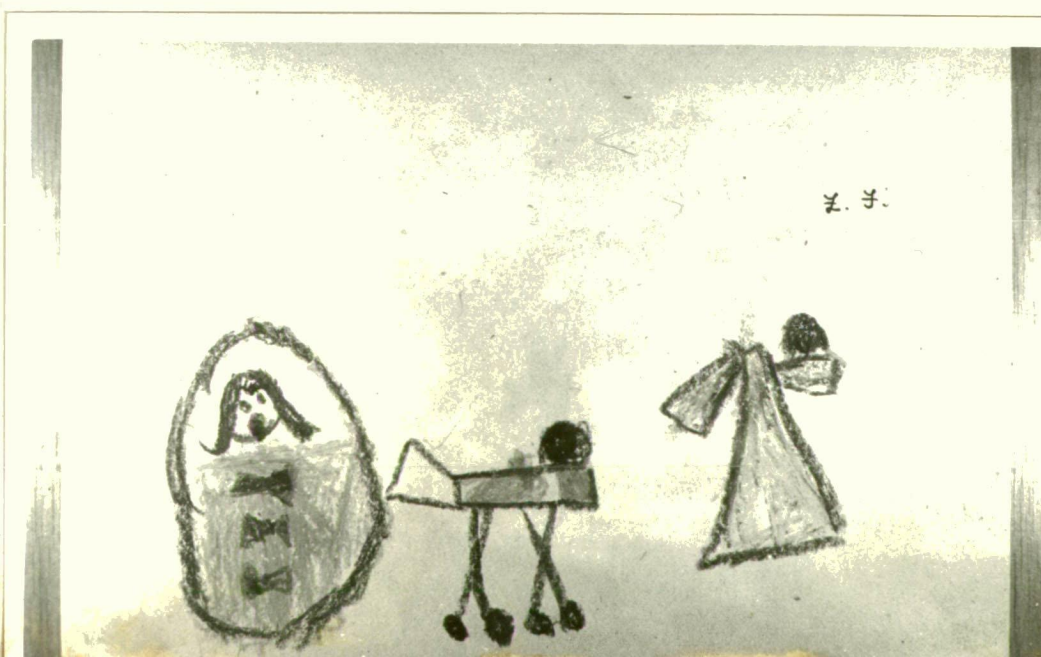
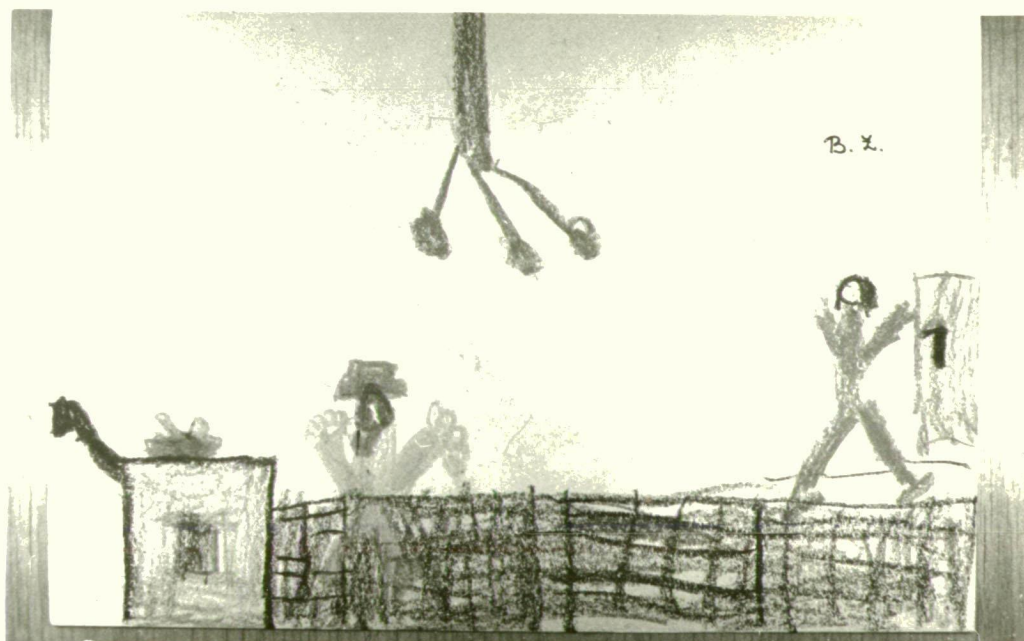
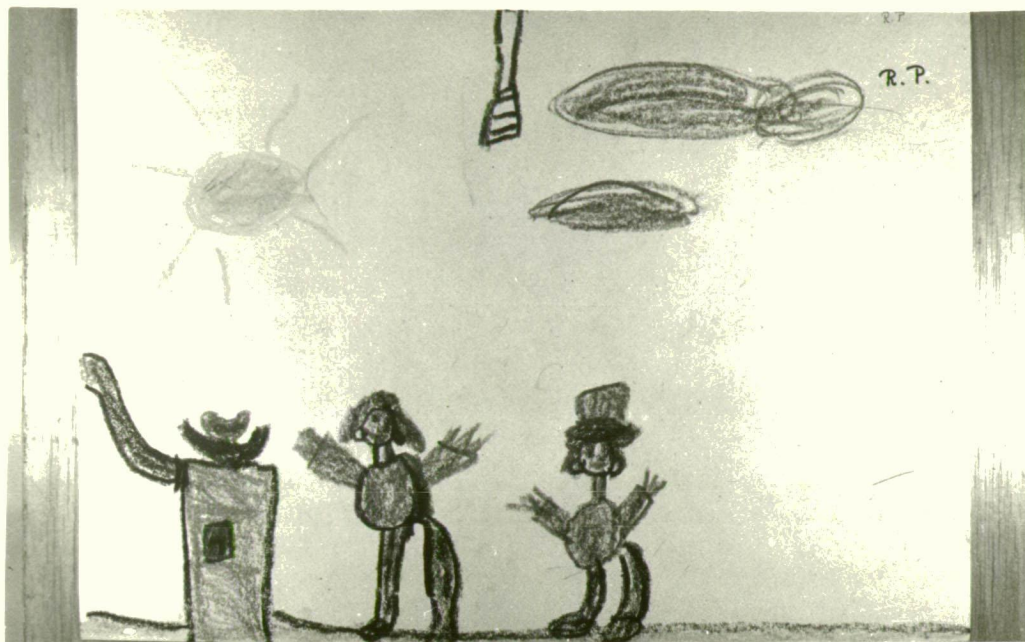
9. D. K.: Sok játékot kapjunk, vigyen apukám a HAKI-ba, jól tanuljak.

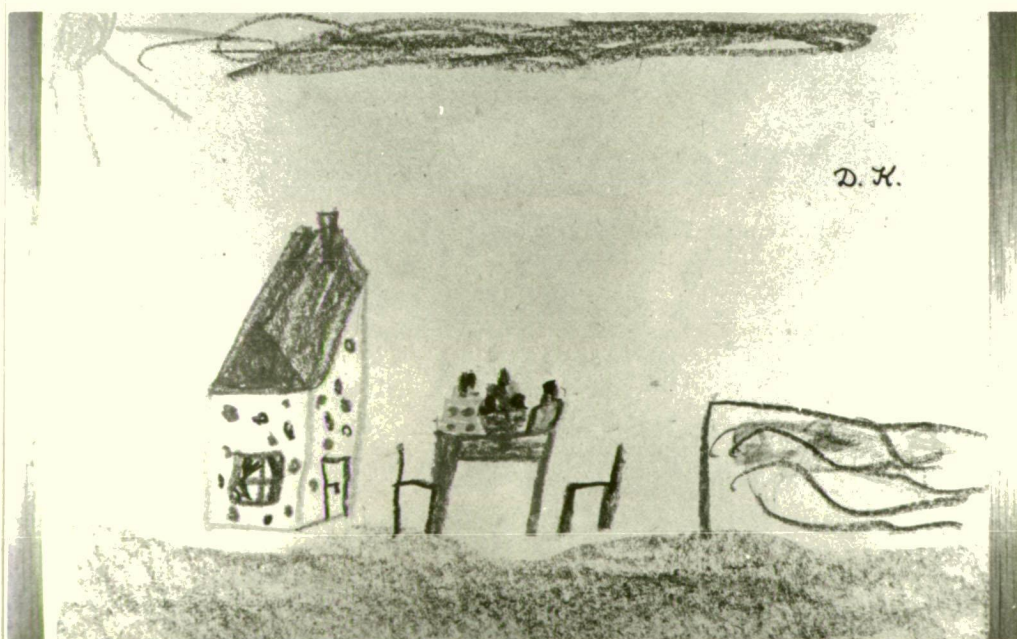
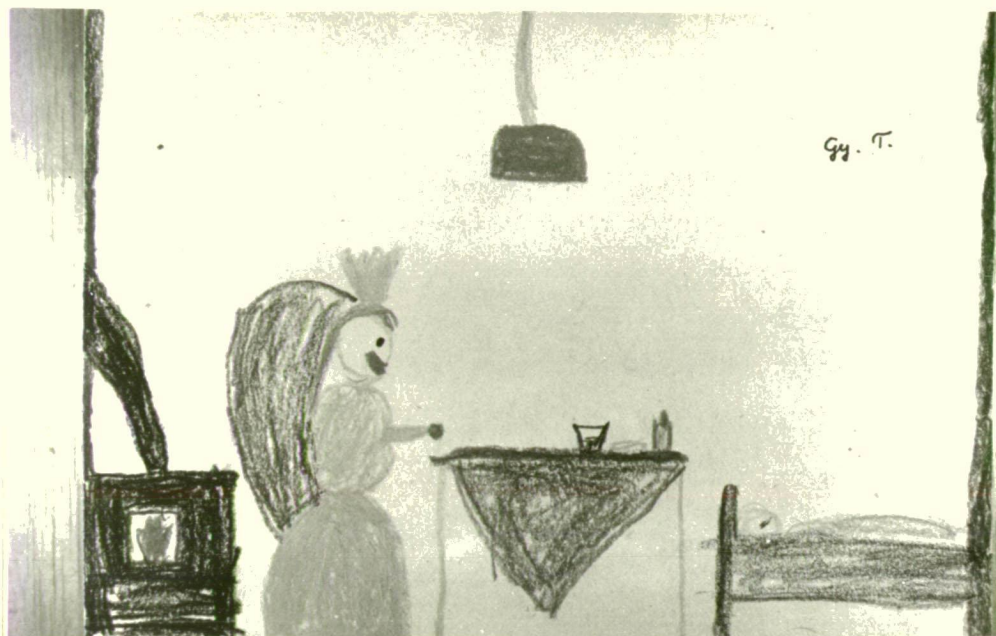
Megjegyzések

- A gyermekek megnyilatkozásaiban központi helyen áll az iskolai tanulás. Az első gyermek túl mozgékony, gyakran kell figyelmeztetni, a 3. a cigánygyermek, Z. J. a gátlásos és beszédretardált, Gy. T. elhanyagoló nevelésben részesül.

Ónő: Szépen elsoroltátok a kívánságaitokat, hogy jobban emlékezzetek arra, hogy mit szeretnétek, rajzoljátok le!

31. foglalkozás

V.: Néhány Weöres S. - vers ismétlése

A.: Kérdezzetek! /Kiváncsiskodó/ c. játék.

F.: Képről kérdéseket fogalmazzanak meg a gyermekek!

Kérdezzetek! c. játék /II. csoport/

Ónő: Mit tegyünk, ha most homokban szeretnénk játszani
/tél van!/
B. Z.: Akkor hozzunk be homokot!

R. J.: Menjünk ki az udvarra!

Z. J.: Most nem lehet!

R. P.: Télen nem lehet homokba' játszani.

Ónő: Mit tegyek, ha az órám nem jár?

Gy. T.: Óráshoz kell vinni.

B. R.: Ujat kell venni.

D. K.: Ugyan, fel kell huzni, nálunk apukám szokta, akkor
csörög...

Ónő: Igazatok van, de előbb fel kell huzni, ha akkor sem
jár, óráshoz kell vinni.

Ónő: Mit kell tenni, ha nem ég a villany?

R. J.: Fel kell oltani.

D. K.: Ugy kell mondani, hogy felgyújtani.

E. M.: Ki kell csavarni a körtét...

Gy. T.: Villanyszerelőt kell hívni, mert megrázhat.

Ónő: Helyesen mondtad T. Ha nem ég a villany, akkor vil-
lanyszerelőt kell hívni, mert ő ért hozzá a legjob-
ban.

Ha tetszett a játék, tanítsátok meg rá a testvére-
tek, így otthon is játszhatjátok!

32. foglalkozás

V.: Weöres S.: Forgós, ropogós, c. versének gyakorlása.

J.: Kinek a helye változott meg /Relációs játékok 9./

F.: Téri és mennyiségi relációk felhasználásával ítéletalkotás. Ok-okozati összefüggések megfogalmazása.

33. foglalkozás

V.: Weöres S.: Kocsi és vonat c. versének gyakoroltatása.

A.: Szólabda.

F.: Állítások megfogalmazása, bővitések keresésével.

34. foglalkozás

V.: Szabó L.: Falusi hangverseny c. versének bemutatása

A.: Hol lakunk?

F.: Városuk vagy falujuk nevezetességeinek és azok funkciójának megnevezése.

/Koncentráció a környezetismereti foglalkozások anyagával. Muzeum; ŐKI; HAKI; SZIRÉN; Főiskola; Rendőrség; Tűzoltóság; Uttörőház; Művelődési Központ; PLASTOLUS; /

35. foglalkozás

A.: Mesterségünk cimere

F.: Játékos formában különböző mesterségek bemutatása.

Kérdések a szülők munkahelyre vonatkozóan.

II. csoport

A játék: Mesterségünk cimere /a gyermekek már ismerik ezt a játékot/

Két gyermek: D. Kati és B. Robi kimegy, megbeszéli,
hogyan fogják eljátszani.

- Mesterségünk cimere: k.....s /kőműves/

Eljátszák a kőműves munkáját /téglat rak, malteroz, si-
mitja a falat stb./

Válaszok:

B. Zoli: kovács /a nagypapa foglalkozása, az apa nem dol-
gozik/

R. János: kalapáló

E. Márta: kőtörő

Gy. Tamás: kőműves

A győztes párt választ, kimennek.

Gy. Tamás és Z. Ági

- Mesterségünk cimere: gy. . . . sz /gyógyszerész/

D. Kati: gyerekekre vigyáz /az anya gyereken/

Z. Judit: valamit gyúr /anyja szakács/

B. Zoli: gyógyít

R. Pali: gyógyszertárban dolgozik.

Őnő: Hogy nevezzük azt, aki a gyógyszertárban dolgozik?

R. P.: gyógyszerész!

R. Pali, Z. Judit

- Mesterségünk cimere: sz. . . . cs /szakács/

R. János: színész

E. Márta: szabó

B. Zoli: szakács!

B. Zoli és R. János

- Mesterségünk cimere: a. . . . s/asztalos/

B. Robi: autószerelő
E. Márti: aszfaltozó
Z. Ági: ablaktisztító
Gy. Tamás: asztalos!

Megjegyzések

A játszó gyerekeknek sokszor szüleik foglalkozása jutott először az eszébe. Általános, hogy csak a kezdő hangra figyeltek, abból próbálták kitalálni a kérdéses foglalkozást, amiben segítség volt számukra a foglalkozás bemutatása utánzómozgással vagy metakommunikációs jelekkel.

A foglalkozás másik részében az óvónő kérdéseket tett fel a szülők munkahelyével kapcsolatban.

Ónő: Hol dolgozik édesapád?

B. R.: Nem tudom hol, de nem Szarvason, csak a hét végén jön haza, mindig nagyon várom.

Ónő: Mi a foglalkozása?

B. R.: Házat épít.

Ónő: Tehát kőműves az apukád.

Az anyukád hol dolgozik?

- Anyuka nem dolgozik, otthon van, sokat beteg /le-százalékolt/.

Ónő: B. Z., a te apukád hol dolgozik?

- Apu sokszor nem dolgozik, de néha tsz-ben, de volt már ujságos is. /Az apa végzettsége alapján agronómus, de összeférhetetlen természete miatt gyakran változtat munkahelyet vagy nem dolgozik./

Anyu a Szlovák Iskolában tanít.

Ónő: Kati, a te apukádnak hol van a munkahelye?

D. Kati: Apu a HAKI-ba' dolgozik halakkal és kacsákkal.

/Üzemmérnök a Haltenyésztési Kutatóintézetben/

- Anyu most otthon van a testvérkémmel. Irodába' szokott dolgozni, rajzol. /Műszaki rajzoló/

Ónő: Mártika, a te szüleid hol dolgoznak?

E. M.: Apukám és anyukám is a fürdőbe'.

Apa vezeti a fürdőt, anyuka fodrász, meg vágja a nénik körmét /pedikűrös/. Sokszor megyek a fürdőbe, már uszni is tudok!

Ónő: Gy. Tomi most te beszélj a szüleid munkahelyéről!

Gy. T.: Apa a PLASTOLUS-ban van.

Ónő: Mi a munkája?

- Párttitkár. Anya a nagy patikába' gyógyszerész.

Ónő: R. Jancsi a te apukád hol dolgozik?

- Nem tudom, épít valamit mindig /építkezésnél segédmunkás/. Anya nem dolgozik, otthon van, főz meg mos.
/Az anya a háztartást vezeti./

Ónő: R. Pali, a te anyukád hol dolgozik?

- A benzinkutnál, ott a Csabai utnál. Apa tsz-ben traktoros.

Ónő: Z. Ági; hol dolgozik anyukád?

- Anya Szentendrán az irodában gépel.

/Békésszentendrán a Szőnyegszövőben adminisztrátor/

Ónő: Judit, anyukád hol dolgozik?

Z. J.: Az öregeknél /Szociális Otthon/

- Mit csinál?

- Főz /szakácsnő/

Megjegyzések

A gyermekek a lényegét tudták szüleik munkájáról, de sokszor csak körülírták a foglalkozását. Felhívtuk a szülők figyelmét, hogy otthon beszéljenek többet munkájukról, a különféle foglalkozásokat pedig egyéni foglalkozás formájában megtaníttattuk velük.

Tipikus hiba, hogy nem használják helyesen a -ban, -ben helyhatározóragot. Ezt természetesen mindig javítjuk, de nem jeleztem minden alkalommal.

Azoknál a gyermekeknél, ahol csonka a család, - Z. Á. és Z. J. - természetesen csak az anya munkahelyével kapcsolatban kérdezett az óvónő.

36. foglalkozás

V.: Egy tavaszról szóló vers

A.: A Növények világa képsorozat alapján a növények fejlődése, a fejlődés tényezői stb. megfogalmazása.

F.: Ok-okozati összefüggések megállapítása, állítások gyűjtése.

Fl.: Tavaszi, nyári, őszi növények /gyümölcs, zöldségfélék, virágok/

37. foglalkozás

A.: Mire használjuk, miért és hogyan termesztjük?

F.: Növények ápolásának, fejlődésének folyamatát és értékét fogalmazzák meg! Ok-okozati összefüggések.

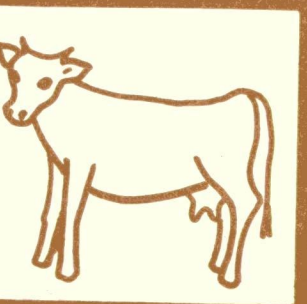
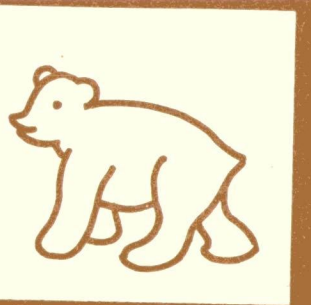
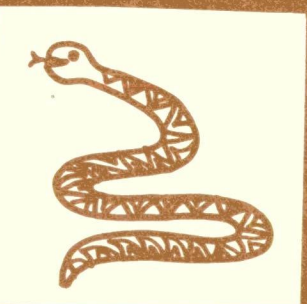
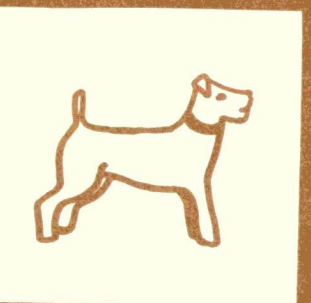
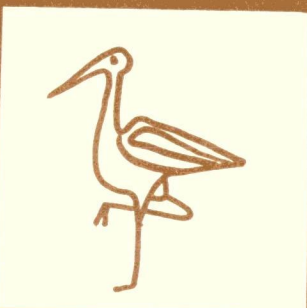
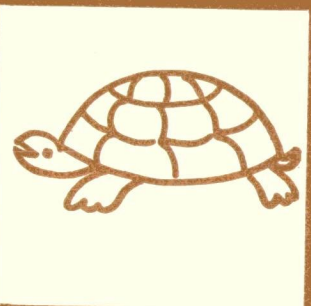
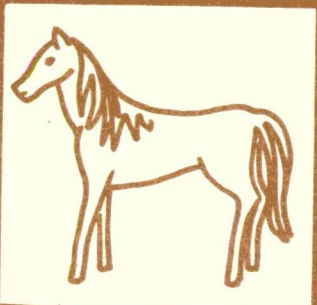
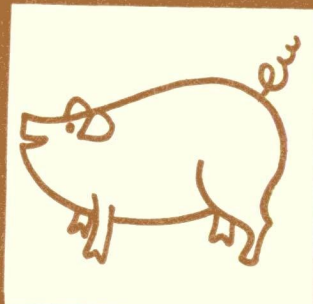
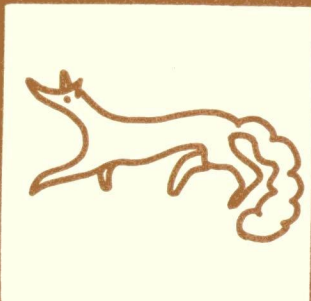
38. foglalkozás

V.: Csanádi I.: Uj kenyér c. verse

A.: "Házunk körül" vagy más leporelló képei alapján meseszövé.

Fl.: Iskolás lesz a gyermekünk 48. feladata vagy más környezetismereti feladatlap.

F.: Folyamatos beszédre, változatos szóhasználatra készítés, fogalmak csoportosítása.

48

1. Színezd ki a képeken látható állatok közül azokat, amelyek a ház körül élnek!
2. Keresd meg és húzd át ceruzával azokat, amelyek vízben élnek!
3. Mondd el, milyen állatokat látsz a képeken!
4. Utánozd a hangjukat és a mozgásukat!

39. foglalkozás

V.: Weöres S.: Száncsengő c. versének gyakoroltatása

A.: Tanácsjáték

F.: Beszélgetés képek alapján az évszakokról, jelzők gyakoroltatása

II. csoport

A.: Tanácsjáték /Iskolaelőkészítő kompenzálás 126.o./

F.: Élet- és problémahelyzetek elemzése után azok megoldására tanács megfogalmazása. /A "ha, akkor" szerkezetek gyakoroltatása.

Ónő: Játsszunk tanácsjátékot!

Mit tegyek, ha a porszívónk elromlott?

B. R.: Apukám megjavítja /az apja sokat segít az óvodában/

B. Z.: Meg kell csináltatni.

Z. Á.: Akkor seperni kell.

R. P.: Ha elromlik a porszívó, megcsinálják a szervizben.

Ónő: Mit tegyek, ha ajándékot szeretnék adni, de nincs pénzem!

E. M.: Kölcsön kell kérni.

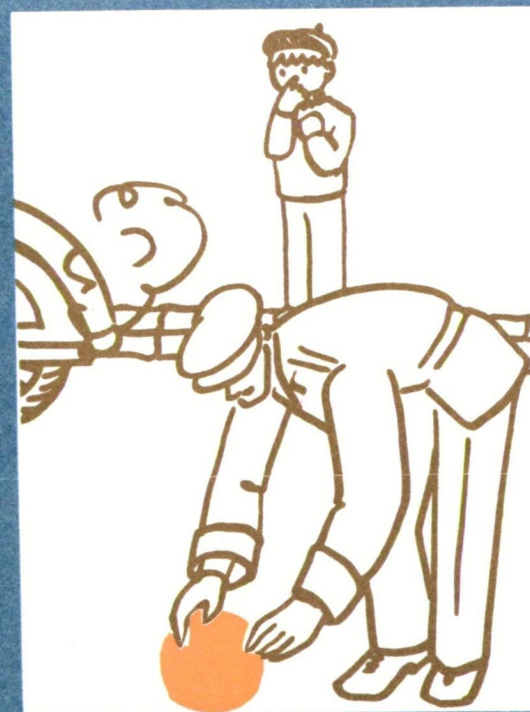
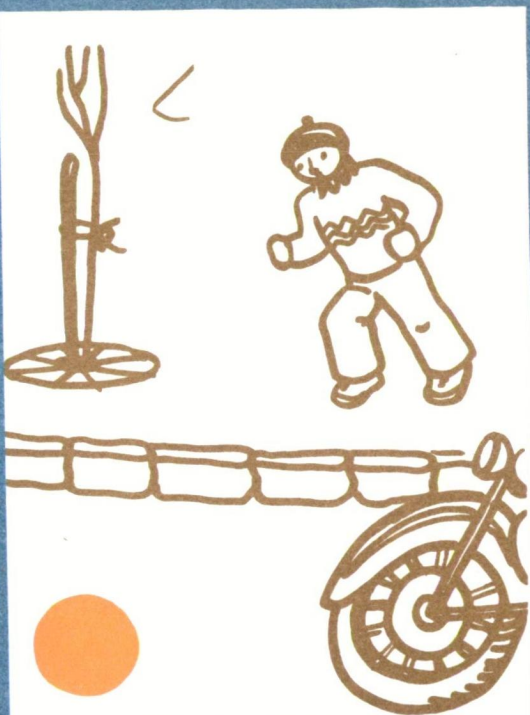
D. K.: Akkor készítek ajándékot.

Gy. T.: Kiveszem a pénzem a perselyemből, és odaadom anyukámnak.

40. foglalkozás

V.: Weöres Sándor: Haragosi

A.: Beszélgetés a közlekedésről készült diászor alapján.

68.

1. Mondd el egymás után, mit látsz a képeken? Ha helyes sorrendben mondd el, érdekes történet lesz belőle.
2. Színezd ki a képeket!
3. Vágd szét a képeket a vonal mentén, és rakd sorrendbe!

F.: A különböző közlekedési eszközök, funkciójuk megbeszélése a képek alapján /szárazföldi - sinen, közuton, vizi, légi/

J.: Föld, víz, levegő

41. foglalkozás

V.: Ismert vers

A.: A környezetismereti foglalkozás anyaga: a gyalogos közlekedés szabályai

J.: Azt gondoltam, hogy...

F.: Képekről cselekvések, tettek megítélése, véleményalkotás.

Sz.: "Iskolás lesz a gyermekünk" c. könyv 68. feladata:

42. foglalkozás

A.: A pórusul járt ravaszok /magyar népmese/

F.: Az óvónő bábjáték formájában mutatta be, a karakterisztikus tulajdonságok aláhúzásával.

J.: Emberi tulajdonságok gyűjtése, a fogalmak tisztázása.

43. foglalkozás

M.: Az állatok nyelvén tudó juhász c. mese ismétlése /Magyar Népmese/

F.: A szereplők jellemzésével emberi tulajdonságok differenciált kifejezése.

44. foglalkozás

A.: Mit érezhet, mit mondhat /Az ERVI képei alapján/?

F.: A projekció alapján érzelmi állapotok okaira, kö-

vetkezményeire magyarázatok keresése.

Sz.: Az ERVI képei

45. foglalkozás

V.: Weöres S.: Tul, tul c. verse

A.: Az "Okos mackó" kártya képei alapján tulajdonságok,
jelzők és állítások indoklása.

Sz.: "Okos mackó" kártya képei

46. foglalkozás

V.: Weöres S.: Furulya c. verse

A.: Kérdés-válasz játék

F.: A kérdőmondat hangsúlyának gyakorlása, mondatbővítés,
emlékezetfejlesztés.

47. foglalkozás

V.: Ismert versek gyakorlása

A.: Ki vagy?

F.: Minden gyermek tudja elmondani legfontosabb személyi
adatait, tulajdonságait!

48. foglalkozás

V.: Weöres S.: Fiuk, lányok c. verse

J.: Szembekötősdí - ki milyen?

F.: Emberi tulajdonságok, jelzők megfogalmazása.

49. foglalkozás

V.: Weöres S.: Csali-mese

A.: Ki lehet ő?

F.: Feltételezések gyűjtésével választó és feltételes

mellérendelő szerkezetek gyakorlása. A kérdőmondat
hanglejtésének gyakorlása.

50. foglalkozás

A.: Milyennek ismerjük egymást?

F.: Emberi tulajdonságok /külső, belső/ megfogalmazása.
Ellentétpárok gyűjtése.

J.: Haragszom rád

II. csoport

Ónő: Mai játékunk neve Milyennek ismeritek egymást?

E. M.: D. Katinak szép hosszú a haja, szépen rajzol, nem
szokott verekedni.

B. Z.: Rugdosódik, csunya, hogy mindig bög.

B. R.: Sokat bohóckodik, de azért szeretem, mert e-
gyütt építünk és segít naposnak lenni.

B. Z.: Z. Á. szépen fest, mindig jelentkezik, sokat mesél.

Z. J. Szeretek neki segíteni, mert olyan kicsi, fogom
a kezét, ha logopédiára megyünk, hogy gyorsabban
jöjjön.

B. R.: Nekem Zoli a barátom, de Gy. Tomival is szeretek
játszani, de lassan vetkőzik, lusta.

R. Janit nem szeretem, mert csipked.

Z. J.: B. Zolival játszok, engem nem bánt.

B. Robi szokott a kutya lenni, ha főzünk.

E. Mártikát szeretem a legjobban, mert ő a párom.

Gy. T.: R. Palival szeretek együtt rajzolni, de ő szebben
rajzol.

B. Robi elrontja, amit építetek.

B. Zoli mindig a lányokkal játszik, pedig én szeretnék vele játszani, mert erős.

R. P.: R. Janit nem szeretem, mert verekedős, pedig én nem bántottam.

E. Márti az anyuka, én az apuka, ha játszunk. Kosival visszük a gyereket az óvodába. /Őt is így hozzák./

Z. Á.: D. Katát szeretem fésülni, olyan nagy a haja, én is növesztetem most.

B. Zoli jól focizik, engem akar mindig kapusnak.

Z. J.: keveset beszél, de fogócskázni szoktunk.

D. K.: Gy. Tamással szoktam jönni óvodába, este is játszunk együtt /szomszédok/.

B. Robi mindig kiabál, ha Irénke néni nem engedi rohángálni.

E. Márti a barátnőm.

R. J.: B. Zoli nagyon erős.

Z. Jutkával szokunk együtt játszani.

Gy. Tamás csufolkodós, lassan öltözik. Otthon szeretek játszani.

51. foglalkozás

V.: Weöres S.: Barangolók

A.: Mondd az ellenkezőjét!

F.: Főnevek és melléknevek ellentétének a megtalálása.

J.: Fordított dominó /Dörmögő Dömötör/

 KEREK ✓	 ÉJJEL ✓	 PUHA ✓	 FIATAL ✓	 LASSÚ ✓	 KESKENY ✓
 TÖRPE ✓	 SÜRŰ ✓	 VIZ ✓	 KÖVÉR ✓	 SÍRÁS ✓	 SZÖGLETES ✓
 NEHEZ ✓	 KEMÉNY ✓	 VÁRAKOZNI TILOS ✓	 ÜRES ✓	 NAPPAL ✓	 TŰZ ✓
 CSUKOTT ✓	 ALACSONY ✓	 SZÉLES ✓	 ORÍÁS ✓	 ÖREG ✓	 GYORS ✓
 MAGAS ✓	 PARKOLÓ ✓	 RITKA ✓	 FEHÉR ✓	 GÖRBE ✓	 NYITOTT ✓
 TELE ✓	 KÖNNYŰ ✓	 SOVÁNY ✓	 EGYENES ✓	 FEKETE ✓	 NEVETÉS ✓

FORDÍTOTT DOMINÓ

Ez a dominójáték azért fordított, mert minden képhez az ellentétét ábrázoló képet kell hozzátenni: a vízhez a tüzet, a feketéhez a fehéret, a soványhoz a kövéret és így tovább.

Ragaszd kemény kartonra ezt a lapot, azután vágd szét a piros színű vonalak mentén! 18 egyforma nagyságú téglalapot kapsz.

A játékot két vagy három gyerek játszhatja. Osszátok szét a lapokat egymás között egyenlően! A legkisebb gyerek kitesz egy lapot az asztal közepére, a következő pedig igyekszik a lapon látható két kép egyikéhez hozzátenni az ellentétét ábrázoló képet. Ha mindkettő más játékosnál van, vagy nem ismeri fel a saját lapjai között, a következő gyereken van a sor. Így folytatódik a játék mindaddig, amíg valakinek elfogynak a lapjai. Az nyer, akinek ez a legelőször sikerül.

52. foglalkozás

M.: A két kicsi bocs meg a róka c. mese meghallgatása, később dramatizálása.

F.: Ok-okozati összefüggés megértetése, folyamatos, önálló mesemondás.

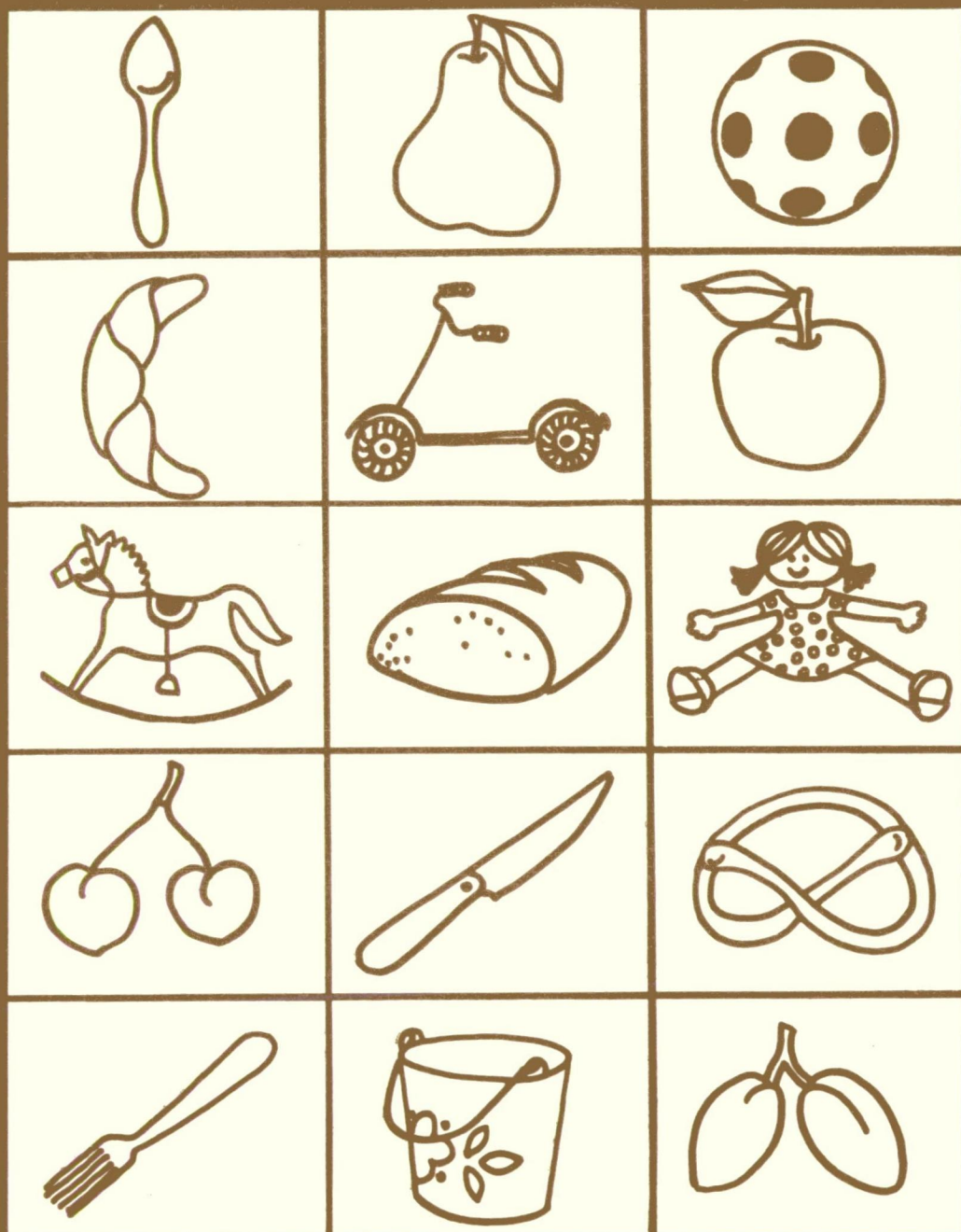
53. foglalkozás

V.: A gyerekek által megjelölt vers gyakorlása.

A.: Tárgyelemzés - Milyen és mire használható.

F.: Tárgyak funkciós lehetőségeinek és egyéb tulajdonságainak megnevezése, ítéletalkotás. Bővített mondatok megfogalmazása a boltos játék keretében.

Fl.: "Iskolás lesz a gyermekünk" c. könyv 52.feladata.

52.

1. Színezd ki a gyümölcsöket!
2. Húzd át a játékokat színessel!
3. Tegyél zöld pontot azokhoz az ennivalókhoz, amelyeket a pék süített!
4. Jelöld meg piros ponttal az evőeszközöket!

54. foglalkozás

V.: Szükségesnek ítélt vers gyakorlása

A.: Meseszövés leporelló képei alapján

F.: Folyamatos beszédre késztetés.

55. foglalkozás

A.: Mesefolytatás /Holle anyó vagy A békakirály/

F.: Az óvónő által elkezdett mese folytatása.

A fő cél, hogy a csoport minden tagja vegyen benne részt.

III. csoport

Mesefolytatás /Holle anyó/

S. R.: Holle anyó

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy mostoha.

Annak volt két lánya, egy szorgalmas meg egy lusta.

A szorgalmas lány font, font, de megszúrta a kezét az orsó.

S. Cs.: Szaladt a mostohához.

- Beleesett az orsó a kutba. A lány is. Ott volt egy kemence.

L. S.: - Huzz ki, huzz ki, már mind megsültünk.

Vette a sütőlapátot és kivette...

Ment tovább, egy almafához ért.

- Rázz meg! - Megrázta.

A. P.: - Ne félj tőlem, én vagyok a Holle anyó.

- Mi lesz a dolgom?

- A vánkösomat meg kell rázni, akkor hull a hó.

Minden nap hullott a hó.

Egyszer odaállt Holle anyó elé.

- Haza akarok menni.

Kivezette egy kapuhoz, amikor kiment, arany eső hullott rá.

B. Cs.: Akkor megköszönte Holle anyónak, köszönt, hogy viszontlátásra.

Hazament, kukorékolt a kakas: "kukuriku"

- Szorgalmas lányunk hazatért.

- Honnan vetted ezt a sok aranyat?

- Fontam.

A lusta lány egy csipkebokorban szurta meg az ujját, beledobta az orsót a kutba.

S. R.: - De nem ugrott bele, mert hideg a víz.

- Majd én belelöklek. - Belelökte. Ő is egy szép rétre jutott. Ő is hallotta, hogy a kemencébe' kiabálnak "huzz ki, huzz ki!" -

- Nem, kormos leszek.

Ő is talált almafát. "Rázz meg!" - kiabálta a fa.

- Hogyne, hátha egy a fejemre esik.

S. Cs.: Ő is talált egy házat, jött Holle anyó.

A lány kérdezte tőle, hogy mi lesz a dolga.

- Meg kell rázni minden nap a párnám.

Egyszer megrázta. - Kérem a jutalmat!

L. S.: - Meglesz a jutalmad! Hullott a szurok, próbálta lekaparni /mutatja/, lesikálni, de nem ment.

Ónő: Mit tudnátok még elmondani a lusta lányról?

S. Cs.: Lusta, nem szeretett dolgozni.

B. Cs.: Irigy volt az aranyra /Ónő: irigyelte az aranyat/

Ónő: Hogyan jutalmazta meg Holle anyó a szorgalmas lányt?

S. R.: Sok aranyat adott neki.

Ónő: Hogy bűnhődött a lusta lány?

A. P.: Szurkos, piszkos lett a ruhája.

Megjegyzések

A gyermekek elég jól ismerik ezt a mesét. Otthoni könyvespolcaikon is sok helyen láttam.

A mese cselekményének logikai sorrendje nem mindig zökkenőmentes.

A nyelvi fordulatokat viszont sok gyermek megjegyezte és alkalmazta /S.Cs., L. S., A. P./

Igen élvezetes stílusban adta vissza a meserészletet S. Renáta. Szakszerűen hangsúlyozta a párbeszédet.

Kiemelkedő teljesítményt nyújtott L. Sanyi, aki különben szórtsággyűlű, de most a sikerélmény motiválta.

A mese befejező részében jól jellemezték a főszereplőket.

56. foglalkozás

V.: Ismert versek gyakorlása.

A.: Relációs gyakorlatok szituációs és kártyajátékokkal.

F.: Térre, mennyiségre, időre vonatkozó relációfogalmak gyakorlása.

Sz.: Tanulói kártyakészlet óvodai matematikai foglalkozásokhoz.

57. foglalkozás

V.: Weöres S.: A birka-iskola

A.: A számlálás gyakorlása játékos formában /pl. a lét-

rás játék/ Relációs játékok 8. sz.

Sz.: Tanulói kártyakészlet.

58. foglalkozás

M.: Adj isten egészségére /Magyar népmese/

F.: Irodalmi élmény nyújtása.

J.: Riporter játék.

59. foglalkozás

M.: Lev Tolsztoj: Filipok

F.: Iskolaviszony kialakítása

Az iskolalátogatás élményének felelevenítése, beszéd-
ösztönzés.

60. foglalkozás

A.: Józsika hét napja - A hét napjai.

F.: Az időreláció gyakorlása.

Sz.: A PREFER képei

61. foglalkozás

A.: Melyik a legkedvesebb meséd és miért?

F.: Magyarázás, meggyőzés.

62. foglalkozás

M.: Móra F.: A nagyhatalmu sündisznócska c. meséjének
eljátszása /dramatizálása/

F.: Önálló, folyamatos mesemondásra készítés - metakom-
munikációs és nonverbális eszközök felhasználásával.

63. foglalkozás

A.: Nyelvi játékok.

Fl.: Miben hasonló - miben különbözik /K. T. fejlesztő programjából/

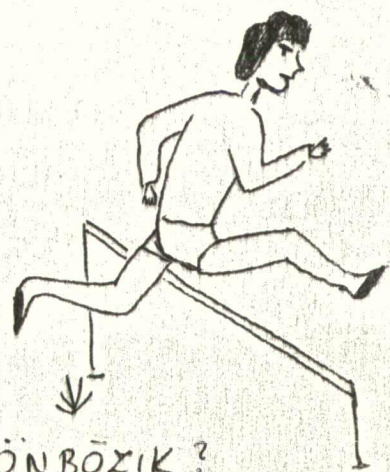
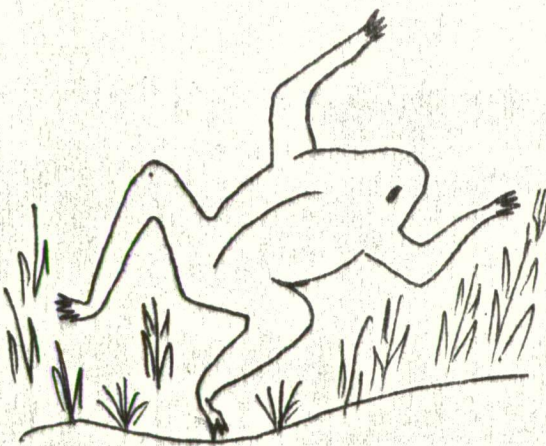
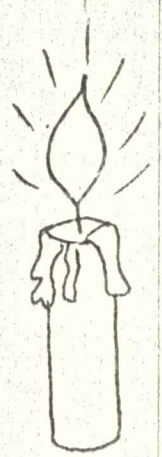
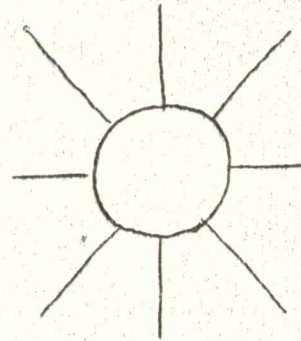
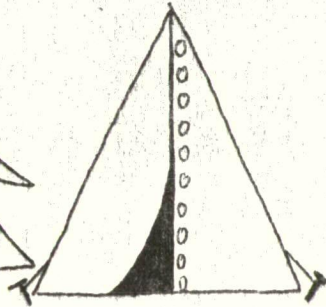
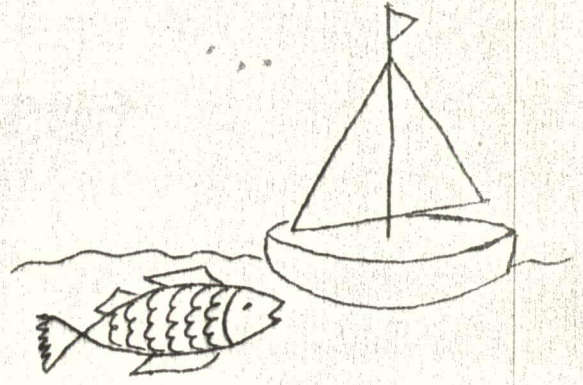
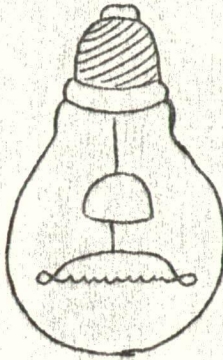
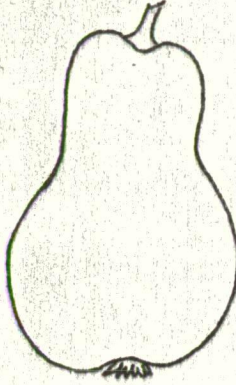
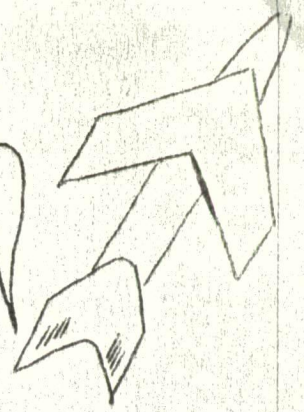
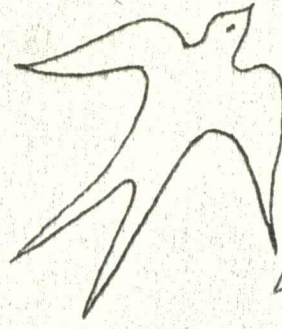
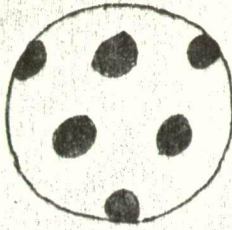
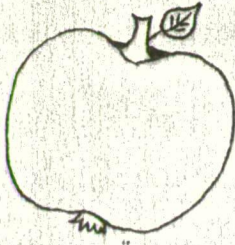
F.: A nyelvi játékok ismétlése. A hasonlóság és különbözőség jegyeinek kiemelése.

64. foglalkozás

A.: A gyermekek aktuális és meseélményeinek megbeszélése.

F.: Folyamatos, önálló kommunikációra, változatos szóhasználatra ösztönözzön az óvónő. A beszéd emotív funkcióinak előtérbe állítása.

Miben hasonlít?

MIBEN KÜLÖNBÖZIK?

A foglalkozásokon minden gyermek szívesen vett részt. A kiscsoportos munka oldott légköre és a változatos tartalmu anyag ébren tartotta érdeklődésüket és jobb teljesítményre ösztönözte őket.

A rendszeres feladatvállalás elősegítette a magatartás összetevőinek fejlődését is. A legnagyobb magatartásbeli lemaradás /B. Robinál 14 St. pont volt/ is a felére csökkent.

A három beszédhibás óvódás beszédhibája teljesen megszűnt. Ehhez a tényhez feltétlenül hozzájárult a kiscsoport felszabadult, gátlást oldó miliője.

A tudás területén igen sokat fejlődött R. Pál /13,4 St./, akinél a családi foglalkozást pótolta az óvodai kompenzálás.

Hasonló a helyzet R. Jánosnál /cigány/, az ő esetében is sikerült az otthoni hátrányok kiküszöbölése. A kiscsoport minden tagjára vonatkoztatva meg kell említeni a kedvező iskolaviszony kialakulását. A kilenc gyermek közül csak egy említette azt, hogy nem szeretne iskolába járni. Ő az az óvódás, akinél a legmagasabb volt mindkét lemaradás /a tudásban 13 St, a magatartásban 14 St./.

Örvendetes, hogy a fokozott óvodai törődés láttán a szülők is többet foglalkoztak gyermekükkel. Emelkedett a mesekönyvek száma és a napi mesélés átlaga.

I. felmérés:

a mesekönyvek átlaga: 15,3 db

A napi mesélés átlaga: 2,5'

II. felmérés:

17 db

4'

A kísérleti kiscsoport II. felmérésének adatai

II. felmérés: 1984 május

	Családi nevelés Ny.	Magatartás Ny.	St.	Magatartás St.	Lemaradás a ma- gatarásban	Fejlődés a magatartásban
1. B. Róbert	40	50	70	50	7	6
2. B. Zoltán	42	56	74	55	1	7
3. D. Katalin	48	70	72	52	+1	5
4. E. Márta	45	63	73	53	-	9
5. Gy. Tamás	-	-	78	59	+2	9
6. R. János	44	60	77	58	3	8
7. R. Pál	40	50	78	60	-	8
8. Z. Ágnes	43	57	78	60	+7	7
9. Z. Judit	41	53	76	57	5	5
Átlagok:	43	57	75	56	6	7,1

II. felmérés: 1984 május A II. felmérés és a 4 hónapi fejlődés adatai

Beszéd- hiba	Után- mondás	Következ- tetés	Reláció	Mennyi- ség	Számlálás	Tudás- index	Lemaradás St.pon- tokban	Fejlődés
1. B. Róbert	-	13/51	12/49	17/50	16/56	14/41	49/4	7,6 5,8
2. B. Zoltán	-	14/55	12/49	19/58	15/53	15/44	51,8	4,2 6,6
3. D. Katalin	-	14/55	11/46	19/58	15/53	15/44	51,2	0,8 6,4
4. E. Márta	-	13/51	13/53	20/62	15/53	16/47	53,2	0,8 7
5. Gy. Tamás	-	14/55	13/60	20/62	16/56	16/47	56	- 8
6. R. János	-	12/47	13/53	20/62	16/56	21/63	56,2	1,8 7,6
7. R. Pál	-	16/62	14/56	19/58	15/53	15/44	54,6	2,4 13,4
8. Z. Ágnes	-	13/51	12/49	21/66	16/56	15/44	53,2	+1,2 7,4
9. Z. Judit	-	16/62	14/56	21/66	14/49	15/44	55	5 7,6
Átlagok:	-	13,9/54,3	12,7/52,3	19,5/60,2	15,3/53,9	15,8/46,4	53,4	2,37 7,75

Megjegyzés: A tudásindex fejlődése átlag havi 0,93 pont, ha leszámítjuk a természetes 4 pontos fejlődést.

A négy hónapi fejlesztő foglalkozások hatása a következőkben összegezhető

A különféle területek átlagos fejlődése a következő:

1. családi nevelés:	9,8 St pont;
2. a magatartásindex:	6 St pont;
3. a tudásindex:	7,72 St. pont;
4. a tudásindex összetevői:	
utánmondás:	9,5 St. pont;
következtetés:	13,2 St. pont;
relációs szókincs:	10,7 St. pont;
mennyiség:	12,2 St. pont;
számlálás:	11,8 St. pont;

A kiscsoport fejlődése hónapokra lebontva:

1. családi nevelés:	2,45 St. pont
2. magatartásindex:	1,5 St. pont
3. tudásindex:	1,85 St. pont
4. a tudásindex összetevői:	
utánmondás:	2,37 St. pont
következtetés:	3,3 St. pont
relációs szókincs:	2,6 St. pont
mennyiség:	3,05 St. pont
számlálás:	2,95 St. pont

/A kiscsoport tagjainak egyéni fejlődési adatai a melléklet 68-128. oldalán./

A fejlesztő foglalkozások hatására legtöbbet a következtetés és a mennyiség fejlődött. A relációs szókincs, a számlálás és az utánmondás közel azonos mértékben.

A tudásindex emelkedése /a természetes fejlődést leszámítva/ 0,85 St. pont havonta, a magatartásindexé csak 0,5 St. pont.

Ha az egyénenkénti tudásbeli lemaradást nézzük, megállapítható, hogy a négy hónapi nyelvi fejlesztés alkalmas a 8 hónapi elmaradás kompenzálására.

A magatartás fejlődésében már jobban dominálnak az egyéni adottságok és erősen meghatározó a családi nevelés fejlődése.

Munkánk eredményességét bizonyítja a következő összehasonlító táblázat, amelyen az óvodai és a kísérleti csoport átlageredményeit hasonlítottam össze.

A II. számú kísérleti csoport és a kompenzálásban nem részesültek vizsgálati átlagának összevetése /Nyers és standard pontokban/

	A csop.átlaga I.felmérés	A kísérleti csop.átlaga I.felmérés	A csoport átlaga II.felmérés	A kísérleti csop. átlaga II.felmérés	Országos átlagok
Családi nevelés	50,6/77 Megfelelő	38,8/44,2 Hátrányos	55/91 Előnyös	43/54 Megfelelő	
Magatartásindex	75/56	70/50	77/59	75/56	70/50
A tudásindex összetevői:					
Utánmondás	15,5/60,5	11,4/44,8	16/62	13,9/54,3	12,63
Következtetés	12,25/50	9,1/39,1	14/56	12,7/52,3	12,09
Relációszőkincs	19/58	16,8/49,5	20/62	19,5/60,2	18,5
Mennyiség	17/60	11,9/41,7	18/63	15,3/53,9	14,09
Számlálás	19/56	13/34,6	20/59	15,8/46,4	16,79
Tudásindex	57	46,2	60,4	53,42	50

A kompenzáló programban részesültek és a csoport többi tagjai közötti fejlődésbeli különbség is bizonyítja munkánk jelentőségét.

A magatartásban a kiscsoport tagjainak fejlődése kétszerese az óvodai csoporténak, a tudásindexben is csaknem ugyanilyen mértékű a változás. A tudásindex összetevői közül kiemelkedő az utánmondás fejlődése, a következtetés és a relációszókincs szintje kétszeresére, a mennyiség és számlálás értéke négyszeresére emelkedett.

A kiscsoport eredményei minden területen meghaladják az országos átlagot, a mennyiségteszt kivételével.

A kilences létszámú kiscsoportból hat tanulmányait a hagyományos iskolatípus első osztályában kezdte meg. A tudásban és magatartásban legnagyobb lemaradása B. Róbert /lemaradása a tudásban: 7,6, a magatartásban: 7/ az óvodában maradt.

Z. Judit /a tudásban 2,37, a magatartásban 5,5 a lemaradása/ a korrekciós osztályba került.

D. Katalin orvosi javaslatra maradt az óvodában.

VI. A családi és az óvodai anyanyelvi nevelés együttes hatása /III. számú kísérlet/

A családi és az intézményes nevelés óvodás kortól végigkíséri és nagymértékben befolyásolja a gyermek életét.

A retardált beszédfejlődésű óvodásoknál különösen nagy gondot kell fordítani az otthoni nevelés és az óvodai fejlesztés irányítására.

Ebből a megfontolásból kezdtük el kísérleti munkánkat, amelyben a beszédszint emelése érdekében a családi és óvodai anyanyelvi nevelés összhangját igyekeztünk megvalósítani.

Munkánkat 1984 januárjában kezdtük és négy hónapig folytattuk. A kompenzáló kiscsoport létszáma öt volt, a kiválasztást az I. számú kísérletnél leírt módon végeztük. Meghatározóként a családi nevelés és a tudásindex szintjét vettük. A kiválasztott óvodások közül 3 gyermeknél hátrányos, kettőnél megfelelő volt a családi nevelés szintje. A tudásindex mindegyikükénél az országos átlag alatti.

/A kísérleti csoport tagjainak egyéni fejlődési adatai a melléklet 129-164. o./

A III. számú kísérleti csoport felmérési adatai a PREFER alapján

I. felmérés: 1984. január

	Családi nevelés Ny.	Magatartásindex Ny.	St.	Lemaradás a ma- gatarásban
1. A. Péter ó.: 73 hónap	34	65	44	-7
2. B. Csilla ó.: 73 hónap	40	70	50	-1
3. L. Sándor ó.: 75 hónap	40	53	29	-20
4. S. Csaba ó.: 77 hónap	38	68	47	-6
5. S. Renáta ó.: 76 hónap	39	71	51	-2
Átlagok:	38,2 H	65,4	44,2	-7,2
L. Sándor adatait le- vonva az átlagok:	37,75 H	68,5	48	-4

Megjegyzés: a tanév végén állapították meg, hogy L.Sándor MCD-s gyermek!

A III. számú kísérleti csoport felmérési adatai /Beszédtechnika és a tudásindex
összetevői/

I. felmérés: 1984. január

Beszéd- technika	Utánmondás Ny.	St.	Követ- kezdetés Ny.	St.	Reláció Ny.	St.	Mennyi- ség Ny.	St.	Számlá- lás Ny.	St.	Tudásindex	Lemaradás a tudás- ban	
1. A. Péter ó.: 73	r,s	10	39	10	42	17	50	9	31	8	23	40	-11
2. B. Csilla ó.: 73	-	12	47	11	46	16	46	12	42	15	44	48	-4
3. L. Sándor ó.: 75	diffuz pösze	8	32	8	35	14	38	13	46	13	38	40,8	-13,8
4. S. Csaba ó.: 77	-	11	43	11	46	18	54	13	46	13	38	48,4	-7
5. S. Renáta ó.: 76	zo	11	43	10	42	15	42	14	41	17	50	46,6	-8
Átlagok:		10,4	40	10	42	16	46	12,2	41,2	13,2	38,6	46,6	-8,76
L. Sándor adatait le- vonva az átlagok:		11	43	13,25	44	16,5	48	12	42	13,25	38,75	45,65	-7,5

Az óvónő gyermekekkel kapcsolatos ismeretei és a családlátogatás alapján megállapítottuk, hogy ennél a kísérleti csoportnál nehezebb lesz a szülőkkel elfogadtatni utmutatásainkat, tanácsainkat.

Két gyermeknél /A. Péter és S. Csaba/ alig számíthattunk az anya segítő közreműködésére. Náluk a nagymát sikerült nevelési partnerként megnyernünk.

A mesekönyvek száma utalna ugyan az otthoni foglalkozásra, de az időtükör adatai ezt megcáfolják. A fokozott törődés érdekében ennél a csoportnál két felmérést is végeztünk, /a kísérlet 1. és 4. hónapjában/ így - egy gyermek kivételével - képet kaphattunk bizonyos javulásról.

A III. számú kísérleti kiscsoport

	Mesekönyvek száma /db/		Napi mesélés átlaga		Felnőtttel beszél- getés	
	I. fm.	II. fm.	I. fm.	II. fm.	I. fm.	II. fm.
1. A. Péter	6	6	-	-	7'	7'
2. B. Csilla	9	11	5'	15	15	25
3. L. Sándor	20	20	3'	8'	7	10
4. S. Csaba	20	20	3'	5'	7	7
5. S. Renáta	20	20	5'	10	15	20
Átlagok	15	15,4	4'	9,5'	10,2	12,4
+						

+ Országos felmérés alapján az anyák átlag 27 percet, az apák 13 percet beszél-
getnek gyermekeikkel naponta /tv-ben hallott adat alapján/

Az első felmérés és a családlátogatás után ellátuk a szülőket nevelési és fejlesztési tanácsokkal. Közöltük velük, hogy gyermekük külön óvodai kompenzálásban is részesül a nyelvi fejlesztés érdekében.

A szülőknél ugyanolyan segítséget nyújtottunk, mint az I. számú kísérletben részesülteknek, ezért ezt újra nem részletezem.

A fejlesztési program ütemterve azonos volt a II. számú kísérleti csoportéval /89-160.o./.

A foglalkozásokat a csoport óvónője: Tóth Jánosné vezette. Ezek a játékos foglalkozások a gyermekek fejlettségi szintjéhez igazodtak és a nagycsoportban általuk soha el nem ért sikerélményt biztosíthatták számukra. Míg az óvodai foglalkozásokon az átlagosnál alacsonyabb szintről indulva nem tudtak lépést tartani társaikkal, gyarapodott tudásuk és fejlődtek képességeik. A kis létszám nagyban segítette a megfelelő szociális magatartás kialakulását is.

A négy hónapi kiscsoportos anyanyelvi fejlesztő program hatását a következő táblázatokon összesítettem.

A III. számú kísérleti kiscsoport felmérésének adatai
/családi nevelés és magatartásindex/

II. felmérés: 1984. január

	Ny.	St.	Ny.	St.	Magatartás- index	Lemaradás a magatartásban	Fejlődés a magatartásban:
1. A. Péter	35	36	72	52	-1		7
2. B. Csilla	46	64	78	59	+7		8
3. L. Sándor	44	62	55	32	-18		2
4. S. Csaba	40	50	73	53	-1		5
5. S. Renáta	42	56	77	57	+2		6
Átlagok:	41,4	53,6	71	50,6	-2,2		5,6

A III. számú kísérleti csoport felmérési adatai a 4 hónapi fejlesztés /családi és óvodai/ után /Nyeres és standard pontokban/

II. felmérés: 1984. május

	Beszéd- technika Ny.	Utánmondás St.	Követ- kezés	Relá- ció	Mennyi- ség	Szám- lálás	Tudás- index	Lemara- dás	Fejlő- dés
1. A. Péter	-	12/47	14/56	20/62	13/46	11/32	48,6	-2,4	8,6
2. B. Csilla	-	15/59	15/60	18/54	16/56	18/53	56,4	-	8,4
3. L. Sándor	-	10/39	9/39	16/46	14/49	15/44	43,4	-9,6	2,6
4. S. Csaba	-	12/47	16/63	21/66	16/56	17/50	56,4	+5,4	8
5. S. Renáta	-	13/51	14/56	19/58	16/56	20/59	56	+2	9,4
Átlagok:	-	12,4/ 48,6	13,6/ 54,8	18,8/ 57,2	15/52,6	16,2/ 47,6	52,1	-8,76	7,4
L.S. adatai levonva az átlagok:	-	13/51	14,75/ 58,75	19,5/ 60	15,25/ 53,5	16,5/ 48,5	54,2	+1,25	8,6

A 4 hónapi családi és óvodai anyanyelvi foglalkozás hatásaként megállapítható, hogy legtöbbször a következőkben, a mennyiségfogalomban és a relációs szókincsben fejlődtek a gyermekek. Az utánmondás szintje a vártnál kevesebbrel emelkedett, ami azt bizonyítja, hogy a családi nevelés értéke a kívánatosnál kisebb mértékű volt.

A családi nevelés javulása és a kompenzáló foglalkozások következtében a kísérleti csoport fejlődési eredményei magasabbak a csoporténál.

A III. sz. kísérleti csoport és a csoport átlageredményeinek összehasonlítása

	A csop. átl. I. fm.	Kísérleti csop. átl. I. felm.	Csop. átl. II. fm.	Kiscsop. II. fm.	Országos átlagok /nyerspont/
Családi nevelés	50/77	38,2/46,2	52/83	41,4/53,6	
Magatartásindex	70/50	65,4/44,2	73/52	71/50,6	70
A tudásindex összetevői					
Utánmondás	13/51	10,4/40	14/55	12,4/48,6	12,63
Következtetés	12,25/50	10/42	13/53	13,6/54,8	12,09
Reláció	16/46	12/30	17/50	18,8/57,2	18,5
Mennyiség	15/53	12,2/41,2	16/56	15/52,6	14,09
Számlálás	16/47	13,2/38,6	18/53	16,2/47,6	16,79
Tudásindex	49,4	46,7	53,4	52,1	50 St

A kompenzálásban részesültek és a csoport többi tagjának fejlődési adatai egy hónapra vonatkoztatva /standard pontokban/

	A kísérleti csoport fejlődési adatai		A csoport fejlődési adatai	
	4 hónapi fejlődés	1 hónapi fejlődés	4 hónapi fejlődés	1 hónapi fejlődés
Családi nevelés	7,4	1,85	6	1,5
Magatartásindex	6,64	1,65	2	0,5
Tudásindex	7,34	1,83	4	1
A tudásindex összetevői				
Utánmondás	8,6	2,15	4	1
Következtetés	12,8	3,2	3	0,75
Relációszókincs	11,2	2,8	4	1
Mennyiség	11,4	2,85	3	0,75
Számlálás	9	2,25	6	1,5

Megjegyzés: A fejlődés számításánál nem vontam le a havonkénti természetes fejlődés értékét.

A négy hónapi fejlesztő munka /családi és óvodai/ hatására - L. Sándor /MCD-s/ - kivételével minden gyermek elérte az iskolakészültségi szintet.

Tudásban S. Renáta fejlődött a legtöbbet /9,4/, magatartásban pedig B. Csilla /8/.

Még az MCD-s gyermeknél is észlelhető minimális javulás. A kiscsoport négy tagja a hagyományos iskolatípus első osztályában kezdte meg tanulmányait. S. Csaba tanulmányi eredménye közepes, a többieké közepesnél jobb. L. Sándor még egy évig óvodában maradt, de már a tanév eleje óta kórházi kezelés alatt áll.

A gyermekek fejlődési adatai alapján megállapítható, hogy a 4 hónapi irányított családi neveléssel és óvodai fejlesztéssel 7-8 hónapi tudásbeli és 6 hónapi magatartásbeli lemaradás kompenzálható. Meglátásom szerint a csoport tagjai jobb eredményt értek volna el, ha a családi nevelés szintjét eredményesebben tudtuk volna befolyásolni.

VII. Összegzés

Dolgozatomban az 5-6 éves retardált beszédfejlődésű óvodások anyanyelvi fejlesztését igyekeztem bemutatni három kísérlet tükrében.

Mindhárom esetben a retardáció okozta nyelvi lemaradás kompenzálása volt a célunk más-más eszközökkel. A családi nevelés fejlesztését irányzó tevékenységünk eredményesnek mondható. A szülőkkel kialakított jó kapcsolat hatására a kiválasztott gyermekek fejlődése a tudásban átlagosan 8,2, a magatartásban pedig 7,5 hónapnak megfelelő.

A családi nevelés 3,25 P pontnyi /havi/ fejlődésének az utánmondásban 4 P pontnyi felel meg. Ezzel az adattal is bizonyított a családi nevelés és az utánmondás szintjének szoros kapcsolata. Ennél a kiscsoportnál legkisebb mértékű a relációszókinsz gyarapodása, ez természetes is, mert a szülők a mesélésre fordították a legtöbb gondot. Örvendetes viszont a magatartás és a tudásindex összesített eredménye.

Megállapítható, hogy a következőkes családi nevelés alkalmasnak bizonyult 6-7 hónapnyi magatartásbeli és 8 hónapi tudásbeli lemaradás kompenzálására.

A II. számú kísérleti csoportban az anyanyelvi fejlesztést az Iskolaelőkészítő kompenzálás c. könyv anyaga alapján végezte a csoportvezető óvónő. A 64-re csökkentett foglalkozással is jelentős eredményt sikerült elérni 4 hónap alatt. A fejlődés számszerű adatain kívül fel-

tétlenül hangsúlyozni kell a szocializáció kedvező változását. "A nyelvi-kommunikációs képesség fejlődésében lemaradott gyermekek szociometriai státusa... alacsonyabb volt társaikénál, mivel a kapcsolatteremtés legfontosabb eszközei a fejlődésben elmaradtak." /73/

A program hatására fejlődő képességeknek köszönhetően először csak a kiscsoport tagjai között alakultak ki baráti kapcsolatok, majd az óvodai csoport tagjai is egyre inkább elfogadták ezeket a gyermekeket.

Különösen sokat segített a beilleszkedésben az a módszer, amikor az egyes - a fejlesztő programban alkalmazott - játékokat a csoporttal együtt játszották. Így a kiscsoport tagjai már jól ismerték ezeket, ezért gyakori sikerélményhez jutottak. Kisérletünk tanulságai alapján a 4 hónapi anyanyelvi kompenzáló foglalkozások 8 hónapnyi /tudás és magatartás/ lemaradás megszüntetésére alkalmasak.

A III. számú kísérleti csoportnál kettős fejlesztést terveztünk. Őszintén be kell vallani, hogy ezeknél a gyermekeknél a családi nevelés irányítása nem sikerült a kívánt mértékben. Éppen ezért igen szerencsés, hogy óvodai kompenzálást is végeztünk. Így legalább a szervezett foglalkozások eredményeként sikerült 5,6 hónapnyi magatartásbeli és 7,4 hónapnyi tudásbeli fejlődést elérnünk.

A kiscsoportos foglalkozások szocializációs hatása hasonló a II. kísérleti csoportéhoz.

Az emberrajz fejlődési értéke alapján az a feltételezésem, hogy a reláció-fogalmak szintjével állhat kapcsolatban. Itt a rész-egész, kisebb-nagyobb relációkra és az arányok ismeretére gondolok.

Összegezésül egy összefoglaló táblázat alapján mutatom be a fejlesztési hatások csoportonkénti egy hónapi eredményét. A teljesség kedvéért itt közlöm az RQ változását is.

A három kísérleti csoport egy hónapnyi fejlődési
adatai a különféle részterületeken /Standard pontokban/

	I.sz. kísérleti csoport	II.sz. kísérleti csoport	III.sz. kísérleti csoport
Családi	3,25	2,45	1,85
Magatartás	2,25	1,5	1,65
Tudásindex	2,05	1,85	1,83
A tudásindex összetevői:			
Utánmondás	4	2,37	2,15
Következtetés	1,5	3,3	3,2
Reláció	1,25	2,6	2,8
Mennyiség	-	3,05	2,85
Számlálás	-	2,95	2,25
RQ:	0,35 pont	0,63 pont	1,2 pont

Megjegyzés: az egy hónapnyi átlagos fejlődést nem vontam
le az eredményekből.

Az anyanyelvi fejlesztéssel kapcsolatos néhány következtetésem az általam ismert szakirodalom és az adott kísérlet alapján történt. A kísérletbe bevont alacsony gyermeklétszám nem teszi lehetővé az átfogóbb következtések levonását.

Munkámmal azt szerettem volna elérni, hogy bemutassam az igényes, csoportjáért szakszerű többletmunkát végző óvónő fejlesztő tevékenységét az anyanyelvi lemaradás kompenzálása érdekében.

A családi nevelés fejlesztésénél pedig a szülői tudatformálás módszereire utaltam.

E helyen szeretnék köszönetet mondani
Dr. Nagy József egyetemi tanárnak, aki
kutatómunkámat irányította és dolgozatom
megírásához felbecsülhetetlen segítséget
nyújtott.

Köszönet illeti meg kolléganőimet, Kóczy
Kálmánnét és Tóth Jánosnét áldozatkész
anyanyelvi fejlesztő tevékenységükért.

Mellékletek

I.	Könyvajánlat a szülőknek	1. o.
II.	Játékok egy gyermek egyéni fejlesztéséhez	2-6 o.
III.	A fejlesztő foglalkozásokon alkalmazott játékok	6-13. o.
IV.	Szabadidőben vagy foglalkozásokon játszható fejlesztő játékok /légző-, hang-, ritmus és hangsúlygyakorlatok/	13-14. o.
	Didaktikus játékok	15-19. o.
	Relációs játékok	19-25. o.
V.	Az I. /irányított családi nevelésű/ csoport óvodásainak adatai és a fejlesztéssel kapcsolatos következtetések	25/b-67.o.
	/Z. Judit: 25/b-49./	
VI.	A II. sz. kísérleti iskolaelőkészítő kompenzálásban részesült gyermekek adatai	68-128. o.
VII.	A III. sz. kísérleti csoport óvodásainak óvodai és fejlesztési adatai	129-164. o.
VIII.	Irodalom	165-173. o.
IX.	Jegyzetek	174-178. o.

I. Könyvajánlat a szülőknek

1. F. Várkonyi Zsuzsa: Baj van a gyermekemmel
Gondolat, Bp., 1977
 2. Dr. György Julia: A nehezen nevelhető gyermek
Medicina, Bp, 1970
 3. Halász László: Apa gyermekével
Kossuth Könyvkiadó, 1980
 4. Dr. Haim Ginott: Szülők és gyermekek
Medicina, Bp., 1977
 5. Dr. Hermann Alice válogatott írásai
Összeállította: Binét Ágnes
A 3-6 éves gyermekekről szülőknek
Kossuth Könyvkiadó, 1979
 6. Kozma Tamás: Hátrányos helyzet
Tankönyvkiadó, Bp., 1979
 7. Mérei F. - F. Várkonyi Zsuzsa: Felnőttek között
RTV - Minerva, Bp., 1980
 8. Ranschburg J. - Popper P.: Személyiségünk titkai
RTV - Minerva, Bp., 1978
 9. Dr. Szabó Pál: Iskolás lesz a gyermekünk
Gondolat, Bp., 1983
- Szülőknek - nevelésről c. sorozat könyvei:
- A csecsemőkor
 - A kisgyermekkor
 - A játéktól az iskoláig
- Kossuth, 1978

II. Játékok egy gyermek egyéni fejlesztéséhez

/Játékajánlat az I. és III. csoport szüleinek/

Karlóczainé Kelemen Marianne: Óvodai játékoskönyve alapján

/Tankönyvkiadó Vállalat Bp., 1954/

1. Figyelj jól, mit hallasz! /94/

/6 éves kortól, kellékek: hangot adó eszközök/

A gyermek álljon háttal nekünk!

Mi különböző eszközökkel egymásután különböző hangokat hallatunk úgy, hogy mindegyik hang között egy kis szünet legyen. Először egy hang után, majd 3-4 hang után kérdezzük meg, hogy minek a hangját hallotta. Gyakorlás után a sorrend betartását is kívánjuk meg.

Ilyen hangok lehetnek: tapsolunk, becsukjuk az ajtót, köhögünk, dobbantunk.

Gyakorlás után szerepcsere.

/Hallás, emlékezet fejlesztése és figyelemkoncentráció/

2. Felelj gyorsan /4 éves kortól/ /106./

Üljünk le a gyerekekkel!

Kérdéseket teszünk fel a gyermeknek.

A következő kérdéseket lehet feltenni.

Mi piros? Zöld, kék? stb.

Mi édes, keserű, savanyu? stb.

Mi hideg, meleg? stb.

Mi sima, érdes? stb.

Mi van vasból, fából? stb.

Mit lehet megenni?

Mit lehet gyurni?

Mi kell egy ház építéséhez?

Mivel lehet világítani?

A kérdésekre adott válaszból következtethetünk a gyermek értelmi képességére, ismereteire. /Tanulás, gondolkodás-tulajdonságok, színek, mi miből készül./

3. Elindult a hajó /4 éves kortól/ /108/

A játékvezető: Elindult a hajó.

A gyerek: Mit visz?

A játékvezető: Visz valamit, ami gömbölyű, piros, édes.

/A jellemző tulajdonságokat mondja./

Olyan tárgyakat írjunk körül, amelyek közel állnak a gyermekek gondolatköréhez. Kitűnően fejlesztí ez a játék a megfigyelő-képességet és annak a meghatározását, hogy egy tárgy melyik fogalomkörbe tartozik, pl. asztal - butor, - szőlő - gyümölcs.

/Megfigyelő-képesség, csoportosítás, fogalomalkotás./

4. Föld, víz, levegő /6 éves kortól/ /105/

A játékvezető azt mondja föld, erre a gyermeknek száraz-földön élő állatot vagy állatokat kell megnevezni.

Ha a játékvezető víz mond, akkor vízben élő állatot vagy állatokat kell mondani. Ha levegőt mond, akkor repülni tudó állatok nevét kell megnevezni.

- Játék közben bővül a gyermek ismerete, de bizonyos alapismeretre szükség van. /Gondolkodás fejlődése, csoportosítás./

5. Sziszegés /235/

/A gyermek a szép, tiszta kiejtést fejlesztheti így./

Üljünk le a gyermekkel szemben, és tegyük fel a következő kérdéseket!

Hogyan sziszeg a kigyó? - sz - sz - sz

Hogyan zümmög a légy? - z - z - z

Hogyan hívjuk a cicát? - c - c - c

Hogyan pöfög a mozdony? - s - s - s

Hogyan bug a repülőgép? - r - r - r

- Még sok hasonló kérdést tehetünk fel a gyermeknek. A felnőtt minden kívánt hangot háromszor ismételjen meg, a gyermek pedig azonnal mondja utána.

6. Házikó /319/

Az asztalra fektessünk össze-vissza felhalmozva egy csomó kártyát, ennek a tetejére építsünk kis házikót.

A gyerek egyenként húzzon ki egy-egy lapot arra vigyázva, nehogy eldőljön a házikó. Lassan, óvatosan kell kihuzni a lapokat, mert nagy a veszély.

- Ha többen vesznek részt a játékban, akkor akinél eldőlt a házikó, arra "ráesett a ház", vagy hibapontot kap vagy zálogot ad. A zálogkiváltás történhet egy ismert dal eléneklésével.

/Kézügyesség, kitartás, figyelem fejlesztése./

7. Folytasd a mondatot! /293/

A felnőtt úgy tesz, mintha mesélne, mond egy mondatot, amelyet félbe hagy.

A gyermeknek folytatnia kell a mondatot.

Pl. Tegnap az állatkertben voltunk és. . .

/láttunk elefántokat stb./

- A mentőautó szirénázva jött, mert . . .

- Fogat mostam, hogy . . .

Ha már jól ismeri a játékot, akkor a gyermek kezdje a

játékot. /Az ok-okozati összefüggés gyakorlására./

8. Mi van a kezemben? /313/

/Emlékezet, megfigyelőképesség, fogalomismeret, következtetés/

Egy dobozba készítsünk össze olyan apró tárgyakat, amelyeket a gyermek ismer és a kezünkbe belefér.

A játékot vezető úgy rejtse el a kezében az apró tárgyat, hogy a gyermek ne lássa.

A "Mi van a kezemben?" - kérdésre a gyerek találgatni kezd. Először ne a tárgy nevét találja ki, hanem annak jellemző tulajdonságai iránt érdeklődjön. Kérdéseire csak igennel és nemmel felelhetünk.

Pl. ha építőkocka van a kézben:

- Fémről van? Nem.
- Üvegről van? Nem.
- Fából van? Igen.
- Gömbölyű? Nem.
- Szögletes? Igen.
- Piros? Nem.
- Zöld? Nem.
- Sárga? Igen.
- Gyerekek játszanak vele? Igen.
- Építeni lehet vele? Igen.
- Építőkocka? Igen.
- A kitalálás jutalma: szerepcsere.

9. Mondd az ellenkezőjét!

Szép - csunya

Erős - . . .

Magas -
Csendes -
Gyors -
Keserű -
Sovány -
Vidám -

III. A fejlesztő foglalkozásokon alkalmazott játékok

1. Kopogós. Karlóciné: Kisgyermekek játékoskönyve 223.

/1. foglalkozás/

Az óvónő feláll a gyermekekkel szemben. Kezében egy ceruzát vagy valamit kemény tárgyat tart. Ezzel a tárggyal valami butort megüt a háta mögött, hogy az jól hallható kopogó hangot adjon. A játék lényege, hogy az óvónő egy számot kopog ki lassu, egyenletes kopogással. Ha vége a kopogásnak, a gyermekeknek annyi ujjukat kell felmutatni, ahány kopogást hallottak.

/Figyelemkoncentráció, számlálás, reagálóképesség./

2. Mi van a zsákban? /Iskolaelőkészítő kompenzáció - 119.o.

1-3. foglalkozás/

A gyermek környezetében előforduló tárgyak elhelyezése egy zsákban. Minden gyerek kiemeli egyet ezek közül, és elmond róla mindent, amit tud. Vagy az óvónő, vagy egy gyermek által megadott szempont szerint jellemzik. "Milyen a színe? Mire használják? Mi az anyaga? Milyen a formája? stb." Minden gyermek egy közös tárgyról beszél addig, amíg arról valamit meg tudnak állapítani. Az óvónő olyan jegyet, jelzőt nevez meg, amit várhatóan nem

ismernek a gyerekek /a következő játéknál már ezt is mondani fogják/. - Szókincsbővítő játék.

3. Főzőcske-játék /szimbólikus játék - 10. foglalkozás/

A játék közben kérdésekkel tájékozódjunk a következőkről: mi szükséges a pogácsához, palacsintához, teához, kakaóhoz. A főzéssel-sütéssel egyidőben 1-2 gyermek terítsen a babáknak. Közben mondassuk velük, hogy milyen edényeket és evőeszközt kell az asztalra tenni. A tányér melyik oldalára tesszük a kanalat, villát stb.? /Mellé, elé, jobbra, balra./

A játék alkalmas a tudás gyarapítására, beszédaktivitásra, relációk és irányok gyakorlására.

4. A sorszámnevek és tőszámnevek gyakorlása, helyes értelmezése /12. foglalkozás/

Eszköz: minden gyermek számára egy feladatlap, melyen 10 foku létra rajza látható. Egy-egy kis állatfigura, pl. cica és kutya a MINIMAT-ból.

Szervezés: egyéni foglalkoztatási formában vezetjük nagycsoportban foglalkozáson és szabadidőben.

A játék menete: a játékos feladatokat az óvónő adja. Pl. "A cica megijed a kutyától, felszalad a nyolcadik létrafokra. A kutya utána ment, de csak az ötödikig tudott felmenni stb." "Kinek van a cicája az ötödik fokon? A kutya menjen feljebb 4 fokot. Most hányadikon van?"

A játék a szabadban úgy játszható, hogy a létrát a talajra rajzolják, és a gyermekek állnak a létra különböző fokaira. Így egyszerre több gyermek játszhat. A gyermekek adjanak egymásnak feladatot, és ellenőrizték tár-

saikat.

Nevelő értéke: gyakorlási lehetőséget ad az elemek sorszámának meghatározására, a tő- és sorszámnevek helyes értelmezésére, a rendezés gyakorlására.

5. Kiváncsiskodó játék /Iskolaelőkészítő kompenzálás - 31. foglalkozás/

Képekre, tárgyakra, megtörtént eseményekre kérdéseket fogalmaznak meg a gyerekek, s az óvónő vagy a csoport másik fele válaszol. Majd az óvónő olyan részletekre, illetve összefüggésekre kérdez rá, amit a gyerekek figyelmen kívül hagytak.

A játék célja: a kíváncsiság felébresztése, megfigyelésre, elemzésre késztetés, a kérdezés technikájának gyakorlása.

6. Minek a helye változott meg? /32. foglalkozás/

Eszköz: 10 játékallat asztalonként, 10 db kisméretű papír vagy rajzlap.

Szervezés: mikrocsoportos foglalkoztatási forma asztalonként. Nagycsoportban foglalkozáson és szabadidőben is játszható. Ha a tárgyakat gyermekek helyettesítik, 10 fős csoportokat alakítunk.

A játék menete: a 10 játékallatot egymás mögé vagy egymás mellé helyezik a gyermekek. Megállapítják, melyik az első, és hogy melyik állat hányadik a sorban. Ezután egy gyermek "hunyt" - eltakarja az arcát. Amikor a többiek szabadot mondanak, felnézhet, megnézi az állatokat és megmondja, hogy a többiek hányadik állatot dugták el. Ha jól mondott, a következő állatot ő dug-

hatja el. /A hiányzó állat sorszámanak megállapítását megkönnyíti, ha az állatok alá egy-egy kis papírlapot teszünk./ Játshatjuk úgy is, hogy a gyermekek alakítanak sort, egy-egy kis rajzolt körbe állva, s a csoport huny. A szereplő csoportokat többször cseréljük.

Nevelő értéke: a gyermekek gyakorolják a hiányzó tárgy sorszámanak megállapítását, a sorszámlálást; belátják, hogy a sorszám egy elem helyét jelöli a rendezett sorban.

7. Amerikából jöttünk /Karlóczainé - 256. - 35. foglalkozás/

Két gyermek kimegy a szobából, a többiek körbe ülnek. Kint választanak maguknak egy olyan mesterséget, amelyet jól lehet mutogatni. Bemennek, megállnak a többiekkel szemben, és mondják: Amerikából jöttünk, mesterségünk cimere:h.v." és közben mutogatják a mesterséget /h.é. = házat építeni/

A játék fejlesztőbb változata: k.....s /kőműves/

Aki először találja ki a mesterséget, az tetszés szerint választ magának egy társat, és ők mennek ki a szobából valamilyen új foglalkozást keresni. /Utánzómozgások, figyelemfejlesztés, azonosítás, hangzóejtési képesség./

8. Tanácsjáték /Iskolaelőkészítő kompenzálás 126. o. - 39. foglalkozás/

Élet- és problémahelyzetek elemzése után azok megoldására tanács megfogalmazása, a segítő beállítódás megértetése. A "ha, akkor" szerkezetek és a felszólító mondatok gyakorlása.

Föld, víz, levegő /40. foglalkozás/

A játékvezető azt mondja föld, erre a gyermeknek szárazföldön élő állatot vagy állatokat kell megnevezni.

Ha a játékvezető vízet mond, akkor vízben élő állatot vagy állatokat kell mondani. Ha levegőt mond, akkor repülni tudó állatok nevét kell megnevezni.

- Játék közben bővül a gyermek ismerete, de bizonyos alapismeretre szükség van. /Gondolkodás fejlődése, csoportosítás./

/Karlóczainé - 105. o./

9. Azt gondoltam, hogy... /41. foglalkozás/

Az óvónő bemutatja a játékot: "Azt gondoltam, hogy..." és például levesz a polcról egy könyvet, nézegetni kezdi vagy kockából épít valamit. Cselekvései közben nem szól semmit. A gyerekeknek, miután felismerték az óvónő cselekvését, be kell fejezni a mondatot:

Pl. Azt gondoltam, hogy olvasok. Aki kitalálta az óvónő elmutogatott gondolatát, az a gyermek "gondolhat".

- Metakommunikációs jelek megfejtése, megfigyelőkészség fejlesztése. - /Az óvodai anyanyelvi nevelés továbbfejlesztése. 140. o./

Kérdés-válasz játék /46. foglalkozás/ - kommunikációs játék.

Az óvónő azt mondja a gyermekcsoportnak:

- Mondok nektek valamit, egészítsétek ki, mi hiányzik belőle!

Óvónő: Beletettem.

Gyermekek: Mit tettél bele?

Óvónő: A babát tettem bele.

Gyermek: Milyen babát tettél bele?

Óvónő: A nagy babát tettem bele.

Gyermek: Hová titted bele?

Óvónő: A nagy babát a kocsiba tettem bele.

Gyermek: Mikor titted bele a nagy babát a kocsiba?

Óvónő: A nagy babát délelőtt tettem bele a kocsiba.

A mintajáték után a gyerekek egymástól kérdezhetnek és válaszolhatnak. Ugy adják egymásnak a szót, hogy a soron következő ne hagyjon ki szót az előző válaszból.

/Karlóczainé: 311. o./

Haragszom rád /Karlóczainé: Kisgyermekek játékoskönyve 291.

- 50. foglalkozás/

Egyik gyermek kezében kendő van, ezt valakinek odadobja, és közben azt mondja: "Haragszom rád!" Aki kapta, megkérdezi: "Miért?" Most valami okot kell a vádlónak kitalálni, hogy miért haragszik, pl. "Mert piros a ruhád." Ekkor erre kell feleletet adnia a megdobottnak, pl. "Azért piros a ruhám, mert anyukám ilyet vásárolt." Mindig egész mondatban válaszoljanak a gyerekek. A válaszadozás után egy másik gyermeknek adja a kendőt. - A kisebb gyerekek és kezdő játékosok külső, látható okokat találjanak ki, míg a nagyobbak már viselkedésre, tulajdonságokra vonatkozóan "haragudjanak". A válaszban nem lehet ugyanazt mondani, mint ami már egyszer elhangzott.

Bátran, hangosan és azonnal válaszoljanak egymásnak!

/Emberi tulajdonságok megfogalmazása, figyelemkoncentráció, szabatos válaszadozás, ok-okozati összefüggések nyelvi kifejezése./

Boltos játék /53. foglalkozás/

Cél: Tárgyak részletes szóbeli leírása

Eszközök: A játék témája szerint változók. Lehet játékszer, ruhanemű, ismert háztartási eszközök, gyümölcsök, stb.

Az óvónő előtt két összetolt, izlésesen leterített óvodai asztal; ez az üzlet kirakata. Az óvónő az eladó, a gyermekek a vásárlók. A vevőknek úgy kell vásárolniuk, hogy nem mondják meg az áru nevét, hanem mindent elmondanak róla, amit tudnak. /Előkészíti a betűtanulást!/
Pl. - Kérem azt, ami gömbölyű, gurul, gumiból van, szép kék színű, ha ledobom ugrik, játszanak vele.

Vagy: - Szövetből van, télen viselik, két ujja, gallérja van, elől kell begombolni.

Az óvónő addig ne értse meg a vevő szándékát, amíg nem mondott el elég jellegzetességet. Az óvodai foglalkozások ütemtervétől függően /mikor vettük a gyerekekkel ezeket a fogalmakat stb./ hamarabb vagy később ismerjünk rá a tárgyakra. Feltétlenül szükséges, hogy a gyermekek hiányos magyarázatait az óvónő kiegészítse /vagy egy gyerek/. Ha már többször játszották a játékot, eladónak is válasszunk gyermeket.

/Didaktikus játékok az óvodában 102. o./

Riporter játék /58. foglalkozás/

Eszköz: játékmikrofon /bármilyen kocka, játéktelefon, műanyag tubus/

Az óvónő jelentkezés alapján két gyermeket /A és B/ állít a spanyolfal két oldalára. Az óvónő a csoporttal együtt

"A" gyermekkel összesugva megbeszéli, hogy "A" mit fog csinálni. /Pl. fordítva fűzi be a cipőjét, kifordítva veszi fel a kabátját, levesz a polcról egy képeskönyvet, leül és nézegeti stb./ Amit megbeszéltek, "A" gyermek úgy végzi el, hogy azt "B" ne láthassa. Az óvónő jelentkezés alapján "riportert" választ a csoportból. Ismét két csoportra bontható a csoport, hol az egyikből, hol a másikkól választ riportert /C gyermek/. Az óvónő azt mondja "C" gyermeknek: "Ebben a játékban te leszel a riporter, próbáld meg közvetíteni azt, amit "A" csinál éppen, hogy "B" pontosan utánozhassa. Ha nem sikerül, akkor csoportod zálogot ad, ha sikerül, akkor jó pontot kaptok."

Lehet úgy is, hogy a riporter és csoportja egy-egy javító közvetítést megbeszél egymással. /Esetleg lehet pontozni azt is, hogy a közvetítés mennyire célravezető, hány lépésben jut el az azonos mozgássor végrehajtásához./

/Sugárné Kádár Julia: Tevékenységformák az óvodáskorú gyermekek nyelvi kommunikativ készségének fejlesztésére
134. o./

IV. Szabadidőben vagy foglalkozásokon játszható fejlesztő játékok: légző-, hang-, ritmus- és hangsúlygyakorlatok

I. Légzőgyakorlatok:

1. A gyermekek a hátukon fekszenek, "napoznak".

- A kezeteket tegyék a hasatokra! Figyeljétek, hogy süllyed, emelkedik. Ki tudja hosszabb ideig bent tartani a levegőt?

2. A benntartott levegő hangos kibocsátása.

Ki tudja utánozni:

- a porszívó hangját / u u u u . . . /

- a hajókürt hangját /ü ü ü ü ü . . ./
- a csodálkozás hangját / ó ó ó ó . . ./ stb.

3. Számlálás egy levegővel

- Ki tud hosszabb ideig számolni?

4. Ismert versek egy-egy szakaszát próbálják meg egy levegővel mondani. Pl. Mándy Stefánia: Csendits rá c. versének 1-1 szakasza /Montágh Imre: Tiszta beszéd 32. o./

II. Hanggyakorlatok:

1. Hangerősítő gyakorlat:

A játékvezető indítja a játékot. Ránéz egy gyerekre és így szól: mondd hangosabban! A gyermek másra néz és emeltebb hangon szól: még hangosabban!

- A következő még emeltebb hangon: még hangosabban! - A játék így folytatódik, ameddig csak bírják a gyerekek.

Lehet az ellenkezőjét is: halkabban, még halkabban stb. Lényeges a fokozatosság.

2. Halk-hangos gyakorlása: ismert versekkel, pl.

Weöres: Száncsengő, vagy ismert dalokkal.

III. Ritmusgyakorlatok:

Ismert, jól megtanult versek ritmusára kopogás, tapsolás vagy járás.

IV. Kifejező gyakorlatok:

1. Egy adott mondat elmondása különböző hangulatban /vidáman, szomoruan, dühösen, sirva, nevetve, stb./

2. Versmondás, mesemondás hangsúlyok javításával.

Didaktikus játékok

A játékötletek a Didaktikus játékok az óvodában c. könyvből valók /Tankönyvkiadó, Bp., 1964/

1. Kirándulás vonattal

Cél: Képek azonosítása és megkülönböztetése

Segédeszközök: - négy tájat ábrázoló rajzlap /hegy, tó, város, erdő;

- 8 x 6 cm-es kartonlapokon ugyanezek a rajzok, annyi, ahány gyermek van a csoportban;

- egy sip és 2 kis doboz a lapok számára

Az óvónő kezében tartja a négy nagyméretű lapot.

Egyenként felmutatja őket és megkérdezi:

- Mi van ezen a képen?

Amikor meggyőződött róla, hogy a gyerekek helyesen ismerik fel a rajzokat, elmondja, hogy vasutas játékot fognak játszani, kirándulni mennek. Négy gyermeket választ, ezek lesznek a mozdonyok. Egyenként átvesznek egy-egy nagyméretű lapot, ami jelzi, hogy hová utaznak /városba, tóhoz/. A "mozdonyok" táblával a kezükben, az ülő társaikkal szembefordulva hangosan megnevezik, hogy mi van a lapjukon. Az óvónő az ülő gyermekek közül négy kalauzt választ, akiknek a négy különböző tájat ábrázoló kisméretű lapokból egyet-egyet ad. A kalauzok a lapjukkal egyező mozdonyok mellé állnak. Feladatuk az utasok jegyeinek ellenőrzése.

Ezután az óvónő minden ülő gyermeknek kiosztja a jegyét /a kis lapokat/. A gyermekek összehasonlítják a

kezükbe adott rajzokat a mozdonyon levőkkel. Csak arra a vonatra ülhetnek fel, amelyikre a jegyük érvényes. Egymás után szállnak fel a különböző vonatokra. A kis kalauzok megkérdezik az utasoktól: - Mi van a jegyeden? Az utasoknak válaszolniuk kell: - Erdő /város, hegy/. - Amikor mind a négy vonat indulásra kész, az óvónő sipol, és a vonatok sisteregve körbemennek a teremben vagy az udvaron. Ujabb sipszóra megállnak. - Megérkeztünk! A jegyeket tegyék a dobozokba! Az óvónő engedélyt ad egy kis futkározásra, játékra. Sipszó jelzi a kirándulás végét. Visszautazás következik. Az óvónő ismét kiosztja a jegyeket. A visszautazás hasonlóan történik, mint az elindulás, csak a lapok cserélődnek. Befejezésül a mozdonyok helyrevezetik a gyerekeket és két gyermek a két kis dobozba összeszedi a jegyeket. /10. játék - 98. o./

2. Hol vannak az állatok?

Cél: A helyhatározószók helyes használatának gyakorlása.

Segédeszközök: Tájkép fával, kerttel, házzal.

/A képeken azokon a helyeken, ahol az óvónő a papíralatokat el akarja helyezni, kis bevágások találhatók./ Kivágott papírnyuszik, madarak. /Mágneses táblával is megoldható./

Az óvónő egyszerű elbeszélés keretében elindítja a nyuszikat. Utközben a nyuszik különböző helyeken megállnak /az óvónő az előre elkészített bevágásba helyezi a nyuszikat/. A gyermekek közben meghatározzák, hol megy,

vagy hol van a nyuszi. /Előtte, mellette stb./

Azután a kis madarak röpködnek. Szállnak a kert fölött, a ház fölé, stb. A gyermekek meghatározzák a helyüket. Játsszható úgy is, hogy az óvónő meséje alapján a gyermekek helyezik a bevágásokba az állatokat.

/12. játék - 100. o./

3. Utazás

Cél: A "valami alatt", felett és a "valamin" megkülönböztetése.

Segédeszközök: Építőkockák, erősebb műanyaglapok, játékszerek /vonat, villamos, autó, hajó, csónak, repülőgép/.

Az óvónő mellett egy kis asztalon elkészítve a játékszerek, műanyaglapok. Ezekkel a játékokkal fognak játszani; hidat építenek, és utaznak. Az óvónő elmagyarázza, hogy mindenki azzal a közlekedési eszközzel utazhat, amelyikkel akar, de utazás előtt meg kell mondani, hogy a hid alatt, a hidon vagy a folyó felett /repülő/ közlekedik-e az a jármű.

A gyermekek közlekedési eszközt választanak, és megmondják, hogy hol jár: a hid alatt a hajó, a csónak; a hidon az autó, a villamos és a vonat; a hid felett a repülőgép.

Érdekesebb a játék, ha a gyermekektől ilyen feleleteket kívánunk: - Hajóval utazom a nagymamához, a hajó a hid alatt uszik.

A többi gyermek ellenőrzi, hogy társuk helyesen határozta-e meg, hol kíván utazni.

/14. játék - 101. o./

Hányat kell dobni?

Cél: Számkép felismerése /azonosítás, számlálás/

Eszköz: Tanulói kártyakészlet óvodai matematikai foglalkozásokhoz, dob.

Mindenki kap egy csomag kártyát, két gyermek kivételével. Az óvónő kiválaszt három gyermeket. Az egyiknek az a feladata, hogy huzzon egy kártyát, és mutassa fel a csoportnak. /A számképet nem szabad hangosan megnevezni!/ A másik gyermeknek annyit kell ütni a dobra, ahányat a számkép mutat, a harmadik pedig ugyanannyit ugrik. Közben a többieknek ki kell keresni a kártyáik közül azt, amelyik a kérdéses számképet ábrázolja.

- Mutasd fel azt a kártyát, amelyiken ugyanannyi van, mint Kati kártyáján!

/Didaktikus játékok az óvodában: 108. o./

Mit dolgozik édesanyád?

Cél: Szabatos válaszadás gyakorlása ismert tárgykörben.

Eszközök: Labda, kendő vagy babzsák

A gyermekek az óvónő körül ülnek úgy, hogy az általa dobott labdát, kendőt vagy babzsákot mindnyájan jól el tudják kapni.

Az óvónő felteszi a kérdést, majd az egyik gyerekek dobja a labdát:

- Mit dolgozik édesanyád?

A gyermek visszadobja és válaszol:

- Az édesanyám takarít.

Az óvónő újra kérdez és dobja a labdát:

- Miért kell takarítani?

- Hogy tiszta legyen a szoba.
 - Mit tudnál segíteni édesanyádnak a takarításban?
 - Szőnyeget kivinni vagy lapátot, seprűt behozni stb.
 - Az óvodában ki szokott takarítani?
 - Dajka néni.
 - Hogyan tudsz neki segíteni, ha napos vagy?
 - Leszedem a terítőket, letörlöm az asztalt, teritek stb.
- A kérdés úgy is feltehető, hogy "Mit dolgozik édesanyád?"
- Az óvónő kérdései a különféle válaszokhoz alkalmazkod-
janak.

Relációs játékok

/Játékos matematika, matematikai játékok az óvodában

Szerkesztette: Daróczy Erzsébet - Bp., 1977. - könyv alap-
ján./

1. Állítsuk Zsoltit a szoba közepére, arccal a gyermekek felé fordulva. Ezután négy gyermeket egyenként kiszólítunk, és azt kérjük, álljanak Zsolti elé, mögé, mellé. Ketten is állnak majd mellette, pontosítjuk, hogy egyikük a jobb, másikuk a bal keze felől áll. Az asztalhoz képest tárgyakat állíttatunk elé, mellé, mögé, fölé, alá, két tárgy közül elhozatunk valamilyen eszközt. Kijelölt utakon játékautó haladását és megállását irányítjuk. Önálló gyakorlást munkaeszközzel és feladatlapon tervezhetünk. Elemenként szóbeli irányítással a színes síkformákból valamilyen alakzatot rakjanak ki a gyermekek. /Tegyétek középre ezt a lapot! A következő lapot tegyétek alá, mellé stb./ Ellenőrzésként felmutatjuk a táblánkon elkészült mozdony vagy egyéb formát. Feladat-

lapon a játéknymódával készült ábrák színezését a névutók említésével irányítva biztosíthatjuk a relációk folyamatos gyakorlását. Mondhatunk mesét, történeteket a gyermekekkel együtt. Pl. "Bandi levetkőzik. Leteszi a pulóverét a..., a cipőjét a szék..., és így tovább.

2. Kisebb, nagyobb relációk gyakorlása

Eszköz: minden gyermek számára borítékban vagy dobozban 5-6 db /nagy csoportban esetleg 8-10 db/ kartonból készült, különböző színű körlap. A körlapok mérete fokozatosan csökken. Az átmérő lehet pl. 10, 8, 6, 4, 2 cm. Az eszköz a lyukas hengerekből álló toronyépítővel is helyettesíthető, ha van minden gyermek számára. **Szervezés:** mindkét korcsoportban, egyéni és mikrocsoportos foglalkoztatási formában játszható, foglalkozáson és szabadidőben egyaránt.

A játék menete: a gyermekek az összekevert köröket kivesszik a borítékból. Ugy kell ezeket egymás tetejére kirakni, hogy alul legyen a legnagyobb lap, és utána egymáson mindig kisebbek következzenek. A kirakás jelre is indulhat. A játékot a lapok alapos összekeverése után meg lehet ismételni csökkenő rendben is.

Nevelő értéke: egyénileg gyakorolhatja minden gyermek a kisebb-nagyobb reláció alapján történő rendezést; tapasztalatokat szerezhetnek arról, hogy ha kisebbedő körlapokat helyeznek egymásra a középpontjuknál, akkor a nagyobbak széle látható marad, mint egy karika.

3. Az "ugyanakkora, azonos nagyságu" fogalma

Eszköz: 10 db különböző méretű négyzetből vagy egyéb

sikidombból álló sorozat asztalonként. Ugyanilyen sorozat az előkészítő asztalon. A gyermekek sorozata lehet piros, az asztalon lévő kék színű. Annyi sorozat szükséges, ahány játszó csoport van.

Szervezés: mikrocsoportos foglalkoztatási forma asztalonként, ezen belül egyénileg játszanak a gyermekek. A leírt formában nagycsoportban játsszuk.

A játék menete: az asztalon lévő piros formákból mindenki vesz egyet. Jól megnézi a lap nagyságát, és elmennek az előkészítő asztalhoz, ahol kikeresik a lapjuk ugyanolyan nagyságú kék színű párját. A piros sikidomot ne vigyék magukkal. /Ha az összehasonlítás során több hibát tapasztal az óvónő, engedje meg, hogy magával vigye a gyermek a piros formát, de becsléssel hasonlítsa össze, ne összeméréssel./ A hozott kék formát hozzámérik a piroshoz. Ha jól hozott, indulhat újabb formáért. Ha rosszat hozott, visszamehet kicserélni. A gyermekek ellenőrzik társaikat. Az győz, aki jól megfigyelte négyszete nagyságát, és elsőre ugyanakkorát tudott hozni. Újabb huzással folytatódhat a játék.

Nevelő értéke: A nagyság összehasonlítását a gyermekek emlékezetből, becsléssel végzik, az összemérés segítséget vagy ellenőrzést szolgálhat; rögződik az "ugyanakkora" képze.

4. A több-kevesebb fogalmának, kifejezésének gyakorlása

Eszköz: egy dobozban 14 korong páronként a gyermekek számára, a korongok egyik oldala piros, a másik kék.

Szervezés: középső és nagycsoportos páronként játszanak

a gyermekek frontális foglalkoztatási formában. Szabadidőben páros számú érdeklődő gyermekkel játszható. A játék menete: a két gyermek megegyezik abban, hogy kié lesz a piros korong, kié a kék. Ezután az egyik gyermek összerázza a dobozban lévő korongokat, és kiborítja azokat az asztalra. Kiválogatják, egyik a pirosakat, a másik a kékeket. Döntsének el, hogy kinek van több korongja! Sorba rakják a korongjaikat, egymás alatt a két sort, és megnézik, melyik hosszabb. Nagycsoportban, ha ez lehetséges, számlálással is végezhetik az összehasonlítást. A korongokat visszateszik a dobozba, s újra lehet játszani.

Nevelő értéke: a gyermekek a két halmaz elemeinek egyértelmű leképezésével gyakorolják a sorok hosszúságának összehasonlítását, a több, kevesebb megkülönböztetését.

5. Téri relációk gyakorlása és figyelemfejlesztés

Eszköz: 3-4 nagyméretű játéktárgy, melyet a gyermekek használnak.

Szervezés: főként nagycsoportban, frontális foglalkoztatási formában játszható. Szabadidőben is szervezhető. A játék menete: a gyermekek félkörben ülnek. Az óvónő a terem eltérő pontjaira elhelyezi a játéktárgyakat, közöttük kanyargó utat rajzol. A gyermekek közül kiválasztják az induló gyermeket, számlálással vagy mondókéval. Feladata, hogy bekötött szemmel végigmenjen az uton, és egyik játékot se döntse fel. Egyszer az óvónő irányításával egy gyermek próbaképpen megmutatja a ke-

resést, majd kezdődik a játék. Az irányítást az óvónő és a gyermekek felváltva végzik. A kereső mindig hallgassa meg, merre irányítják, és utána cselekedjék. Az irányítók pontos, helyes, egyértelmű információkat adjanak, pl. "fordulj balra; lépj hármat előre; lépj egyet hátra." Az irányítás így megy tovább, míg a játékos célba nem ért. 3-4 gyermek játszik egymás után. Akkor játsszuk tovább a játékot, ha a gyermekek igénylik.

Nevelő értéke: a tájékozódás irányítása közben a csoport tagjai elemzik a gyermek és a tárgy elhelyezkedése közötti viszonyt. A játékos figyelmét, emlékezetét, egyuttal bátorságát, biztonságos mozgását is fejleszti a játék. Gyakorolják a számlálást és a téri relációkat jelölő névutók helyes alkalmazását szóban és mozgással.

6. Legnagyobb, legkisebb, ugyanannyi

Eszköz: minden gyermek számára negyedives vagy annál nagyobb rajzlap és egy-egy doboz ceruza vagy zsirkréta. Szervezés: kötetlen tevékenységként szabadidőben, nagycsoportos gyermekekkel szervezhetjük, tetszés szerinti létszámmal. A képet nem kell egy alkalommal befejezni. Máskor is elővehetik, folytathatják rajta a rajzolást, vagy más foglalkozáson erről beszélgethetnek, számlálhatják, összehasonlíthatják az elemeket.

A játék menete: "Egyszer egy apuka, egy anyuka és a két gyerekük kirándulni ment az erdőbe. Lerajzoljuk, hol jártak! Rajzoljatok 5 fát! Ugyanannyi bokrot! Ezek különböző nagyságúak lehetnek. /Hangsúlyozzuk, elegendő,

ha a fának csak törzse és ágai vannak./ A legnagyobb fára rajzoljanak 9 levelet, a legkisebbre ötöt, és így tovább. A legtöbb levelet színezzék sárgára! A hat levelet zöldre stb. A fák alá, mellé rajzolhatnak meghatározott számú gombát, virágot. Ábrázolhatnak a fákon fészkeket: a legalacsonyabb bokron, fán 3 fészek van. A leghosszabb ágon kettő. Repkedhetnek madarak a fák, bokrok fölött, között. Mindig hívjuk fel a gyermekek figyelmét arra, hogy elegendő, ha a rajzok csak felismerhető jelzések.

Nevelő értéke: a gyermekek gyakorolják a különböző számosságú halmazok és a mennyiségek pontos rajzi kifejezését. A tevékenység fejleszti a gyermekek szándékos figyelmét, emlékezetét, az állandóan gazdagodó "kép" erősíti a pozitív motivációkat a matematikai tartalmu ábrázoló tevékenység iránt.

/A feladatokat aszerint is adhatjuk, mennyire töltötték be a gyermekek a lap felületét./

7. A sorszámok és irányok gyakorlása

Eszköz: asztalonként feladatlap, melyen tizemeletes ház rajza látható. A rajzon középen lépcsőház, ettől jobbra és balra 5-5 ablak minden emeleten. Tálcán kartonból kivágott virágcserepek és a gyermekek jelei, valamint egyéb gyermekfej-ábrák.

Szervezés: mikrocsoportos foglalkoztatási formában nagycsoportban egy asztalnál ülő gyermekek játszhatják, szabadidőben kevesebb gyermekkel is vezethetjük. A játék menete: a gyermekek önállóan játszanak. A já-

téket kezdő gyermeknek az óvónő feladatot ad: pl. tegyél virágot a második emeleten a jobb oldalon az első ablakba! - tedd a jeled a nyolcadik emeleten bal oldalon akármelyik ablakba stb. A gyermek megoldja a feladatot, a többiek ellenőrzik. Ha jól helyezte el a képet, ő mondhat feladatot a következő gyermeknek. A játék addig folytatódhat, amíg az összes virág, jel és gyermekkép helyére került.

Nevelő értéke: gyakorlási lehetőséget ad a névutók, a sorszámnevek gyakorlására, a jobb és bal vízszintes síkban való megkülönböztetésére, az összetett feladat pontos megfigyelésére.

Az I. /irányított családi nevelésű/ csoport óvodásainak
adatai és a fejlesztéssel kapcsolatos következtetések.

Zöldhegyi Judit

Gyula, 1977. június 18.

Zöldhegyi Pál 31 éves

traktoros

Deák Judit 24 éves /a szülők 1979-ben elváltak/

EGYMI, konyhai dolgozó

Lakcím: Szarvas, MHSZ Központ

A család szerkezetének összetétele: anya egyedül

Megjegyzés: elváltak.

Lakásviszonyok: két szoba összkomfortos szolgálati lakása van a nagyapának. Esztétikusan, szépen berendezett. Igen tiszta. Együtt élnek a nagyszülőkkel és az anya testvérével.

A család légköre:

A féltve nevelés jellemzi a családot. A szülők hamar elváltak. Az anya a szülőkkel együtt él és együtt nevelik a gyereket. Az anya váltott műszakban dolgozik, ezért inkább a nagymama van többet a gyerekekkel, akit kiszolgál "babának" tekint. Az anya is a nagyszülők irányítása alatt él. Az anyára is a bátortalanság, szorongás jellemző.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyásu: igen

A születés hány hónapra következett be: 7 hó

Sima lefolyásu: igen

Születési súly: 2100 gr.

Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 18 hó

Beszéd: 24 hó

Szobatisztaság: 24 hó

Betegségtörténet: csecsemőkorában igen súlyos égési sérülés érte a nyakán.

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	13,5 kg	93 cm	
	14 kg	95 cm	
Középső csoport	14,5 kg	98 cm	
	14,5 kg	100 cm	
Nagycsoport	<u>15 kg</u>	<u>104 cm</u>	
	<u>16 kg</u>	<u>110 cm</u>	51,5 - 52,5

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Gátlásos, bátortalan kislány. Egy hónap eltelte után szívesen jött óvodába. A reggeli sirás csak addig tartott, amíg a mama elment. Szívesen és sokáig ült az ölémben, ott vigasztalódott. Szüksége volt a testközelségre.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: nagymama

Óvodában: nehezen kötődik

80/81. Czigléczi Kati

82/83. Nagy Péter

83. IX. XII. Brusznyiczki Zoltán, Erdélyi Márta

1984. Minden gyerekkel szívesen játszik.

A játéktevékenység fejlődése:

Visszahuzódó, egyedüljátszó gyerek. A játékoknál csak a csendesebb, nyugodtabb témában vesz részt. Élénkebb játékokban nem kapcsolódik be. A "ráosztott" szerepeket elfogadja, eljátsza, de soha nem kezdeményez. Legfőbb játéktevékenysége a babázás és a főzőcske.

83. IX. XII. szívesen játszik egyedül. Játékát beszéddel kíséri, de már kisebb közösségben is szívesen játszik.

84. Minden játéktémában bekapcsolódik, de nem kezdeményez. Elfogadja a ráosztott szerepet.

A beszédfejlődés:

Nehezen nyilatkozik, akkor is szavakban, tömondatokban beszél. Nagyfoku beszédgátoltság jellemzi. Önálló összefüggő beszédre nem képes. Beszédhibái: "r"

Logopédus foglalkozik vele.

83. IX. XII. Beszédgátoltság jellemzi, nehezen nyilatkozik meg.

A kezesség: jobb

A mozgás-cselekvés fejlődése:

Mozgása összerendezetlen, darabos, bizonytalan. Futás közben is a bizonytalanság jellemzi.

Kézügyességére is a bátortalanság, félénkség nyomja rá a bélyeget.

Fokozott figyelemmel fejlesztjük mozgását. Eljuttattuk korának megfelelő szintre, de még most is igényli a segítséget, a megerősítést egy-egy szóval vagy tekintettel.

Mozgáskoordinációja még most sem éri el azt a szintet, amit a nagycsoportos gyerekektől elvárunk. Már nagyobb biztonsággal mozog a tornaszereken, segítség nélkül végzi a gyakorlatokat, de ismeretlen /új/ feladat előtt megtorpan. Finommozgása fejlesztést igényel.

83. IX-XII. Rendkívül sokat fejlődött az általános mozgása is, kezügyessége is. Az egyéni fejlesztő program teljesítését 1982 októberében kezdte.

Önkiszolgálás:

Mindenben kiszolgálják otthon és ez látszik az óvodai munkájában. Fokozatosan szoktatjuk rá, hogy ő is képes önállóan elvégezni a gondozási feladatokat. Buzditással, segítségadással sikerélményhez juttatással értük el, hogy képessé vált az önkiszolgálásra.

A naposi munka bevezetésével bővült feladatkört csak segítséggel képes elvégezni.

83. Önkiszolgáló tevékenysége fejlődött.

Pontos, precíz, kissé lassu.

Az érzelmi-akaratí fejlődés:

Érzelmi kitörést soha nem tapasztaltunk. Visszahuzódó, gát-lásos, bátortalan, amit az egyéni bánásmód elvének érvé-nyesítésével, de a közösség segítségével le kell győzni ön-magában. A szülőkkel közösen, egységes nevelési módszerek alkalmazásával fejlesztjük a személyiségét. Szívesen kötő-dik gyerekekhez, felnőttekhez egyaránt. Szociometriai fel-mérés alkalmával minden gyerek szívesen választotta barát-jának. Az érzelemfejlődésére nem jellemző az állandó diffe-renciálódás, a tartósság növekedése. Stagnálás tapasztal-ható.

83. Igényli a szeretetet már a társai részéről is. Ezért képes hozzájuk kapcsolódni. Az új közösség az érzelmi éle-tében fejlődést hozott.

84. Minden gyerek szívesen barátkozik vele, szeretik.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

Figyelme tapadó. Gondolkodása konkrét, tárgyhoz kötött. Em-lékezete megbízható, azonban képzelete szegényes. Általá-nos tájékozottsága nem kielégítő. Hiányzik a gyerektárs. Otthon csak felnőttekkel érintkezik.

Emlékezete kielégítő, azonban a beszédfélelem, illetve in-kább a beszédgátoltság miatt nem szívesen nyilatkozik meg a közösség előtt.

Önállóság

Folyamatos, kitartó neveléssel középső csoportra sikerült csak önállóságra szoktatni. A gyerekek is szívesen kiszol-gálják, alkata miatt inkább "babának" tekintik. A rábizott

feladatok előtt megtorpan, segítséggel végzi el.

83. Önállósága mérhetően sokat fejlődött.

Feladattudata kielégítő, feladatvégzése megbízható.

84. Önálló. Minden rábízott feladatot elvégez, feladattudata megbízható.

A magatartás általános jellemzői

Visszahuzódás, nagyfoku gátlásosság jellemzi. Nagyon csendes, akire oda kell figyelni.

83. Magatartására még mindig a visszahuzódás jellemző, de az udvari játék alkalmával már élénkebb játékokban is részt vesz.

84. A közösség teljes értékű tagja. Aktivizálni kell, de a játékokban önállóan, élénken bekapcsolódik.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Nem éri el. /1983.V.hó/ 1984. eléri.

Az anya egyedül neveli gyermekét a nagyszülők segítségével.

Iskolai végzettsége: érettségi

Lakószobák száma: 2, a lakók száma: 5

Z. Judittal nagycsoportos korában /1982 októberétől/ kezdtünk foglalkozni. Családlátogatás alkalmával megbeszéltük a családtagokkal a fejlesztés szükségességét és módszereit. A nagymama vállalta magára ezt a feladatot, lelkiismeretesen teljesítette is.

Az anya személyiségjegyei alapján nem volt elég alkalmas erre a szerepre. Végtelen szorongó, bizonytalan fellépésű, gátlásos egyén. Az ő esetükben teljesen bizonyított, hogy az anyai énkép döntően hat gyermeke énképének kialakulásá-

ra és fejlődésére. A kislány szülei akkor váltak el, amikor a gyermek 2 éves volt. Judit nem is ismeri édesapját, mert az apa sosem érdeklődött utána. Az apa-modellt a nagypapa pótolja, aki okos szeretettel törődik unokájával. A kislány élményanyaga kevés, mert szinte mindig a védett családi körben van, ahol teljesen kiszolgálják, visszaszorítva ezzel önállósodását.

Ez a tulvédő nevelés abból adódik, hogy a kislány koraszülött volt, testileg pedig kisméretű, vékony és kisétkü. Így még 5 éves korára sem érte el a minimális 108 cm-es testmagasságot, súlya pedig csak 15 kg volt. A testi fejlettségi szinten kívül jelentős tudásbeli lemaradást tapasztaltunk.

Megnéztük a kislány otthoni játékeit, ekkor már részben magyarázatot kaptunk a lemaradás egyik okára.

Játékszerek: baba, babakocsi, kis zongora, építőkocka és
1 db logikai játék

Mesekönyvek: 3 db /Mit látunk az utcán?

Mosó Masa mosodája

Barmus énekes lesz/

Diák: A róka és a holló

Fecskék és fruskák /nem korának megfelelő/

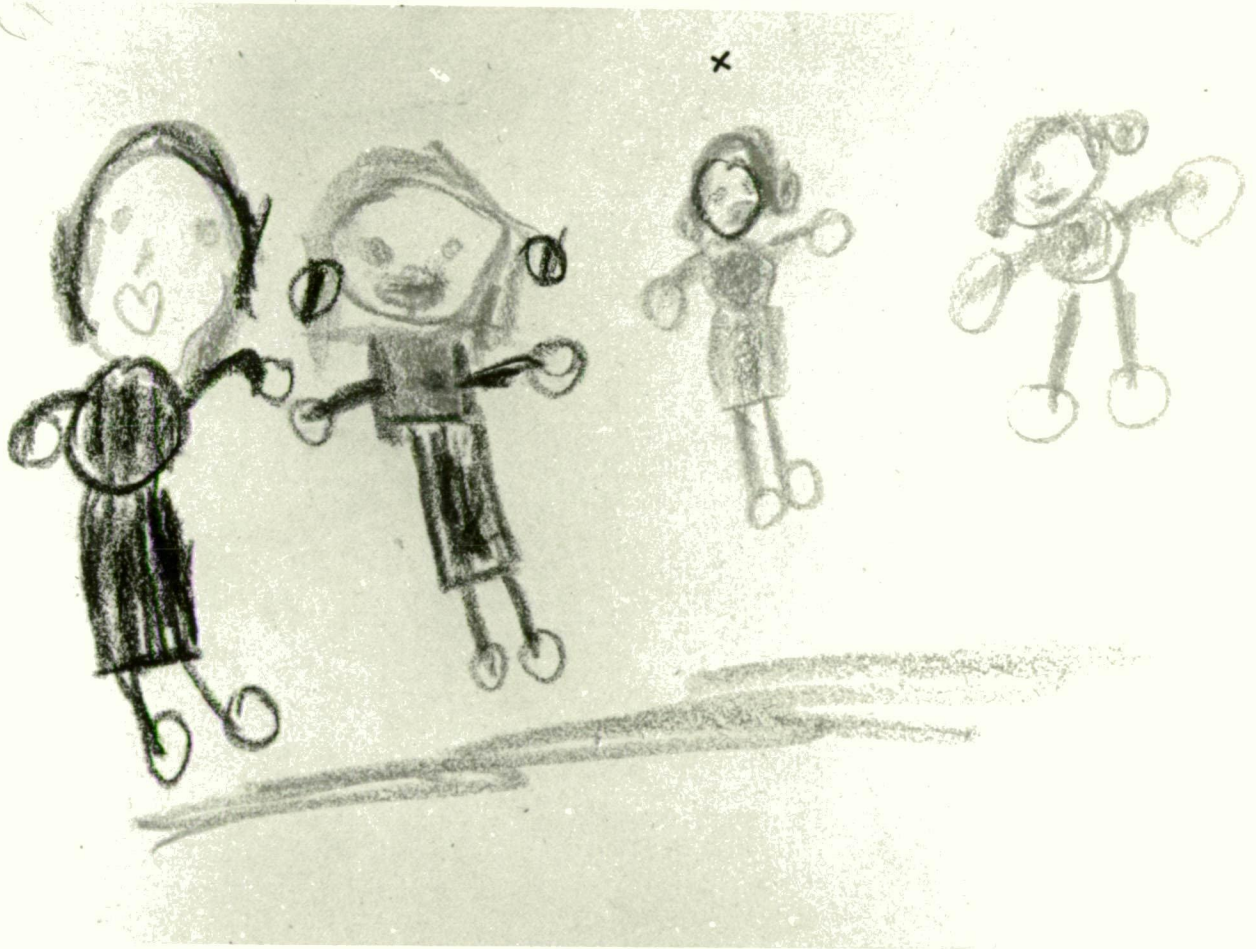
Vackor iskolába megy

Lemez: Vuk

A gyermek hétköznapi napirendje elég egyhangú. A kislánnyal való foglalkozás helyett a magányos játék és a tv-nézés dominál.

Az időtükör adata szerint /2 hónapos időszak alapján/:

A család felnőtt tagjai /anya vagy nagymama/ naponta átlag 8 percet mesélnek. Ebbe a percértékbe nem számítottuk bele a fejlesztőprogram elvégzéséhez szükséges időt, mert ez már orientálja a családi nevelési tevékenységet. A gyermek által készített 1. családrajz

A családtagok sorrendje: nagyapa, nagymama, a kislány és az anyuka.

A tkintélyelv alapján a nagyapa a családfő, a nagymama a család összetartója. A kislány az anya és a nagymama kö-

zötti biztonságos térben helyezkedik el. Leghalványabb egyéniség az anya, aki sokszor távol van /váltott műszakban dolgozik/.

A GOODENOUGH-teszt eredménye: RQ = 116 /jó/

A család kommunikációs szokásai és társas kapcsolatai.

A nagypapa határozott, hangos beszédű. Szakmai szókincse gazdag /MHSZ-oktató/, de ezen kívül a köznyelvi beszédstílus jellemző rá. A nagymama bőbeszédű, szókincse szintén köznyelvi. Gondolatait könnyen ki tudja fejezni, de csak a hétköznapi élet terén tájékozott, gesztusnyelve élénk.

Az anya halkszavu, kevésbeszédű, véleményalkotása megfontolt, de nem elég határozott.

Az egész családra a gyermekkel szembeni túlvédő magatartás jellemző /egyetlen unoka, egyetlen gyermek/. A család társas kapcsolatai főleg alkalmi jellegűek, ami a szolgálati lakás következménye /az MHSZ épületében laknak/. Állandó baráti kapcsolataik nincsenek.

A kislánynak nincs alkalma kapcsolatot teremteni a környékbeli gyermekekkel, mert a városon kívül élnek, a legközelebbi lakótelep, ahol játszótér is van - messze van hozzájuk.

Z. Judit /I. csoport/ számára készített egyéni fejlesztő program

I. Találós kérdések /gondolkodásfejlesztés, rajzkészség fejlesztése/

a/ Hosszu száron aranytál, benne jófalat,

szereti azt Péter, Pál, s a kismadarak /napraforgó/

b/ Zöld levél közt piros labda...

Mi a nevem? Nem titok:

az óvoda ablakában

egész nyáron viritok /muskátli/

c/ Selyempelyhes bóbitámat

hordják a szelek,

szétfujja egy szusszantással

az ügyes gyerek. /gyermekláncfü/

Ha kitaláltad a találóskérdéseket, rajzold le!

II. Juriy Fegyin: Karcsi és a "k" betű /Fordította: E.Gábor Éva/

/A mese célja: élménynyújtás, hangképzés fejlesztése, sikerélmény bemutatása./

Karcsi hatéves, és már könnyedén olvassa a hirdetéseket és feliratokat az utcán, el tud számolni harmincig, de... nem tudja kimondani a "k"-t.

Amikor azt kérdezik tőle: "Hogy hívnak, kisfiu?"

- Karcsi hallgat, mert csak nem mondja azt, hogy "Arcsi", hiszen ez olyan szégyen!

Egyszer, amikor el akart menni a gyerekekkel a tóra, Pista csufolódva kiabálta:

- Kisbabákat nem viszünk magunkkal!

Karcsi sirva fakadt, és elszaladt az erdőbe.

Megállt egy öreg tölgyfánál, letörölte a könnyeit, és azon kezdett tanakodni, mit csináljon ezután.

Ekkor a fűből hirtelen előugrott egy nagy béka és brekegni kezdett. Karcsi ijedtében nagyot nyelt, majd köhögött egyet, és a torkából felhangzott a hang: k! k!"

Ujra köhögött egyet, és újra kimondta: "k...k..."

Talpra ugrott, és felrikkantott, mint a béka:

- Kvak-kvak! - A béka elrejtőzött a fűben.

- Hurrá! Hurrá! Ki tudom mondani a "k"-t!

Megtanultam a békától! A nevem is ki tudom mondani:

"Karcsi, Karcsi" - kiáltott boldogan a kisfiu, és futott a gyerekekhez a fára.

Feladat: A mese képei alapján beszélgetés a meséről.

III. A macska meg az egér /Arab mese/

/Szókincsfejlesztés szómagyarázattal/

A hajdani időkben azt mondják, a macska meg az egér kenyeres pajtások voltak. Vidáman éldegéltek egy távoli szigeten. A macska apró madarakra vadászott, az egér meg diót, mogyorót, gesztenyét rágcsált. Nem láttak szükségét semmi-
ben, éltek kedvükre.

Hanem egy nap azt mondja az egér a macskának:

- Én meguntam ezt a szigetet. Jó lenne szárazföldre települni.

- De hogy uszunk át a tengeren? - kérdezte a macska.

- Azon ne főjön a fejed - felelte az egér. Majd ladikot eszkábálunk.

Gyorsan oda is vonszolt az egérke egy jókora darab fát, mélyedést rágott a fába, épp akkorát, hogy ketten kényelmesen elfértek benne. Bele is ültek, s nekivágta a nagy tengeri utnak. Erősen megéheztek utközben, de elemózsiát bizony nem vittek magukkal. Összegömbölyödve ültek a ladikban, s aludni próbáltak, hogy éhségüket elverjék.

A macska el is aludt hamarosan, de az egérnek nem szállt

álom a szemére. Kinzó éhségében a ladikot kezdte rágcsálni. Addig rágta, amig lyukat nem rágott rajta. A lyukon egykettőre beszivárgott a víz, nemsokára tele lett vele a ladik és süllyedni kezdett. Ott evickélt a sós tengervízben a macska meg az egér. A macska nem szerette a vizet, meg nem is volt valami hires uszó, mérges volt nagyon a cimborájára, hogy ilyen bajba sodorta.

Rárivallt az egérre:

- Hej te! Felfallak!

- Várj vele, amig szárazra vergődünk, mert ha felfalsz, jóllaksz, és nem tudsz uszni - mondta az egérke. Ráérsz a parton is felfalni. Amikor nagy nehezen szárazra vergődtek, azt mondta a macska:

- De most aztán igazán felfallak!

- Várj, amig megszáradok. Így vizesen nem vagyok jóízű.

Várt a jámbor macska türelmesen, nyalogatta a szája szélét. Az egérke meg nem sokat gondolkodott, meglátott a földben egy lyukat, kapta magát, belebujt.

Mire a macska észbe kapott, már késő volt. Ment volna utána, de a kis lyukba éppen, hogy a fél lába fért bele.

- Várok, amig előbujsz. Te csaló, te szélhámos - mérgelődött a macska.

- Akkor ítéletnapig elvárhatsz - kiáltott a lyukból az egér. Mert én innen nem bujok ki soha.

A macska letelepedett a lyuk mellé, leste, mikor bukkan elő az egér, hanem annak eszébe sem volt. Nekiállt, ásta-turta a földet, míg csak egy hosszú folyosót nem ásott magának. A folyosó tulsó végén feliramodott a földre és elillant.

Azóta alszik olyan ébren a macska. Ha behunyja is a szemét minduntalan felriad. Fülel, leskelődik: várja az egeret. Ha egérlyukat lát, órákig üldögél mellette. Az egérnek pedig esze ágában sincs kibujni, ha megszimatolja a lyuk mellett a macskát.

/Átdolgozta: Rab Zsuzsa/

A nagymama az aláhuzott szavakat és kifejezéseket a következőképpen magyarázta meg.

Főjön a fejed: ne nagyon gondolkozz rajta!

eszkábálunk: csinálunk, készítünk egy ladikot;

éhségüket elverjék: elaludjanak, hogy ne legyenek éhesek;

rárivalt: rákiabált;

kapta magát: hirtelen elszaladt;

észbe kapott: rájött valamire, észre vette;

ébren alszik a macska, vagy ébren alszik: nem alszik mélyen, hogy hamar felébredhessen;

minduntalan: állandóan, gyakran;

esze ágában sincs kibujni: nem akar, nem jut eszébe, hogy kibujjon.

Benedek Elek: A teve és a patkány

/Szókincsfejlesztés, rokonértelmű szavak gyűjtése, értelmezése/

Egyszer egy teve megszökött a gazdájától. Ment, mendegélt magában uttalan utakon, jobbra-balra, mindenfelé, s amint ment, huzódott utána a kötőfék. Arrafelé járt egy patkány, megkapta a kötőfék végét, aztán hirtelen a teve elé haladt, mintha vezette volna.

Mondta is magában: "Lám milyen erős vagyok én! Egy tevét

vezetek!"

Hát csak mentek, mendegéltek, hanem egyszer egy nagy folyamnak a partjára értek. Ott a patkány megállt. Nézett jobbra-balra, előre-hátra, de menni tovább nem mert.

- Na, eredj tovább - biztatta a teve.

- Nem merek ám - mondta a patkány -, mert mély nekem a víz.

- Ugyan - mondta a teve -, nem mély a víz, legfeljebb térdig ér. Azzal szépen be is ment a vízbe, egészen a középig. Ott megállt, s viasszaszólt a patkánynak:

- Na, látod, hogy csak a térdemig ér a víz?

- Meghiszem azt - mondta a patkány -, csak hogy nagy különbség van a te térded meg az én térdem között. Tudod mit, teve? Gyere vissza, felülök a hátadra, s vigy át a vizen.

A teve vissza is jött, de azt mondta a patkánynak:

- Hallod-e patkány, valld meg a hibádat. Lásd be, hogy önhitt voltál, s ígérd meg nekem, hogy szerény leszel ezután. Akkor aztán átviszlek a vizen.

Bezzeg, hogy a patkány megígérte.

Azzal szépen felült a teve hátára, s általmentek a víznek a másik partjára.

Itt a vége, fuss el véle!

- . -

Hogy lehet más szóval mondani, hogy önhitt?

/gőgös, büszke, beképzelt/ A jelzők megmagyarázása, esetleg az ellentétére is példát lehet mondani.

Pl.: önhitt - szerény

Az új szó megértésének ellenőrzése:

Rajzold le azoknak a pajtásaidnak a jelét, akiket szerénynek tartasz!

IV. Weöres Sándor versei

/Az utánmondás fejlesztésére, a hangképzés tökéletesítésére/

Kocsi és vonat

Jön a kocsi, fut a kocsi:

Patkó dobogás.

Jön a vonat, fut a vonat:

Zugó robogás.

Vajon hova fut a kocsi?

Három falun át!

Vajon hová fut a vonat?

Völgyön, hegyen át!

Zim, zim, megy a gép, megy a gép,

Fut a sinen a kerék,

Forog a kerék.

Zum, zum, nagy az ut, nagy az ut,

Fekete az alagut,

A masina fut.

Forgós, ropogós

Sej-haj, folyóba

Sok a hal valóba,

Dunába, Tiszába

Se szeri, se száma.

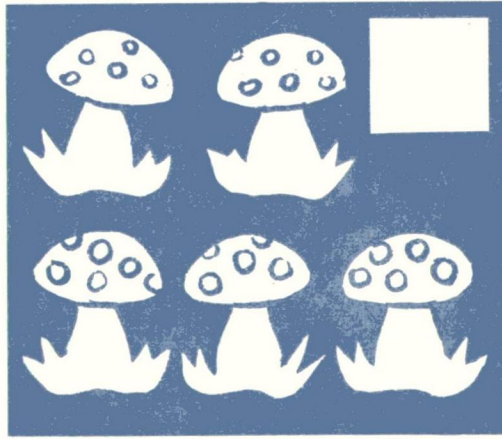
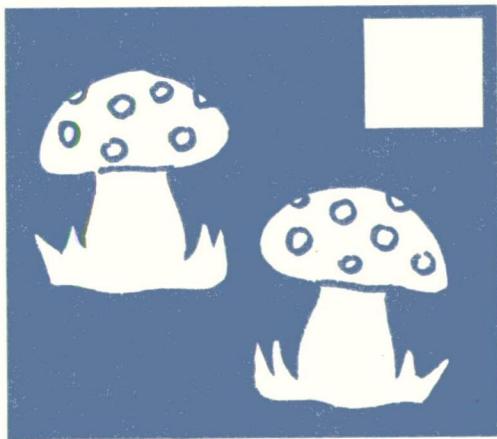
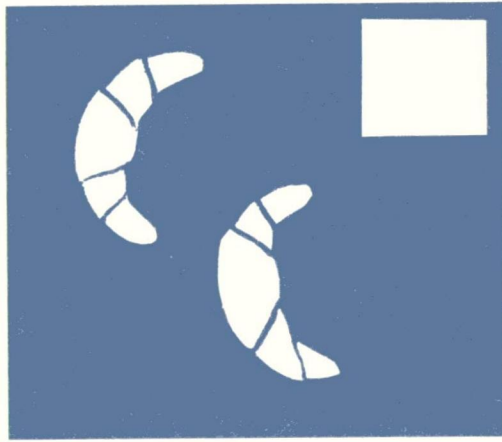
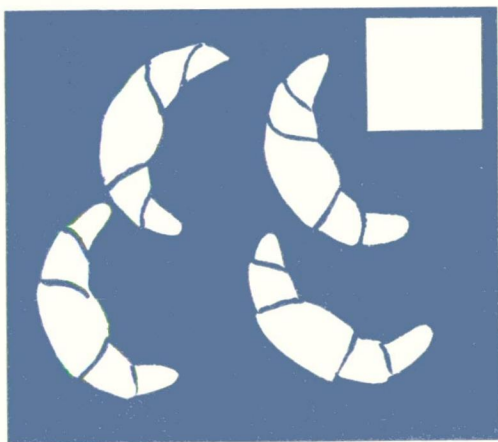
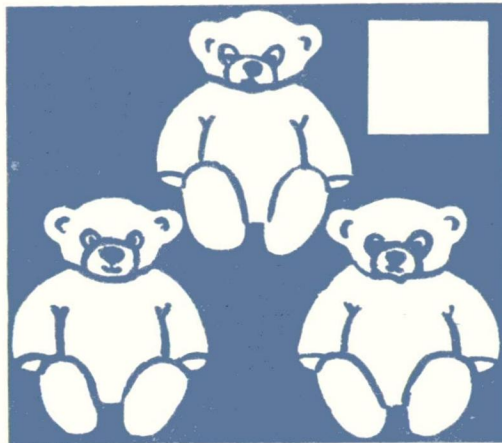
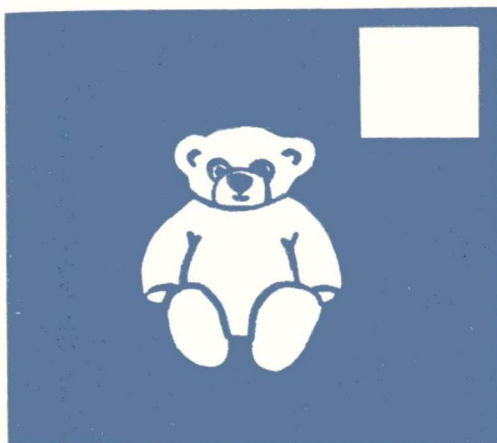
Sej-haj, vadonba
Kivirit a gomba
Keményre, kerekre,
Ha bolond, ne szedd le.

Sej-haj, fonóba
Sok a lány valóba,
Ki barna, ki szőke,
Sose fuss előle.

V. Fejlesztő játékok

Felelj gyorsan!
Folytasd a mondatot!
Figyelj jól, mit hallasz!
Tanácsjáték

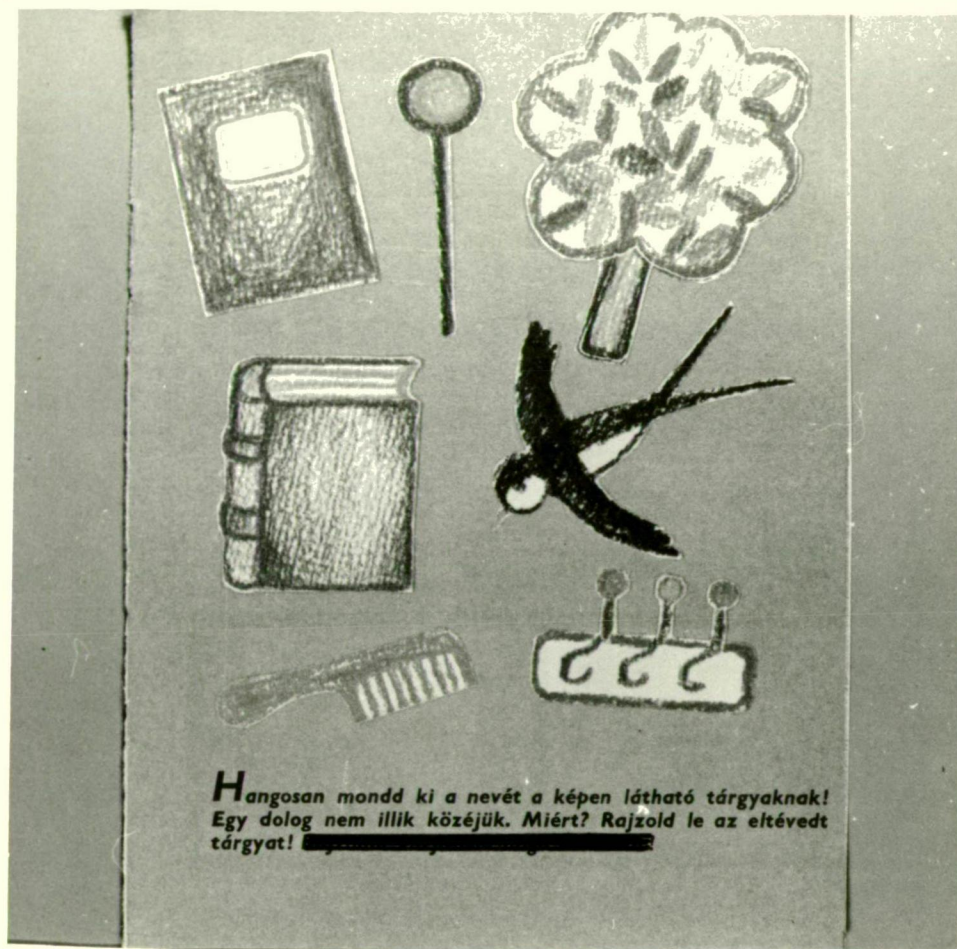
VI. Feladatlap a több-kevesebb és az ugyanannyi gyakor-
lására /Iskolás lesz a gyermekünk - 59. feladat/

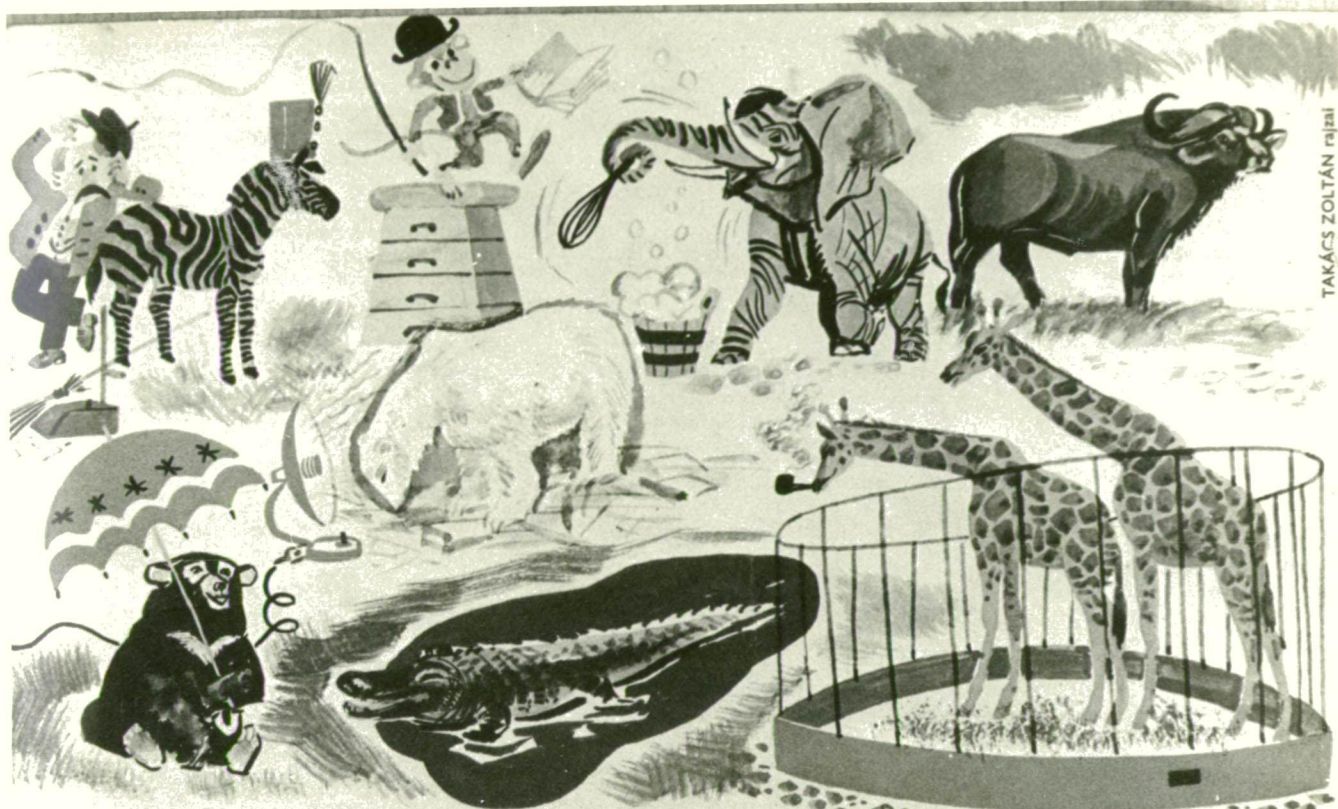
59.

1. Színezd ki azokat a képeket, ahol több mackót, kiflit, gombát látsz, mint a másikon!
2. Rajzolj annyi piros pontot a kép sarkában levő négyzetbe, ahány mackót, kiflit, gombát látsz a képen!

VII. Hangok differenciálására /a Dörmögő Dömötörből/:

VIII. Beszédalkalom teremtésére és az azonos mennyiség megállapításának gyakorlására /a Dörmögő Dömötörből/:

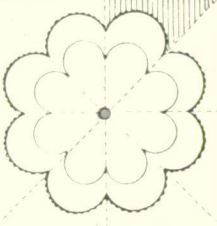

TAKÁCS ZOLTÁN rajza

Mesebeli állatkert

Ebben az állatkertben sok vidám állat él. Némelyik jól megtréfálja a látogatókat április elsején, szokatlan viselkedésével. Figyeld meg alaposan, hány állat játszott áprilisi tréfát, és ahány furcsa-vidám állatot találsz képünkön, annyi virágocskát rajzolj!

IX. A szóképes olvasás előkészítéséhez /a Dörmögő Dömötörből/:

Névnapi uzsonnára: Erzsikéknek, Katinkáknak!

Kérj meg egy felnőttet, hogy vágjon egy
bél ujjnyi vastag karikákat,
azután pedig szeleteljen vékony-
ra kolbászt és uborkát. Te ezalatt
vágj kockákat ruha sajtból, vajazd meg
a kiflikarikákat és tegyél mindegyikre uborkát, arra
pedig vagy kockát, vagy karikát. Szúrj át min-
den falatot 1-1 Róni szállal, a végükre húzz papír
virágot! Színezd ki tetszés szerint mind-
két oldalán és helyezd a tálcra a feldisztított falato-
kat! Édességgel is kínálj meg vendégeidet!

Egy doboz gyümölcskrémet keverj el evőka-
nál néppel tört tehéntúróval. Ösd szét tányérokra
tegyél minden adag tetejére 1-2 szem gyümölcsöt,
és melléje 1-2 babaruskót! Ezzel mártogat
hatjátok a krémet. Jó étvágyat!

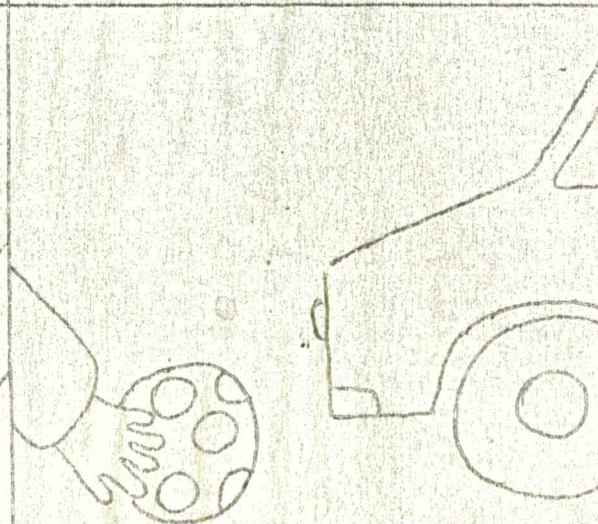
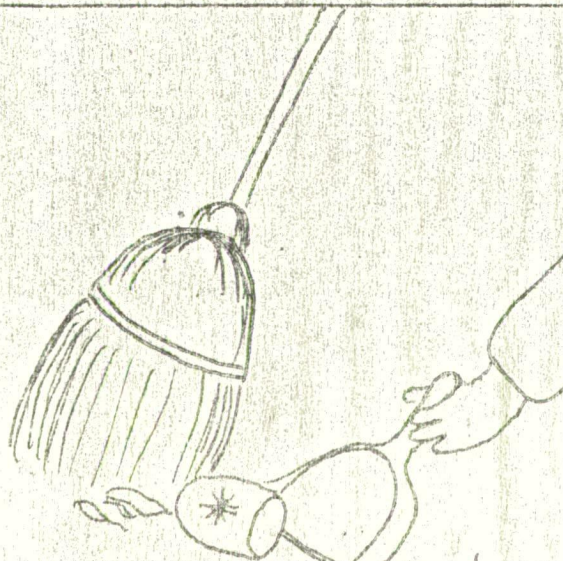
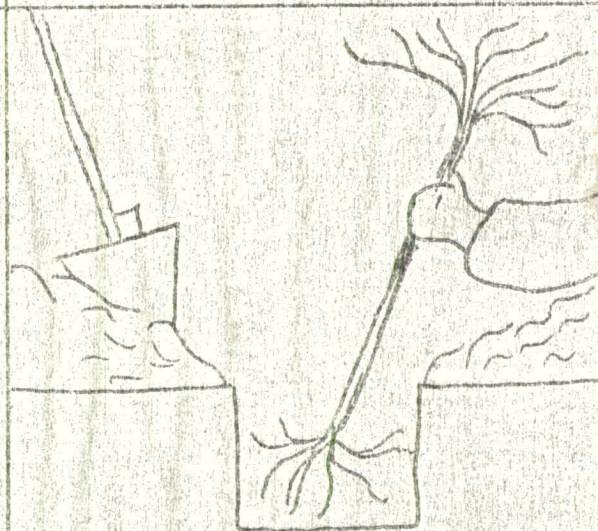
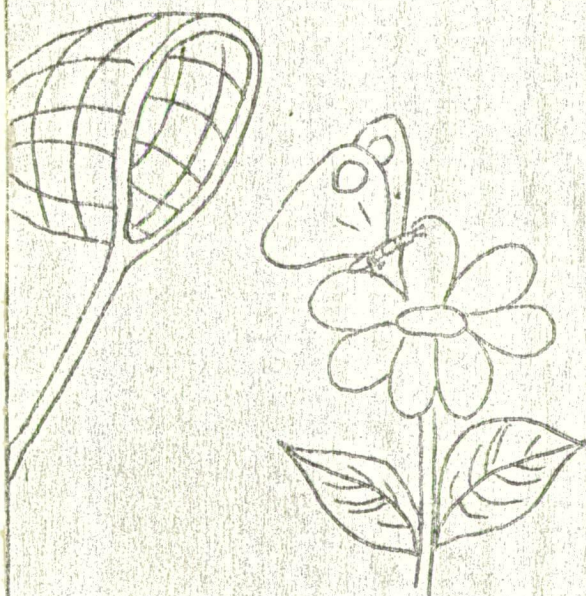
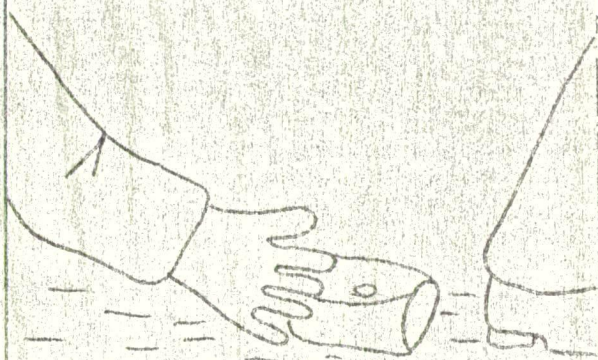
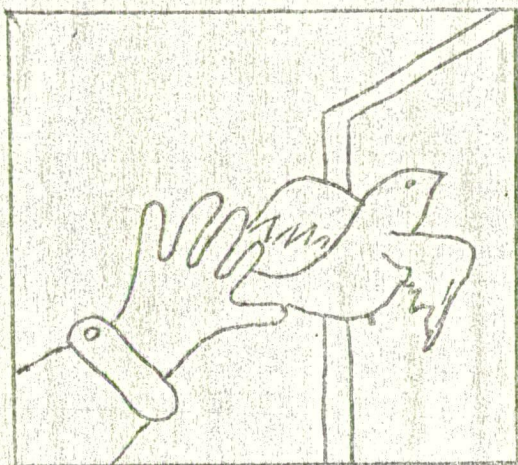

Mielőtt az uzsonna elkészítéséhez fognál, moss kezet!

SOLYMOSI XÉNIA rajza

Feladatlapok

MI TÖRTÉNT AZUTÁN?

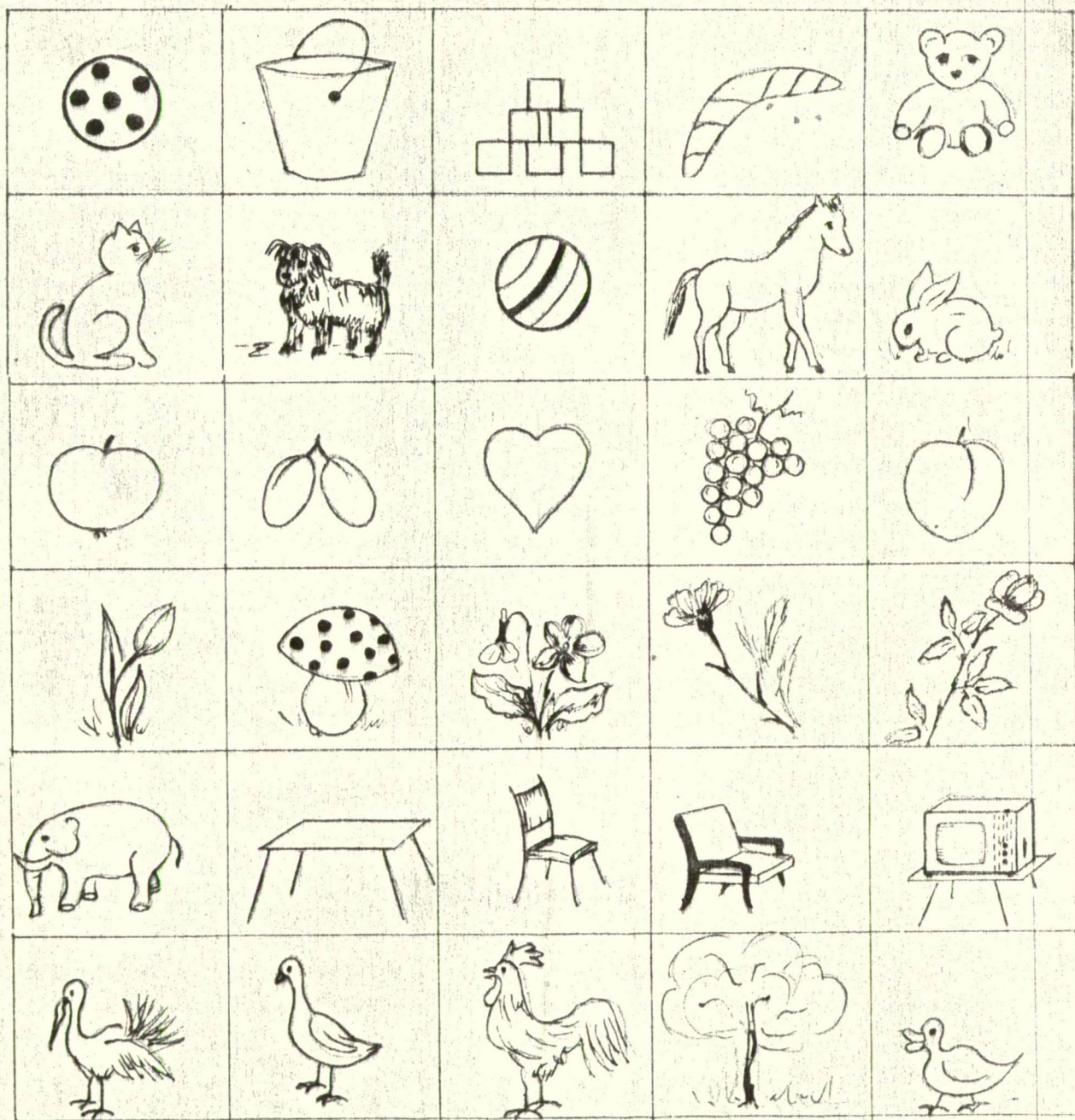
MEGETTÖRTÉNT...

1. k. T. 1. k.

Feladatlapok

MI NEM ILLIK A SORBA?

Keresd meg, húzd át!

Az egyéni fejlesztő foglalkozás eredményének regisztrálása

I. felmérés: 1982 szeptember	II. 1983 május
Fülpróba: 0	1
Ujjpróba: 0	1
Beszédtechnika: diffuz pösze /1, r/	diffuz pösze /1, r/
Családi nev.: 29 - hátrányos	34 - hátrányos
magatartásindex: 58 /35 St.p./	61 /39 St./
Lemaradás a magatartásban:	
6 hónap	2 hónap
A tudásindex összetevői:	
I. felmérés:	II. felmérés:
Utánmondás: 5 /20 St./	11 /46 St./
Következtetés: 6 /28 St./	7 /32 St./
Reláció: 11 /26 St./	15 /42 St./
Számlálás: 7 /20 St./	8 / 23 St./
Mennyiség: 6 /21 St./	7 /24 St./
A tudásindex 23 St.	33,4 St.
Lemaradás 14 hónap	4 hónap

Az otthoni foglalkozás nem bizonyult elegendőnek a lemaradások teljes csökkentéséhez. Ezért J. a PREFER felmérés eredménye alapján még egy évig óvodában maradt. Abba a csoportba irtuk be, ahol az iskolaelőkészítő kompenzálást terveztük. Így a 4 hónapi intenzívebb fejlesztés eredményeként érte el csak az iskolaérettségi szintet.

A 4 hónapi kompenzálás hatása a PREFER-felmérés adatai alapján

Óvodás hónapokban: 84

1984. I. félévben		1984 májusában		
lemaradás kor szerint:		Fejlődés St.	Lemaradás kor sz.	
Családi	35	62	27	
nev. St. hátrányos		megfelelő		
Önkiszol-	27	28	1	-
gálás	teljes	-	teljes	
Magatar-	55	57	2	5
tásindex		-		
/St./				
Tudás-				
index	47,4	8	55	7,6
/St./				

A beszédhiba a logopédiai foglalkozások hatására megszűnt. Szociogramm: a kiscsoport minden tagja szívesen választja 600 DENOUGH-teszt értékelése: RQ = 1,10 /jó, de nincs fejlődés az előző eredményhez viszonyítva,

Z. Judit iskolai magatartása és tanulmányi eredményei

A magatartási mutatók közül a kapcsolatfelvétel és a társakhoz való viszony bizonyult a legalacsonyabbnak. E tények ismeretében és a beszédgátlás miatt döntöttünk úgy, hogy korrekciós osztályba kerüljön. Így akartuk elkerülni az iskolai kudarcokat. Az új kis közösségbe elég hamar beilleszkedett, de tartós baráti kapcsolatot még nem sikerült kialakítania. Tanulmányi téren közepes eredményt ért el. Kifejezőkészsége sokat fejlődött, de még gyakran egyszavasak a válaszai, viszont tökéletesen érti a metakommunikációs jelzéseket /képek alapján mértem le/. Képolvasási szintje megfelelő, kifejezi a logikai összefüggéseket is. Olvasása kicsit nehézkes és lassu, de a megfelelő számfogalmak kialakultak.

A családi nevelés szintje sokat fejlődött az utóbbi félévben. Édesanyja férjhez ment egy családcentrikus, gyermekszerető emberhez. A nevelőapa nagyon szereti a kislányt, sokat foglalkozik vele, mesekönyvekkel, diákkal és fejlesztő játékokkal ajándékozza meg. A gyermek érzelmi biztonságát növeli a nevelőapa szeretete. A legutóbbi családrajzon már csak ők hárman szerepelnek /anya, gyermek és apa/, pedig még a nagyszülőkkel közös lakásban élnek.

2. feladat

PREFER KÉRDŐÍV

Kérjük, hogy gondosan olvassa el az alábbi kérdéseket és az adott kérdéshez tartozó válaszokat. Ezután a feleletek közül egyet válasszon ki és annak számát karikázza be.

/Minden kérdés után csak egy számot kell bekarikázni!/
a/ Az Ön házasságára melyik megállapítás illik?

① = nincs válasz vagy egyedülálló szülő

1 = nem élünk együtt

2 = felbomlófélben van

3 = vannak problémáink

4 = szilárd

5 = szilárd és harmonikus

b/ Milyen gyakran szoktak a család felnőtt tagjai mesét mondani /olvasni/ a gyermeknek?

0 = nincs válasz

1 = nem szoktak

2 = elvétve

③ = havonta néhányszor

4 = hetenként egyszer-kétszer

5 = szinte naponta

c/ Ha együtt van gyermekével, és munkáját végzi, bevásárol, vagy sétál, szokta-e mondani, hogy mivel foglalkozik? /most megkavarom a rántást, most bekapcsolom a porszívót, most veszünk tejet, - séta közben megmutatni a virágokat, fákat, stb./

0 = nincs válasz

1 = nem szoktam

2 = néha előfordul

③ = ritkán

4 = gyakran

5 = csaknem mindig

d/ Szoktak-e a család felnőtt tagjai beszélni a munkájukról, a család terveiről a gyermekkel?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert az nem a gyermeknek való

2 = lehet, hogy előfordult már

③ = ritkán

4 = gyakran

5 = rendszeresen

e/ A munkából hazaérkező szülő érdeklődik-e a gyermektől, hogy mit csinált egész nap?

0 = nincs válasz

1 = nem

2 = olykor megkérdezi, hogy jól viselkedett-e

3 = egy-egy kérdést néha feltesz

④ = érdeklődik gyakran

5 = rendszeresen érdeklődik és el is mondatja a nap eseményeit

f/ Naponta átlagosan mennyi időt tölt a családfő együtt a gyermekkel? /beszélgetéssel, hancurozással, játékkal stb./

① = nincs válasz

1 = ilyesmire nincs ideje, kedve

2 = néhány szót váltt vele

3 = 5-10 percet naponta

4 = 10-20 percet naponta

5 = 20 percnél többet naponta

g/ Hogyan fogadja a családfő a gyermek kérdéseit?

0 = nincs válasz

1 = a gyermek nem szokta őt kérdezni

2 = leggyakrabban csöndre inti

3 = olykor válaszol, de bele szokott unni

4 = gyakran hajlandó válaszolgatni

5 = mindig és élvezettel válaszol a legképtelenebb kérdésekre is.

h/ Milyen gyakran szokták észrevenni és dicsérni, ha a gyermek jó, ügyes, szófogadó, valami jót akar tenni stb.

0 = nincs válasz

1 = nem szoktunk dicsérgetni

2 = ritkán

3 = ha valami feltűnőt tett

4 = gyakran

5 = igyekszünk mindig észrevenni és megdicsérni

i/ Hogyan méltányolják gyermekük igyekezetét a legszive-
sebben?

0 = nincs válasz

1 = leggyakrabban édességgel, ajándékkal

2 = leggyakrabban "látom", "hallom", "ügyes vagy" megjegyzéssel

3 = egy-egy dicsérő szóval

4 = olykor a dicsérő szó mellé néhány elismerő mondat-
tal is

5 = éreztetjük is vele, hogy mennyire örülünk annak,
amit tett

j/ Szokott-e a gyermek segíteni?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert csak zavarja az embert

2 = nem, mert ilyesmivel nem szabad a gyermeket terhelni

③ = alkalmanként

4 = gyakran kap neki való feladatot

5 = rendszeresen

k/ Mennyi képes- és meséskönyv van a lakásban?

0 = nincs válasz

1 = egy sincs

② = ötnél kevesebb

3 = 6-10

4 = 10-20

5 = 20-nál több

l/ Mennyi iskolát szeretnének a gyermekkel végeztetni?

0 = nincs válasz

1 = feltétlenül tudjon jól írni, olvasni

2 = 8 osztályt

3 = szakmunkásiskolát

④ = középiskolát

5 = felsőfoku iskolát

A 12 kérdésben bekarikázott számok összege:

I. felmérés: 29

II. felmérés: 34

III. - - - : 35

IV. - - - : 42

K. Sándor

Sz.: 1977. VIII. 16.

Óvodázás hónapokban: 73

Az anya: F. Zsuzsanna - szövőnő - szakmunkásképző

Az apa: K. Sándor - gépkocsivezető - szakmunkásképző

/A szülők elváltak, amikor a gyermek 4 éves volt./

Lakás: 2 szobás lakótelepi

Testvér: 1 nagyobb /fiu/

A lakásban csak a négytagu család lakik.

A családi légkör kezdetben harmónikus. Az anya hosszabb ideig tartó betegsége miatt /3 hónapos kórházi kezelés/ az anyahiány betegség tüneteként a gyermeknél nappali enurézis és visszafejlődés következett be. Ezért láttuk szükségesnek a beszédfejlesztését.

A pszichés eredetű enurózis még nagycsoportos korában is előfordult, tartósságához a szülők válása is hozzájárult. Magatartás vonatkozásában a válás gátlásosságot okozott. Az anya nevelési attitűdje meleg-korlátozó. Az apa a család elhagyása után kezdetben alig törődött a gyerekekkel, majd az óvónő hatására élt láthatási jogával. Sanyika szívesen beszélt az apával együtt töltött hétvégekről.

A gyermek beszéde

A beszéd kezdete 2 éves korban, 4 éves korban átmeneti regredáció. Beszédtempója lassu, a foglalkozásokon passzív. Társaival nehezen teremt kapcsolatot.

A gyermek nyelvi fejlesztését az anya vállalta. Az otthoni légkör javulása és a türelmes bánásmód hatására fej-

lódott az alacsonyszintű utánmondás, sőt a következtetés is. Kiemelkedő az eredmény a magatartás területén.

K. Sándor fejlődése az irányított családi nevelés
hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás: 73 hónap

I. felmérés: 1982. január

II. felmérés: 1983 május

Fülpróba	1		1	
Ujjpróba	1		1	
Beszédtechnika	-		-	
Családi nevelés	34/35	M	39/49	M
Magatartásindex	57/34		67/46	
<hr/>				
Lemaradás a magatartásban	13		5	

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	10/39	14/55
Következtetés	12/49	14/56
Reláció	18/54	22/70
Írásmozgás	9/46	11/54
Tudásindex	48	58,75
Lemaradás	2	+ 7,75
RQ	89 - alacsony	94 - átlag alatti

Az otthoni mesekönyvek száma: 7, a napi mesélés átlaga: 8,6 perc, a felnőttel folytatott beszélgetés: 42 perc.

Az iskolakészültségi szint

1. Biológiai érettsége korának megfelelő

2. Ertelmi fejlettség

Gondolkodása lassu, a lényeges összefüggéseket nehezen ismeri fel. Erdeklődése változó, hangulatának a függvénye. Figyelem terén a perszeveráció jellemzi.

Emlékezete pontos, de a felidézés tempója lassu.

3. Beszédfejlettség

Gondolatait lassu tempóban, a megfelelő kifejezéseket keresve fejezi ki. Mondathangsulya helyes. Szókinccsgazdagsága megfelelő, beszédét az igényességre való törekvés jellemzi.

4. Szociális érettség

A közösségbe nehezen illeszkedik be, de képes tartós baráti kapcsolatok kialakítására. Önállósági szintje fejlett.

5. Munkaérettség

Fejlett feladattudatu, a különféle tevékenységi formákban kitartó.

6. Morális fejlettség

Az erkölcsi fogalmak elfogadása korának megfelelő, engedelmes, fegyelmezett személyiség.

Magatartási lemaradását sikerült csökkenteni, tudásbeli lemaradása teljesen megszűnt, így a hagyományos

iskola első osztályába került. Iskolai eredményei jók, különösen számtanból kiemelkedő. Gátlásossága még nem szűnt meg, gyakran visszahuzódó, időnként passzív.

PREFER KERDŐIV

Kérjük, hogy gondosan olvassa el az alábbi kérdéseket és az adott kérdéshez tartozó válaszokat. Ezután a feleletek közül egyet válasszon ki és annak számát karikázza be.

/Minden kérdés után csak egy számot kell bekarikázni!/
a/ Az Ön házasságára melyik megállapítás illik?

0 = nincs válasz vagy egyedülálló szülő

1 = nem élünk együtt

☒ 2 = felbomlófélben van

3 = vannak problémáink

4 = szilárd

5 = szilárd és harmonikus

b/ Milyen gyakran szoktak a család felnőtt tagjai mesét mondani /olvasni/ a gyermeknek?

0 = nincs válasz

1 = nem szoktak

2 = elvétve

3 = havonta néhányszor

☒ 4 = hetenként egyszer-kétszer

5 = szinte naponta

c/ Ha együtt van gyermekével, és munkáját végzi, bevásárol, vagy sétál, szokta-e mondani, hogy mivel foglalkozik? /most megkavarom a rántást, most bekapcsolom a porszívót, most veszünk tejet, - séta közben megmutatni a virágokat, fákat, stb./

0 = nincs válasz

1 = nem szoktam

2 = néha előfordul

3 = ritkán

④ = gyakran

5 = csaknem mindig

d/ Szoktak-e a család felnőtt tagjai beszélni a munkájukról, a család terveiről a gyermekkel?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert az nem a gyermeknek való

2 = lehet, hogy előfordult már

③ = ritkán

4 = gyakran

5 = rendszeresen

e/ A munkából hazaérkező szülő érdeklődik-e a gyermektől, hogy mit csinált egész nap?

0 = nincs válasz

1 = nem

2 = olykor megkérdezi, hogy jól viselkedett-e

3 = egy-egy kérdést néha feltesz

④ = érdeklődik gyakran

5 = rendszeresen érdeklődik és el is mondatja a nap eseményeit

f/ Naponta átlagosan mennyi időt tölt a családfő együtt a gyermekkel? /beszélgetéssel, hancurozással, játékkal stb./

① = nincs válasz

1 = ilyesmire nincs ideje, kedve

2 = néhány szót vált vele

3 = 5-10 percet naponta

4 = 10-20 percet naponta

5 = 20 percnél többet naponta

g/ Hogyan fogadja a családfő a gyermek kérdéseit?

① = nincs válasz

1 = a gyermek nem szokta őt kérdezni

2 = leggyakrabban csöndre inti

3 = olykor válaszol, de bele szokott unni

4 = gyakran hajlandó válaszolgatni

5 = mindig és élvezettel válaszol a legképtelenebb kérdésekre is.

h/ Milyen gyakran szokták észrevenni és dicsérni, ha a gyermek jó, ügyes, szófogadó, valami jót akar tenni stb.

0 = nincs válasz

1 = nem szoktunk dicsérgetni

2 = ritkán

3 = ha valami feltűnőt tett

④ = gyakran

5 = igyekszünk mindig észrevenni és megdicsérni

i/ Hogyan méltányolják gyermekük igyekezetét a legszivesebben?

0 = nincs válasz

1 = leggyakrabban édességgel, ajándékkal

2 = leggyakrabban "látom", "hallom", "ügyes vagy" megjegyzéssel

③ = egy-egy dicsérő szóval

4 = olykor a dicsérő szó mellé néhány elismerő mondat is

5 = éreztetjük is vele, hogy mennyire örülünk annak, amit tett

j/ Szokott-e a gyermek segíteni?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert csak zavarja az embert

2 = nem, mert ilyesmivel nem szabad a gyermeket terhelni

③ = alkalmanként

4 = gyakran kap neki való feladatot

5 = rendszeresen

k/ Mennyi képes- és meséskönyv van a lakásban?

0 = nincs válasz

1 = egy sincs

2 = ötnél kevesebb

3 = 6-10

④ = 10-20

5 = 20-nál több

l/ Mennyi iskolát szeretnének a gyermekkel végeztetni?

0 = nincs válasz

1 = feltétlenül tudjon jól írni, olvasni

2 = 8 osztályt

③ = szakmunkásiskolát

4 = középiskolát

5 = felsőfokú iskolát

A 12 kérdésben bekarikázott számok összege:

I. felmérés 34

II. felmérés 39

K. Ferenc

Sz.: 1976. X. 11.

Óvodázás hónapokban: 82

Az anya: Cs. Mária - gondozónő - egészségügyi szakiskola

Az apa: K. Ferenc - tsz-tag - betanított munkás /8 ált./

Testvér: 1 /nagyobb fiu/

Lakás: 3 helyiségből álló szükséglakás, ahol a szülők válása óta az anya a gyermekeivel és az anyai nagyszülőkkel él együtt. Az egy szobára jutó lakók száma: 5

A családi légkör

A gyakori verekedés, az anya felelőtlen magatartása és az alkoholista nagypapa magaviselete miatt hátrányos. Az otthoni családi nevelés az anya részéről elhanyagoló, a nagymama személyiségjegyei alapján meleg-engedékeny. Az óvodai nevelés partnereként csak a nagymamára lehetett számítani. A nevelési tanácsokat elfogadta; együttműködésének köszönhetően Feri tudásbeli lemaradása megszűnt, de a magatartási mutatók alig fejlődtek. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a hátrányos családi helyzet, a nem megfelelő anya-gyermek viszony, a következtelen nevelés és a negatív példák dominánsan hatnak a magatartás egyes összetevőire /jelen esetben a kapcsolatfelvételre, a kitartásra és az érzelmi viszonyra/.

A tudásbeli fejlődés a nagymama szeretetteljes gondoskodásának eredménye.

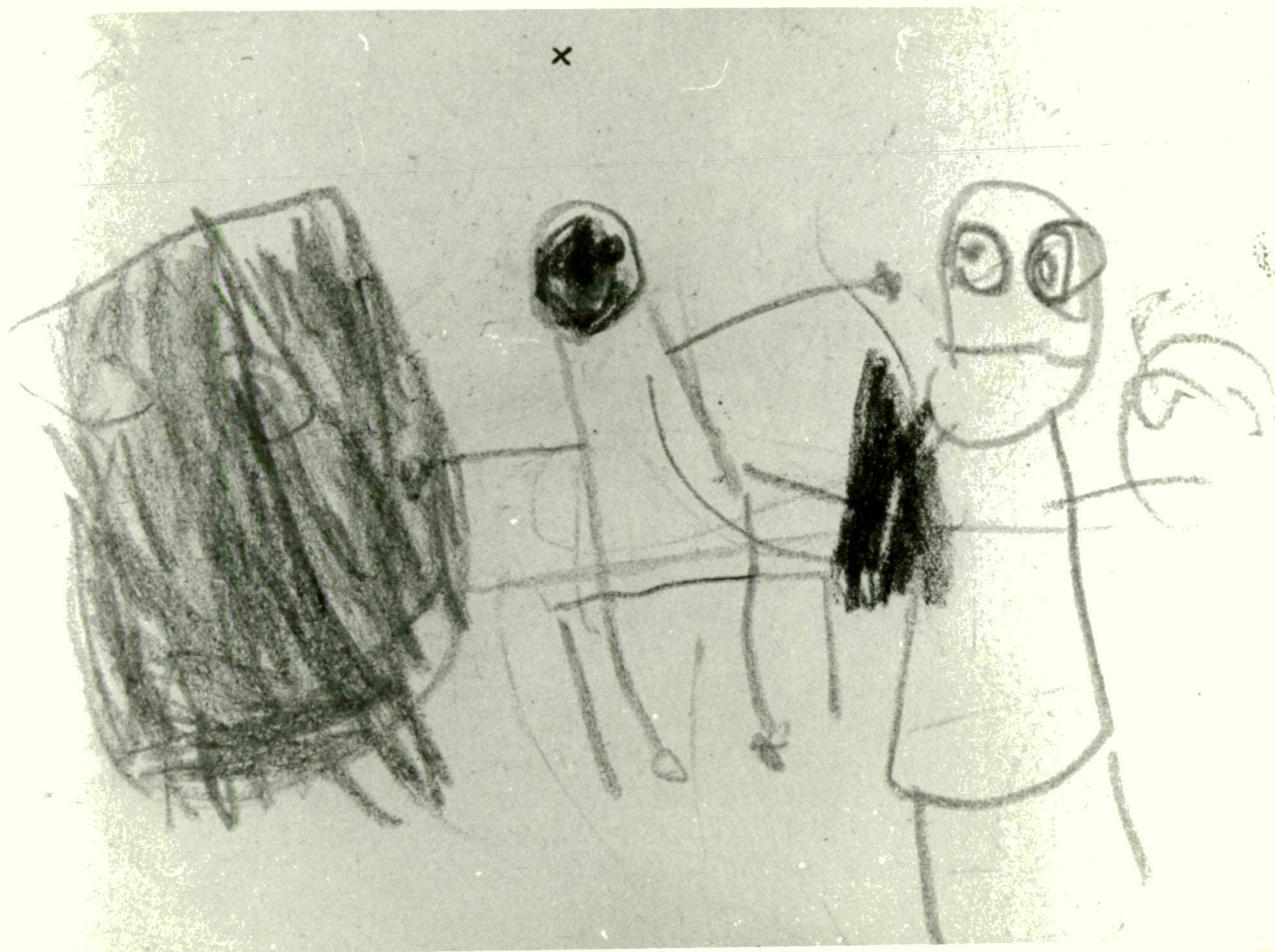
Beszéde

Beszédtanulás: 2 1/2 éves korban

A közösségbe nehezen illeszkedett be. Kezdetől beszédgátlásos. A foglalkozásokon passzív, csak néhány társával sikerült jó kapcsolatot kialakítania.

Beszédtechnika: r-hiba

Viselkedése rapszódikus. Az otthoni brutalitást /a nagypa italos állapotában többször verte a családtagokat/ gyakran kivetítette játékaiba.

A fejletlen rajz alapján nehezen határozható meg a gyermek családi státusza. A szorongás és a kiegyensúlyozatlan légkör hatása viszont egyértelműen leolvasható.

RQ: 76 - problematikus

Óvodázás:

83 hónap

I. felmérés: 1983 január

II. felmérés 1983 május

Fülpróba	1	1
Ujjpróba	0	1
Beszédtechnika	- r - hiba	-
Családi nev.	38/35 St M	40/50 M
Magatartásindex	74/55	75/56 St
Lemaradás a magatartásban:		
	4	8

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	11/43	14/55
Következtetés	13/53	15/60
Reláció	17/50	19/58
Írásmozgás	10/50	43/61
Tudásindex	53	58,5
Lemaradás	7	-
RQ	76 - problematikus	79 - problematikus

Az otthoni mesekönyvek száma: 4, a napi mesélés átlaga: 7,28 perc /csak a nagymama mesél/, a felnőttek napi 40 percet beszélgetnek a gyermekkel.

Az iskolakészültségi szint

1. A biológiai érettség megfelelő, időnként viszont idegrendszeri labilitás tapasztalható.

2. Értelmi érettség

A gondolkodási szint korának megfelelő. Érdeklődése sokirányú, nagyfoku tudásvágy jellemzi. A figyelem tartóssága a pillanatnyi lelkiállapot függvénye.

Emlékezete pontos, képzelete szegényes.

3. Beszédfejllettség

A szegényes szókincs következtében tartalmilag nem elég gazdag, formai szempontból az alacsonyabb nyelvi struktúrák alkalmazása az uralkodó /szóismétlés, kötőszavak halmozása, időnként befejezetlen mondatok/.

4. Szociális érettség

Közösségen belül csak néhány gyermekhez kötődik, szoros érzelmi kapcsolatot nem tud kialakítani. Önállósága megfelelő. A magatartási mutatókon belül a kapcsolatfelvétel, a kitartás és az érzelmi viszony a legalacsonyabb pontértékű /2 pont/.

5. Munkamagatartás

Feladattudata már kialakult, de a kitartása nem megfelelő. Az akarat tulajdonságok /kitartás/ is fejlesztésre szorul még.

6. Morális fejlettség

Az otthoni negatív hatások meghatározó jellegűek, ennek ellenére igazságérzete fejlett. Önfegyelme nem mindig megfelelő.

A gyermek iskolai előmenetele

Közepes képességű, szórtságelmű, magatartási zavarokkal küzdő. Új baráti kapcsolatokat nehezen tud létesíteni.

PREFER KÉRDŐÍV

Kérjük, hogy gondosan olvassa el az alábbi kérdéseket és az adott kérdéshez tartozó válaszokat. Ezután a feleletek közül egyet válasszon ki és annak számát karikázza be.

/Minden kérdés után csak egy számot kell bekarikázni!/
a/ Az Ön házasságára melyik megállapítás illik?

0 = nincs válasz vagy egyedülálló szülő

① = nem élünk együtt

2 = felbomlófélben van

3 = vannak problémáink

4 = szilárd

5 = szilárd és harmonikus

b/ Milyen gyakran szoktak a család felnőtt tagjai mesét mondani /olvasni/ a gyermeknek?

0 = nincs válasz

1 = nem szoktak

2 = elvétve

3 = havonta néhányszor

④ = hetenként egyszer-kétszer

5 = szinte naponta

c/ Ha együtt van gyermekével, és munkáját végzi, bevásárol, vagy sétál, szokta-e mondani, hogy mivel foglalkozik? /most megkavarom a rántást, most bekapcsolom a porszívót, most veszünk tejet, - séta közben megmutatni a virágokat, fákat, stb./

0 = nincs válasz

1 = nem szoktam

2 = néha előfordul

③ = ritkán

4 = gyakran

5 = csaknem mindig

d/ Szoktak-e a család felnőtt tagjai beszélni a munkájukról, a család terveiről a gyermekkel?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert az nem a gyermeknek való

2 = lehet, hogy előfordult már

3 = ritkán

④ = gyakran

5 = rendszeresen

e/ A munkából hazaérkező szülő érdeklődik-e a gyermektől, hogy mit csinált egész nap?

0 = nincs válasz

1 = nem

2 = olykor megkérdezi, hogy jól viselkedett-e

3 = egy-egy kérdést néha feltesz

④ = érdeklődik gyakran

5 = rendszeresen érdeklődik és el is mondatja a nap eseményeit

f/ Naponta átlagosan mennyi időt tölt a családfő együtt a gyermekkel? /beszélgetéssel, hancurozással, játékkal stb./

① = nincs válasz

1 = ilyesmire nincs ideje, kedve

2 = néhány szót váltt vele

3 = 5-10 percet naponta

4 = 10-20 percet naponta

5 = 20 percnél többet naponta

g/ Hogyan fogadja a családfő a gyermek kérdéseit?

① = nincs válasz

1 = a gyermek nem szokta őt kérdezni

2 = leggyakrabban csöndre inti

3 = olykor válaszol, de bele szokott unni

4 = gyakran hajlandó válaszolgatni

5 = mindig és élvezettel válaszol a legképtelenebb kérdésekre is.

h/ Milyen gyakran szokták észrevenni és dicsérni, ha a gyermek jó, ügyes, szófogadó, valami jót akar tenni stb.

0 = nincs válasz

1 = nem szoktunk dicsérgetni

2 = ritkán

3 = ha valami feltűnőt tett

④ = gyakran

5 = igyekszünk mindig észrevenni és megdicsérni

i/ Hogyan méltányolják gyermekük igyekezetét a legszive-
sebben?

0 = nincs válasz

1 = leggyakrabban édességgel, ajándékkal

2 = leggyakrabban "látom", "hallom", "ügyes vagy" megjegyzéssel

3 = egy-egy dicsérő szóval

4 = olykor a dicsérő szó mellé néhány elismerő mondat-
tal is

⑤ = éreztetjük is vele, hogy mennyire örülünk annak,
amit tett

j/ Szokott-e a gyermek segíteni?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert csak zavarja az embert

2 = nem, mert ilyesmivel nem szabad a gyermeket terhelni

3 = alkalmanként

④ = gyakran kap neki való feladatot

5 = rendszeresen

k/ Mennyi képes- és meséskönyv van a lakásban?

0 = nincs válasz

1 = egy sincs

2 = ötnél kevesebb

3 = 6-10

④ = 10-20

5 = 20-nál több

l/ Mennyi iskolát szeretnének a gyermekkel végeztetni?

0 = nincs válasz

1 = feltétlenül tudjon jól írni, olvasni

2 = 8 osztályt

3 = szakmunkásiskolát

4 = középiskolát

⑤ = felsőfoku iskolát

A 12 kérdésben bekarikázott számok összege:

I. felmérés : 38

II. felmérés : 42

Ny. Pál

Sz.: 1977. IV. 29.

Óvodázás hónapokban: 77

Az anya: G. Györgyi - könyvelő - érettségi

Az apa: G. Pál - esztergályos - szakmunkásképző

Testvér: egy nagyobb fiu

Családszerkezet: ép

Lakás: 3 szobás összkomfortos /kertes családi ház/

A lakásban lakó személyek: 4

A családi légkör: változó, a szülők elfoglaltságának és hangulatának függvénye. Kicsi korban keveset foglalkoztak a gyermekekkel. Az anyai nagymama /nyugdíjas pedagógus/ szeretetteljes foglalkozással igyekezett korrigálni a szülők nevelési hibáit.

Az anya nevelői attitűdje: hideg-engedékeny, az apáé hideg-korlátozó.

A családi nevelést felmérő PREFER kérdőívet nem a valós helyzetnek megfelelően töltötték ki, az óvónővel korrigáltuk a gyermek otthoni helyzetének ismeretében.

A gyermek beszéde

Beszédtanulás 2 1/2 éves korban. Az elhanyagoló nevelés következtében a beszédfejlődés lassabb tempóju, ennek hatása tartósan a lassu beszédtempóban nyilvánult meg. Az otthoni beszédkörnyezet nem bizonyult fejlesztő hatásnak a szülők iskolai végzettsége ellenére sem. /Nem beszélgettek vele, kérdéseire csak ritkán válaszoltak./ Kezdetben a nagymama bizonyult nevelő partnernek, később /a gyermek nagycsoportos korára/ a szülők is többet fog-

lalkoztak vele. /Előzőleg szülői értekezletre sem jártak el!/
.

Az otthoni mesekönyvek száma: 40, a napi mesélés átlaga: 10 perc, beszélgetés a felnőttekkel: 60 perc.

Óvodai beilleszkedése zavartalan volt. Fokozott szeretetigénye miatt társaival szemben mindig segítőkész, az óvónői dicséret jobb teljesítményre serkenti. Szívesen vállal megbízatást, aktív a közös játékokban.

A rajzról leolvasható, hogy az egész családra a mozgalmasság jellemző. Az apa alakja komor színekkel

rajzolt. Az anya ritkán van otthon, a család ügyeit intézi, mert építkeznek. A gyermek családi helyzete viszonylag megnyugtató, de gyakran hiányolja szüleit, innen származik a fokozott szeretetigény.

Óvodázás:

77 hónap

I. felmérés: 1982. január

II. felmérés 1983 május

Fülpróba	0	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	39/49 M	44/62 M
Magatartásindex	65/44	72/52
Lemaradás a magatartásban		
	11	3

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	10/39	16/62
Következtetés	10/42	12/49
Reláció	19/58	20/62
Írásmozgás	8/43	10/50
Tudásindex	42,5	55,75
Lemaradás	11	+ 1
RQ	114 jó	115 jó

Az iskolakészültség adatai

1. A testi érettség megfelelő, hiányosságok a finom mozgás területén tapasztalhatók.
2. Értelmi érettség
Gondolkodása elég fejlett, de a gondolkodási műveletek terén lassuság tapasztalható. A figyelem területén perszeveráció tapasztalható. Emlékezete pontos, de a felidézés lassu.
3. Beszédfejllettsége megfelelő.
Fejlesztést igényel még a beszédtempó, a tartalmi téren pedig az összehasonlító szerkezetek alkalmazása. Szókincse átlagos.
4. Szociális érettsége az alkalmazkodás területén szorul fejlesztésre. /Otthoni rendszeres életritmus hiánya!/ Önállósága megfelelő, de munkatempója lassu.
5. Munkaérettsége kialakult, akarata még nem elég fejlett.
6. Morális fejlettsége kiemelkedő.

Iskolai eredményei

Lassu munkatempója miatt nehezen zárkózott fel társai szintjéhez. Az első félévben elég gyenge /közepes alatti/ teljesítményt nyújtott, év végére tanulmányi eredménye javult. Megállta helyét a hagyományos iskolatípusban, beilleszkedési gondjai nem voltak.

Ny. 1a1

PREFER KÉRDŐÍV

Kérjük, hogy gondosan olvassa el az alábbi kérdéseket és az adott kérdéshez tartozó válaszokat. Ezután a feleletek közül egyet válasszon ki és annak számát karikázza be.

/Minden kérdés után csak egy számot kell bekarikázni!/
a/ Az Ön házasságára melyik megállapítás illik?

0 = nincs válasz vagy egyedülálló szülő

1 = nem élünk együtt

2 = felbomlófélben van

③ = vannak problémáink

4 = szilárd

5 = szilárd és harmonikus

b/ Milyen gyakran szoktak a család felnőtt tagjai mesét mondani /olvasni/ a gyermeknek?

0 = nincs válasz

1 = nem szoktak

2 = elvétve

③ = havonta néhányszor

4 = hetenként egyszer-kétszer

5 = szinte naponta

c/ Ha együtt van gyermekével, és munkáját végzi, bevásárol, vagy sétál, szokta-e mondani, hogy mivel foglalkozik? /most megkavarom a rántást, most bekapcsolom a porszívót, most veszünk tejet, - séta közben megmutatni a virágokat, fákat, stb./

0 = nincs válasz

1 = nem szoktam

2 = néha előfordul

③ = ritkán

4 = gyakran

5 = csaknem mindig

d/ Szoktak-e a család felnőtt tagjai beszélni a munkájukról, a család terveiről a gyermekkel?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert az nem a gyermeknek való

2 = lehet, hogy előfordult már

③ = ritkán

4 = gyakran

5 = rendszeresen

e/ A munkából hazaérkező szülő érdeklődik-e a gyermektől, hogy mit csinált egész nap?

0 = nincs válasz

1 = nem

2 = olykor megkérdezi, hogy jól viselkedett-e

③ = egy-egy kérdést néha feltesz

4 = érdeklődik gyakran

5 = rendszeresen érdeklődik és el is mondatja a nap eseményeit

f/ Naponta átlagosan mennyi időt tölt a családfő együtt a gyermekkel? /beszélgetéssel, hancurozással, játékkal stb./

0 = nincs válasz

1 = ilyesmire nincs ideje, kedve

2 = néhány szót vált vele

③ = 5-10 percet naponta

4 = 10-20 percet naponta

5 = 20 percnél többet naponta

g/ Hogyan fogadja a családfő a gyermek kérdéseit?

0 = nincs válasz

1 = a gyermek nem szokta őt kérdezni

2 = leggyakrabban csöndre inti

③ = olykor válaszol, de bele szokott unni

4 = gyakran hajlandó válaszolgatni

5 = mindig és élvezettel válaszol a legképtelenebb kérdésekre is.

h/ Milyen gyakran szokták észrevenni és dicsérni, ha a gyermek jó, ügyes, szófogadó, valami jót akar tenni stb.

0 = nincs válasz

1 = nem szoktunk dicsérgetni

2 = ritkán

3 = ha valami feltűnőt tett

④ = gyakran

5 = igyekszünk mindig észrevenni és megdicsérni

i/ Hogyan méltányolják gyermekük igyekezetét a legszive-
sebben?

0 = nincs válasz

1 = leggyakrabban édességgel, ajándékkal

2 = leggyakrabban "látom", "hallom", "ügyes vagy" megjegyzéssel

③ = egy-egy dicsérő szóval

4 = olykor a dicsérő szó mellé néhány elismerő mondat-
tal is

5 = éreztetjük is vele, hogy mennyire örülünk annak,
amit tett

j/ Szokott-e a gyermek segíteni?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert csak zavarja az embert

2 = nem, mert ilyesmivel nem szabad a gyermeket terhelni

③ = alkalmanként

4 = gyakran kap neki való feladatot

5 = rendszeresen

k/ Mennyi képes- és meséskönyv van a lakásban?

0 = nincs válasz

1 = egy sincs

2 = ötnél kevesebb

3 = 6-10

④ = 10-20

5 = 20-nál több

l/ Mennyi iskolát szeretnének a gyermekkel végeztetni?

0 = nincs válasz

1 = feltétlenül tudjon jól írni, olvasni

2 = 8 osztályt

3 = szakmunkásiskolát

④ = középiskolát

5 = felsőfoku iskolát

A 12 kérdésben bekarikázott számok összege:

I. felmérés: 39

II. felmérés: 44

P. Anett

Sz.: 1977. V. 7.

Óvodázás hónapokban: 76 hónap

Az anya: B. Mária /leszázalékolt/ - betanított munkás,
8 ált.

Az apa: P. Dezső kőműves kisiparos - szakmunkásképző

Lakás: 2 szobás lakótelepi

A benne lakók: a 4 személyes család, nagyszülők és az anya 2 testvére /az egyik értelmi fogyatékos/.

Az egy szobára jutó lakók száma: 4

Egy kisebb testvér /lány/

A családi légkör: nyugtalan, feszült, gyakori a veszeke-
dés, gyakran szóba kerül a válás is.

Az anya példásan gondozza gyermekeit, aggódik egészségükért, a legkisebb betegség gyanúja esetén is orvoshoz viszi őket. Az anya labilis idegrendszerű, következetes nevelésre nem képes, így hol kényeztető, hol pedig túl korlátozó. Az apa ritkán van otthon, így az ő esetében nevelési tevékenységről nem is beszélhetünk.

Családon belül a nevelői tevékenységre csak a keresztanya alkalmas /szakmunkásképzőt végzett, igen kedves, szorgalmas tanítványom volt/.

Az otthoni nyelvi környezet kétnyelvű, a nagyszülők sokszor cigányul beszélnek a család tagjaival. A gyerekek nem tanulták meg ezt a nyelvet, de beszédfejlődésüket befolyásolta a követendő beszédpélda hiánya. A nagyszülők, sőt még az anya sem beszél hibátlanul magyarul /jellegzetes akcentus, grammatikai hibák/.

A gyermek fejlődési mutatói:

Beszéd: 2 1/2 év

Járás: 1 1/2 év

Bölcsődés nem volt.

Gyakori betegségei miatt sokat hiányzott az óvodából. Az óvodai közösséghez könnyen alkalmazkodott, de szórt figyelve miatt a foglalkozásokon gyenge teljesítményt nyújtott.

A PREFER felmérés alapján leggyengébb a teljesítménye az utánmondásban és a következtetésben. Lemaradása a magatartásban 14 hónap. Az anya elfogadta a fejlesztéssel kapcsolatos tanácsainkat, de a gyermekkel csak ritkán foglalkozott.

Az otthoni mesekönyvek száma /4/, és a játékok mennyisége sem elegendő a tartalmas játéktevékenységhez. Az időtükréből kiszámított átlagos napi mesélés: 3,09 perc, beszélgetés a felnőttel: 30 perc.

Mivel az anya műveltségi szintje és személyiségjegyei alapján nem bizonyult alkalmasnak a gyermekkel való rendszeres foglalkozásra, így a keresztanyát kértük meg erre. Az ő szeretetteljes, kiegyensúlyozott lénye és szép beszédpéldája fejlesztően hatott a kislányra. Neki köszönhető, hogy Anett a korrekciós osztályban kezdhette meg tanulmányait.

A családrajz tanulsága szerint központi alak az anya, a gyermekek érzelmileg hozzá kötődnek. Az apa alakja a háttérben elkülönülve.

RQ: 97 - átlagos

A PREFER felmérés adatai nyers és standard pontokban

Óvodázás

76 hónap

I. felmérés: 1983. január

II. felmérés: 1983. május

Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	29/21	34/35
V.		H
Magatartásindex	59/40	70/50
Lemaradás a magatartásban		
	14	4

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	8/32	12/47
Következtetés	8/35	10/42
Reláció	11/26	12/30
Írásmozgás	9/46	10/50
Tudásindex	38,75	42,25
Lemaradás	13	9
RQ	97 - átlagos	99 - átlagos

Az iskolakészültség adatai és a fejlesztésre szoruló területek

1. Testi érettség megfelelő.

2. Ertelmi érettség

Képszerű gondolkodása már az elvont felé fejlődik.

Az analízis és szintézis művelete sokszor csak rávezetéssel sikerül, ami a szórtfigyelem következménye.

Emlékezete pontatlan, képzelete szegényes.

3. Beszédfejllettsége formai téren még fejlesztésre szorul. Különösen a nyelvi strukturák szintje nem megfelelő /környezeti negatív példák hatása/.

4. Szociális érettsége még nem megfelelő, a közösséghez való alkalmazkodás képessége szorul fejlesztésre.

Önállóság területén a fejlettsége megfelelő.

5. Morális fejlettsége életkorának megfelelő.

6. Munkaérettség terén lemaradás tapasztalható /az akarat fejletlen/

A PREFER vizsgálat eredményei és a fenti összegzés alapján tanulmányait a korrekciós osztályban folytatta. Ebben az iskolatípusban jó eredményt ért el, ezért a hagyományos iskolatípus 2. osztályába került. Tanulmányi előmenetele a közepesnél jobb, szociális magatartása is sokat fejlődött.

PREFER Kérdőív

Kérjük, hogy gondosan olvassa el az alábbi kérdéseket és az adott kérdéshez tartozó válaszokat. Ezután a feleletek közül egyet válasszon ki és annak számát karikázza be.

/Minden kérdés után csak egy számot kell bekarikázni!/
a/ Az Ön házasságára melyik megállapítás illik?

0 = nincs válasz vagy egyedülálló szülő

1 = nem élünk együtt

② = felbomlófélben van

3 = vannak problémáink

4 = szilárd

5 = szilárd és harmonikus

b/ Milyen gyakran szoktak a család felnőtt tagjai mesét mondani /olvasni/ a gyermeknek?

0 = nincs válasz

1 = nem szoktak

2 = elvétve

③ = havonta néhányszor

4 = hetenként egyszer-kétszer

5 = szinte naponta

c/ Ha együtt van gyermekével, és munkáját végzi, bevásárol, vagy sétál, szokta-e mondani, hogy mivel foglalkozik? /most megkavarom a rántást, most bekapcsolom a porszívót, most veszünk tejet, - séta közben megmutatni a virágokat, fákat, stb./

0 = nincs válasz

1 = nem szoktam

② = néha előfordul

3 = ritkán

4 = gyakran

5 = csaknem mindig

d/ Szoktak-e a család felnőtt tagjai beszélni a munkájukról, a család terveiről a gyermekkel?

0 = nincs válasz

① = nem, mert az nem a gyermeknek való

2 = lehet, hogy előfordult már

3 = ritkán

4 = gyakran

5 = rendszeresen

e/ A munkából hazaérkező szülő érdeklődik-e a gyermektől, hogy mit csinált egész nap?

0 = nincs válasz

1 = nem

2 = olykor megkérdezi, hogy jól viselkedett-e

③ = egy-egy kérdést néha feltesz

4 = érdeklődik gyakran

5 = rendszeresen érdeklődik és el is mondatja a nap eseményeit

f/ Naponta átlagosan mennyi időt tölt a családfő együtt a gyermekkel? /beszélgetéssel, hancurozással, játékkal stb./

0 = nincs válasz

1 = ilyesmire nincs ideje, kedve

② = néhány szót váltt vele

3 = 5-10 percet naponta

4 = 10-20 percet naponta

5 = 20 percnél többet naponta

g/ Hogyan fogadja a családfő a gyermek kérdéseit?

0 = nincs válasz

1 = a gyermek nem szokta őt kérdezni

2 = leggyakrabban csöndre inti

③ = olykor válaszol, de bele szokott unni

4 = gyakran hajlandó válaszolgatni

5 = mindig és élvezettel válaszol a legképtelenebb kérdésekre is.

h/ Milyen gyakran szokták észrevenni és dicsérni, ha a gyermek jó, ügyes, szófogadó, valami jót akar tenni stb.

0 = nincs válasz

1 = nem szoktunk dicsérgetni

2 = ritkán

③ = ha valami feltűnőt tett

4 = gyakran

5 = igyekszünk mindig észrevenni és megdicsérni

i/ Hogyan méltányolják gyermekük igyekezetét a legszívesebben?

0 = nincs válasz

1 = leggyakrabban édességgel, ajándékkal

② = leggyakrabban "látom", "hallom", "ügyes vagy" megjegyzéssel

3 = egy-egy dicsérő szóval

4 = olykor a dicsérő szó mellé néhány elismerő mondat is

5 = éreztetjük is vele, hogy mennyire örülünk annak, amit tett

j/ Szokott-e a gyermek segíteni?

0 = nincs válasz

1 = nem, mert csak zavarja az embert

2 = nem, mert ilyesmivel nem szabad a gyermeket terhelni

③ = alkalmanként

4 = gyakran kap neki való feladatot

5 = rendszeresen

k/ Mennyi képes- és meséskönyv van a lakásban?

0 = nincs válasz

1 = egy sincs

② = ötnél kevesebb

3 = 6-10

4 = 10-20

5 = 20-nál több

l/ Mennyi iskolát szeretnének a gyermekkel végeztetni?

0 = nincs válasz

1 = feltétlenül tudjon jól írni, olvasni

2 = 8 osztályt

③ = szakmunkásiskolát

4 = középiskolát

5 = felsőfoku iskolát

A 12 kérdésben bekarikázott számok összege:

I. felmérés : 29

II. felmérés : 37

A II. sz. kísérleti iskolaelőkészítő kompenzálásban részesült gyermekek adatai

/Óvodai fejlődésük és a foglalkozások hatása/

1. B. Róbert

1978. III. 28.

Az apa: kőműves /40 éves/ Isk. végzettsége: szakmunkásképző

Az anya: leszázalékolt /40 éves/ Iskolai végzettsége: szakmunkásképző

Testvérek: Attila /19 éves/, Petra /7/

A családszerkezet ép.

Lakáshelyzet: 2 szobás lakótelepi lakásban laknak, a gyermekeknek van külön szobája.

A család légköre:

Az apa vidéken dolgozik, csak hét végén van együtt a család. A gyermekek nevelésében és gondozásában az anyai nagyszülők segítenek, mert az anya gerincbántalmak miatt leszázalékolt, időnként szinte mozgásképtelen.

Az apa hét végén sokat foglalkozik a gyermekkel.

Robinak hiányzik az apa állandó közelsége.

Anamnesztikus adatok

A terhesség sima lefolyású volt, a gyermek 9 hónapra született, nem sirt fel azonnal.

Fejlődési adatok

A járás kezdete: 1 1/2 év, a beszéd: 2 év, szobatisztaság 3 éves kortól, majd visszaesés. Az éjszakai enurézis csak nagycsoportos korában szűnt meg.

A testi fejlődés adatai

		Suly	Magasság	Mellkastérfogat
Kis	november	17,5	103	56 - 58
	május	16	104	56 - 58
Középső	november	17	108	56 - 58
	május	18	111	56 - 59
Nagy	november	20	117	56 - 59
	május	22	117	57 - 60

Szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Gyorsan megszokta az óvodai életritmust, hiszen 1 évig bölcsődébe is járt. Több bölcsődés társával került egy csoportba.

Társas kapcsolat alakulása: mindenkivel könnyen teremt kapcsolatot.

Otthon: anya, apa, testvér, nagyszülők

Pajtása a szomszéd gyermek K. Sanyi /1 évvel idősebb/.

Óvodában: Z. Ágneshez kötődik.

Főleg a felnőttekkel teremt könnyen kapcsolatot /kis, középső, nagy/, különösen szereti a csoportba járó tanár kollégát.

A játéktevékenység fejlődése

Kiscsoport: játéktevékenység közben keresi a társas kapcsolatot a bölcsődéből ismert társaival, de gyakran agresszív velük.

Kedvenc játékaik: autók, építőjátékok, sokáig a gyakorló játék szintjén állt. Tanév végére már bekapcsolódott a szerepjátékokba is, de nehezen alkalmazkodik szabályokhoz, játékszituációkhoz. Mindig a központban akar lenni.

Középső csoport: játéka sokat fejlődött, de még mindig gyakori a társaival a konfliktushelyzet. Gyakran kezdeményez szerepjátékot, amiben vezető szerepet játszik. Játéka kissé kapkodó, nem elég kitartó.

Nagy csoport: Egocentrikus magatartása a játékokban is megnyilvánul. Tartós, folyamatos, elmélyült játékokra képtelen.

Beszédfejlődése

Hangképzése szabályos, de túl nagy hangerővel beszél.

Beszéde tiszta, jól érthető. A hangerő csökkentésére történő törekvésünk eredményes, de a beszédfigyelmet is fejleszteni kell.

Kezesség: jobb

A mozgás-cselekvés fejlődés, mozgáskoordináció, általános-, és kézügyesség, alap és speciális készségek

Kiscsoport: mozgása szertelen, kapkodó. Kézügyessége megfelel a korcsoport követelményeinek. Rendkívül érdekli az ábrázoló tevékenység. Mozgásigénye nagyfokú, de mozgáskoordinációja még nem elég fejlett.

Középső csoport: mozgáskoordinációja sokat fejlődött. Megkedvelte a sportos jellegű versenyjátékokat. Úgyesen kezeli a labdát, kézügyessége fejlődött a labdajátékok és a konstrukciós játékok hatására.

Nagy csoport: mozgásigénye még mindig nagy, kézügyessége még fejlesztésre szorul. Finommozgás-koordinációja még

nem megfelelő. Ez a kitartás hiányával és a türelmetlenséggel függ össze.

Önkiszolgálás

Kiscsoport: nagyon szeret tevékenykedni, szívesen segít a felnőtteknek. Önkiszolgálás terén év végére elérte a követelményszintet.

Középső csoport: szívesen végzi a naposi munkát és az önkiszolgálást. Szívesen vállal megbízatásokat is!

Tanév végére önállóan öltözik, vetkőzik. Csak a cipőfűzés és a fűző megkötése nem sikerül segítség nélkül.

Nagycsoport: Önkiszolgáló tevékenysége korának megfelelő, de hangulatától függ. Szívesen tevékenykedik /mozgásigény/, segít a felnőtteknek és társainak is.

Az önkiszolgálás területén fejlett, de kapkodása, szertelensége ezt a tevékenységét is befolyásolja.

Érzelmi, akarati fejlődése

Kiscsoport: rendkívül szeretetigényes, fokozott mértékben igényli az egyéni bánásmódot. A makacs, dacos megnyilvánulások gyakoriak, amely sokszor agresszivitásba csap át.

Középső csoport: különösen a felnőttekhez ragaszkodik, szeretetigény szintén. Magatartása sokat változott pozitív irányba, már kevesebb az agresszív megnyilvánulás és a dacosság. Akaratát igyekszik érvényesíteni. társai-val szemben, de érvekkel könnyebb meggyőzni, mint kiscsoportos korában. Érzelmi-akarati kitörések előfordulnak.

Nagycsoport: kapcsolatteremtése elsősorban érzelmi terü-

leten nyilvánul meg. Hízog, kedveskedő, de ha más gyereket is szeretetben részesitünk, akkor féltékeny, ennek hatására ellenszegülő /makacs/. Agresszivitása csökkent, de még gyakran előfordul.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása

/figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás, általános tájékozottság./

Kiscsoport: rendkívül érdeklődő, a kezdeményezéseken szinte mindig jelen van. Figyelme még elég szórt, tartóssága rövid. Gazdag fantáziája van, általános tájékozottsága életkorának megfelelő.

Középső csoport: A figyelem tartóssága sokat fejlődött. Emlékezete pontos, az őt érdeklő dolgokra sokáig vissza tud emlékezni. Kezd nála kifejlődni a tartós emlékezet. Gondolkodása: konkrét, szemléletben kötött.

Nagycsoport: Figyelme szórt - mindenben az énközpontuság jellemzi. Ertelmi képességei jók, emlékezete megbízható, képzelete szárnyaló. Általános tájékozottsága jó. A figyelemtartóssága fejlődött, de még nem elég az iskolai munkához.

Önállóság /feladatvégzés, feladattudat/

Kiscsoport: önkiszolgálás korcsoportjának megfelelő, de kis segítséget igényel.

Középső csoport: feladattudata még kialakulatlan, a munkában a kitartása még erősítésre szorul.

Nagycsoport: a feladatvégzésben önálló. Mindig ő szeretné a feladatokat elvégezni. Feladattudata időnként jó, a sikerélményt igényli.

Feladatvégzését hangulata és idegállapota befolyásolja.
Feladattudata fejlesztést igényel.

A magatartás általános jellemzői /esetleges problematikus tünetek/

Kiscsoport: magatartása sokat fejlődött az I. félévben. Kezdetben sokszor agresszív, dacos megnyilvánulások, ezek szinte dühkitöréssé fokozódtak. Félév végére már jól alkalmazza az udvarias beszélgetés formuláit, próbál érzelmein uralkodni.

Középső csoport: magatartása javult, de állandó a szereplési vágy. Önuralma, beszédfigyelme kialakulatlan. Az egyéni bánásmód elvét kell nála alkalmazni. Szereplési vágya fokozódott. Magatartási éretlensége miatt 1 év óvodai oktatást javasoltunk.

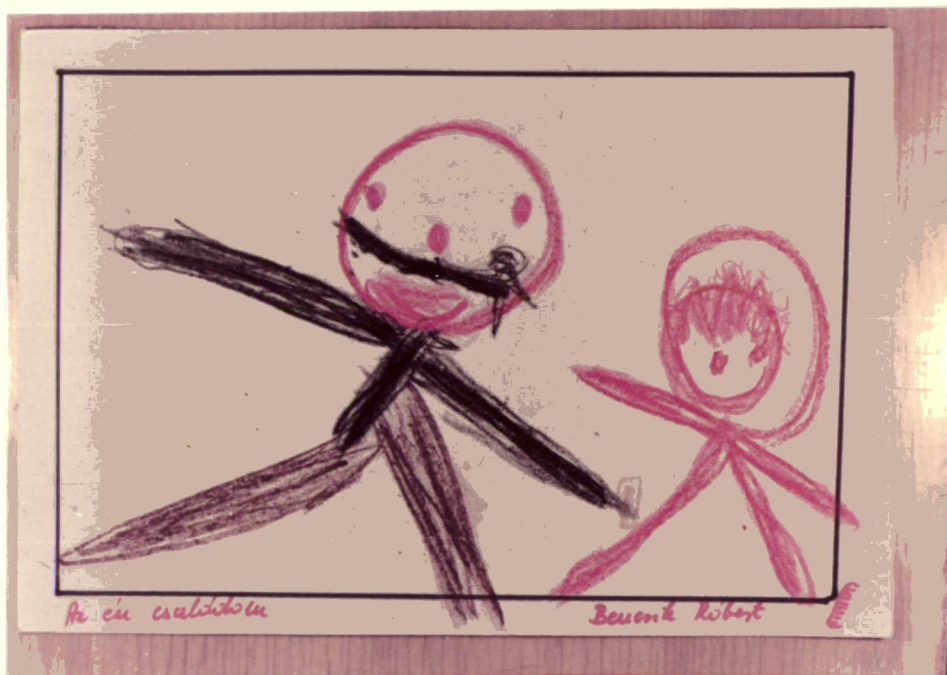
A gyermek családi neveléséről

Az anyára személyiségjegyei alapján a meleg-engedékeny attitűd jellemző. Ez a nevelői stílus viszont nem érvényesülhetett állandóan az anya betegsége és gyakori hosszabb kórházi távolléte miatt. A nagyszülők a gondozás terén eleget tettek kötelességüknek, de következetlenül és kényeztetve nevelték unokájukat.

A változó nevelési stílusok hatására Robi nehezen nevelhetővé vált. Így az óvónőre hárult, hogy speciális egyéni bánásmóddal kompenzálja a családi nevelés hiányosságait és kielégítse az időleges anyahiány miatti érzelmi igényt. "Az egyéni bánásmód megvalósulásának színvonala nagymértékben függ a pedagógus empátiás képességétől." / /

A család otthoni légköre változó, főleg az anya egészségi állapotának függvénye. A család kommunikációs szintje közepes. Az anya választékosan beszél, az apa szókincse szegényesebb. A gyermek szívesen beszél, közlésigénye maximális, de beszédfigyelme otthon is kifogásolható. Tájékozottsága ellenére a tudásindex eredménye nagyon gyenge. A fejlesztő foglalkozásokon többször azért oldotta meg hibásan a feladatokat, mert koncentráló képessége igen gyenge. /Pl. a "Kopogós" játéknál: 4 kopogást hallott, annyit is mondott, de ötöt mutatott./

A gyermek helyzete a családban

RQ: 73 - problematikus

A családrajzon az édesapjával látható a gyermek. A maximális apahiányt jelképezi a kép. Az apa alapját sötét színekkel ábrázolta. Ez nála nem a félelmet fejezi ki, hanem az anya túl engedékeny nevelési attitűdjét hangsúlyozza.

A fejlesztőprogram hatása

A PREFER vizsgálat eredményei alapján igen sok területen szorult fejlesztésre. Az utánmondásban csak a 10. feladatig jutott el, ezen túl már esetleg csak a mondat tartalmát adta vissza. A következtetés gyenge eredménye a figyelem tartósságának hiányából fakadt. A relációszavak felmérésénél a rész-egész viszony felismerése okozott gondot, a számolásnál és a mennyiségnél pedig a figyelem hiánya miatt volt gyenge az eredménye.

A foglalkozások hatására fejlődött az utánmondásban, következtetésben, relációszókincsben, a mennyiségben és a számlálásban. A tudásindex fejlődése 5,8 St, de még a II. felmérésnél is 7,6 St-os a lemaradás. A magatartásbeli lemaradás magasabb. Az első felméréskor 14, a másodikkor 7 St.

Fejlődés a 4 hónapi iskolaelőkészítő kompenzálás
hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás

80 hónap

	I. felmérés: 1984. január	II. felmérés: 1984. május
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	37/38 H.	40/50
Magatartásindex	65/44	70/50 fejlődés: 6
Lemaradás a ma- gatartásban	14	7

A tudásindex összetevői

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	10/39	19/51
Következtetés	9/39	12/49
Reláció	15/42	17/50
Mennyiség	13/46	16/56
Számlálás	11/32	14/41
Tudásindex	43,6	49,4 fejlődés: 5,8
Lemaradás	13	7,6
RQ	73 - problematikus	78 - problematikus

A táblázatban közölt adatok alapján iskolaéretlennek ítéltük.

Az iskolaéretlenség okai

1. Biológiai fejlettségében elmaradás a finommozgások koordinációja terén tapasztalható és a fokozott mozgásigény a jellemző
2. Az értelmi fejlettség területén a figyelemtartósság rövid ideje miatt
3. A beszédfejlettség szintje megfelelő, de a beszédfigyelem még nem megfelelő
4. A munkaérettséghez az állandó feladattudat szükséges
5. Szociális magatartásában az agresszió állandósult.
6. Érzelmi, akarati téren a kitartás hiánya jellemző.
7. A játékban, a munkában és a tanulásban a változó figyelem, a kitartás és a szabálytudat hiánya akadályozza az elmélyülést.

Tehát az iskolaéretlenség inkább a magatartás terén tapasztalható. Az iskolai kudarcok elkerülése érdekében 1 évi óvodai oktatást javasoltunk. Az egy évi óvodai oktató-nevelő munka hatásaként magatartási mutatói sokat fejlődtek. Agresszivitása csökken, a feladattudata fejlődött. Szabálytudata és beszédfigyelve még mindig fejlesztést igényel.

2. B. Zoltán

Szarvas, 1978. március 11.

Bölcsőde, 18 hónapig

B. János 1949

SZÁT, 5400,-

gépesítési agronómus

Sz. Erzsébet 1951

Szlovák Tannyelvű Általános Iskola

főhivatásu nevelő

Testvérsor: Edit /4/, Zoltán /3 év/

Lakcím: Szarvas, Kazinczy u. 2.

A család szerkezetének összetétele: ép

/Márciustól az édesapától az édesanya válni szándékozik./

Mégsem váltak el.

Lakásviszonyok: Tágas, nagy lakás, de sötét és gyengén berendezett. A gyermekek egy szobában alszanak a szülőkkel. A gyermekeknek nagyon kevés játéka van.

A család légköre:

Látszólag kiegyensúlyozott, azonban a későbbiek folyamán a gyermek magatartásában ennek ellentmond. Az édesapa rendkívüli agresszivitását egy-két esetben mi magunk is tapasztaljuk. Alkoholizmusa következtében /s ilyen állapotban elkövetett hatóság elleni büntetés miatt/ megbüntették. A család légköre pillanatnyilag megnyugtató. Az apa vidéken dolgozik, csak a hét végén jön haza. Az édesanya próbálja kompenzálni az apa nevelési módszereit.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású.

A születés 9 hónapra, sima lefolyásu

Születési súly: 3,85 Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 12 hónap

Beszéd: 15 hónap

Szobatisztaság: 16 hónap

Megjegyzés: Még éjszakánként most is pelenkázzák.

Betegségtörténet: -

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	16 kg	107 cm	58 -60
	19 kg	108 cm	58 - 60
Középső csoport	21 kg	110 cm	59 cm
	23 kg	112 cm	61 cm
Nagy csoport	25 kg	122 cm	61 - 65
	26 kg	125 cm	63 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Sokat nevet, de ez nem a kiegyensúlyozottság jellemzője, hanem rossz beidegződés. Könnyen megveri társait, játékszintje alacsony: nem kapcsolódik más gyermekekhez a körben. Esetleges gátlásosságát tulzott agresszivitással vezet le.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: nővéréhez, Editkéhez

Óvodában: Sz. Zolika, T. Tibihez.

Középső csoportban is kötődik ezekhez a gyerekekhez és még Gy. Tamáshoz, B. Robihoz.

83. Z. Judithoz.

84. Z. Judit; B. Róbert.

A játéktevékenység fejlődése:

Autókat tologat, ezen kívül sem építkezésre, sem egyébre nem lehet rábírni - szerepjátékra nem vállalkozik. Otthon nagyon kevés játékuk van, itt csak vizsgálgatja őket, igyekszik minél többet hazavinni. Homokozni nagyon szeret, de kevés "hozott" élmény híján /más/ szerepjátékra nem vállalkozik még májusban sem. Játékában sokkal elmélyültebb, szívesen kapcsolódik be szerepjátékba, építeni, konstrukciós elemekkel tevékenykedni szeret. Játékeszközeitől nem szívesen válik meg.

83. IX-XII. Kisebb csoportban szívesen játszik.

84. Főleg a labdajátékokat kedveli.

A beszédfejlődés

Keveset beszél, csak nevet. Még májusban is nehezen érthető beszéde, beszédhibás, ennek ellenére sokat beszél. Szívesen kezdeményez beszélgetést, gondolatait összefüggően próbálja elmondani.

83. Heti 2 alkalommal logopédushoz jár.

84. Beszéde érthető, sokat fejlődött.

A kezesség: jobb

A mozgás-cselekvés fejlődése:

Általános mozgáskoordinációja megfelelő, átlagos. Sokat mozog, futkos, nagyon szívesen tevékenykedik a meserácson, de társaihoz képest hatalmas testi erejével gyakran visszaél. Mozgáskoordinációja megfelelő. Tempója átlagos. Általános és kézügyessége igen alacsony szintű, alap és

speciális készsége kielégítő.

83. IX-XII. Testileg igen fejlett, mozgása összerendezett. Ábrázoló tevékenysége fejletlen.

84. Mozgása fejlett, mozgásszükséglete fokozott. Kézügyessége fejletlen, igen sok irányítást igényel.

Önkiszolgálás:

Teljesen önállótlan kezdeti időszak után november elejére néhány ruhadarabot önmaga vesz fel. Januárra egyedül öltözik. Májusban már csak a cipőjét nem tudja egyedül bekötni. Gyors és ügyes! Teljesen önálló, tempója gyors. Gondot a cipőfűző bekötése jelent számára.

83. IX-XII. önálló, szívesen segít másoknak. Igen ügyes.

84. Az önkiszolgálás területén fejlett. Nagyon szeret dolgozni, rendkívül készséges.

Az érzelmi-akarati fejlődés:

Nagyon szeretetigényes, azonban változékony, kiegyensúlyozatlan. Kitartás nem jellemzi. Ugy tűnik, édesapja ütéseitől gyakran kell tartania, mert ha vét, s beszélni akarunk vele, elszalad, s hangosan kiabál: "Nem!"

Rendkívül kiegyensúlyozatlan gyermek, változó hangulatu, érzékeny, dacos, agresszív. Ez feltehetően a családi életre vezethető vissza. A siker nem minden esetben serkenti, a kudarc egyértelműen elkeseríti, de sokszor vált ki agressziót is nála. Önbizalma megfelelő. Akarata változó, önfegyelme nem minden esetben megfelelő.

83. IX-XII. Agresszivitása a testi erejével összefüggésben van, ennek ellenére igen érzékeny. Valós, vagy vélt sérelmet mindig megtorol.

84. Érzelmi kitörései gyakoriak - ezt félelemből teszi - szerintem. Eléggé zaklatott.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

Figyelme nem tartós, tájékozottsági szintje átlagos. Gondolkodása alacsony szintű. Nagyon keveset kapcsolódik be a foglalkozásokba, nem érdeklődik. Figyelme nem tartós. Emlékezete, képzelete, gondolkodása kielégítő. Általános tájékozottsága megfelelő.

83. IX-XII. Figyelme szétszórt, nehezen képes egy tevékenységre életkorának megfelelő szinten és ideig koncentrálni.

84. A foglalkozásokon passzív - irányítást igényel.

Önállóság

Gyenge. Az otthoni és az óvodai nevelés eredményeként fél-év alatt fejlődés, főleg az öltözködés terén. Rohamos visszaesés, mióta édesapja távol van, a legegyszerűbb tevékenység elvégzésénél is folyamatos emlékeztetésre, buzdításra van szüksége. Feladatait nem minden esetben végzi el, gyakran kell figyelmeztetni, nem mindig ösztönzi a buzdítás és dicséret sem. Ennek ellenére ha kedve van hozzá /ritkán/, akkor önként jelentkezik feladatvégzésre.

83. IX-XII. Igen önálló, feladattudata, feladatvégzése megbízható, jó példa társai számára a munkában.

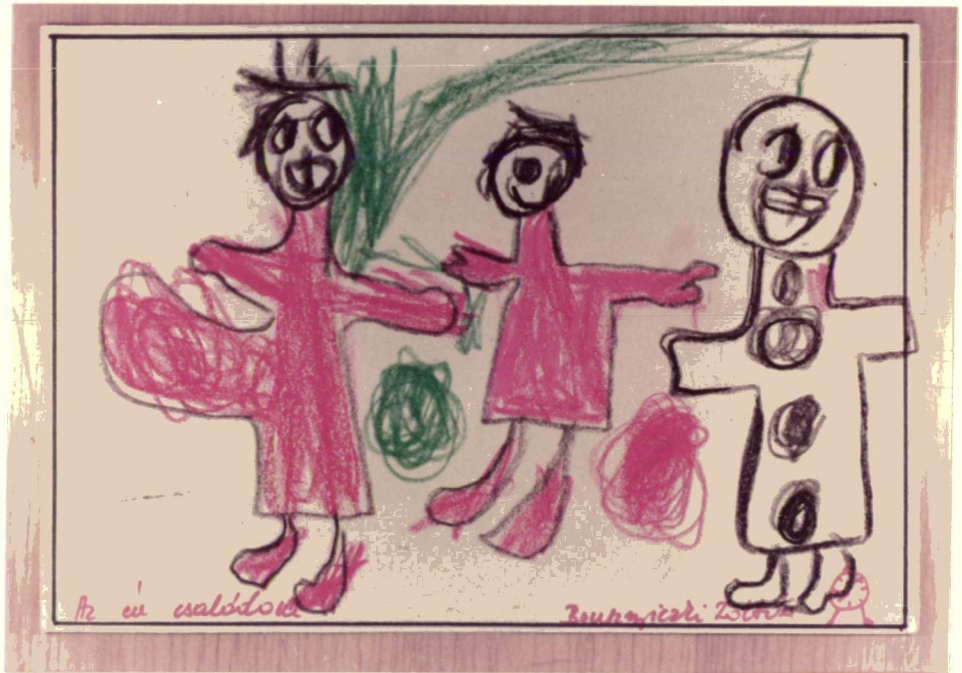
A magatartás általános jellemzői

Gátlásos /talán az apai szigor miatt?/ - s ez gyakran tulzott agresszivitásba csap át. Gyakran szemtelen, pimasz, rendkívül igényli, hogy szeressék.

83. IX-XII. Sajnos még az agresszivitás jellemzi, de társaitól is, a felnőttektől is igényli a szeretetet.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Igen.

A gyermek helyzete a családban

RQ: 100 - átlagos

A családrajz alapján megállapítható, hogy Zoli az anya és apa szeretetteljes körében érezné jól magát, de a szülők arckifejezéséből /nagy nyitott száj miatt/ nem az összhang sugárzik. Az apa alakját csak fekete színnel ábrázolta. Így vetítette ki a félelmet^{az} agresszív szülővel szembeni állandósult szorongását. A testvérét nem rajzolta rá a képre, ami esetleg maximális, önző szeretetigényt tükrözheti.

A fejlesztő foglalkozás tapasztalatai

A tudásindex eredményei alapján leggyengébb szintű a kö-

vetkeztetés és az utánmondás /ez utóbbi a hiányos és időnként veszélyeztető családi nevelés eredménye/, a számolás és a mennyiség alacsony értéke részben a szórt figyelem következménye. A szemléletességhez kötődő feladatmegoldások magasabb szintűek, pl. a relációszókincs felmérésének eredménye. A fejlesztő foglalkozásokon szívesen részt vett, agresszivitása is csökkent a kisebb csoportban. Az apai szigor hatására kialakult gátlások is oldódtak. Magatartás területén nála tapasztalható a legnagyobb fejlődés /9 St. pont/.

A kapcsolatteremtés terén is figyelemre méltó fejlődést ért el. Ennek motiválója a fokozott szeretetigény volt.

A fejlesztő foglalkozások hatására a magatartásban csak 1 hónapos maradt a lemaradás, a tudásban pedig 4,2.

A kiscsoportos foglalkozás oldottabb légköre hozzájárult beszédhibája megszűnéséhez is. Szókincse gyarapodott, de ehhez az otthoni foglalkozás nem sokban járult hozzá.

/Mesélés hetente 1-2-szer/.

Fejlődés a 4 hónapi iskolaelőkészítő kompen-
zálás hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás

80 hónap

	I. felmérés: 1984 január	II. felmérés: 1984 május
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	39/49	42/56
Magatartásindex	69/48	74/55 fejlődés: 7
Lemaradás a ma- gatartásban	10	1

A tudásindex összetevői

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	11/43	14/55
Következtetés	9/39	12/49
Reláció	17/50	19/58
Mennyiség	11/39	15/53
Számlálás	12/35	15/44
Tudásindex	45,2	51,8 fejlődés: 6,6
Lemaradás	10	4,2
RQ	100 - átl.	120 - igen jó

Az eredmények alapján iskolakészültsége megfelelő.

Az iskolaérettség okai

1. Biológiailag iskolaérett
2. Értelmi fejlettség szempontjából lemaradás csak a figyelem terén tapasztalható.
3. Beszédfejlettsége tartalmi és formai téren jó. A beszédhiba nem okozott beszédgátlást.
4. Szociális érettsége megfelelő.
5. Munkaérettségénél az akarat szorul fejlesztésre.
6. Morális szintje életkorának megfelelő.

Tanulmányait a hagyományos iskolatípus első osztályában kezdte meg. Magatartása jó, az írás-olvasás szintje közepes, számtanból jó. Rajzkészsége még nem elég fejlett.

3. D. Kata

Szarvas, 1978. augusztus 24.

Részesült-e intézeti nevelésben: nem

D. István, üzemmérnök

T. Edit, műszaki rajzoló

Lakcím: Szarvas, Jókai u. 40. B/6. Testvérsor: -

A család szerkezetének összetétele: ép

/Novembertől válófélben./ Nem váltak el.

83. IX. A család légköre rendeződött, harmonikusan élnek.

Lakásviszonyok: Két és félszobás, modern, szépen berendezett, új lakás. A gyermekeknek van külön szobája, amely életkoruknak megfelelően esztétikusan és praktikusán van berendezve.

83/84. Mind esztétikail, mind egészségügyi feltételeknek a

lakás berendezettsége, felszereltsége messzemenően megfelelő.

A család légköre: Kiegyensúlyozatlan, változó.

A szülők /decembertől kezdve nem élnek együtt/ felváltva gondozzák a kislányt, aki mindkettőjükhöz egyaránt ragaszkodik. Mindkét szülő szeretettel bánik a gyermekekkel, következetesek, a problémákat megbeszélik.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású.

A születés 9 hónapra, sima lefolyású

Születési súly: 2,55 kg. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 15 hónap

Beszéd: 15 hónap

Szobatisztaság: 21 hónap

Betegség történet: -

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	9 kg	95 cm	50 - 52
	10 kg	98 cm	51 - 53
Középső csoport	12 kg	99 cm	52 cm
	13 kg	101 cm	53 cm
Nagy csoport	16 kg	109 cm	55 - 52
	16 kg	110 cm	56 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Első hónapban csak délig volt óvodában, ezidőtájt sokat sirt, "szopócskázott", kevés játékba kapcsolódott be. Ezt

követően /főként családi problémák miatt/ alvás közben bevizel, de egyre többet és elmélyültebben játszik. Édesanyját nagyon gyakran emlegeti. Hosszu beszoktatási időszak után vidám, de "önmagát is babaként" kezelővé válik.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: édesanyjához

Óvodában: V. Vera, K. Ildi, T. Tibi

Kiscsoport félétől Cs. Kati, P. Nóra.

A játéktevékenység fejlődése:

A kezdeti üldögélések után egyre több gyakorlójátékot játszik; kockákat rakosgat; firkál, babákat öltöztet. Szerepet is el-elvállal, de nagyon ritkán: "mesét" mond a babáknak, és egy-két társának. Nagyon szívesen rajzol. A gondozás közepette inkább a babák szerepére pályázik. Játékában elmélyült, kitartó. Szívesen vállal szerepet. Játékeszközeitől nem válik meg szívesen, de meggyőződő annak átadásáról, Minden játéktémába bekapcsolódik, játéka tartós és tartalmas.

A beszédfejlődés

Beszédszintje átlagos, - ám gyakran "dünnyög", orrhangon beszél /főként, ha panaszkodik/. Elég gyakran beszél már társaihoz, egyre közvetlenebb velük. Beszéde érthető, gyakran és szívesen kezd beszélgetést. Gondolatait összefüggően mondja el, szívesen mesél.

A kezesség: jobb

A mozgás-cselekvés fejlődése:

Keveset mozog, csak nagyritkán vesz részt a mindennapos testnevelésben. Bár májusra már mindig tornázik, azonban

a munkavégzéstől és mozgásos játékoktól huzódozik. Mozgása összerendezett, átlagos tempója. Általános és kézügyessége jó, alap és speciális készsége életkorának megfelelő. Kézügyessége, rajztevékenysége igen fejlett, finom, aprólékos. Szívesen, örömmel rajzol, használja a rajzeszközöket. Igényes, a munkáit pontosan, tisztán végzi.

Önkiszolgálás: Nagyon gyenge, nem is kezd az öltözködéshez. Mivel törékeny alkatu, a többiek is "babaként" kezelik; - öltöztetik, kiszolgálják, - így nehezen bírható rá az önkiszolgálásra. Novembertől egyre gyakrabban kezd egyedül öltözni. A WC-használatnál még most is sokszor igényel segítséget /egy régi félelmi élmény révén nem meri egyedül használni/. Már egyedül WC-zik /május/, de önkiszolgálása még mindig meglehetősen alacsony szintű. Teljesen önálló, tempója még azonban lassu. Igen sokat fejlődött. Életkorának megfelelő tempója.

Az érzelmi-akaratí fejlődés:

Dacos, akaratos természetű, sokat "toporzékol"

Egyre kevesebb a fenti jellegű kitörés, viszont a szülei között lévő konfliktus miatt érzelmi labilitás alakult ki nála. Májusra mindkét szülőt szívesen fogadja. /A szülők újra együtt./ Sokkal többször kezdeményez ő maga beszélgetést velünk. Vidám, kiegyensúlyozott gyermek. Gyakran érzékeny. A siker serkenti, a kudarc elkeseríti. Önbizalom megfelelő. Akarata kitartó, önfegyelme megfelelő. Pajtásaival s a felnőttekkel egyaránt nyílt, közvetlen. Szívesen jár óvodába.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

Nagyon értelmes, jól tájékozott, emlékezete is jó. Gondolatait viszont nem mondja el mindig: "nyilvános" szerepléstől huzódózva. Bábozás közepette nagyon ügyes válaszokat, megállapításokat ad. Az értelmi funkciói életkorának megfelelő szintűek. Általános tájékozottsága koránál magasabb szintű. Figyelme - nem manipulativ tevékenységben - rövid ideig tartós.

Önállóság

Alacsony! A többieket utánozva, állandó buzditásra, kérésre egyre igyekvőbb, egyre több feladatot végez el - de viszonylag kevés, amit maga vállal. Önként ritkán vállal feladatkört, de amire megkérjük elvégzi. A rábízott feladatokat pontosan, precízen elvégzi. A megszokott baráti társaságban önként is vállal feladatot.

A magatartás általános jellemzői

Pihenés idején csaknem minden alkalommal bevizek, ilyenkor keservesen sir, nehéz megbékíteni. Ez október közepe óta vált igen sűrűvé. /Napközben is gyakran előfordul vele./ Rendkívül keveset eszik! Etvágya javul, de a sok betegség - így hiányzás - következtében a beilleszkedést gyakran újból kell kezdenie. Problematikus tünetek nem jellemzik.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Alkati adottságai miatt még egy évi /augusztus végén született/ óvodai oktatást javaslok /az orvos/.

A gyermek helyzete a családban

RQ: 118 - jó

A rajz alapján megállapítható /apa és a kislány/, hogy a válás körüli időszakban az apa-hiány mély nyomot hagyott benne. Az apa gyengéd szeretettel bánik mindkét gyermekével. A jellemében lévő agresszivitást csak feleségével és munkahelyi környezetével érzékelteti. Különböző derűs, jókedélyű, nyílt személyiség.

A fejlesztő program hatása

Kezdetben nehezen kapcsolódott be a foglalkozásokba, játékokba, de a dicséret jobb teljesítményre ösztönözte. Leggyengébb szintről a következtetésben indult, amely részben a tartós figyelem hiányából fakadt. Természetesen hozzájárult az otthoni fejlett beszédstrukturák hi-

ánya is. /Az anya halkszavu, kevés beszédü, beteges, a vá-
lás körüli időszakban pedig buskomor/. Az apa változatos
kifejezőkészsége később ösztönzést adott a fejlődéshez. A
foglalkozásokon a gondolkodást igénylő feladatok megoldá-
sa és az ok-okozati összefüggések felismerésére ösztönző
játékok fejlesztették a következtetés szintjét.

Fejlődés a 4 hónapi iskolaelőkészítő kompenzálás
hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás

73 hónap

	I. felmérés: 1984. január	II. felmérés: 1984 május
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	0	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	44/54	48/70
Magatartásindex	68/47	72/52 fejlődés: 5
Lemaradás a ma- gatartásban	4	+ 1

A tudásindex összetevői

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	12/47	14/55
Következtetés	7/32	11/46
Reláció	17/50	19/58
Mennyiség	13/46	15/53
Számlálás	10/29	15/44
Tudásindex	44,8	51,2 fejlődés: 7
Lemaradás	5	0,8
RQ	118 - jó	121 igen jó

A kismértékű tudásbeli és magatartási lemaradást a foglalkozások kompenzálták, de a szülőkkel egyetértésben úgy döntöttünk, hogy fejlődési mutatói /testsúly 16 kg, magasság 110 cm/ és fiatal kora /augusztus 24-én született/ miatt még egy évig óvodában marad.

4. E. Márta

Kecskemét, 1978. V. 12.

E. János: gyógypedikűrös - érettségi

M. Márta: gyógypedikűrös - érettségi

Testvérsor: Márta, Angéla /3 éves/

Lakás: Szarvas, Lenin u. 60.

A család szerkezete: ép

Lakásviszonyok: komfort nélküli 2 szobás lakás

A család légköre

A gyermek magatartásából és játékából arra következtettünk, hogy otthon gyakori a testi fenytés. A szülövel nagyon nehezen lehetett öszinte kapcsolatot teremteni, pedig a gyermek harmónikus fejlődése érdekében erre feltétlenül szükség volt. Az anya nevelési módszere következetlen, a gyermekhez fűződő érzelmi viszonya szélsőséges /vagy kényezteteti vagy elhanyagolja/. Az apa kiegyensúlyozottabb, de a kislány inkább az anyához kötődik.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyásu.

A születés 9 hónapra, sima lefolyásu.

A születési súly: 3,5 kg, azonnal felsirt.

A járás kezdete 1 1/2 éves korban, a beszéd 1 1/2 éves

korban, a szobatisztaság 1 1/2 éves kortól.

Betegségtörténet: -

A testi fejlődés adatai

	Súly	Magasság	Mellkas körfogat
Kiscsoport	15 kg	101 cm	54 cm
Középső csoport	20 kg	109 cm	56,5 cm
Nagycsoport	23 kg	117 cm	64 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Az óvodába járás kezdetén 1-2 hétig sirt, gyakori volt az enurézis. A legalapvetőbb szokásokat is nehezen sajátította el. Agresszív megnyilvánulásai: társait harapja, csipi.

A társas kapcsolatok alakulása

Otthon: édesanyjához

Óvodában: a magános játék jellemzi.

Középső csoportban: K. Ildihez kötődik.

Nagycsoportban: K. Ildin kívül csak néhány kislánnyal játszik.

A játéktevékenység fejlődése

Kiscsoport: alacsony szintű gyakorlójáték

Középső csoport: nagyon szeretbabázni, a szerepjátékok közül csak a fodrászosba és az orvososba kapcsolódik bele /a szülői példa hatása/.

Nagycsoport: a játéktevékenységben kicsi a fejlődés, még nehezen vállal szerepjátékot, a szabályjátékot pedig nehezen érti meg.

A beszédfejlődés

Kiscsoportos korában beszéde nehezen érthető. Év végére

fejlődés tapasztalható. Állandó beszédkényszer jellemzi.

Középső csoport: Beszédszintje fejlődött, de az élmények hiánya miatt szókincse szegényes.

Nagycsoport: csak felnőttekkel beszél szívesen, a nagymama hatására sok archaikus és tájszót használ.

Kezesség: jobb

A mozgás-cselekvés fejlődése

Kiscsoport: fokozott mozgáskényszer jellemzi, de a mindennapos testnevelésben nem hajlandó részt venni. Mozgáskoordinációja fejletlen, futás közben gyakran elesik.

Középső csoport: mozgáskoordinációja fejlődött, bár még nem éri el a korcsoportjának megfelelő szintet.

Nagycsoport: már csak a finommozgás koordinációja szorul fejlesztésre, ábrázolókézsége gyenge.

Önkiszolgálás

Kiscsoport: nehezen sajátította el az óvodai szokásrendszer követelményeit /pl. kézmosás/. Ruhájára sem játék, sem étkezés közben nem tud vigyázni.

Középső csoport: az öltözködésben önálló, az önkiszolgálás terén is fejlődött, munkatempója lassu. A tevékenységek közben állandó biztatást, figyelmeztetést igényel.

Nagycsoport: önállóbb lett, de még mindig lassu.

Az érzelmi-akarati fejlődés

A beszoktatás után sokszor dacoskodik, nehezen képes az együttműködésre. Szeretetigénye nagyfoku, /otthoni szeretethiány okozza/ de főleg csak a felnőttekkel kapcsolatban nyilvánul meg.

Középső csoport: a közösségben már oldottabb, de a játék

közben gyakran agresszív és durva.

Nagycsoport: az óvodában engedelmes, de anyjával szemben makacs, fékezhetetlen.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása

Kiscsoport: szórtságfigyelmű, emlékezete pontatlan, képzelete szegényes, általános tájékozottsága az elhanyagoló nevelés miatt igen alacsony szintű.

Középső csoport: minden téren sokat fejlődött, de még nem zárkózott fel korcsoportja szintjére.

Nagycsoport: figyelme nem elég tartós, emlékezete pontosabbá vált, fantáziája gazdagodott. Szókincse bővült.

Beszédsszintje sokat fejlődött.

Önállóság

Kiscsoport: feladatvégzés közben mindig biztatni, figyelmeztetni kell. Ev végére önállóvá válik, de munkatempója lassu.

Középső csoport: segítőkész, a naposi munkát csak irányítással tudja elvégezni. Feladattudata még sok fejlesztést igényel.

Nagycsoport: az önállóság szintje megfelelő, feladattudata még nem korcsoportjának megfelelő.

A magatartás általános jellemzői

Kiscsoport: minden tárgyat a szájába vesz, gyakran szopja az ujját. Zárkózott, visszahuzódó.

Középső csoport: diónként már bevonható a közös játékba, időnként agresszív.

Nagycsoport: az ujjszopás továbbra is szokása, barátnőjével együtt szívesen vállal már szerepjátékot is. A já-

tékszabályokhoz nehezen alkalmazkodik.

A gyermek helyzete a családban

RQ: 89 - alacsony

Anyjához és apjához egyformán kötődik, de hugát "lefelejtette" a rajzról. A kislányban kialakult a testvérféltékenység, mert a szülők mindig a kicsit dicsérték, ha ő nem volt elég ügyes és okos.

A fejlesztő foglalkozások hatása

A kisebb csoportban zárkózottsága csökkent. A tudásindex összetevői közül a következtetés a leggyengébb, az utánmondás szintje is az országos átlag alatti. A foglalkozások hatására beszédszintje sokat fejlődött. A tudásbeli elmaradása megszűnt, de a magatartás-összetevők közül a feladattudat, a kapcsolatteremtés és a kitartás szintje nem megfelelő.

Fejlődés a 4 hónapi iskolaelőkészítő kompenzálás
hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás

76 hónap

	I. felmérés: 1984 január	II. felmérés: 1984 május
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	43/53	45/63
Magatartásindex	65/44	73/53 fejlődés: 9
Lemaradás a ma- gatartásban	10	-

A tudásindex összetevői

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	11/43	13/51
Következtetés	10/42	13/53
Reláció	16/46	20/62
Mennyiség	12/42	15/53
Számlálás	13/38	16/47
Tudásindex	46,2	53,2 fejlődés: 7 St.
Lemaradás	7	0,8
RQ	89 - alacsony	93 - átlag alatti

Tanulmányait a hagyományos iskola első osztályában végzi,
igen gyenge eredménnyel. Az iskolai élethez nagyon nehe-
zen alkalmazkodott, heteken át sirt minden reggel, amikor
iskolába kísérték. Az órákon passzív, az ujjszopás nem
szűnt meg. A feladatokat nehezen érti meg, sok segítséget
igényel. Beszédszintje fejlett, választékos szóhasználatra
törekszik. Az írás és olvasás és számlálás szintje igen
gyenge. A gyenge tanulmányi eredmény a magatartási hiá-
nyosságokból fakad.

5. Gy. Tamás

Szarvas, 1978. március 22.

Gy. Pál 33, technológus, 4600,-

L. Eva 28, laborasszisztens, 3000,-

Testvérsor: Viktor, Tamás

Lakcím: Szarvas, Jókai u. 40./B. 4.

A család szerkezetének összetétele: ép

Lakásviszonyok: korszerű, tágas, modern butorokkal beren-
dezett összkomfortos lakás. A gyermekeknek külön szobája
van.

A család légköre: az édesapa - első látogatásom alkalmá-
val - katonaidejét töltötte, így vele nem találkoztam.
Edesanyja és testvére nyugodt, kiegyensúlyozott körülmé-
nyeket teremtett Tamás neveléséhez. Az apa nyugodt, meg-
fontolt. Ezt a gyermek örökölte apjától.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású.

A születés 9 hónapra.

A szülés sima lefolyásu.

Születési súly 4,5 kg. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói: Járás: 13 hónap

Beszéd: 18 hónap

Szobatisztaság: 36 hónap

Betegség-történet: bárányhimlő, mumsz

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkas körfogat
Kiscsoport	16 kg	101 cm	61 - 63 cm
	18 kg	110 cm	58 - 59,5
Középső csoport	20 kg	113 cm	59 cm
	23 kg	115 cm	59,5 cm
Nagycsoport	22 kg	120 cm	62 - 58 cm
	24 kg	124 cm	64 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Könnyen alkalmazkodott az óvodai körülményekhez, sokat játszik együtt társaival, kiegyensúlyozott gyermek. A felnőttekkel is szívesen létesít kapcsolatot.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: édesanyjához, Viktorhoz

Óvodában: valamennyi gyermekkel s zívesen játszik, Kata felett "apáskodó". Állandó társai T. Tibor, Sz. Zoltán.

A játéktevékenység fejlődése: Első napoktól kezdve szívesen építget, rajzolgat. Játékában elmélyült, kitartó. Szerepjátékokba kezdetben nem szívesen kapcsolódik be. Sokat rajzol. A játékeszközöket nem szívesen adja másnak, de meggyőzhető.

A beszédfejlődés: keveset beszél. Májusra sokkal többet beszél, érthetősége azonban ennek nem megfelelő, toldalékokat nem igen alkalmaz. Középső csoportban sokat és szívesen beszél, de nehezen érthető. Ev végére már sokkal jobban érteni beszédét. Beszéde a nagy csoport elejére tisztává vált.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése: Átlagos. Mindennapos testnevelésen inkább nézelődik, de a kötetlen futkosásokat nagyon kedveli. Mozgása összerendezett, de végtelenül lassu a tempója. Nyugalmából nem lehet kizökkenteni sem dicsérettel, sem elmarasztalással. Ábrázoló tevékenysége sok esetben perspektivikus.

Önkiszolgálás: A kezdeti nehézségek után, ami kényelmes-ségéből ered, már igyekszik egyedül öltözni, - többnyire sikerrel. Egyedül és sokat eszik. Meglehetősen lassu, a csoportban - bár egyedül, de ő készül el legutoljára. Teljesen önálló, de rendkívül lassu. Rengeteget kell figyelmeztetni. Dicsérettel, buzdítással értünk el nála némi fejlődést.

Az érzelmi-akarati fejlődés: Engedelmes, könnyen kezelhető. Nyugodt. Egyre "oldottabb". Gyakran leszakad a csoporttól, mert el-elnézelődik. Vidám, kiegyensúlyozott gyermek. Szereti, ha dicsérik, ez sokszor jobb munkavégzésre serkenti bármely területen. A siker serkenti, a kudarc nem minden esetben keseríti el, néha közömbös irányta. Önbizalma megfelelő. Akarata változó, gyakran fegyelmezetlen, ön-fegyelme nem korának megfelelő. Szívesen jár óvodába, nyílt,

közvetlen mindenkihez. Általában az elgondolkodás, az elkalandozás jellemzi, de minden esetben tudja követni a játék vagy foglalkozás menetét.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

Nagy képzelőerővel rendelkezik. Általános tájékozottságát bővíteni kell. Figyelme eléggé szórt, tartóssága sem megfelelő. Képzelete talán koránál is magasabb szintű, általános tájékozottsága jónak mondható.

Önállóság: megfelelő szintre jutott - kortársaihoz hasonlóan - átlagos. A reábizott feladatokat szívesen elvégzi. Önállósága jó, de még mindig nagyon lassu! A reábizott feladatokat többnyire /május/ elvégzi, de sokszor igényel állandó odafigyelést és gyakori figyelmeztetést.

A magatartás általános jellemzői

Gyakran el-elfeledkezik a körülményekről, álmodozik, elréved. Így aztán mindenütt ő az utolsó. Problematikus tünetek nem lelhetőek fel magatartásában. Álmodozás, elrévedezés még mindig jellemzi. A művészi dolgok iránt igen fogékony.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? A fejlesztő foglalkozások hatására igen.

A gyermek családi helyzete

RQ: 100 - átlagos

Tomi csak édesapját és testvérét rajzolta le, ezzel hangsúlyozva az apához fűződő mély érzelmi kötődést. A testvérféltékenységre is lehet következtetni a rajz alapján.

A fejlesztő program hatása

A foglalkozások a 8 St.pontnyi tudásbeli elmaradást teljesen kompenzálták. A magatartásindex eredménye is ugyanennyit fejlődött. Minden téren egyenletes fejlődés jellemzi. Beszéde főleg tartalmi szempontból sokat fejlődött. Szívesen mesél, gazdag fantáziája a színes mesefolytatásban nyilvánult meg. Gy. Tamás fejlődése jól példázza, hogy a kiegyensúlyozott családi légkör, a következetes szülői

nevelés és a módszeres foglalkozás együttes hatása képes a hátrányok kiegyenlítésére. A magatartásmutatók közül csak a feladattudata és a munkatempója szorul fejlesztés-
re.

Fejlődés a 4 hónapi iskolaelőkészítő kompenzálás
hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás

78 hónap

	I. felmérés: 1984 január	II. felmérés: 1984 május
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	
Családi nevelés	41/52	44/60
Magatartásindex	70/50	78/59 fejlődés: 9
Lemaradás a ma- gatartásban	6	+ 2

A tudásindex összetevői

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	12/47	14/55
Következtetés	8/35	13/60
Reláció	18/54	20/62
Mennyiség	14/49	16/56
Számlálás	12/35	16/47
Tudásindex	48	56 fejlődés: 8
Lemaradás	8	-
RQ	100 - átlagos	106 - jó

Az egyenletes teljesítmény iskolai eredményeit is jellem-
zi. Magatartása példás, az írás-olvasás, számolás szint-
je jó. Beilleszkedése zavartalan volt.

6. R. János

Szarvas, 1977. október 21.

R. János

L. Ilona htb.

Testvérsor: Brigitta 10 éves, Ilona 9 éves, János 5 éves

A család szerkezetének összetétele: ép

Lakásviszonyok: 1 szoba, konyha, kamra, előszobából áll
a lakás. Komfort nélküli. Esztétikai egészségügyi helyze-
te megfelelő. A gyermeknek kevés a játéka, és ami van,
sem korának megfelelő. A körülményekhez mértén kényelmes,
igen tiszta otthont igyekszenek a szülők biztosítani a
gyerekek számára.

A család légköre: csak az édesanya és a két leánytestvér
tartózkodott otthon, az édesapa hetenként jár haza, vidé-
ken dolgozik. Látszólag harmónikus, kiegyensúlyozott a
légkör.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású.

A születés 9 hónapra, sima lefolyású.

Születési súly: 2700 gr. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 1 éves kor

Beszéd: 2 1/2 éves kor

Szobatisztaság: 2 1/2 éves kor

Betegségtörténet: szivzöreje van/ 1/4 évenként Gyulára járnak./

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkas körfogat
Kiscsoport	-	-	-
Középső csoport	16 kg	99 cm	55 cm
	17,5 kg	101 cm	55,5 cm
Nagycsoport	17,8 kg	106 cm	58 - 54 cm
	19 kg	110 cm	59 - 61 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

A beszoktatás problémamentes volt, kisebb gondot az jelentett, hogy "féktelen" volt, nehezen szokta meg a kötöttséget. A gyermekek befogadták, ő is szívesen jött óvodába.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: édesanyához és a testvérekhez egyaránt.

Óvodában: mindenkivel szívesen játszik, különösen a fiukkal. Állandó játszótársai nem voltak, ez arra is visszavezethető, hogy rengeteget hiányzott.

83. IX-XII. Agresszivitása miatt nem szívesen barátkoznak vele.

A játéktevékenység fejlődése: Játékára eleinte kifejezetten a gyakorlójáték volt a jellemző. Ritkán szerepjátékba is bekapcsolódott, de nem volt kitartó és elmélyült. A játékeszközökre általában vigyáz, meggyőződhet arról, hogy játékát társainak átadja. Év vége felé már egyre gyakrabban kapcsolódik szerepjátékokba, nagyon szeret építeni.

83. IX-XII. Szívesen játszik kisebb csoporttal, de az ele-

mi udvariassági szabályok hiánya miatt a gyerekek nem szeretnek vele játszani. Verekszik.

84. B. Zolival szívesen játszik. A játékban soha nem tölt be vezető szerepet.

A beszédfejlődés: Gyakran kezd beszélgetést, és szívesen is beszél. Egy-két hangzó kivételével tisztán, érthetően mondja el gondolatait. Szókinccse szegényes. Beszédtempója átlagos, olykor-olykor gyors. Néha drasztikus kifejezéseket használ.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése: Mozgása összerendezett, gyors, határozott. Általános és kézügyessége kielégítő, alap és speciális készségei korának megfelelők.

83. Mozgása összerendezett, kézügyessége a korának nem megfelelő, alacsonyabb.

84. Általános mozgása jó. Kézügyessége fejletlen.

Önkiszolgálás: Teljesen önálló, gombolás, kötés a gond öltözködésében. Nagycsoportos korára teljesen önálló.

Az érzelmi-akarati fejlődés: Inkább vidám, kiegyensúlyozott természetű gyermek. Gyakran érzékeny. Legnagyobb örömet jelent számára, ha megdicsérik, ha kicsit csak vele foglalkoznak. A siker serkenti, a kudarc többnyire elkeseríti, de sokszor közömbös iránta. Önbizalma megfelelő. Akarata változó, önfegyelme megfelelő. Szeretetigényes - a gyerekek eleinte szívesen is tevékenykednek vele, de sajnos hamar agresszív válik.

Az értelmi funkciók és képességek alakulása:

Figyelme változó, sokszor szétszórt. Emlékezete megbizha-

tó, felidézése átlagos. A dolgok, jelenségek közötti összefüggéseket általában felismeri. Általános tájékozottsága nem korának megfelelő szintű.

83. Figyelme igen szétszórt, emlékezete időnként pontatlan. Gondolkodása kissé lassu, viselkedésében bohóckodásra hajlamos.

84. Figyelme nagyon rövid ideig tartós.

Önállóság: Feladatot szívesen végez, gyakran önként is vállal. Többnyire maradéktalanul teljesíti a rábízott feladatokat.

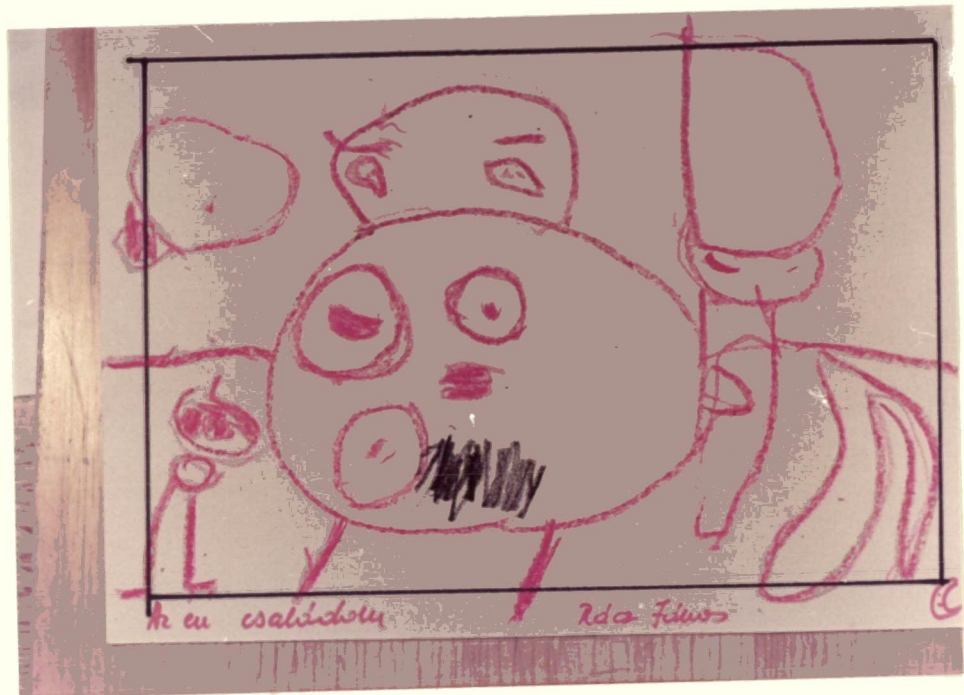
83. Feladatait önállóan végzi, szívesen vállal és végez megbízatásokat.

84. Igen sokat hiányzik. Kis visszaesés található az önállóság területén.

A magatartás általános jellemzői: Nyilt, közvetlen, jól mozog a csoportban, szívesen jár óvodába. Problematikus tünetek nem tapasztalhatók az agresszivitáson kívül.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? A fejlesztő program hatására elérte a korosztályának megfelelő szintet.

A gyermek helyzete a családban

RQ: 70 -

A rajzon a gyermek, az anya és az apa látható. Az anya a család központi alakja, gondozza, neveli gyermekeit. Az apa ritkán van otthon, sok külön munkát vállal. Szabadidejében ő is foglalkozik a gyerekekkel.

A család a beilleszkedett cigányok sorába tartozik.

Fejlődés a 4 hónapi iskolaelőkészítő kompenzálás
hatására

/Nyers és standard pontokban/

Óvodázás

83 hónap

	I. felmérés: 1984 január	II. felmérés: 1984 május
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	1	
Családi nevelés	36/36	40/50
Magatartásindex	70/50	77/78 fejlődés: 8
Lemaradás a ma- gatartásban	11	3

A tudásindex összetevői

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	10/39	12/47
Következtetés	9/39	13/53
Reláció	17/50	20/60
Mennyiség	12/42	16/56
Számlálás	18/53	21/63
Tudásindex	48,6	56,2 fejlődés: 7,6
Lemaradás	9,3	1,8
RQ	70 - problematikus	80 - alacsony

A fejlesztő foglalkozások hatása

A foglalkozásokon aktív és érdeklődő volt. A magas tudásbeli elmaradást /9,3/ sikerült 1,8 pontnyira csökkenteni, a magatartásbeli lemaradást pedig 3 pontnyira.

További fejlesztésre szorul a kitartás és a figyelemkoncentráció.

Iskolai eredményei közepesek, az írás-olvasás szintje gyengébb a számolásnál. Rajzkészsége még nem elég fejlett. Magatartásában a kitartás mértéke nem megfelelő.

7. R. Pál

Szarvas, 1978. február 9.

R. János 40 év, Szarvas Állami Tangazdaság

Gépkocsivezető, 3800,-

Sz. Zsuzsanna 35 év, ÁFOR,

benzinkutkezelő, 1740,-

Testvérsor: Zsuzsanna /14/, János /10/, Palika /3/

Lakcim: Szarvas, IV. ker. 260.

A család szerkezetének összetétele: ép

Lakásviszonyok:

Külterületi modern tanyában laknak az országut mentén. Három szoba összkomfortos a lakás, a gyerekeknek külön szobája van, de játékaik elég szegényesek. Az otthoni környezet ingerszegénynek mondható.

A család légköre

A szülők gyakran vannak távol munkahelyi elfoglaltság miatt, ezért nagy és felelősségteljes feladat hárul a 15 éves leány testvérre. Palika főleg hozzá ragaszkodik, kö-

tődik, mivel legtöbbet vele van. Vasárnap sincs néha együtt a család, mivel édesanyjuk benzinkutkezelő és ilyenkor is dolgoznia kell.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyásu

A születés 9 hónapra, sima lefolyásu

Születési súly 4,30 kg. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói

Mikor következett be: Járás: 12 hónap

Beszéd: 2 év

Szobatisztaság: 2 és félév

Megjegyzés: Esetenként még előfordul az éjszakai bevizelés.

Betegségtörténet: -

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	18 kg	107 cm	56 cm
	18 kg	112 cm	57 cm
Középső csoport	20 kg	114 cm	57,5 cm
	22 kg	116 cm	58 cm
Nagycsoport	22 kg	120 cm	63-58 cm
	23 kg	124 cm	65 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Nagyon sokáig sirt óvodabajövetelkor, gyakori volt álmában a bevizelés. Nagymértékben hozzájárult a beszoktatási folyamat lassúságához a szülők következetlen nevelési ráhatása, rendszertelenül hozták-vitték sokáig a gyermeket. A szülőkkel való beszélgetés hatására sikerült egy

állandó időpontot megjelölni a hazavitelhez, így tudta megszokni a délutáni alvást, játékidőt.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: testvéreihez

Óvodában: Gy. Tomi, K. Peti

83. Z. Judit

A játéktevékenység fejlődése:

Kiscsoport: A beszoktatási időszakban gyakorló játékszinten állt, magányos játékot folytatott. Később érdeklődéssel figyeli a kibontakozó szerepjátékokat, próbál kisebb szerepeket vállalni.

Középső csoport: baráti kapcsolatokat próbál kialakítani társaival. Az együttes tevékenységnél főleg az együttlét dominál, alacsony játékszinten áll. Hajlamos az agresszív, durva játékra. Ismeretköre bővülésével már egyszerűbb szerepeket is vállal.

83. Az előzőekhez viszonyítva igen sokat fejlődött a játék. Igen aktív a szerepjáték vállalásában. Játékára már nem jellemző a durvaság.

84. Mindenkivel szívesen játszik.

A beszédfejlődés

Középső csoport: r, v-hangokat nem ejti /alália/

Beszédritmusa gyors, még problémát jelent néhány mássalhangzó képzése /ly, r, s/

83. Logopédus foglalkozik vele heti 2 alkalommal.

84. Beszéde érthetővé vált. Szívesen beszél.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése:

Kiscsoport: darabos, kissé rendezetlen mozgása. Félszegen végzi a tornagyakorlatokat is, de mozgásritmusa elég gyors. Kézügyessége gyenge, ritkán végez ábrázoló tevékenységet szabadidőben.

Középső csoport: mozgáskoordinációja sokat fejlődött, már biztosabban, természetesebben jár, fut. Játékidőben kedveli a sportos játékokat, versenyjátékokat, harmonikusabbá vált mozgása. Kézügyessége a kötelező jellegű foglalkozásokon sokat fejlődött, esetenként gyurmázása a legjobbak közé tartozott!

83. IX-XII.

Mozgása korának megfelelő. Testnevelés foglalkozásokon az ügyesebb gyerekek közé tartozik. Kézügyessége igen sokat fejlődött. Ábrázoló tevékenysége igen jó.

84. Mozgása összerendezett, kézügyessége igen fejlett.

Önkiszolgálás:

Kiscsoport: sok bátorítást, segítséget igényel önkiszolgálás terén. Lassan, bátortalanul tevékenykedik.

Középső csoport: tanév végére önállóan öltözik, vetkőzik, de munkatempója elég lassu.

83. önkiszolgáló tevékenysége korának megfelelő.

Tempója ugyan lassabb, de igen pontos, precíz.

84. Az önkiszolgálás területén is igen sokat fejlődött, érett.

Az értelmi-akarati fejlődés:

Kiscsoport: nehezen tud feloldódni a közösségben, inkább

a felnőttek szeretetét igényli, keresi. Gyakran sir, ha problematikus helyzetbe kerül. Nagyfoku belső szorongás, gátoltság jellemzi. Akarata esetenként dacos magatartásban nyilvánul meg.

Középső csoport: teljesen feloldódott belső szorongása, társaival már próbál baráti kapcsolatot létesíteni /B.B., T.B., B.Z./. Nyiltabbá, élénkebbé, bátrabbá vált magatartása. Rendkívül ragaszkodó /óvónőkhöz/, de szeretetét nehezen tudja kinyilvánítani. Akarata, kitartása sokat fejlődött.

83. IX-XII.

Érzelmileg a társaihoz is, de hozzánk is kötődik. Baráti kapcsolatai tartósak. /Z.Á., Z.J., B.B./

84. A kezdetben meglévő belső szorongása teljesen feloldódott. Szívesen teremt kapcsolatot a csoport többi tagjával, de a felnőttekkel is.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

Kiscsoport: figyelme kissé szétszórt, de kezdeményezéseken érdeklődő, emlékezete korcsoportjának megfelelő szintű. Képzelete szegényes! Gondolkodása logikus, de ismeretköre szűkkörű.

Középső csoport: figyelmének időtartama sokat fejlődött, kitartóbbá vált. Emlékezete is pontosabbá vált, az átélt élményeket el tudja mondani. Képzelete már színesebbé vált, de még elmarad a csoportátlagtól. Gondolkodása sokat fejlődött, ismeretköre az óvodai tapasztalatokkal bővült.

83. IX-XII. Dinamikusan fejlődő egyéniség. Figyelme tar-

tós, emlékezete megbízható, gondolkodása korának megfelelő.

Önállóság

Kiscsoport: sok segítséget, irányítást igényel munkavégzése.

Középső csoport: sokat fejlődött feladattudata, önállóbbá vált, munkavégzése időnkénti ellenőrzést, kis segítséget igényel.

83. IX-XII. Munkavégzésben önálló. Szívesen vállal és végez feladatokat pontosan, kitartóan. Feladattudata korának megfelelő.

84. Feladatvégzése, feladattudata sokat fejlődött.

A magatartás általános jellemzői

Kiscsoport: I. félév: könnyen és gyakran sir, kissé szorongó, félszeg típus. Érdeklődő, de válaszadása kapkodó, felszínes. Esetenként még előfordul nappal is a bevizelés, főleg a kezdeti időszakban /beszoktatás/.

Középső csoport: nyiltabbá, kiegyensúlyozottabbá vált, már gyakran mosolyog játék közben, szorongása csak szereplés esetén jelentkezik. Bevizelés megszűnt.

83. IX-XII. Nyílt, kiegyensúlyozott gyerekeknek ismertük meg. Aktívan részt vesz a foglalkozásokon. Eléri-e az iskolaérettségi szintet? A fejlesztés hatására igen.

A gyermek helyzete a családban

RQ: 93 - átlag alatti

A családrajzon a szülők és a gyermekek külön csoportot alkotnak. Ez az elkülönülés hangsúlyozza az apa és anya gyakori távollétét. A kisfiu önmagát a kép szélére rajzolta, még nagyobb nyomatékokat adva annak, hogy hiányzik számára a szülők szeretete. Óvodai agresszív viselkedése a szeretethiány miatt is lehet.

- Az anyával történt beszélgetésünk után a családi nevelés szintje emelkedett, a gyermek pedig a kiscsoportos foglalkozások hatására a többiekhez viszonyított legmagasabb eredményt érte el /magatartásban 8, tudásban 13,4 St. pontot!/,

Óvodázás

79 hónap

I. felmérés	II. felmérés
Fülpróba: 1	1
Ujjpróba: 1	1
Beszédtechnika: r, v /alália/	-
Családi nevelés: 38/44	43/57
Magatartásindex: 72/52	78/60 fejlődés: 8
Lemaradás a magatartásban: 5	-

A tudásindex összetevői:

I. felmérés:	II. felmérés
Utánmondás: 14/55	16/62
Következtetés: 12/49	14/56
Reláció: 17/50	19/58
Mennyiség: 8/28	15/53
Számlálás: 10/29	15/44
Tudásindex: 46,2	54,6 fejlődés: 13,4
Lemaradás: 10	2,4
RQ 93 - átlag alatti	97 - átlagos

A fejlesztő foglalkozások hatása

A gyermeknél fejlesztésre szorult a kitartás, a figyelem

tartóssága, a következtetés és közvetve a mennyiség-fogalom, valamint a számlálás. A foglalkozásokon ő volt a legaktívabb. Szeretetigényéből adódóan szinte versengett a dicséretért, elismerésért. Tudásának gyarapodásával nőtt az utánmondás és a következtetés szintje. A relációs feladatok hatására gazdagodott a mennyiségfogalma és számolási készsége. Képzelete is sokat fejlődött. Szorongása és gátoltsága teljesen megszűnt.

A fejlesztési adatok

Iskolai tanulásában /hagyományos iskolatípus/ egyenletesen jó teljesítményt nyújt. Az írás és rajzolás szintje szorul további fejlesztésre.

8. Z. Ágnes

Szarvas, 1978. augusztus 26.

Z. János 27 év, Kőbányai Sörgyár Szarvas karbantartó, 4000 Ft.

Ly. Katalin 24 év, Békésszentandrás Szőnyegszövő adminisztrátor, 2100 Ft.

Testvérsor: -

Lakcím: Szarvas, Zalka u. 10/3.

A család szerkezetének összetétele: Anya egyedül

Megjegyzés: Édesanya "leányanya", egyedül neveli gyermekét a gyermek születése óta.

Lakásviszonyok: Kertes családi házban lakik "Édesanya" kislányával a nagyszülőknél. Egy szobában alszik anya és gyermeke, tulajdonképpen ez a meghitt kis lakrészük. A lakás többi helyiségeit közösen használják a nagyszülők-

kel, akik sokat segítenek a gyermek gondozásában. A szoba berendezése célszerű.

A család légköre: A nagyszülőkkel való szoros kapcsolat, a lakásviszonyok meghatározzák a "csonka" család légkörét. A nagymama önzetlen támogatást és szeretetet biztosít anyának és gyermekének, csak a nagyapa magatartása nyugtalanító /idegbeteg - leszázalékolt/.

Anamnézis

A termesség sima lefolyású

A születés 9 hónapra, sima lefolyású

Születési súly: 4050 gr. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 13 hó

Beszéd: 2 év

Szobatisztaság: 2 1/2 év

Betegségtörténet: Kiscsoportban az egyik kézcsontja megrepedt, majd a csontok eltörték! Hajlamos a csonttörésre.

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	16 kg	98 cm	56-58 cm
	18 kg	104 cm	57-58 cm
Középső csoport			
Nagy csoport	21 kg	116 cm	62-57 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Gyorsan megszokta az óvodai életet, korábban már bölcsődébe járt. Esetenként még előfordult a beszoktatási időszak alatt a bevizelés.

Kissé gátlásos, csak B. Robival beszélget, nehezen oldódik fel a közösségben. Felnőttekkel szinte alig beszélget, csak az ismerős emberekkel tud társalogni.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: anyukához, nagyszülőkhöz

Óvodában: B. Robihoz

Nagycsoporthoz: Általában fiukkal játszik, valamennyi fiu barátja, különösen T. Tibi, Sz. Zoli, B. Robi nem tartozik már a társaságához.

A játéktevékenység fejlődése:

Kiscsoport: Sokáig magányos játékot folytat. A közösségbe való beilleszkedés után már keresi a társas kapcsolatokat. Sokat fejlődött játékszintje; a kezdeti gyakorló játékot már év végén felváltja az egyszerűbb szerepjáték. Jól tud alkalmazkodni az általuk felállított szabályokhoz, jó "tűrőképességgel" rendelkezik.

Középső csoport: nagyon sokat változott játéka, kedveli a szerepjátékokat. A vállalt szerepekhez alkalmazkodik, betartja a játékszituációkat, a megbeszélte szabályokat. Szabályjátékok közben ügyel a szabályok betartására /!/ is. Kedveli a "fius", sportos játékokat!

Nagycsoporthoz: Mozgásos játékokat kedveli /futball/. Szívesen épít. A fiuk játéktevékenységébe kapcsolódik be.

A beszédfejlődés

Kiscsoport: r-hangot nem képezi tisztán.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése:

Kiscsoport: mozgása kissé bátortalan, félszeg. Sok buzdítást igényel. Szeret rajzolni, de kézügyessége még elég fejletlen.

Középső csoport: mozgáskoordinációja erőteljesen fejlődött, egyre biztosabban, harmónikusabban mozog. Ábrázolástevékenységekbe szívesen bekapcsolódik, de kitartása még nem elegendő a kiemelkedő tevékenység nyújtásához. Jó ritmusérzéke van, hallása kialakulóban.

Nagycsoport: átlagos kézügyességű, nagy mozgásigényű.

Önkiszolgálás:

Kiscsoport: tanév végére eléri az önkiszolgálással kapcsolatos követelményszintet. Önállóan öltözködik, vetkőzik, csak a cipőfűzés és megkötés jelent számára még problémát.

Középső csoport: teljesen önállóan öltözik, vetkőzik, szívesen vállal megbízatásokat. Társainak, a kisebbeknek szívesen segít, ha igénylik.

Nagycsoport: önálló

Az érzelmi-akarati fejlődés:

Kiscsoport: kezdetben nagyon zárkózott, magányos gyermek volt, majd később egyre oldottabbá, közlékenyebbé vált. A felnőttekkel szemben még szorongó, de problémáit már közli velük. Baráti kapcsolatát igyekszünk pozitív töltésűvé tenni /B.R./, ez növeli a gyermek önbizalmát.

Középső csoport: sokat változott magatartása, bátrabbá, nyiltabbá vált egyénisége. Különösen a fiuk társaságát kedveli, de szívesen játszik leányokkal is. A felnőttekhez már bátrabban szól, közlékenyé vált.

Nagy csoport: kötődik a felnőttekhez, gyakran simogatással fejezi ki szeretetét. Hamar sirva fakad, ezzel a számára nem kedvező helyzetet akarja megváltoztatni, Pl. ha nem szeret egy ételt.

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

Kiscsoport: figyelme függ érdeklődésétől, egyre jobban nő időtartama és terjedelme. Emlékezete átlagos. Képzelete kissé szegényes, ez kihat gondolkodásmódjára is. Általános tájékozottsága nem kielégítő!

Középső csoport: figyelme sokat változott, koncentrátabbá vált. Szándékos figyelme kialakulóban. Képzelete ismeretei bővülésével gazdagabbá vált, általános tájékozottsága is szélesebb körűvé vált.

Nagy csoport: gondolkodása átlagosan fejlett, gondolkodásában kissé kapkodó. A figyelem tartóssága változó.

Önállóság

Kiscsoport: lassan végzi el feladatát, de segítséget már csak esetenként igényel. Szívesen segít társainak. Feladattudata még nem alakult ki kellően!

Középső csoport: feladatvégzése pontosabbá vált, az önkiszolgálással.

Nagy csoport: kialakult feladattudata. Önként vállal munkát, szívesen végzi.

A magatartás általános jellemzői

Kiscsoport: rendkívül zárkózott, félszeg egyéniség, nehezen tud kontaktust teremteni társaival. Félszégsege csak félév végére oldódik fel.

Középső csoport: félszeksége teljesen feloldódott, inkább bőbeszédűvé vált.

Nagycsoport: Nem félszeg, igen nyílt, beszédes, derűs hangulatu. Általános tájékozottsága sokat fejlődött. Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Fejlesztés hatására igen.

A gyermek helyzete a családban

RQ: 103 - jó

A család központi alakja és összetartója a nagymama. Hátározott fellépésű, energikus egyéniség, okos szeretettel neveli unokáját. Nevelési attitűdje meleg-korlátozó. A kislány kötődik anyjához és a nagymamához, a nagyapa szinte "peremhelyzetű" a családban, ez agresszív megnyilvánulásainak /idegbeteg/ köszönhető. A kislány anyja gátlásos, szorongó személyiség, /osztályfőnöke voltam, jól is-

merem/ ami főleg beszédgátlásban nyilvánul meg /dadog/, valamint a "leányanya-helyzetből" adódik. Az ő nevelési attitűdje meleg-engedékeny. Ági fejlődése /magatartásban és tudásban/ a szeretetteljes családi nevelésnek is köszönhető.

A fejlesztő foglalkozások hatása

Fejlesztést az általános tájékozottság, a gondolkodási műveletek és a figyelem tartóssága terén igényelt. A foglalkozásokon sokat fejlődött az említett területeken. A kiscsoport derűs légkörében csökkent tulmózgékony-sága, beszédfe-gyelme is erősödött. A foglalkozásokon elég aktív volt, kialakult az önmagával szembeni igényessége. A gondolkodtató feladatok megoldásához pedig egyre kevesebb időre volt szüksége.

A fejlesztési adatok

Óvodázás: 73 hónap

I. felmérés		II. felmérés	
Fülpróba:	0		1
Ujjpróba:	1		1
Beszédtechnika:	-		-
Családi nevelés:	36/36		41/53
Magatartásindex:	73/53		78/60 fejlődés: 7
Lemaradás a			
magatartásban:	4		+ 7

A tudásindex összetevői:

I. felmérés		II. felmérés
Utánmondás	10/39	13/51
Következtetés	8/35	12/49
Reláció	18/54	21/66
Mennyiség	14/49	16/56
Számlálás	11/32	15/44
Tudásindex:	45,8	53,2 fejlődés: 7,4
Lemaradás:	5	+ 1,2
RQ 103 - jó		108 - jó

Tanulmányait a hagyományos iskolatípus 1. osztályában kezdte meg. Az egésznapos oktató-nevelőmunka biztosítja egyenletes fejlődését. A beilleszkedés kezdeti nehézségei után kapcsolatteremtése jó. Tanulmányi eredménye közepesnél jobb. Szépen olvas, az írás szintje kicsit alacsonyabb, nehézségei csak a számolásnál adódnak.

9. Z. Judit /Melléklet 25. oldalától - a 49. oldalig/
Kétféle fejlesztési lehetőséget is biztosítottunk számára. Tagja volt az irányított családi nevelésű I. csoportnak is, ezért a nála alkalmazott fejlesztési módot már előbb közöltem a melléklet 25. oldalától.

A kiscsoportos foglalkozás eredményei a melléklet 47. és 48. oldalán találhatók.

A III. számú kísérleti csoport óvodásainak óvodai és fejlesztési adatai /családi nevelés irányítása és fejlesztő program/

1. A. Péter

Orosháza, 1978. augusztus 11.

A. János 50.

ÖKI, mg. munkás 4000,- Ft - 8 általános

K. Judit 42.

DATE, takarítónő 2550,-Ft - 8 általános

Testvérek: Józsi 13 év, Ilona 3 év

Lakcím: Szarvas, Benka Gy. u. 3.

Lakásviszonyok: saját ház, egyszobás lakás.

Viz nincs a lakásban, villany van. Nagyon piszkos, ápolatlan, gondozatlan környezet. Idősebb szülők, szerintem teher már a kicsi gyerek. A lakás egészségügyi helyzete sem megnyugtató! A gyermek szociokulturálisan hátrányos helyzetű.

A család légköre: az édesapa gyakran iszik, elég nyugtalan a légkör. Az édesanya a szülői értekezleteken részt vesz, elkíséri a gyereket a logopédiai foglalkozásokra, eteti, öltözteti gyerekeit, de mást nem tesz, gyermekei nevelése érdekében!

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású.

A születés 9 hónapra, sima lefolyású

Születési súly: 3,55 kg Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 13 hó

Beszéd: 16 hó

Szobatisztaság: 2 1/2 év

Betegségtörténet: fertőző betegsége nem volt!

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	-	-	-
	-	-	-
Középső csoport	16 kg	105 cm	50 cm
	17 kg	107 cm	51 cm
Nagy csoport	19 kg	110 cm	53 cm
	20 kg	111 cm	53 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

A kiscsoport "kimaradt". Csak ebben az évben jött /középsőben/ óvodába. Eleinte sokat sirt, nehezen talált barátokat. Most már jól érzi magát a csoportban, szeretnek vele is játszani társai.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: édesanyjához

Óvodában: S. Csabához

A játéktevékenység fejlődése:

1982. Nehezen kapcsolódott be a közös játékba. Hosszu ideig csak kívülről figyelte társait. Most hó végére már szerepeket is vállal, de elsősorban az építő játékokban!

1983. Változatlanul szereti az építő játékokat, de szívesen vesz részt a mozgást igénylő játékokban is.

1983. XI. Egyre aktívabb! Egy-egy alkalommal már szervezője, irányítója a szerepjátékoknak!

A beszédfejlődés:

1982. Az "s", "r"-t szabálytalanul képzi. Beszédgátlás jellemzi.

1983. Nagy segítséget jelent beszédfejlődésében a heti 2 alkalommal történő logopédiai foglalkozás.

1983. XI. Szépen javul, alakul a beszédérthetősége!

A fejlesztés hatására szókincse gyarapodott, a beszédgátlás mértéke csökkent.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése:

1982. Elég "mackós" a mozgása. Nem szereti a testnevelést, elég bátortalan. Az ének-zene foglalkozásokon sem aktív, nehéz az ábrázolás is számára. A mesét szereti!

1983. Mozdulása összerendezett, legtöbb gondot Petinek az ábrázolás és kézimunka okoz.

1983. XI. Ábrázoló készsége inkább utánzás útján fejlődik - az elképzelése is erre utal ábrázolásnál, sok segítséget igényel! Még nem megfelelő a kez ügyessége!

Önkiszolgálás:

1982. Igényli a segítséget!

1983. Sokat fejlődött önkiszolgálása, az igényességét viszont még fejleszteni kell!

1983. XI. Munkára érett, jellemzi a tanulékonyság!

Az érzelmi-akaratilag fejlődés:

1982. Hamar sirvafakad, nagyon érzékeny, fájdalmasan érinti, ha elveszik egy-egy játékát.

1983. Akaratilag tulajdonságai jól fejleszthetők! A "dac"-

koron már sikeresen tuljutottunk! Nagyon hálás természetű, a dicséret motiválja.

1983. XI. Szívesen fogadja a felnőttek irányítását, érzelmi kiegyensúlyozottság jellemzi!

Az értelmi funkciók és képességek alakulása:

1982. Figyelme szórt, képzelete hiányos, általános tájékozottsága alacsony szintű.

1983. Gondolkodása szemléletes, képszerű még mindig!

1983. XI. Már az ok-okozati összefüggések felismerésére képes! Alakul szóbeli kifejezőképessége is. Emlékezete is javult, ismeretlen fogalmat nem tartalmazó, egyszerű bővitett mondat hallás utáni visszaadására is képes!

Önállóság

1982. Elég bátoratlan, sok segítséget igényel, bár most már év végére önállóan öltözködik, ellátja a személye körüli feladatokat.

1983. Szereti a naposi munkát, de a csoportért végzett mindenféle feladatban szívesen vesz részt.

1983. XI. A közösségben jól érzi magát, képes az alkalmazkodásra, a közösségért végzett jó munkára!

1984. V. Elég lassu, de önálló a feladatok végzésében.

A magatartás általános jellemzői:

1984. V. Igen lassan tanul meg egy-egy verset, mesét, és ezért gyakran sirvafakad az utóbbi időben.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Fejlesztés hatására igen.

A gyermek helye a családban

RQ: 94 - átlag alatti

A gyermek a családban peremhelyzetű /sajnos rossz a felvétel/, a központi, összetartó egyéniség az anya. Az apa alakja sötét színekkel ábrázolt, de a gyermek mégis ragaszkodik hozzá. A legkisebb testvérét nem rajzolta le, ami testvérféltékenységre utal.

A fejlesztő foglalkozások hatása

A. Péter fejlődése csak az óvodai kompenzálás eredménye, mert a szülők nagyon keveset tettek érte. Az anya a gondozási feladaton túl céltudatos nevelésre nem hajlandó. Nevelői attitűdje hideg-korlátozó. Az apa személyiségjegyei alapján inkább "veszélyeztető" gyermekei számára az állandó alkoholfogyasztás miatt.

A gyermek az óvodai foglalkozásokon kezdetben gátlásos,

nehezen oldódó volt. A kiscsoportos foglalkozásokon már kezdetől aktív, érdeklődő. Minden feladatot szívesen vállalt, a siker és a dicséret teljesen megszüntette gátlásait. A hiányos családi nevelés ellenére a magatartásban elért fejlődése 7 St. pont.

Az ingerszegény környezet tudásra gyakorolt hatását is sikerült leküzdeni. A tudásban elért fejlődése 8,6 St. pont. Az anyanyelv területén azonos mértékben javult az utánmondás és a következtetés szintje, jelentősebben a relációszókincsé. Csak az utánmondásban nem érte el az országos szintet.

A fejlesztő program hatása

Óvodázás:

73 hónap

I. felmérés		II. felmérés
Fülpróba	0	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	r, s	-
Családi nevelés	34/55	35/36
Magatartásindex	65/44	72/52 fejlődés: 7
Lemaradás a magatartásban:	-7	-1

A tudásindex összetevői:

I. felmérés		II. felmérés
Utánmondás	10/39	12/47
Következtetés	10/42	14/56
Reláció	17/50	20/62
Mennyiség	9/32	13/46
Számlálás	8/23	11/32
Tudásindex	40	48,6 fejlődés: 8,6
Lemaradás	-11	-2,4
RQ:	93 - átlag alatti	101 - jó

A. Péter tanulmányait a hagyományos iskolatípus 1. osztályában folytatja. Az osztályközösségbe kicsit nehezen illeszkedett be. Iskolai magatartására semmi panasz nincs. Tanulmányi teljesítménye egyenletes, általánosan közepes. Leggyengébb szintű az írása, legjobb a számtan, rajzkészsége átlagos. Beszédszintje korának megfelelő.

2. B. Csilla

Gyula, 1978. augusztus 22.

B. László 32 éves - szakmunkásképző
kőműves, 3800,-Ft.

Az anyja: Óvónőképző Intézet Kollégiuma
takarítónő - 8 általános

Testvérsor: -

Lakcim: Szarvas, Kodály Z. u. 2.

A család szerkezetének összetétele: ép

Az édesapa cigány származású. Becsületesen dolgozó ember, jó családapá.

Lakásviszonyok: Egy hatalmas, új családi házban élnek. A ház három szobás, a fürdőszoba most készül. A lakás modern butorral berendezett. TV, rádió biztosítja a művelődést, szórakozást. A falak tapétázottak, mindenben látszik az igényesség, tisztaság.

A család légköre: Az apa "cigány", aki becsületesen, igényesen munkával teremtette elő a feltételeket családjának. Látogatásomkor először nagyon visszahuzódó volt, de amikor Csilláról kezdtünk beszélni, mindjárt volt kérdése, mondanivalója. A szülők kapcsolata igazán jó lehet, hiszen Csilla magatartása nyugodt családi életről tanuskodik. Büszkén mutatta az apa, hogy ami itt látható, minden ő keze munkája. A kis szoba Csilláé lesz, ha minden helyiség elkészül. Külön gyermekszobát nem láttam. Csilla otthon is szeret rajzolni. Sokat van a mamáéknál is. A szülők a nevelésben kicsit engedékenyek, az anyuka szigorubb, következetesebb is. Minden tiszta, rendes, Csilla is mindig nagyon ápolat.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású

A születés 9 hónapra, sima lefolyású

Születési súly: 3000 gr. Felsírt-e azonnal: Nem, élesztet-
ték. /farfekvéses volt/

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 16 hónap

Beszéd: 20 hónap

Szobatisztaság: 20 hónap

Betegség-történet: 1983-ban sérvműtét

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	15 kg	100 cm	48 cm
	15,5 kg	102 cm	49 cm
Középső csoport	16 kg	103 cm	50 cm
	16,5 kg	106 cm	51,5 cm
Nagy csoport	17 kg	110 cm	53 cm
	18 kg	112 cm	53 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Csilla 1982 június óta jár csoportunkba. Kezdetről fogva nagyon vigkedélyű, mosolygós kislány. Könnyen barátkozik a gyermekekkel, felnőttekkel. Láthatóan jól érzi magát a közösségben. P. Jutkával szeret játszani. Könnyen fogadja az óvodai élettel járó új szokásokat, nem okoz gondot az öltöztetés, vetkőztetés. A tisztálkodással kapcsolatos teendőket nagy igényességgel, ügyesen végzi.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: Szülőkhöz, nagyszülőkhöz

Óvodában: Kislányokhoz: P. Jutkához, G. Gabihoz

A játéktevékenység fejlődése:

1982. Eleinte ismerkedik a sok különleges játékkal. Minden érdekli, ami körülötte történik. Jelenleg még nem tudja egy-egy játék hosszabb ideig lekötni. Mozgékony kislány. Néha elveszi társaitól a játékokat.

1983. Csilla játéktevékenysége sokat fejlődött. Szeret rajzolni. A kislányos játékokat nagyon kedveli. Gondosko-

dik a babákról. Süt, főz, mosogat. Játékszintje életkorának megfelelő.

A beszédfejlődés: Kezdetben csak szavakban beszél, később néhány szavas mondatban elmondja élményeit. Koránál kevesebb szókinccsel rendelkezik. Kicsit halkán beszél a foglalkozásokon. Középsős korára sokat fejlődött. Nagycsoportos korára beszéd szintje átlagos.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése:

1982. Csilla alacsony, jól fejlett kislány, mozgása koordinált, korának megfelelő. Igényli a mozgást, szereti a mozgásos feladatokat, a testnevelés foglalkozásokat. Kéz ügyessége korának megfelelő, fejleszthető. Szeret énekelni, táncolni. Külön zenei előképzőbe jár. Hegedülni tanul.

1983. Mozgása ügyes, összerendezett. Szereti a mozgásos feladatokat. Kéz ügyessége sokat fejlődött. Szeret rajzolni. Alap és speciális készségei életkorának megfelelőek. A zenei előképzést abbahagyta.

1984. Mozgáskoordinációja és kéz ügyessége átlagos, alap és speciális képességei eléri a megfelelő szintet, lassan fejleszthető.

Önkiszolgálás:

1982. Kis segítséggel igyekszik a maga körüli teendőket elvégezni. Nagyon igényes a maga és környezete tisztaságára, rendjére.

1983. Szívesen végzi a naposi feladatokat. Önállóan öltözködik, vetkőzik. A cipő bekötését nagy lelkesedéssel gyakorolja. Segít társainak is. Szépen, tisztán eszik,

ismeri a szokásokat. Önálló.

1984. Mindenben önálló. Nagyon szereti a tisztaságot, rendet. Ő maga is szeret minden tevékenységben részt venni.

Az érzelmi-akaratí fejlődés:

1982. Barátságos, jó természete megkönnyíti számára a beilleszkedést. Óvodába kerülésekor eleinte az óvónőkhöz, dajkákhöz kötődik. Kicsit sértődékeny, de hamar elfelejt.

1983. Csilla kedves, közlékeny. Érzelmileg legjobban R. Jutkához és G. Gabihoz kötődik. Könnyen sir, ha valamiért kis szidást kap. Mindig nevetős kis arcocskájával környezetét is vidámmá teszi. Társai szeretik, ő is ragaszkodik a csoporthoz és az őt körülvevő felnőttekhez.

1984. Nagyon nehezen viseli a változást. Pl. összevonás, más óvónő a csoportban - mindenkire ragaszkodik. Sok kis barátjánője van. A kudarcot nehezen viseli el.

Az értelmi funkciók és képességek alakulása:

1982. Figyelme nem tartós még, gondolkodása korának megfelelő. A foglalkozásokon, kezdeményezéseken érdeklődő, de nem hosszú ideig.

1983. Csilla a foglalkozásokon lassan aktivizálható. Figyel, de nem jelentkezik magától. Sokszor kell ösztönözni, kérdezni. Egy feladat sikeres elvégzése után örül az eredménynek. Átlagos tájékozottsága életkorának megfelelő.

1984. Az értelmi funkciók és képességek lassan fejlődnek. Csilla figyelme nem tartós. A problémamagoldó gondolkodás gondot okoz neki. Emlékezete, képzelete fejlett. Általános tájékozottsága fejlesztésre szorul.

Önállóság

1982. Kis segítséget igényelve szívesen vállal feladatokat. Feladatvégzésében még nem elég kitartó.

1983. Önállóan old meg feladatokat. Amit elvállal, azt teljesíti is. Igényes az eredményre is. Sokat fejlődött feladattudata, kitartása, pontossága.

1984. Feladatvégzése pontos. Amit elkezd, kitartóan végig csinálja, egyre igényesebb. Az óvodában minden szépre és jóra nagyon fogékony. A felnőttekkel udvarias, a dajkáknak szívesen segít.

A magatartás általános jellemzői:

Csilla a csoport kedves kis tagja. A csoporttal szívesen működik együtt. Gyermekkel, felnőttekkel kedves, tisztelettudó. Vannak egyéni ötletei, de szívesen fogadja mások elképzeléseit. Mostanában érzékeny, könnyen sir, ha valami nem elképzelése szerint sikerül.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Kis fejlesztéssel igen.

A gyermek helye a családban

RQ: 92 - átlag alatti

Derűshangulatu családrajz. A kislány érzelmileg az apához áll közelebb, ő kényezteteti jobban, több időt is töltenek együtt, mert foglalkozásából adódóan az apa télen sokszor nem dolgozik. A rajz befejezetlensége a kitartás hiányára és a fejletlen rajzkésziségre utal.

A fejlesztés hatása

A szülők szívesen fogadták a családi nevelés irányítását, őszintén megbeszéltük a nevelési és fejlesztési tennivalókat. Az anyával könnyen tarthattunk állandó kapcsolatot a közös munkahely miatt. /Az Óvónőképző Intézetben dolgozik./ A család közös nyári nyaralásához is segítséget nyujthattunk, /cserebeutaló biztosítása/, így a gyermek élményanyaga is gyarapodott. A családi nevelés fejlődését bizonyítja a kislány egyenletes fejlődése, ezen

belül is az utánmondás és a magatartásindex nagymértékű emelkedése.

A fejlesztő program adatai

Óvodázás:

73 hónap

	I. felmérés	II. felmérés
Fülpróba	0	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	40/50	46/64
Magatartásindex	70/50	78/59 fejlődés: 8
Lemaradás a magatartásban	-1	+7

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	12/47	15/59
Következtetés	11/46	15/60
Reláció	16/46	18/54
Mennyiség	12/42	16/56
Számlálás	15/44	18/53
Tudásindex	48	56,4 fejlődés: 8,4
Lemaradás	-4	-
RQ: 92 - átlag alatti		102 - jó

Az egésznapos iskolában a jobb tanulók közé tartozik. Könnyen beilleszkedett az új közösségbe, tanulmányi munkája egyenletes, csupán a rajzkészsége nem elég fejlett /átlagos/. Minden iránt érdeklődő, beszédszintje megfelelő, gondolatait szépen, választékosan fejezi ki.

3. L. Sándor

Gyula, 1978. június 19.

L. Sándor 29 év, ÁFÉSZ

szakács 3300,-Ft - szakmunkásképző

B. Mária 25 év BM

gyors- és gépiró, 2600,- Ft. - szakiskola

Testvérsor: 1 kislány, 5 éves

Lakcím: Szarvas, Dr.Melich J. u. 1/C./1.

A család szerkezetének összetétele: ép

Lakásviszonyok:

2 szoba összkomfortos társasházban él a család. A gyermekeknek külön szobája van. A gyermekek életkorának megfelelő játékok biztosítottak. A falat Sanyi összefirkálta. Összességében a lakás nem mondható nagyon tisztának.

/1981. szeptember - az 1. látogatás/

1984. Ismét látogattam a családot a hallgatókkal. Az első látogatás óta nem tapasztaltam változást.

A család légköre:

Látogatásomkor mindenki otthon tartózkodott. Sanyika mindenre felmászhat, a polcra stb. Az apuka talán túl engedékeny, az anyuka következetesebbnek látszik. A család légköre - amennyire ilyen rövid idő alatt meg lehet figyelni, - jónak mondható. Anikó nyugodt, kiegyensúlyozott,

igy talán túl sokat foglalkoznak Sanyival, aki állandó felügyeletet, odafigyelést igényel. /1981. szeptember/ 1984. A szülők eleinte nagyobb gondot fordítottak a gyermeknevelésre. Később nem érdeklődtek óvodai élete iránt. A nyílt napra nem jött el senki. Sanyi személyi tisztasága nem megfelelő. Egyre elhanyagoltabban jár a közösségekbe.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású

A születés 9 hónapra, császármetszéssel

Születési súly: 3700 gr. Felsírt-e azonnal: Nem

Megjegyzés: Nem sírt fel, ezért pofozták, majd élesztették.

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 16 hónap

Beszéd: 20 hónap

Szobatisztaság: 2 éves korban

Betegség történet: 1980 áprilisától eszméletvesztései voltak, mely ájulással járt. Később gyógyszeres kezelést kapott, majd kórház /1-2 Sevenaletta reggel-este/-ba került. Magas láz esetén jelentkezik a görcs. Mandulájával-fülével több probléma volt.

1981. XII. hónapban felülvizsgálat: Az értékelhető szakaszon már görcsjel nincs az EEG-n.

A testi fejlődés adatai

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	15 kg	96,2 cm	53,7 cm
	16 kg	98,5 cm	54,3 cm

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Középső csoport	18 kg	102 cm	56 cm
	19 kg	105 cm	
Nagycsoport	21 kg	110 cm	58,5 cm
	23,5 kg	115 cm	60 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

Óvodába kerüléskor sok gondot okoz. Szívesen elbujik, szeret elszökni. Állandóan igényli a felügyeletet. A gyermekekkel agresszív, játékait nem óvja, szívesen tör össze mindent. Nehezen alkalmazkodik a szokásokhoz. A felnőttek kéréseit, utasításait semmibe veszi. Félnek tőle társai. 1981. november: Sanyi lassan kezdi megszokni az óvodai életet. A hallgatók jelenléte kifejezetten zavarja. Magatartása mégis nyugodtabbnak mondható.

1983. Már nem agresszív annyira, társai befogadják. Igényli a szeretetet. Nagyon hizelgő. Amikor nincs kiképzés, mintha kicserélték volna, sokkal kiegyensúlyozottabb.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: Szülőkhöz, testvéréhez

Óvodában: Óvónőkhöz, P. Ritához, D. Andrishoz.

A játéktevékenység fejlődése: 1980. XI.

Játékára jellemző, hogy minden érdekli, de semmivel nem játszik, rombol, összetöri, ami a kezébe kerül. Mindenbe belefog, de semmihez nincs kitartása. A társai félnek tőle, agresszív viselkedése miatt. Magatartása időnként megökentő.

1981. Gyakorló játékot játszik, inkább egyedül. Már nem

rombol annyira. A babakonyhában szerepjátékot kezd kialakítani. Szívesen süt, főz, tarit. Még mindig nem kitartó. Ide-oda csapong.

1982. Szívesen vesz részt az építkezésben. Nagyon szereti a nagy méretű fakockát. A babakonyha most is legkedvesebb játszóhelye. Már közös játékokban is vállal szerepet. Egy-egy témát hamar megun.

1983-84. Az építkezés és a főzés jelenleg is a leggyakoribb játéka. Karácsonyra is főzőkészletet kapott. A játékban nyugodtabb, társaival tud együtt játszani.

A beszédfejlődés

1980. Beszédfejlődése rendellenesnek mondható. Beszédhibája ugyan nincs, de beszéde lassu, vontatott. Ugy látjuk, szaklogopédusra lenne szüksége beszédének felzárkóztatásához. Természetellenes artikulációval beszél, hasonlóan azokhoz, akiknek halláskiesésük van.

1983. Sanyit logopédus hallgatta meg. Ebben a tanévben logopédiai oktatásban részesül. Szépen halad. A rajzos feladatok elvégzése nagy gondot okoz neki.

1984. A logopédiai foglalkozásokra csak heti 1 alkalommal tudja vinni az anyuka. A gyermekkel kapcsolatos teendőikkel az apa nem foglalkozik.

A kezesség: jobb

2 évig kézügyessége semmit nem fejlődött.

1984. Második félévben kezd felismerhetően ábrázolni.

A mozgás-cselekvés fejlődése:

1981. Mozgásfejlődése viszonylag normális. Mozgásszükséglete jóval nagyobb a többi gyermekénél. Mindenhova felmá-

szik, bebujik. Veszélyérzete nincs. Testi épségét az állandó fokozott felügyelet mellett is sokszor csak a véletlen óvja. Gyakran földhöz veri magát, mintha nem érezne fájdalmat, nem sir. Testnevelés foglalkozáson ügyesen, biztosan mozog /önfegyelme nincs/. Kézügyessége nem éri el a korának megfelelő szintet. Foglalkozásokon rövid ideig tud figyelni. Gyakran megzavarja az óvónőket és társait meglepő cselekedeteivel.

1982. Sanyi zömök, nagyon izmos gyermek. Mozgásszükséglete már nem tér el annyira társaitól. Kezd veszélyérzete kialakulni. Az elbujás ritkábban fordul elő. Kicsit könnyebb a vele való bánásmód.

1983. A testnevelés foglalkozásokon arra figyeltünk fel, hogy az egyensúlyozó feladatokat nem tudja jól végezni, nagyon hamar megszédül. Kézügyessége szinte semmit nem fejlődött. Alap és speciális készségei sem felelnek meg életkorának. A Nevelési Tanácsadóban foglalkoznak vele.

Önkiszolgálás:

1981. Lassan, kis segítséggel öltözködik. Gyorsan és borzasztóan sokat eszik. A mosdóban pancsol.

1981. Még igényli a segítséget. Ruháját igyekszik rendben tartani. Étvágya feltűnően nagy. Felnőtt adag nem elég neki. Rendkívül gyorsan eszik, nem válogat.

1982. Szereti a reábizott feladatokat. Szívesen segít. A napi munkát örömmel végzi, de ebben a tevékenységben sem kitartó.

1983. Önállóan öltözködik, vetkőzik. A cipőkötésben igé-

nyel segítséget. Rendkívül szolgálatkész, a munkában lelkes, de még nem elég igényes.

Az érzelmi-akaratú fejlődés:

1981. Kiegyensúlyozatlan, túl mozgékony. Nagyon változó természetű, agresszív gyermek. A gyermekek félnek tőle, nem játszanak vele. Gyakoriak agresszív megnyilvánulásai. Amikor a kezébe kerül, annak vége pl. szalvétatartó, evőeszközök összehajlítása, stb.

1981. A hallgatók megjelenése kiképzési napokon ideges reakciókat vált ki. Nemcsak hátráltatja, veszélyezteti is a csoport életét.

1982. Nehezen, de kezdi elfogadni követelményeinket. Sikertelenül felébresztteni benne a tevékenységi vágyat, és ezt pozitív neveléséhez felhasználni. Kezd a közösségbe beilleszkedni. Vannak már társai, akik játszanak vele. Igényli a szeretetet, a türelmet. Velünk is egyre jobb a kapcsolata.

1983. A csoport befogadta Sanyit. Néha S. Csabival összeverekedik. Dühkitörései szinte teljesen megszűntek. Jobban vigyáz a játékokra. Ha nincsenek hallgatók nyugodt, nincs vele sok nevelési problémánk. Ugy érezzük, türelmes munkánk eredménye legjobban Sanyi fejlődésén mérhető le.

Az értelmi funkciók és képességek alakulása:

Csak rövid ideig képes figyelni. A foglalkozásokba nem kapcsolódik be. Eleinte az elkészített eszközöket leszedte, eltépte, összegyűrte. Zavarta a csoport munkáját.

1981. Érdeklődik a foglalkozások, de hamar elfogy a türel-

me, és teljesen másról kezd beszélni. Fegyelmezetlen, érdeklődését nehéz hosszabb ideig fenntartani.

1982. Nem képes tudatosan figyelni, koncentrálni egy-egy feladatra. Mindig van, ami eltereli figyelmét.

1983. A foglalkozásokon részt vesz, de feladatmegoldása nem éri el az életkorának megfelelő szintet. Matematika és ábrázoló foglalkozásokon teljesen passzív.

Önállóság

1981. Feladattudata elmarad társaitól. Nem lehet egyéni feladattal megbizni.

1981. Kicsit nyugodtabb, kisebb feladatokkal meg lehet bízni.

1982. Szívesen vállalkozik valamilyen tevékenység elvégzésére. Szeret segíteni a dajka néninek a sepregetésben, takarításban. Kezdi igényelni maga körül a rendet.

1983. A munkában tud legeredményesebben tevékenykedni. Szívesen, önként is vállal feladatokat. Feladatvégzése, feladattudata még nem pontos.

A magatartás általános jellemzői:

Sanyit problematicus gyermekként tartjuk számon. Idegrendszeri állapota, időnként rendellenes megnyilvánulásai defektust sejtetnek, de hogy miben áll ez, a kórházi leletekből megállapítani nem lehet. Aggodalomra ad okot, hogy igen erős nyugtatókat szed, ez tüneti kezelés, az okokat nem szünteti meg.

1984. Ebben a tanévben Sanyika rengeteget fejlődött. A magatartása szemmel láthatóan jó irányban változott. Az

eddig tartó érdektelenség után kezdett bekapcsolódni a foglalkozásokba. Végig nem tud tartósan figyelni, az érdeklődése és a teljesítménye nagy öröm számunkra. Többszöri vizsgálat dönti el, mi legyen a gyermek sorsa. Mi még egy évet javasolnánk, de nem gyakorló óvodában.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? nem

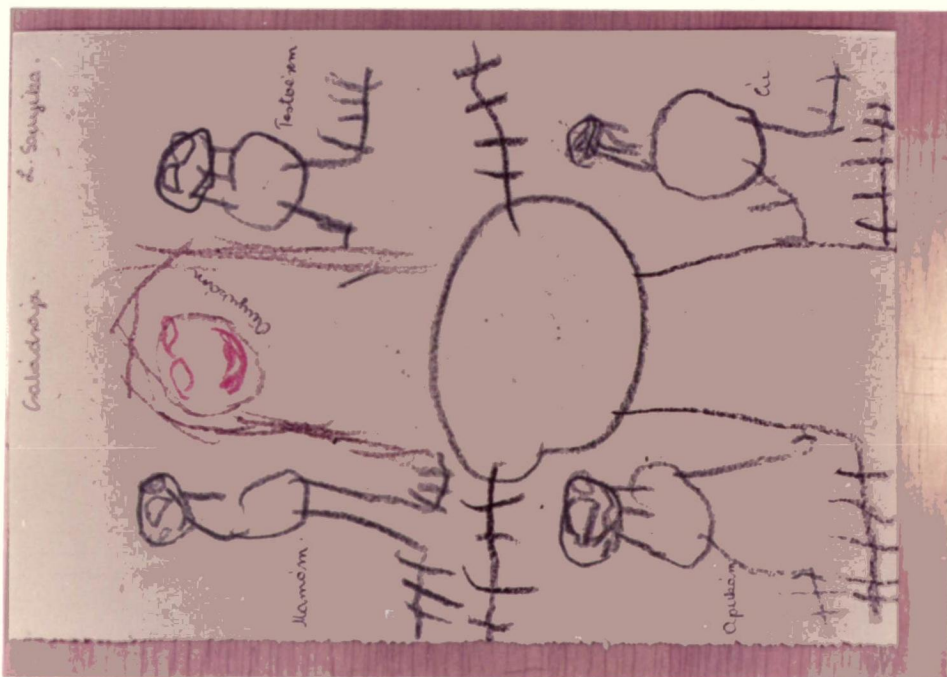
A gyermeket beiratták egy másik /nem gyakorló/ óvodába.

A fejlesztő program adatai

Óvodázás:

75 hónap

	I. felmérés	II. felmérés
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	40/50	44/62
Magatartásindex	53/29	55/32 fejlődés: 2
Lemaradás a magatartásban	- 20	- 18

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	8/32	10/39
Következtetés	8/35	9/39
Relációs	14/38	16/46
Mennyiség	13/46	14/49
Számlálás	13/48	15/44
Tudásindex	40,8	43,4 Fejlődés: 2,6
Lemaradás	- 13,8	- 9,6
RQ:	89 - alacsony	90 - átlag alatti

Megjegyzés: Az óvodai tanév végén állapították meg, hogy a gyermek MCD-s /orvosi és pszichológusi megállapítás/. Az adott gyermek esetében a következő tüneteket tapasztalták: motoros nyugtalanság, affektív instabilitás, az impulzuskontroll zavarai, rövid ideig tartó koncentráció, általános tanulási nehézségek, reaktív viselkedészavarok. A további vizsgálatok során hormonzavart is megállapítottak, jelenleg kórházi kezelés alatt áll. Az említett okok ellenére is tapasztalható minimális fejlődés.

4. S. Csaba

Budapest, 1978. április 15.

bölcsőde 1 évig

S. Gábor 36 év.

Bcsaba. Generálp. Szolgáltató Szövetkezet

műszerész, 3.000,- Ft. - szakmunkásképző

S. Erzsébet 26 év.

htb. - látszerész - érettségi

Testvér: Klára /1977/

Lakcim: Szarvas, Lenin ut 2.

Lakásviszonyok:

1982. Most költöztek új lakásba, még csak 1 szoba van berendezve - a költözködés folyamatban van.

A család légköre: Elég zaklatott, rendszertelen, a családi légkör. Gyakran jönnek "idegenek" a gyermekért, mert az édesapa "elfoglalt", az édesanya pedig most készül Mezőtúrra dolgozni, és gyakran nincs itthon.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású

A születés 9 hónapra, sima lefolyású

Születési súly: 2,85 kg. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói:

Mikor következett be: Járás: 6 hónap

Beszéd: 2 1/2 év

Szibatisztaság: 2 1/2 év

Betegségtörténet: 1978 Budapesten lágyéksérv

Bárányhimlő, hajlamos az asztmára!

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	12 kg	95 cm	51 cm
	13 kg	97 cm	51 cm
Középső csoport	13,5 kg	98 cm	52 cm
	14 kg	99 cm	52 cm
Nagycsoport	19 kg	111 cm	55,5 cm
	19 kg	112 cm	55,5 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

1982. Az új környezetet elég nehezen szokta meg. Felnőttekkel nehezebben barátkozik, gyerekek között könnyebben feloldódik, szívesen játszik velük. Étvágya nagyon jó, egyedül és tisztán eszik.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: édesanyja

Óvodában: gyerekek.

A játéktevékenység fejlődése:

1982. Kedves játéakai: autók, kockák, mozgásos játéktámak.

1983. V. Sokat alakult játéktevékenysége, de az építőjátékokat most is szereti. A szerepjátékokban is szívesen vállal szerepet, néha vezéregyenység is!

1983. XI. Gyakran tapasztalható játék során durvaság, agresszió! Talán az édesanya elfoglaltsága óta tapasztaljuk! Igyekszünk differenciálni a feladatait.

A beszédfejlődés:

1982. A magánhangzók: u - ü - kiejtése okoz gondot.

1983. Tisztult a kiejtése, ha figyel arra amit mond, akkor teljesen tisztán beszél.

1983. XI. Beszéde, szóbeli kifejezőkészsége életkorának megfelelő, de sok csunya szót használ!

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése:

1982. A nagyon nagy mozgást igénylő tevékenységeket szereti.

1983. V. Mozcscselekvés fejlődése életkorának megfelelően alakul. Készségei átlagosak.

1983. XI. Ábrázoló készsége még elég sok fejlesztést igényel; szükséges továbbá a mozgások célnak megfelelő irányítása. /munkaeszközök használata!/
Önkiszolgálás:

Egyedül öltözik, vetkőzik, ellátja a maga körüli teendőket!

1983. Önkiszolgálása alapján önálló munka végzésére képes.

Az érzelmi-akaratí fejlődés:

1982. Elég gyakran durva, dacos, agresszív társaival.

1983. XI. Érzelmek még nem kiegyensúlyozottak!

Az értelmi funkciók és készségek alakulása:

1982. Emlékezete elég tartós, figyelem nagyon szert, viszont képzelete igen gazdag!

1983. XI. Gondolkodásában az elemi összefüggések felismerése megtalálható. Emlékezete megbízható!

Önállóság /Feladatvégzés, feladattudat/

1982. Jól lehet motiválni! Feladattudata még nincs.

1983. XI. Munkát szívesen vállal! A dicséret serkenti, a kudarcot nehezen viseli!

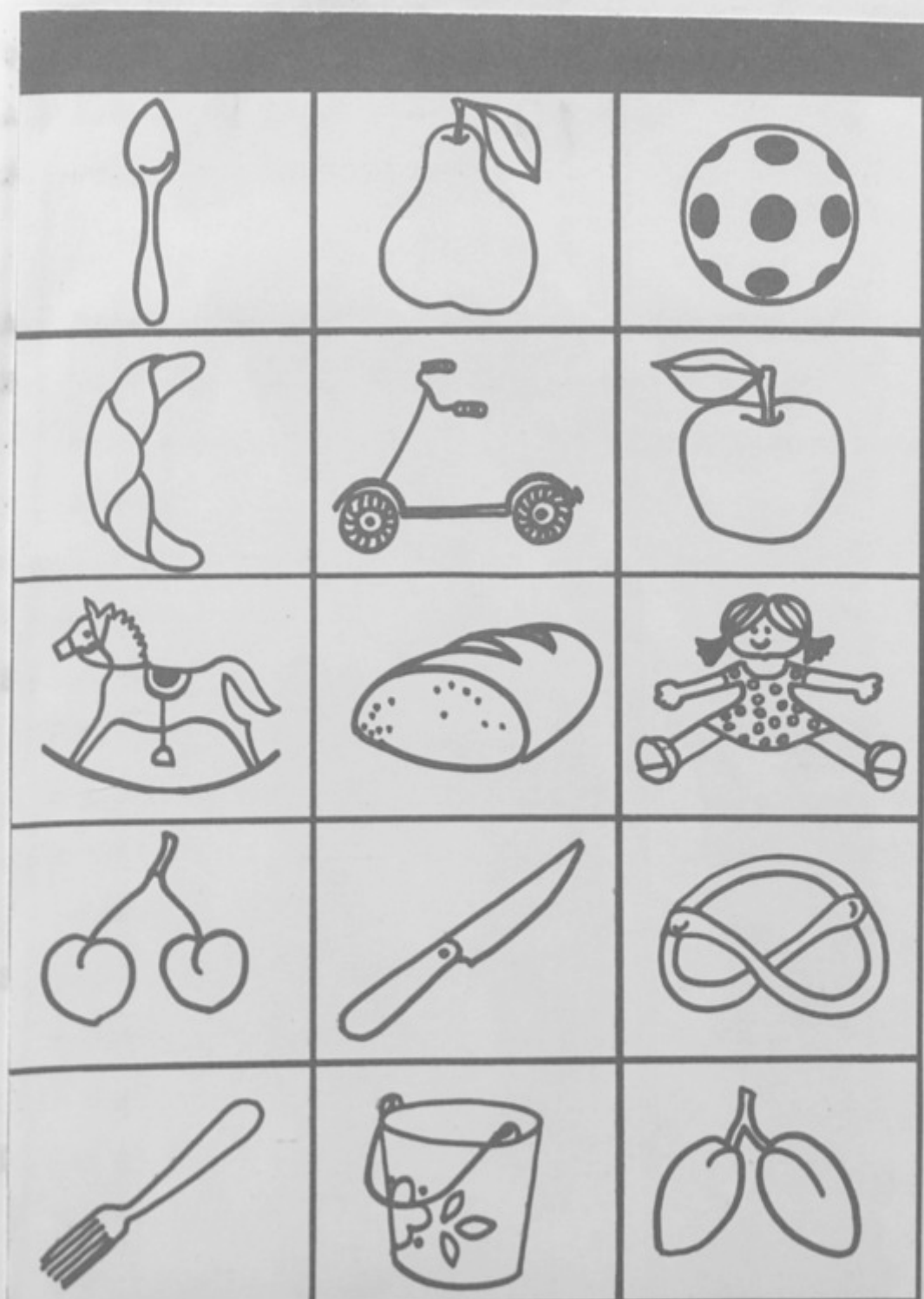
1984. V. Feladattudata fejlesztésre szorult.

A magatartás általános jellemzői

1982. Néha harap, csip, rug!

1984. Igen sokszor durva, agresszív, csak sok dicséréttel motiválható.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Fejlesztés hatására.

52.

1. Színezd ki a gyümölcsöket!
2. Húzd át a játékokat színessel!
3. Tegyél zöld pontot azokhoz az ennivalókhoz, amelyeket a pék sütött!
4. Jelöld meg piros ponttal az evőeszközöket!

A károsító hatások /nem megfelelő anya-gyermek viszony, a rossz házasság légköre, italozó apa/ miatt a gyermek magatartása csak kis mértékben fejlődött. A fejlesztő program hatására a tudásban 8 St. pontnyi az emelkedés.

A fejlesztő program hatása

Óvodázás: 77 hónap

	I. felmérés	II. felmérés
Fülpróba:	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	-	-
Családi nevelés	38/47	40/50
Magatartásindex	68/47	73/53 fejlődés: 5
Lemaradás a magatartásban	- 6	- 1

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	11/43	12/47
Következtetés	11/46	16/63
Reláció	18/54	21/66
Mennyiség	13/46	16/56
Számlálás	13/38	17/50
Tudásindex	48,4	56,4 fejlődés: 8
Lemaradás	- 7	+ 5,4
RQ: 89 - alacsony		91 - átlag alatti

Tanulmányait a hagyományos iskolatípus első osztályában kezdte meg. Iskolai magatartása kezdetben féktelen, nehezen alkalmazkodó. Tanulmányi eredménye közepesnél alacsonyabb. Különösen az olvasásban gyenge. Írása fejlettebb, számolása közepes. Örvendetes viszont, hogy beszédszintje fejlett, gondolatait választékosan fejezi ki.

5. S. Renáta

Békéscsaba, 1978. május 26.

S. József gépkocsivezető

5016,- Ft. - szakmunkásképző

K. Eszter Óvónőképző Intézet /Konyha/ -
főzőnő - 8 ált.

Lakcím: Szarvas, Sallai u. 1.

A család szerkezetének összetétele: ép

/Az apuka egész héten vidéken dolgozik./ Testvér: fiu
/7 éves/

Lakásviszonyok:

A család egy lakótelepen 2 szobás összkomfortos lakásban él. A gyermekeknek van külön szobájuk. Sok a játék, életkoruknak megfelelő könyv áll a gyermekek rendelkezésére. A lakás berendezése egyszerű, izléses, tiszta. Az apuka vidéken dolgozik, csak hét végén van együtt a család. A művelődéshez szükséges könyvek, a tv, rádió megtalálhatók. A család legszivesebben tv-t néz együtt. Olvasásra kevesebb idő jut.

A család légköre:

Családlátogatáson az édesanya fogadott minket, az apuka

távolléte miatt. A hétvégeket mindig együtt töltik a szülők és a gyerekek. Szeretnek kirándulni a vidéki nagyszülőkhöz. A gyermekek viszonya egymással jó, néha előfordul egy kis veszekedés. Az anyuka kicsit engedékeny, mert elmondása szerint hétközben keveset vannak együtt, inkább csak este, akkor azt szereti, ha nem kell mindig fegyelmeztetni őket. A házimunka és minden otthoni teendő az édesanyára hárul. 1984. Jelenleg is az anyuka foglalkozik a gyermekekkel. A hétvégeken teljes a család.

Anamnézis

A terhesség sima lefolyású

A születés 9 hónapra, sima lefolyású

Születési súly: 2300 gr. Felsírt-e azonnal: igen

A fejlődés mutatói

Mikor következett be: Járás: 12 hónap

Beszéd: 2 év

Szobatisztaság: 1 és fél év

Nagyon vékony testalkatu kislány. Testtartása kicsit féloldalasnak tűnik. Amikor jár, kezei érdekesen lógnak, ha nem figyel oda.

Betegségtörténet: -

A testi fejlődés adatai:

	Súly	Magasság	Mellkaskörfogat
Kiscsoport	15 kg	101 cm	50 cm
	16 kg	106 cm	50,5 cm
Középső csoport	17 kg	114 cm	52 cm
	18 kg	115 cm	52 cm
Nagy csoport	18,5 kg	116 cm	52,5 cm
	18 kg	117 cm	53 cm

A szociális kapcsolatok alakulása

A beszoktatási folyamat jellemzői:

1981. Eleinte nehezen tud elszakadni az anyukától. Rencsi nagyon vékony, kis növésű kislány. Nehezen illeszkedik be a csoportba. Inkább egyedül, félrehúzódva játszik. Nem szereti a hangoskodást. Kis fegyelmezésre sirvafakad, nagyon hosszú ideig nem lehet megnyugtatni.

1983. A gyermekekkel lassan jó kapcsolatot alakít ki, a felnőttekkel is kezd már barátkozni.

1984. A csoport egyik legszerényebb, legcsendesebb tagja.

A társas kapcsolatok alakulása /kihez kötődik/

Otthon: édesanyjához

Óvodában: P. Jutkához, D. Csillához

A játéktevékenység fejlődése:

Kiscsoport: Kezdetben magányosan játszik, csendes, nyugodt a játékokban, Nehezen teremt kapcsolatot a többiekkel. Nagyon érzékeny kislány. Szeret meséskönyveket nézegetni, rajzolni, babázni.

Középsőcsoport: Már nem olyan nagyon magányos, kezd barátkozni a kislányokkal. Egyszerű szerepeket is vállal. Igyekszik alkalmazkodni a vállalt szerep szabályaihoz. Most is a babázás a kedvenc játéka.

Nagy csoport: Rencsi a csoport szerény, értékes kis tagja. Szereti a közös játékokat a babakonyhában, babaszobában. Elmélyült szerepjátékot képes játszani.

A beszédfejlődés

Kiscsoport: Beszéde korának megfelelően érthető, félénk, csak ha kérdezzük, akkor beszél.

Középső csoport: Már ő kezdeményezi a beszélgetést. Szívesen elmondja élményeit. Orrhangon, néha nehezen, érthetően beszél. /időnként a szája is féloldalasan áll./

Nagycsoport: Gondolatait összefüggően képes elmondani, de gyakran még ösztönzésre, biztatásra szorul.

A kezesség: jobb

A mozgáscselekvés fejlődése:

Kiscsoport. Renáta nagyon vékony testalkatu, törékeny kislány. Mozgása kicsit bizonytalan, óvatos. Kézügyessége közepes. Szívesen rajzol, szereti a manipulációs feladatokat.

Középső csoport: Renáta jelenleg is vékony, elég sokat beteg. Mozgása biztosabb, összerendezettebb. Nagyon szereti az énekes játékokat. Kézügyessége, alap és speciális készsége életkorának megfelelő.

Nagycsoport: A 3 év alatt alig hizott valamit, pedig jó étvágyu gyermek. Mozgása bátrabb, biztosabb, de mindig várja a biztatást, ösztönzést. Szereti, ha mindig mellette vagyunk. Mozgáskoordinációja, általános és kézügyessége alap és speciális készsége sok társánál alacsonyabb szintű. Korának megfelelő szintet nem könnyen éri el.

Önkiszolgálás

Öltözködésben eleinte sok segítséget igényel. Sikertelen próbálkozásai gyakran sirásba fulladnak. Sokat dicsérjük, buzdítjuk, mert ezt ő még külön is igényli. Önállóbb, Reni, kis segítséggel öltözködik, vetkőzik. Igényli a rendet.

Lassu tempó jellemzi minden tevékenységében. Csak a fűző,

a kötés okoz gondot, de azt is szorgalmasan gyakorolja. Korának megfelelően önálló.

Az érzelmi-akarati fejlődés:

Nagyon érzékeny kislány. Csak a csendes, finom beszédet szereti. Kicsit szorongó, félve fog valamilyen tevékenységhez. Nehezen tud kapcsolatot teremteni. Legjobban hozzánk ragaszkodik. A játékban elfogadja társai kéréseit, sokszor túl szerény, inkább lemond mindenről, csak ne legyen probléma körülötte. Kevés az önbizalma. Társaival és a felnőttekkel kezd nyiltabbá válni. Szeret óvodába járni. Az óvoda szabályait elfogadja, igyekszik mindenben eleget tenni. Félénksége, velünk szemben megszűnt. Hízogó, kedves kislány. Nagyon szeretetigényes. Érzékenységből valamennyit levetkőzött. Önbizalma még mindig kevés. Amit elkezd, kitartóan végig viszi. Szívesen kezdeményez beszélgetést velünk is.

Az értelmi funkciók és képességek alakulása:

A foglalkozásokra odamegy. Érdeklődik, figyel, de nem ad számot tudásáról. Szeret táncolni, énekelni. Nagyon szereti az irodalmi foglalkozásokat. Gyorsan megtanulja a verseket és élvezettel elő is adja azokat. Figyelme tartós. Gondolkodása és általános tájékozottsága jónak mondható. A matematika foglalkozáson lehetne aktívabb. Általános tájékozottságáról nehéz képet kialakítani, ami reális, mert félénksége miatt nehezen ad számot arról, amit tud. Énekelni, verset mondani nagyon szeret, de logikus gondolkodása, általános tájékozottsága még fejlesztésre szorul.

Önállóság

A rábizott feladatokat lassu, nyugodt tempóban elvégzi. Fontosságra törekszik. Önként nem vállal feladatokat. Az önállóság terén lassan, de sokat fejlődött. Egyedül képes minden olyan munkát elvégezni, amit egy nagycsoportos gyermek elvégezhet. A naposi megbízatást nagyon komolyan veszi és büszkén végzi. A rábizott feladatokat lelkesen, pontosan képes elvégezni.

A magatartás általános jellemzői:

Nyugodt, jó természetű kislány. Szeretnénk, ha iskolába kerülésekor a féltékenysége teljesen megszűnne, mert az a 3 év alatt végig kísérte óvodai életét.

Eléri-e az iskolaérettségi szintet? Fejlesztés hatására igen.

A gyermek helye a családban

RQ: 92 - átlag alatti

A kislány ragaszkodik apjához, minden hét végén türelmetlenül várja. A rajz szerint az anyához a nagyobb gyermek áll közelebb. Az anya is keveset van gyermekeivel, mert sokszor váltott műszakban dolgozik. Nevelési attitűdje hidegengedékeny. Nevelési és fejlesztési tanácsainkat meghallgatta, de alig változtatott nevelési módszerén. Ez a tény elfoglaltságával is magyarázható, mert az apa távollétében minden otthoni munka rá hárul. A kislánynál tapasztalható önbizalomhiány a nem megfelelő érzelmi mélységű anya-gyermek kapcsolatból fakad. Renáta a kismértékű otthoni nevelés javulása és a fejlesztő program hatására a magatartásban 6, a tudásban 9,4 St. pontnyit fejlődött.

A fejlesztő program hatása

Óvodázás:

76 hónap

	I. felmérés	II. felmérés
Fülpróba	1	1
Ujjpróba	1	1
Beszédtechnika	orrhangzós beszéd	
Családi nevelés	39/49	42/56
Magatartásindex	71/51	77/57 fejlődés: 6
Lemaradás a		
magatartásban:	-2	+2

A tudásindex összetevői:

	I. felmérés	II. felmérés
Utánmondás	11/43	13/51
Következtetés	10/42	14/56
Reláció	15/42	19/58
Mennyiség	14/41	16/56
Számlálás	17/50	20/59
Tudásindex	46,6	56 fejlődés: 9,4
Lemaradás	- 8	+ 2
RQ: 92 - átlag alatti		101 - jó

S. Renáta is az egésznapos iskola tanulója. Tanulmányi eredménye gyenge, az órai aktivitása sem megfelelő. A feladatokat nehezen érti meg, munkatempója lassu. A figyelem tartóssága sem megfelelő. A tananyaggal kapcsolatos szóbeli megnyilatkozásai nehézkesek, keresi a megfelelő kifejezéseket. Élményei elmondása közben viszont szépen meg tudja fogalmazni gondolatait.

Irodalom

1. Dr. Ágoston György: Pedagógia I.
A nevelés elmélete
Tankönyvkiadó, Bp., 1961
2. Az iskolai ártalmak megelőzése
Szerkesztette: Gerd Biermann
Tankönyvkiadó, Bpl, 1984
Az óvodai nevelés programja
3. Az óvodai anyanyelvi nevelés továbbfejlesztése
Szerkesztette: Losoncz Mihályné
Óvónőképző Intézet Kecskemét, 1981
4. Az óvodai nevelés programja
Tankönyvkiadó, Bp., 1971
5. Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiség-
zavarok
Tankönyvkiadó, Bp., 1977
6. Bang R.: A célzott beszélgetés
Tankönyvkiadó, Bpl, 1980
7. Bencsik Endre: Pedagógiai pszichológia
Tankönyvkiadó, Bp., 1974
8. Buda Béla: Az empátia - a beleélés lélektana
Gondolat, 1980
9. Büky Béla: A beszédtanítás pszichológiája
Tankönyvkiadó, Bp. 1979
10. Cseh-Szombathy László: Családszociológiai problémák
és módszerek

Társadalomtudományi Könyvtár

Gondolat, Bp., 1979

11. Csertő-Puppi: Iskolaelőkészítő kompenzálás

Tankönyvkiadó, Bp., 1982

12. Dr. Deli Imréné: Magatartásformálás nagycsoportos
óvodások közösségében

Óvónők Modern Kiskönyvtára 1984/10.

13. Ferge Zsuzsa: Társadalmunk rétegződése

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1969

14. F. Várkonyi Zsuzsa: Baj van a gyermekemmel

Gondolat, Bp., 1977

15. Dr. Ginott Haim: Szülők és gyermekek

Medicina, Bp., 1977

16. Gyógypedagógiai pszichológia

Szerkesztette: Illyés Gyuláné

Akadémiai Kiadó, Bp., 1968

17. Dr. György Julia: A "nehezen nevelhető" gyermek

Medicina, 1970

18. Halász László: Apa gyermekével

Kossuth Könyvkiadó, 1980

19. Dr. Herman Alice válogatott írásai

Összeállította: Binét Ágnes

/A 3-6 éves gyermekekről szülőknek/

Kossuth Könyvkiadó, 1979

20. H. Sas Judit: Életmód és család. Az emberi viszonyok
alakulása a családban

Akadémiai Kiadó, Bp., 1976

21. Innerhofer Paul: Kis pszichológia szülőknek
Gondolat, Bp., 1981
22. Iskolaéretlen tanulók az első osztályban
Szerkesztette: Gosztonyi Jánosné
Tankönyvkiadó, Bp., 1978
23. Iványi Gergely: A kisgyermek anyanyelvi nevelése a
családban
Kossuth Könyvkiadó, 1973
24. Karlócsiné Kelemen Marianne: Kisgyermek játékoskönyve
Medicina, Bp., 1976
25. Dr. Kelemen László: A pedagógiai pszichológia alap-
kérdései
Tankönyvkiadó, Bp., 1973
26. Kontra György: A fejlődő gyermek
Gondolat, Bp., 1963
27. Kósáné Ormai Vera - Ritoók Pálné: Neveléslélektani
vizsgálatok
Tankönyvkiadó, Bp., 1984
28. Kovaljov A.G. Személyiséglélektan
Tankönyvkiadó, Bp., 1974
29. Dr. Kovács György: Óvodapedagógia
Tankönyvkiadó, Bp., 1973
30. Kozma Tamás: Hátrányos helyzet
Tankönyvkiadó, Bp., 1979
31. Logopédiai jegyzet I.
Tankönyvkiadó, Bp.,

32. Mérei F. - V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan
Gondolat, Bp., 1970
33. Mérei F. - F. Várkonyi Zsuzsa: Felnőttek között
RTV - Minerva, Bp., 1980
34. Dr. Molnár Imre: Neveléslélektan
Tankönyvkiadó, Bp., 1961
35. Montágh Imre: Tiszta beszéd
Beszédtechnikai gyakorlatok
Népművelési
36. Dr. Nagy József: Iskolaelőkészítés és beiskolázás
Akadémiai Kiadó, Bp., 1974
37. Dr. Nagy József: A kompenzáló beiskolázási modell
Akadémiai Kiadó, Bp., 1974
38. Dr. Nagy József: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége
Akadémiai Kiadó, Bp., 1980
39. Dr. Nagy József: PREFER
Preventív fejlettségvizsgáló rendszer 5-6
éves gyermekek iskolakészültségének mérésére
MTA Pedagógiai Kutató Csoport, 1976.
40. Dr. Ranschburg J. - Popper P.: Személyiségünk titkai
RTV - Minerva, Bp., 1978
41. Dr. Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió
Tankönyvkiadó, Bp., 1979
42. Salamon Jenő: Az értelmi fejlődés pszichológiája
Gondolat, Bp., 1983

43. Sugárné Dr. Kádár Julia: A tv-mese hatásának fejlődéslélektani vizsgálata
Pszichológia a gyakorlatban 33. kötet
Akadémiai Kiadó, Bp., 1977
44. Dr. Szabó Pál: Iskolász lesz a gyermekünk
Gondolat, Bp., 1983
45. Dr. Szabó Pál: A játéktól az iskoláig /3-6 év/
Szülőknek - nevelésről
Hazafias Népfront - Kossuth K., 1978
46. Dr. Szabó Pál: A kisiskolás /6-10 év/
Szülőknek - nevelésről
Hazafias Népfront - Kossuth, 1979.
47. 150 éves a magyar óvoda /emlékülés/
Az Óvónőképző Intézetek III. Tudományos ülészsaka
Szerk.: Dr. W. Mikó Magdolna és Dr. Krajcsóvszki
József /Kecskemét, 1978. május 31., június 1,2./

Cikkek

Óvodai Nevelés - Az Oktatási Minisztérium folyóirata
Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Bp.

1. Csodorné dr. Schüller Gabriella: A társsal való kommunikáció mint a játék és a beszéd fejlődésének lényeges feltétele 1977/11.sz. 454-457. o.
2. Csodorné dr. Schüller Gabriella: Az óvónő aktív részvételének jelentősége a játéktevékenységben, hatása a beszédfejlődésre 1979/5.sz. 166.o.
3. Dr. Gerő Zsuzsa: Az egyenlőtlen fejlődésről 1980/7-8. sz. 269-270.
4. Dr. Gerő Zsuzsa: Mit is kell tennünk az iskolaérettség érdekében? 1984/5. sz. 93. o.
5. Dr. Gerő Zsuzsa: A gátolt gyermek 1980/2. sz. 70-72.o.
6. Dr. Hermann Alice: Anyaölből jött gyerekek 1979/8. sz. 308-309. o.
7. Knapcsék Pálné: Békés megyében 1969/3. sz. 215-220.o.
8. Dr. Kovács József: A fejlődésben elmaradt gyermek 1976/10.sz. 383-84.o.
9. Kulcsár Ferencné: Hátrányos helyzetű gyermekek iskolára előkészítése 1969/3.sz. 94-96.o.
10. Dr. Losoncz Mihályné: Az anyanyelvi nevelés helye és feladatai a nevelés-oktatás folyamatában 1969/10.sz. 451-454.o.
11. Dr. Losoncz Mihályné: Tanácskozás az anyanyelvi nevelésről 1979/11.sz. 400-401. o.

12. Dr. Losoncz Mihályné: Az anyanyelvi nevelésről
1980/1. sz. 12-13. o.
13. Mérei Ferencné: A megkésett beszédfejlődésről
1969/9. sz. 389-90.
14. Dr. Nagy József: Az óvodai és az iskolai anyanyelvi
nevelés néhány egybevágó kérdése 1976/10.sz.
371-76.o.
15. Petrolai Margit: A mese és az érzelmi fejlődés
1983/4. sz. 111.o.
16. S. Meggyes Klára: Nyelvi fejlődés és beszédmegértés
1973/3.sz. 135-36.o.
17. Somlai Péter: Kommunikáció a családban
1984/5.sz. 148.o.
18. Sugárné Dr.Kádár Julia: A kifejezőkészség vizsgálata
és fejlesztése a különböző beszédhelyze-
tekben 1984/1.sz. 22.o.
19. Szabadi Ilona: Az anyanyelvi nevelés tapasztalatai
nagycsoporthoz 1981/6. sz. 183.o.
20. Szabadi Ilona: Az iskolaelőkészítő kompenzálásról
1985/3. sz. 89-91.o.
21. Dr.Szabó Pál: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége
1981/4. sz. 135.o.
22. Dr. Veczkó József: Egyéni bánásmód, közösségi nevelés
1980/3.sz. 88-89.o.

Pedagógiai Szemle A Magyar Pedagógiai Társaság és Az Országos Pedagógiai Intézet Folyóirata

Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Bp.

23. Blumenfeld Gyuláné - Bergmann E.: Komplex megelőző és korrekciós törekvés az iskolába lépő gyermekek érdekében 1980/7-8.sz. 656. o.
24. Gál Erzsébet: A személyiségformálás és az átalakuló család problémái 1977/12. sz. 1109. o.
25. Gáspárné Zauner Éva: Egy kompenzáló kísérlet pedagógiai koncepciója 1974/5. sz. 438-448. o.
26. Pirisi Jánosné: Az iskolaérettség problémájához 1969/12. sz. 1114.o.
27. Szabó Pál: Kísérlet az iskolaéretlen gyermekek rehabilitációjára 1969/3-4. sz. 323-333.o.
28. Timár Andrásné: Fiatalkorú anyák problematikus gyermekei 1979/7-8. sz. 645-650.o.
29. Tomai Éva - Meréti K.: Cigánytanulók komplex vizsgálata 1978/10.sz. 895.o.

Gyógypedagógiai Szemle

Az Oktatási Minisztérium Módszertani Folyóirata

30. Kovács Tibor: Képes nyelvi program beszédfejlődésben elmaradt gyermekek számára 1979/6. sz. 184. o.

A Tanító

Az Oktatási Minisztérium Módszertani folyóirata

Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Bp.

31. Dr. Fábián Zoltán: Az anyanyelvtanítás személyiségformáló szerepe 1977/1. sz. 20.o.

32. Gáspárné Dr. Zauner Éva: Retardált gyermekek nevelésének elvi és gyakorlati kérdései 1974/6-7. sz. 7.o.
33. Hegedüs Ferencné: A beszédfejlesztés szerepe a kompenzáló nevelő-oktató munkában 1975/6-7. sz. 12-15.o.
34. Kovács Tibor: Az olvasás előkészítése az iskoláskor előtt 1971/6-7. sz. 32-35.o.
35. Dr. Nagy József: A fejlettség szerinti beiskolázás életkori kérdéseiről 1984/9. sz. 15.o.

Jegyzetek

1. Dr. Szabó Pál: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége. Óvodai Nevelés 1981/4. sz. 135.o.
2. H. Sas Judit: Életmód és család. Az emberi viszonyok alakulása a családban. Akadémiai Kiadó, Bp., 1976.
3. Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok. Tankönyvkiadó, Bp. 1977.
4. H. Sas Judit i. m. 6. o.
5. Darvas József: Egy parasztcsalád története Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1969. 435. o.
6. H. Sas Judit i. m. 27. o.
7. H. Sas Judit i. m. 47. o.
8. Kulcsár Kálmán: A családok helye és funkciója a modern társadalomban. Család és házasság a mai magyar társadalomban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1971. 24. o.
9. H. Sas Judit i. m. 108. o.
10. H. Sas Judit i. m. 67. o.
11. H. Sas Judit i. m. 67. o.
12. H. Sas Judit i. m. 196. o.
13. H. Sas Judit i. m. 114. o.
14. H. Sas Judit i. m. 96. o.
15. H. Sas Judit i. m. 115. o.
16. H. Sas Judit i. m. 116. o.
17. Cseh-Szombati László: Családszociológiai problémák és módszerek. Társadalomtudományi Könyvtár Gondolat, Bp. 1979. 231. o.

18. Cseh-Szombati László i. m. 232. o.
19. Cseh-Szombati László i. m. 233. o.
20. Cseh-Szombati László i. m. 234. o.
21. Cseh-Szombati László i. m. 234. o.
22. Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok. Tankönyvkiadó, Bp, 1977. 11. o.
23. Dr. Bagdy Emőke i. m. 15. o.
24. Dr. Bagdy Emőke i. m. 28. o.
25. Dr. Bagdy Emőke i. m. 24. o.
26. Dr. Bagdy Emőke i. m. 28. o.
27. Timár Andrásné: Fiatalkoru anyák problematikus gyermekei. Pedagógiai Szemle, 7-8. sz. 647. o.
28. Timár Andrásné i. m. 648. o.
29. Királyné Dr. Dévai Margit: Az énkép és az anya-gyermek közötti kapcsolat összefüggése. Pedagógiai Szemle, 1981/1. sz. 16. o.
30. Királyné Dr. Dévai Margit i. m. 16. o.
31. Dr. György Julia: A "nehezen nevelhető" gyermek Medicina, 1970. 37. o.
32. Mérei-V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Gondolat, Bp. 1970. 35. o.
33. Dr. György Julia i. m. 43. o.
34. Dr. Ranschburg Jenő-Popper P.: Személyiségünk titkai RTV-Minerva, Bp. 1978. 223.o.
35. Dr. György Julia i. m. 60. o.
36. Dr. György Julia i. m. 68. o.
37. Dr. Bagdy Emőke i. m. 78. o.

38. Dr. Bagdy Emőke i. m. 79. o.
39. Dr. György Julia i. m. 157. o.
40. Dr. György Julia i. m. 162. o.
41. Gál Erzsébet: A személyiségformálás és az átalakuló család problémái. Pedagógiai Szemle 1977/12. sz. 1110. o.
42. A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusának jegyzőkönyve. 468-469. o.
43. Bagdy Emőke i. m. 84. o.
44. Somlai Péter: Kommunikáció a családban Óvodai Nevelés 1984/5. sz. 148. o.
45. Logopédiai jegyzet I. Tankönyvkiadó, 14. o.
46. Logopédiai jegyzet I. Tankönyvkiadó, 23. o.
47. Büky Béla: A beszédtanítás pszichológiája Tankönyvkiadó, Bp. 1979. 65. o.
48. Büky Béla fenti műve 67. o.
49. Rendtartás az óvodák számára Tankönyvkiadó, Bp. 1974. 54. § 2. o.
50. Iskolaéretlen tanulók az első osztályban Szerkesztette: Gosztonyi Jánosné, Tankönyvkiadó, Bp. 1978. 46. o.
51. Dr. Veczkó József: Egyéni bánásmód, közösségi nevelés. Óvodai Nevelés 1980/3. 99. o.
52. Dr. Deli Imréné: Magatartásformálás nagycsoportos óvodások közösségében. Óvónők Modern Kiskönyvtára 1984/10. 25. o.
53. Dr. Gerő Zsuzsa: Mit is kell tennünk az iskolaérettség érdekében? Ó. N. 1985. 5. sz. 93. o.

54. Dr. Gerő Zsuzsa i. m. 93. o.
55. Dr. Veczkó József: Egyéni bánásmód, közösségi nevelés
Óvodai Nevelés 1980/3. 99. o.
56. Dr. Veczkó József i. m. 99. o.
57. Gáspárné Dr. Zauner Éva: Retardált gyermekek nevelésének elvi és gyakorlati kérdései
Tanító 1974/6-7. sz. 7. o.
58. Szabadi Ilona: Az iskola-előkészítő kompenzálásról
Óvodai Nevelés 1985/3. sz. 89. o.
59. Csertő-Puppi: Iskolaelőkészítő kompenzálás
Tankönyvkiadó, Bp. 1982. 11. o.
60. Dr. Nagy József: A kompenzáló beiskolázási modell
Akadémiai Kiadó, Bp. 1974. 13. o.
61. Dr. Nagy József i. m. 13. o.
62. Dr. Nagy József: A fejlettség szerinti beiskolázás
életkori kérdéseiről. Tanító 1984. 9. sz. 15. o.
63. ONEP, Tankönyvkiadó, Bp. 1971. 11. o.
64. Dr. Deli Imréné: Magatartásformálás nagycsoportos
óvodások közösségében.
Óvónők Modern Kiskönyvtára 10. Szerkesztette: Dr. Kovács György 26. o.
65. Gál Erzsébet: A személyiségformálás és az átalakuló
család problémái.
Pedagógiai Szemle 1977/12. sz. 1110. o.
66. Dr. Szabó Pál: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége.
Óvodai Nevelés 1981/4. sz. 155. o.

67. Nagy József: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége
Akadémiai Kiadó, Bp. 1980. 311. o.
68. Kisvárdai Éva: A TV Családi Köréről
Pedagógiai Szemle 1977/9. sz. 856. o.
69. Kósáné-Ritoók Pálné: Neveléslélektani vizsgálatok
Tankönyvkiadó, Bp. 1985.
70. Dr. Gerő Zsuzsa: A gátolt gyermek
Óvodai Nevelés 1980/2. sz. 70. o.
71. Csertő-Puppi: Iskolaelőkészítő kompenzálás
Tankönyvkiadó, Bp. 1982. 81. o.
72. i. m. 58. o.
73. i. m. 206. o.

Az óvodai ellátás és az óvónők számának alakulása 1.sz.táblázat

Év	Óvodás gyer- mekek száma	Az óvodai ellátásban része- sülők az óvodáskoru népes- ség %-ában	Óvónők	Ebből az óvónői képesítéssel ren- delkező óvónők	
				száma	%-ban
1950	106.362	23,5	2.433	-	-
1955	145.948	28,0	6.120	5.999	98,0
1960	183.766	33,7	8.533	7.878	92,3
1965	189.372	47,1	10.319	9.465	91,7
1970	227.279	57,7	12.431	10.971	87,9
1971	246.654	58,9	13.436	11.413	84,9
1972	270.121	62,0	14.846	12.157	81,9
1973	296.101	66,1	16.452	13.118	79,7
1974	315.644	71,8	18.410	14.524	78,9
1975	329.408	75,5	20.512	15.889	77,5
1976	349.209	79,7	22.445	17.944	79,9
1977	384.367	83,2	24.063	20.329	84,5
1978	422.476	83,2	25.710	22.794	88,7
1979	457.346	85,0	27.548	25.250	91,7
1980	478.100	87,6	29.437	27.325	92,8

Az adatokat közli: Oktatás, művelődés /Központi Statisztikai Hivatal, Bp.1982. ápr.26.57-58.p

Az óvónőképző intézeti hallgatók száma 2. sz. táblázat

Év	Nappali tagozaton ^x	Levelező és esti tagozaton ^x	Nappali, esti és levelező tagozaton össz.	Esti és levelező tagozatos az összes %-ában
1950	-	-	-	-
1955	-	-	-	-
1960	524	188	712	26,4
1965	555	569	1.124	50,6
1970	781	653	1.434	45,5
1971	966	1.302	2.268	57,4
1972	1.102	1.891	2.993	63,2
1973	1.126	2.094	3.220	65,0
1974	1.074	2.511	3.585	70,0
1975	1.026	3.358	4.384	76,6
1976	1.074	4.134	5.208	79,4
1977	1.115	3.914	5.029	77,8
1978	1.147	2.861	4.008	71,5
1979	1.162	2.154	3.316	64,9
1980	1.130	1.988	3.118	63,7

^xAdatokat közli: Oktatás, művelődés /Központi Statisztikai Hivatal Bp.1982. ápr.26.106-108.p./

Felsőfoku oklevelet szerzett az óvónőképző intézetben 3.sz.táblázat

Év	Nappali tagozaton ^x	Esti és levelező tagozaton	Összesen nappali, esti és levelező tagozaton	Esti és levelező tagozaton az összes %-ában
1960	-	-	-	-
1965	266	174	440	39,5
1970	338	181	519	34,8
1971	335	221	556	39,7
1972	391	395	786	50,2
1973	491	772	1.263	61,1
1974	513	1.008	1.521	66,3
1975	505	775	1.280	60,5
1976	450	1.360	1.810	75,1
1977	466	1.677	2.143	78,2
1978	458	1.743	2.201	79,2
1979	499	1.686	2.185	77,2
1980	508	1.147	1.655	69,3

^xAz adatokat közli: Oktatás, művelődés. /Központi Statisztikai Hivatal, Bp. 1982. ápr. 26. 111-112. p./

4.sz.táblázat

Óvónői, gyermekfelügyelői szakközépiskolában
sikeres érettségi vizsgát tettek száma

Év	Fő
1960	859
1965	15
1970	-
1971	157
1972	166
1973	141
1974	184
1975	299
1976	908
1977	956
1978	1.264
1979	1.527
1980	1.545

Az adatokat közli: Oktatás, művelődés
/Központi Statisztikai Hivatal,
Bp., 1982. ápr. 26. 99.p./